

UNIVERSIDAD DE EXTREMADURA

TS-1592

~~EN-Ciceron-1~~

TS-1592

R. 856/

512668758

213316850

UNIVERSIDAD DE EXTREMADURA

M. TULLII
CICERONIS
EPISTOLARUM
AD FAMILIARES.
LIBRI XVI.

Quæ omnia recenti hac editione perpolita
sunt, Epistolarum aliquot locis acces-
sione facta: juxta exemplar Ams-
telodamense.

*A D. Efrico Crucis Herrera, Philosophiæ
ac sacrae Theologiæ in Ovetensi archi-
gymnasio auditore, & Humaniorum
litterarum Professor.*

JUXTA EXEMPLAR AMSTELÔDAMENSE.

Cum Concilio de
SUPERIORUM PERMISSU

MATRITI: EX TYPOGRAPHIA VIDUÆ ET FILII
PETRI MARIN. ANNO MDCCXCII.

Sumptibus Regiæ Societatis.

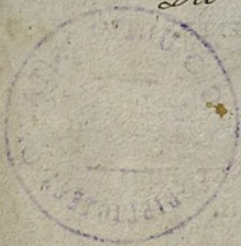

Soy para el uso de Dn
Josef ~~Andrés~~ Sarmiento, y
Merceda Camba, y Quiroga
Cfdo. Gran Caballero

En testimonio de verdad

Puga

Del Seminario de Sancti Spiritus

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD LENTULUM.

LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cícero de officio suo ergà ipsum in curanda regis Ptolomæi reductione: deindè, quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autèm excusatio múltiplex: & quia rex ipse à Pompéjo restitui cúpiat, & quia Pompéjus idem cúpere videâtur, & quia consulâres totam rem odio hábeant; postrémò quia ipse, cum Léntulo debeat, auctoritâtis in causa regia non satis habeat.

M. Cícero S. D. P. Léntulo procós.

EGO omni officio, ac pòtius pietate ergà te, caeteris satisfacio omnibus; mihi ipse nunquam satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum, ergà me meritorum, ut quoniam tu, nisi perfectâ re, de me non conquiesti; ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt: Ammonius, regis legatus, apertè pecunia nos oppugnat; res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis causa, si qui sunt, qui velint (qui pau-

ci sunt) omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, & illius regiae largitionis invidia comprobabat. Pompejum & hortari, & orare, etiam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus; sed plane nec precibus nostris, nec monitionibus reliquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, neque studio, neque contentione agere poterit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, caeteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus: quod instituit referre de religione, & saepe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est: nam haec Idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculi sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C., quod, te referente, factum est, tibi decernit, ut regem reducas, quod commodo reip. facere possis; ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit: nec excludit Pompejum; censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares, praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejo decernit; & Afranium, qui assentitur Volcatio: quae res auget suspicionem Pompeii voluntatis; nam animadvertebatur Pompeii familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer; inclinata res est. Libonis & Hypsaei non obscura concursatio & contentio, omniumque Pompeii familiarium studium, in eam opinionem

rem

rem adduxerunt, ut Pompejus cùpere videatur; cui qui nolunt, iidem tibi, quòd eum ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quòd Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multò ante quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeii clam exulceratis; deindè palàm à consularibus exagitatis, & in summam invidiam adductis, ita versamur. Nostram in te fidem omnes, amorem tui absentis, praesentes cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, quid actum sint in senatu, de causa regia ostendit, de Pompejo se benè sperare, ab ejus familiaribus timere; tribuni pl. ne quid moliri contra possint, provisum esse.

Cicero S. D. Lentulo.

IDibus Jan. in senatu nihil est confectum, propterea quòd dies magna ex parte consumptus est alteratione Lentuli Cos. & Carfinii tribuni pl. Eo die nos quoquè multa verba fecimus, maximèque visi sumus senatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridiè placuit, ut breviter sententias diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse: quòd tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque, cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres, tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret: postulatum est, ut Bibuli sententia

divideretur ; quatenùs de religione dicebat, cui quidè rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompejo retulisset, intendere coepit, ante se oportere discessionem facere, quàm consules. Ejus orationi vehementè ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & nova. Consules nequè concedebant, neque valdè repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum. Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis pártibus plures ituròs: quanquàm apertè Volcatio assentirentur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis: nam Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversiá usque ad noctem ducta, senatus est dimisus; & ego eo die casu apud Pompejum coenavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quàm unquàm antea, quòd post tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. Quem ego ipsum cum audio, prorsùs eum libero omni suspitione cupiditatis; cum autèm ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jam pridèm à certis hominibus, non invito rege ipso, consiliariisque ejus, esse corruptam. Haec scripsi ad xvi. Kal. Febr. ante lucem, eo die senatus erat futurus. Nos in senatu, quemadmodùm spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinget, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut deniquè sine vi possit. De his rebus pridèm quàm haec scrip-

scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato & Caninius intercessissent; tamèn est per scripta; eam ad te missam esse arbitror. De caeteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: & ut quam rectissimè agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum splendidum equitem Romanum. Hujus autèm generis epistolarum quatuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendemus: ut bonum, & dignum qui commendetur: ut aequitatem rei de qua scribimus: denique ut eum beneficii memorem futurum, simulque nos ipsos significemus, quae in hac epistola non planè omnia sunt expressa.

Cicero S. D. Lentulo.

AULO Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valdè familiaritèr. Is cum antea semper & suo splendore, & nostrà, caeterorumque amicorum commendatione gratissimus in provincia fuit; tum hoc tempore propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem vehementèr confidit, hiis meis litteris se apud te gratiosum fore; quae ne spes eum fallat, vehementèr te rogo: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primisque, ut, quae T. Ampius de ejus re decrevit, ea comprobes: omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium suum: tum subjungit de calumniis adversariorum, per quos steterit, quo minus res conficeretur. A senatu ostendit se bene sperare; sed eum habitum iri non nisi post multos dies; vim timet, postremo loco, senatum & populum bene sentire de Lentulo significat.

Cicero S. D. Lentulo.

AD XVI. Kal. Febr. cùm in senatu pulcherrimè staremus, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus; unumque certamen esset relictum, cum sententia Volcatii; res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis, causam enim frequenti senatu, non magna varietate, magna invidia eorum, qui à te causam regiam aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem; Bibulum multò justiolem, paenè etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest; neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Haec tamèn opinio est populi R. à tuis invidis, atque obtrèctatoribus nomen inductum fictae religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis, propter exercitus cupiditatem, Alexandriam vellet ire. Dignitatis autèm tuae nemo est, quin existimet habitam esse rationem à senatu; nemo est enim; qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum: qui nunc populi R. nomine, re autèm vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. Ego neque de meo stúdio, neque de nonnullorum injuria scri-

scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injuriis quaerer, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi à vi, hac praesertim imbecillitate magistratum, praestare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio, amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Sempèr exorditur à commemoratione officii sui; subjungit de Catonis tribuni pleb. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur; causam regiam à Pompejo depositam significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulo.

TAmetsi nihil mihi fuit optatiùs, quàm ut primum abs te ipso, deindè à caeteris omnibus quàm gratissimum ergà te esse cognosceret: tamèn afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, ut & meam, & caeterorum erga te fidem, & benevolentiam absens experirere. Te videre, & sentire eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quàm ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cùm maxime consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur; subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quae nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamèn in ejusmodi perturbatione rerum, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam, timemus: & Catoni quidèm, (quoquomodò se re habeat) profecto resistimus. De Alexandrina re, causaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absent-

ti,

ti, tuisque praesentibus cumulatè satisfacturum. Sed vereor, ne aut eripiatur causa regia nobis, aut deseratur: quorum utrum minus velim, non faciliè possum existimare; sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, neque mihi displicebat: ut neque jacere regem pateremur, neque nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem propè jam delatum esse existimatur. A nobis agentur omnia diligentè: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus: neque, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare: si quid de iis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quàm tibi futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi: utorque ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui. Hic quae agantur, quaeque acta sint, ea te ex litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quae autèm posita sunt in conjectura, quaeque mihi videntur fore ea, puto tibi à me scribi oportere. Postea quàm Pompejus apud populum ad VIII. Idus Febr. cum pro Milone diceret, clamore, convicioque jactatus est, in senatuque à Catone asperè, & acerbè, omnium magno silentio, est accusatus; visus est mihi vehementer esse perturbatus; itaque Alexandrina causa, quae nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut rex, cum intelligat

se-

sese, id quod cogitabat, ut à Pompejo reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te; quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paulùm modò ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem & taciturnitatem; nos tamèn nihil quod ad eam rem pertineat, prætermittimus: caeteris injuriis, quae propositae sunt à Catone, facilè, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem esse tibi video, praeter Hortensium & Lucillum: caeteri sunt partim obscuriùs iniqui, partim non dissimulantè irati. Tu fac animo forti, magnoque sis, speresque fore, ut fracto ímpetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota videtur esse consolatoria epistola; consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum, cum in exilium pulsus, ad extremum & patriam & dignitatem recuperavit: & brevis est epistola, quia Polio ad Lentulum ibat omnia narraturus.

Cícero S. D. Léntulo.

QUAE gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solùm, sed & praefuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maximè scilicèt consolatur spes, quòd valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, quae debilitat cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis; nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm mea salus afflicta sit; tamèn est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timue-
rim

rim, quae ne tu quidem unquam timenda duxisti. Sed praesta te eum, qui mihi à teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus. Illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta; non falsam opinionem tuam. Vale.

ARGUMENTUM.

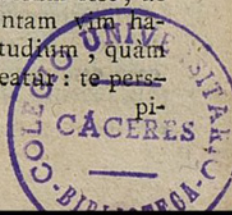
Lentuli litteris respondet: de Alexandrina re scribit, quid Pompejo, ipsique videatur: ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientia permittat. Adjungit de Milone & Clodio, de statu reip. de filiae nuptiis.

Cicero S. D. Lentulo procos.

LEgi tuas litteras; quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam ergà te benevolentiam facìlè perspicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse vòluisti: alterum facio libentè, ut quoniam intervallo locorum, ac temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quam saepissimè colloquar; quod si rarius fiet, quam tu expectabis: id erit causae, quòd non ejus generis meae litterae sunt, ut eas audeam temerè committere. Quotiès mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem, non praetermittam. Quod scire vis, qua quisque fide in te sit, & voluntate, difficile dictu est de singulis; illud unum audeo, quod antea tibi saepe significavit, nunc quoquè, re perspectâ, & cognita, scribere: vehementè quosdam homines, & eos maximè, qui te & maximè debuerunt, & plurimùm juvare potuerunt, invidisse dignitati tuae: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondàm fuisse rationem: ut, quos tu reipub. causa laeseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem,

tem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Racilius & fide & animo in te singulari; nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuae, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiae. Praeterea quidem de consularibus nemini possunt aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompejum, qui mecum saepissimè non solum à me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non saepè in senatu fuisse, cui quidem litterae tuae, quas proximè miseris, quod facillè intellexerint, perjucundae fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est, virum enim excellentem, & tibi tua praestanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suae cupiditatis te ab se alienatum, illa epistola retinuisti, qui mihi cum semper tuae laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano: tum verò, lectis tuis litteris perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quarè ea, quae scribam, sic habeto, me, cum illo re saepè communicata, de illius ad te sententia atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit; eaque, quae de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omninò regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse videatur: te pers-

pi-

picere posse, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Aegyptum tenere possis; esse & tuae, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam, ut, cum eam pace, praesidiisque firmaris, Ptolomaeus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed haec sententia sic & illi & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimatuos videremus: si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupidè, & temerè fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cujus propè in conspectu Aegyptus est, judicare. Nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore ut absens à multis, cum redieris, ab omnibus collaudere; offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video; sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterrere: rédeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quòd si haec ratio rei gerendae periculosa tibi videbitur; placebat illud, ut si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset, & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares: eam esse naturam, & rationem provinciae tuae, ut il-

illius reditum, vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillimè, óptimèque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimùm putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis, minimè miramur, te tuis, ut egregium artificem, praeclaris operibus laetari, quamquam est incredibilis hominum perversitas, (gravio-
re enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra, diuturnaue sententia propè jam esse depulsos: non nos quidem, ut nostrae dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquandò etiam salutis; poterat utrumque praeclarè, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus; sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in rep. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quòd tu non solùm temporibus his, quae per te sum adèptus, sed & jam olim nascènti propè nostrae laudi, dignitati, virtutique praefuisti: simulque quod video, non ut antehàc putabam, novitati esse invisum meae, in te enim homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia perspexi: quem tamèn illi esse in principibus facilè sunt passi, evolare altiùs certè noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. Multùm enim interest, utrùm laus imminuatur, an salus deseratur. Me meae tamen ne nimis poeniteret, tua virtute perfectum est; curasti enim, ut plus aditum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te vero moneo cùm beneficiis tuis, tùm amore incitatus meo, ut omnem glòriam,

riam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti omnia cura atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego sempèr sum admiratus, sempèrque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria; magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Haec profectò vides, quantò expressiora, quantòque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit: quamquam te ita gerere volo, quae per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut haec multò antè meditare: huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas; sentiasque id, quod quia sempèr sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse obtinere summum atque altissimum gradum civitatis. Quae quidè me cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque perpaucis adversantibus, omnia quae ne per populum quidè sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt: nam & stipendium Caesari decretum est, & decem legati: & ne lege Sempronia succederetur, facilè perfectum est; quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reipúb. non delectat: scribo tamèn ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamèn magis, quam discendo, cognovi, tu rebus tuis integris, discas, neque salutis nostrae rationem habendam

dam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: optoque, & spero nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summae virtutis adolescentem, cum caeteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias; nulla enim erit, hac praestantior disciplina. Quem nos, & quia tuus & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est epistola contra morès immutatos: & hoc artificiosè, ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero S. D. Lentulo Procos.

DE omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optimè ex Emplatorio cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit: neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermissit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quae quales sint, non facilè est scribere; sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum aetate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tutè mihi praecepisti, & ut me dignitas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti; sed te non praeterit, quam sit difficilè sensum in republ. praesertim rectum, & confirmatum, deponere. Verumtamèn ipse me conformo ad ejus voluntatem, à quo honestè dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan

B

qui-

quibusdam videor, simulatione; tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompejum apud me valet, ut, quae illi utilia sunt, & quae ille vult, ea mihi omnia jam & recta, & vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompejus velit; vel taceam; vel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarum. Quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit; quae enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in republ. capessenda, ea sublata tota: sed nec mihi magis, quam omnibus; nam aut assentiendum est, nulla cum gravitate paucis, aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut jam de tua quoque ratione meditare. Commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicae. Otium nobis exoptandum est: quod ii, qui potiuntur rerum, praestaturi videntur, si quidem homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui a senatu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quae conjunctiora rebus tuis sunt, revertar: Pompejum tibi valde amicum esse cognovi: & eo tu consule (quantum ego perspicio) omnia, quae voles, obtinebis; quibus in rebus me sibi affixum ille habebit: neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur; neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter id
ip-

ipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse vel minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior sit, quàm meae res omnes. Idque cum sentiam, sedulitate mihi metipsum satisfacere possum; re quidem ipsa ideò mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modò referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valdè benè gessisse rumor erat. Expectabantur litterae tuae, de quibus eramus jam cum Pompejo locuti: quae si erunt allatae, nostrum studium extabit in conveniendis magistratibus, & senatoribus; caetera quae ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minùs tamèn faciemus, quàm debemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Quaerenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causa exponit consilii sui, & ostendit velle se rationem tam salutis habere, quàm dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optimè meritis honestè dissentire non potest, Pompejum autèm maxime significat.

Cicero S. D. Lentulo Imp.

PErjucundae mihi fuerunt litterae tuae, ex quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem; quid enim dicam benevolentiam, cum illud ipsum gravissimum, & sanctissimum nomen pietatis leviùs mihi meritis ergà me tuis esse videatur? Quod autèm grata tibi mea ergà te studia scribis esse: facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere non possint: tibi autèm multò notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo disjuncti fuimus, & una, & Romae fuisset. Nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in pri-

mis potest, & ego à te vehementer expecto, in sententiis Senatoriis, & in omni actione, atque administratione reipubl. floruissemus; de qua ostendam equidem paulò post, qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad omnia, quae quaeris. Sed certè & ego te auctore amicissimo, ac sapientissimo; & tu me consiliario fortassè non imperitissimo, fideli quidem, & benevolo certè usus esses: quamquam tua quidem causa te esse Imperatorem, Provinciamque benè gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, laetor; se certè, quid tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & praestantiores praesens capere potuisses: in eis verò ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meae, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem praebuissem; quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tu maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam vim suam contulit: nostram vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modò dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallet in meis rebus esse expertum, quam etiam in tuis: tamen in molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram; de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari; ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Caesare, & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinius autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim, quod tibi ut planius exponam, altiùs paulò rationem consiliorum meorum re-

pe-

petam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipub. restitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem; reipubl. quae te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio, debitum praestitisssem. Hac me mente fuisse, & Senatus ex me te consule audivit; & tu in nostris sermonibus, colloctionibusque ipse vidisti; etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus, cum te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam; nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, & quibus debuisti; neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in iis ipsis rebus, quae quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariae, tamen a me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate Senatus resarciendis, eam voluntatem, quam expectaram, praestiterunt. Quae cum viderem, (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi haec accidebant, quam erant illa grata, quae fecerant. Itaque, quanquam & Pompejo plurimum, te quidem ipso praedicatori, ac teste, debebam; & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen non reputans, quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republ. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, Pompejus introisset in Urbem, dixissetque testis Vatinius, me, fortuna, & felicitate C. Caesaris commotum, illi amicum esse coepisse: dixi,

me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victorisque anteferre: dixique eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud nisi reprehensionem illius tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione Regnorum; neque verò hac in causa modò, sed constantè saepè in Senatu; quin etiam, Marcellino, & Philippo coss. Nonis April. mihi est Senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti Sanatu, Idibus Maiis referretur. Num potui magis in arcem illius causae invadere? aut magis oblivisci temporum meorum, & meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompejus, cum mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est; eoque itinere Lucam ad Caesarem venit: ubi multa de mea sententia quaestus est Caesar; quippè qui etiam Revennae Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sanè molestè Pompejum id ferre constabat; quod ego cum audissem ex aliis, maximè ex meo fratre cognovi; quem cum in Sardina Pompejus paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset; Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportuniùs potuit accidere; nisi cum Marco fratre diligenter égeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondisti. Quid multa? quaestus est gravitè: sua merita commemoravit: quid egisset saepissimè de actis Caesaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quae de mea salute egisset, voluntate Caesaris egis-

egisse, ipsum meum fratrem testatus est, cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret; rogavit: ut eam non oppugnarem, si nollem, aut non possem tuèri. Haec cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamèn Pompejus ad me cùm mandatis Vibullium misisset, ut integram mihi de causa Campana ad suum redditum rem servarem; collegi ipse me, & cum ipsa quasi republ. collocutus sum; ut mihi tam multa pro se perpresso, atque perfuncto concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei praestarem; eumque, quem bonum civem sempèr habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autèm meis actionibus, sententiisque omnibus, quae Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me; qui cum illa sentirent in republ. quae ego agebam, semperque sensissent: me tamèn non satisfacere Pompejo, Caesaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multò illud magis, quod inimicum meum (meum autèm? immò verò legum, judiciorum, otii, patriae, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me praesente, osculabantur, non illi quidèm ut mihi stomachum facerent, quem ego funditùs perdidì, sed certè ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium; quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis civibus republ. teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus: non modò praemiis (quae apud me minimùm valent) sed ne periculis quidèm compulsus ullis, (quibus tamèn

mèn moventur etiam fortissimi viri) ad eorum causam me adjungerem, ne si summa quidè eorum in me merita constarent. Cum autè in repub. Cn. Pompejus Princeps esset (vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in repub. meritis, praestantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque egodignitatis ab adolescentia fautor, in praetura autè, & in consulatu adjutore etiam extitisssem) cumque idem auctoritate, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me audivisset; meumque inimicum, unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paulùm me immutassem; meamque voluntatem ad summi viri, de meque optimè meriti, dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Caesar, ut vides, in conjuncta, & causa, & dignitate. Hic multùm valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto fratri cum Caesare fuisse; tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore, & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementè etiam res ipsa publica me movit, quae mihi videbatur contentionem (praesertim maximis rebus à Caesare gestis) cum illis viris nolle fieri, & ne fieret, vehementer recusare. Gravissimè autè me in hanc mentem impulit, & Pompeii fides, quam de me Caesari dederat; & fratris mei, quam Pompejo. Erant praeterea haec animadvertenda in Civitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta divinitùs. **QUALES** in repub. Principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamenta jacta ex Kalend. Jan. confirmandi Senatus, ut neminem mirari oporteret, Nonis Decemb. tantùm vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis pri-

vatis

vatis usque ad Caesarem, & Bibulum coss. cum sententiae nostrae magnum in Senatu pondus haberent, unum ferè sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores Provinciarum, & seditionum servos, ac ministros; jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine, cum mirifica Senatus, incredibilis Italiae totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset; non dicam, quid acciderit, (multorum est enim, & varia culpa) tantùm dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidè certè nostrum consilium jure laudandum est; quod meos cives, & à me servatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim; declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum, afflictum excitare potuissent: quorum quidè animum tu non perspexisti solùm, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa (non modò non negabo, sed etiam sempèr & meminero, & praedicabo libentè) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent: recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitatis, (Cn. Pompejo praesertim ad cau-

sam

sam adjuncto, cum etiam Caesar, rebus maximis
 gestis, singularibus ornatus, & novis honoribus,
 ac judiciis Senatus, ad auctoritatem ejus ordinis
 adjungeretur) nulli improbo civi locus ad republ.
 violandam esse potuisset. Sed attende, quaeso, quae
 sint consecuta. Primum illa furta muliebrium reli-
 gionum: qui non pluris fecerat Bonam deam; quam
 tres sorores, impunitatem est eorum sententiis assecu-
 tus, qui cum tribunus pleb. poenas à seditioso cive
 per bonos viros judicio persequi vellet, exemplum
 praeclarissimum in posterum vindicandae seditionis de
 repub. sustulerunt; iidemque postea non meum
 monumentum, (non enim illae manubiae meae, sed
 operis locatio mea fuerat) monumentum verò Sena-
 tus, hostili nomine, & cruentis inustum litteris esse,
 passi sunt. Qui me homines, quod salvum esse vo-
 luerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non so-
 lum salutis meae, quemadmodum medici; sed etiam
 ut aliptae virum, & coloris rationem habere vo-
 luissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa
 pectoris pulitissima arte perfecit, reliquam partem
 corporis inchoatam reliquit; sic quidam homines in
 capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus im-
 perfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem
 fefelli non modò invidorum, sed etiam inimicorum
 meorum: qui de uno accerrimo, & fortissimo viro,
 meoque judicio, omnium magnitudine animi, &
 constantia praestantissimo, Q. Metello L. F. quon-
 dam famam opinionem acceperunt: quem post redi-
 tum dicitant fracto animo, & demisso fuisse. Est
 verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, &
 egregia animi alacritate abfuerit, nequè sanè redire
 curarit; eum ob id ipsum fractum fuisse animo; in
 quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum,

sin-

singularem virum, constantia, & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur; de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum resp. majorem etiam mihi animum, quàm umquàm habuissem, daret: quae jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa resp. duce Senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente Consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus deniquè suis viribus recuperasset. Nequè verò ego mihi postea quidquam assumpsi. Nequè hodiè assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere: tantùm enitor, ut nequè amicis, nequè etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meae vitae cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitae intuentur, solitudinem autèm, & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscurè quaeruntur in meis sententiis, quibus ornem Caesarem, quasi desciverim à pristina causa. Ego autèm cum illa sequor, quae paulo antè proposui, tum hoc non in postremis, de quo coeperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnumquàm postea interruptus, & afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est; nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solùm fronte, atque vultu (quibus simulatio facillimè sustinetur) ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia saepè jam, tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, (qualem me & esse, & numerari volo) & sententia, & voluntas mutata esse debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego
auc-

auctorem vehementer sequor: **TANTUM** contendere in repub. quantum probare tuis civibus possis: vim neque parenti, neque patriae afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendae reip. fuisse, quod cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute; cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. **Mea** ratio fuit alia, quod, neque desiciente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne remp. implicatus tenebar: sed laetatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quaedam, & divina Caesari in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quas-cumque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiamsi in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, cum a vobis meae salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quae a me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio, quod scribis, sicut de Caesare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille Praetor est factus; cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in Senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius laedendi causa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Caesaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cum veneris: tametsi possum vel

ab-

absenti. Recordare enim , quibus laudationem ex ultimis terris miseris. Nec hoc pertimueris ; nam à me ipso laudantur , & laudabuntur iidem. Sed tamèn defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus , de quo in iudicio , cum illum defenderem , dixi me facere quiddam , quod in Eunucho parasitus suaderet militi:

*Ubi nominabit Phaedriam , tu Pamphilam
Continuò. Si quando illa dicet , Phaedriam
Commessatum intromittamus : tu Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit haec
Illius formam : tu hujus contrà. Deniquè
Par pro pari referto , quod eam mordeat.*

Sic petivi à iudicibus , ut quoniam quidam nobiles homines , & de me optimè meriti , nimis amarent inimicum meum ; meque inspèctante saepè eum in Senatu modò severè seducerent , modò familiaritèr , atque hilarè amplexarentur ; quoniamque illi haberent suum Publium , darent mihi ipsi alium Públium , in quo possem eorum animos , mediocritèr laccessitus , levitèr repungere. Neque solùm dixi , sed etiam saepè facio , diis , hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio : cognosce de Crasso. Ego , cùm mihi cum illo magna jam gratia esset , quòd ejus omnes gravissimas injurias , commùnis concordiae causa , voluntaria quadam oblivione contriveram , repentnam ejus defensionem Gabinii , quem proximis superioribus diebus acerrimè oppugnasset , tamèn , si sine ulla mea contumelia suscepisset , tulissem : sed cum me disputantem , non laccessentem , laesisset : exarsi , non solùm praesenti , credo , iracundia , (nam ea tam vehemens fortassè non fuisset) sed cum inclusum illum odium multarum ejus in me injuriarum , quod ego effudisse me omne arbitrabar , residuum tamèn insciente me fuisset , omne repentè apparuit.

Quo

Quo quidè tempore ipso quidam homines, & iidem illi, quos saepè nutu, significationeque appello, cum se maximum fructum coepisse dicerent ex libertate mea, meque tum deniquè sibi esse visum reipub. qualis fuisset, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompejus ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Caesarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solùm rationem meorum, sed etiam naturae: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, penè à meis laribus in Provinciam, est profectus. Nam cum mihi condixisset, coenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrèm ejus causam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam, defendi in Senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, causamque defenderim, quique meus in reipub. sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes; neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum; neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. NUMQUAM enim praestantibus in reipub. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio. Sed, ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cum verò id possis, mu-
ta-

tátâ velificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem coeperis, potiùs quàm eo commutato, quo velis tamèn pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda repub. propositum esse debeat (id quod à me saepissimè dictum est) cum dignitate otium; **NON** idem sempèr dicere, sed idem sempèr spectare debemus. Quamobrem, ut paulò antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamèn in repub. non alius essem, atque nunc sum. Cum verò in hunc sensum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis; facilè patior ea me de repub. sentire, ac dicere, quae maximè cùm mihi, tùm etiam reipub. rationibus putem conducere. Aperiùs autem haec ago, ac saepiùs, quòd & Quintus frater meus legatus est Caesaris; & nullum meum minimum dictum, non modò factum, pro Caesare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quae summa est; & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. Nec mihi alitèr potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cùm praesidiis iis, quae sempèr habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxissem. Hís ego consiliis si te praesentem habuissem (ut opinio mea fert) essem usus eisdem. Novi enim temperantiam, & moderationem naturae tuae; novi animum cùm mihi amicissimum, tùm nulla in caeteros malevolentia suffusum; contràque cùm magnum, & excelsum, tùm etiam apertum, & simplicem. Vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. Quae me moverunt, movissent eadem te profectò. Sed, quocumque tempore mihi potestas praesentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem,

cui

cui salus mea fuit, etiam dignitas curae. Me quidem certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum deniquè omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quàm ut quotidie vehementius, te de me optimè meritum esse, laetere. Quod rogas ut mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim: sunt orationes quaedam, quas Menocrito dabo; neque ita multae, ut pertimescas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disjungo me ferè, referoque ad mansuetiores musas, quae me maximè, sicut jam à prima adolescentia, delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo de Oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à communibus praeceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum erga me tuorum, meaeque in te pietatis. Sed quia verbar, non eos, qui se laesos arbitrarentur, (etenim id feci parcè, ac mollitè) sed eos, quos erat infinitum benè de me meritos omnes nominare, non misi. Quos tamèn ipsos libros si quem, cui rectè committam, invenero, curabo ab te perferendos. Atque istam quidem partem vitae, consuetudinisque nostrae totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus; id omne ad arbitrium tuum, quae haec sempèr amasti, libentissimè conferemus. Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeque mihi commendas, ea tantae mihi curae sunt, ut me no-

lim

lim admoneri; rogari verò sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore aestate, quòd morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autèm omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus verè existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis, & exercitationibus, velim quam familiarissimè certiozem, & quàm saepissimè facias: existimesque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiozem umquam fuisse, quàm te mihi: idque, me, non modò ut tu sentias: sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset, legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, separaturum cum collega, tibi que successurum: legemque curiatam consuli ferri opus esse, sibi necesse non esse: se, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent, posse te non decedere, quòd sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, à te relinqui posse, qui provinciae praesit. Mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidèm valde dubium est) quàm illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te scio libentissimè solere frui, pertinere, te sine ulla mora provinciam successorì concedere; praesertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare: ego utrumque puto meum esse, &

C

quid

quid sentiam, ostendere; &, quod feceris, defendere.

SCRIPTA jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. Facilitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere. Sed nosti consuetudinem hominum: scis quàm gravitè inimici illi ipsi Q. Scoevolae fuerint. Tibi tamèn sum auctor, ut quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etsi difficilè est, tamèn mihi videtur esse prudentiae tuae. Vale.

ARGUMENTUM.

Focosa est epistola, & salibus referta; extrà jocum hoc se egisse gratias Lentulo Ciliciam administranti: hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. T. C. L. Valerio Jurisconsulto S. D.

CUR enim tibi hoc non gratificer, nescio: praesertim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter: sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquandò revisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videare. Quamquàm qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quòd mihi respondeas: partim contumeliosum, quòd malè respondeas. Sed jam cupio tecum coram joculari. Quare fac, ut quamprimùm venias; neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus, salvum te venisse, gaudere. Nam, illò si veneris, tamquàm Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

M.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARUM
 AD CURIONEM ET ALIOS,
 LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor partes habet haec epistola. Primum accusatus à Curione, quòd minus saepè scriberet, excusationem affert, cum officii sui commemoratione. Deinde dolorem suum ex illius absentia, & ex ejusdem dignitate laetitiam narrat. Tertio loco ad laudem, & virtutem hortatur. Postremò commendat illi suam senectutem. Misit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem Quaestorem praeter ultimam, quae incipit. Sera gratulatio, quam scripsit in Provincia Romana ad Curionem Tribunum pl.

M. Cicero S. D. Curioni.

QUAMQUÀM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo; tamèn non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quàm jucundum requiri: praesertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autèm desiderare te significabas meas litteras, prae te ferres perspectum mihi quidèm, sed tamèn dulcem, & optatum amorem tuum. Equidèm neminem praetermisi, quem quidèm ad te perventurum putarem,

C 2

cui

cui litteras non dederim. Etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? à te verò bis, terve ad summum, & eas perbreves accepi. Quare si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles; te mihi aequum praebere debebis. Sed de litteris haftenùs. Non enim vereor, ne non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse tamdiù à nobis, & doleo, quòd carui fructu jucundissimae consuetudinis tuae: & laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum ergà me meritorum memoriam nulla umquam delebit oblivio: te rogo, ut memineris, quantaecumque tibi accessiones fient & fortunae, & dignitatis, eas te non potuisse censequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra jam ingravescens in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero S. D. Curioni.

GRavi teste privatus sum amoris summi ergà te mei, patre tuo clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum verò te filio, superasset omnium
for-

fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quàm è vita discederèt. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortùnent: me certè habebis, cui charus aequè sis, & perjucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGUMENTUM.

Dissuadet à muneribus dandis in funere patris; dare autem pópulo solèbat gladiatorium munus.

Cicero S. D. Curioni.

RUpae stúdiu[m] non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidè[m] sententiam, aut te scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coràmque contra istam tuam rationem, meam dicam, ut aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari. Brevi tamèn sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut, iis bonis, quae tibi natúta, studio, fortuna data sunt, faciliùs omnia, quae sunt in Rep. amplissima, consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur; (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed alitèr, atque ostendèram, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae; quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in spectatione te esse: eaque à te expectari, quae à summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quae si es, ut debes, paratus (quod ita

esse confido) plurimis, maximisque muneribus, & nos amicos, & cives tuos universos, & Remp. afficies. Illud profectò cognosces, mihi te neque chariorem, neque jucundiorum esse quemquam. Vale.

A R G U M E N T U M.

Hortatur Curionem ad studium summae laudis; quod exoriente jam bello civili timeat, ne se ad improbos cives, deserta Rep. conferat; quod evenit: grandi etiam aere alieno à Caesare liberatus, à Senatu ad populum transiit.

Cicero S. D. Curioni.

EPistolarum genera multa esse non ignoras: Sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis litteras à me profectò non expectas. Tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quae me magnoperè delectant; unum familiare & jocosum; alterum severum & grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Iocerne tecum per litteras? civem meherculè non puto esse, qui temporibus his redire possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep.? Atque in hoc genere haec mea causa est, ut neque ea quae nunc sentio, velim scribere. Quamobrè, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo; teque ad studium summae laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata incredibilis quaedam expectatio; quam tu una re facillimè vices, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adama-

maris, quibus artibus eae laudes comparantur: in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem; & hoc, quidquid attigi non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni quod & Romae non sit, ubi multa contra rempub. committantur: & ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur. Postremo eum ad suscipiendam rempublicam hortatur.

Cicero S. D. Curioni.

HAEC negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem audeo narrare tibi; etsi, ubicumque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamen, quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quae nos; vel quod excelso & illustri loco sita sit laus tua in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quae ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima, & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, quod mirabilis est expectatio reditus tui: non quod verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne cum veneris, non habeas jam, quod cures: ita sunt omnia debilitata jam, & propè extincta. Sed haec ipsa, nescio, recte ne sint litteris commissa. Quarè caetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de rep. sive desperas; ea para, meditare, cogita, quae esse in eo cive, ac viro debent, qui sit rep. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: & ut impetret, quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

Cicero S. D. Curioni.

Nondum erat auditum, te ad Italiam adventare, cum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has quam primum ad te perferri litteras magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis à te ipso praedicari, quàm à me ponderari solent; verecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. Grave est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se benè meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare; & in mercedis potiùs, quàm beneficii loco numerare videatur; sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum, clarissima, & maxima beneficia extiterunt. Estque animi ingenui, cui multùm debeas, eidem plurimùm velle debere: non dubitavi id à te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximèque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me, vel innumerabilia beneficia non possem; cum praesertim confiderem, nullam esse gratiam tantam, quam non animus meus, vel in accipiendo capere, vel in remunerando, cumulandoque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem deniquè omnem in
Mi-

Milonis consulatu fixi & locavi: statuique, in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quaerere. Neque verò cuiquam salutem, ac fortunas suas tantae curae fuisse unquam puto, quantae mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si voveris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. Habemus haec omnia; bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) causam, vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturae: juventutis, & gratiosorum in suffragiis, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam; nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamèn, & justam, & debitam, & propterea fortassè etiam gratiosam. Dux nobis & auctor opus est, & eorum ventorum quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. Qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrèm, si me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso, quòd tam vehementè de Milone laborem, existimare potes: si dignum deniquè tuis beneficiis judicas; hoc à te peto, ut subvenias huic meae sollicitudini, ut huic meae laudi, vel, (ut verius dicam) prope salutem, tuum studium dices. De ipso T. Annio tantùm tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiae, benevolentiae erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem; mihi verò tantùm decoris, tantùm dignitatis adjunxeris, ut eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te videre scirem, cum haec ad te scriberem, quantùm officii sustinerem, quantoperè mihi esset in hac petitione Milonis omni non

mo-

modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, atque causam, meque totum commendo atque trado. Unum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetraro, me paenè plus tibi, quàm ipsi Miloni, debiturum. Non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua praecipuè sum ab illo adjutus, quàm pietas erit in referenda gratia jucunda. Eam autèm unius tui studio me asequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul. Gratulatur Curioni de tribunatu pl. Hortatur ad boni civis officium. De Sacerdotio Curionis quiddam interserit. Postremò rogat ne quid sibi temporis, prorogari ad provinciae administrationem patiatur.

M. Cicero procos. S. D. Curioni trib. pl.

SEra gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est; longè enim absum, audio serò. Sed tibi & gratulor: &, ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes & moderes prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientiùs suadere possit te ipso: numquàm labere, si te audies: non scribo hoc temerè, cui scribam, video: novi animum, novi consilium tuum; non vereor, ne quid timidè, ne quid stultè facias: si ea defendes, quae ipse recta esse senties. Quòd in id reip. tempus non incideris, sed veneris (judicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in reip. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin

cogites. Sed, amabo te, cura, & cogita nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere: te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera; alteri, qui meliùs dare consilium possit, quàm tu, non facilè inveniri potest: tibi verò ipsi certè nemo meliùs dabit. Dii immortales! cur ergò non adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamèn efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura aliàs. Paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios, ut, quoniam sanè feliciter, & ex mea sententia remp. gessimus, unis litteris totius aestatis res gestas ad Senatum prescriberem. De Sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo, atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari; praesens tecum egi, cum te tribunum pl. isto anno fore non putarem: itemque petivi saepiùs per litteras, sed tum quasi à senatore nobilissimo, & adulescente gratiosissimo, nunc à tribuno pl. & à Curione tribuno; non ut decernatur aliquid novi, quod solet esse difficiliùs; sed ut ne quid novi decernatur, & ut S. C. & leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementèr etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

*Levitèr Coelum objurgat. Qui commentarium mississet refertum levissimis rebus: eum hortatur ad amicitiam Pompeii; emergente etiam belli civilis initio. Ad-
dit*

dit de suo in provinciam itinere, extremo ne sibi provinciae tempus prorogetur.

Cicero procos. S. D. M. Coelio Rufo.

Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, ut Chresti compilationem mitteres, & ea, quae nobis, cum Romae sumus, narrare nemo audeat? vide, quantum tibi meo iudicio tribuam (nec mehercule injuria: enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quae maximis in rebus reipub. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit; scribebant alii: multi nuntiabant, perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec praeterita, nec praesentia abs te, sed ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura expecto: ut, ex tuis litteris cum formam reip. viderim, quale aedificium futurum sit, scire possim. Neque tamen adhuc habeo, quod te accusem: neque enim fuit; quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quae nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompejum, & ad omnia, quae providenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. Iam iidem illi & boni & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuisset, multumque mecum Cajus noster Caninius, proficiscebar inde pridie Non. Quint. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. In eo mihi sunt omnia. Quid, quando & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Gratulatur Coelio, quòd superatis competitoribus, aedilis curulis designatus sit.

Cicero procos. S. D. M. Coelio Rufo, Aedili
Cur. des.

Primùm tibi, ut debeo, gratulor; laetorque cùm praesenti, tum etiam sperata tua dignitate; seriùs, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium; in his enim sum locis, quò & proptèr longinquitatem, & proptèr atrocina tardissimè omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum verò, quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factum sit, ut dederis nobis, quemadmodùm scripseras ad me, quem sempèr ridere possemus. Itaque cum primùm audivi, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicam) egique omnes illos adolescentes, quos ille jactitabat; difficile est loqui. Te autèm contemplan absentem, & quasi tecum coràm loquerer: Non aedepòl quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris, quod quia praetèr opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: Incredibile hoc factu objicitur; repentè verò incessi omnibus laetitiis. In quo cùm objurgarer, quòd nimio gaudio poenè desiperem; ita me defendebam: Habeo voluptatem animi nimiam. Quid quaeris? dum illum rideo, poenè sum factus ille. Sed haec pluribus, multaquè alia & de te, & ad te, cum primùm ero aliquid nactus otii. Te verò, mi Rufo, diligo, quem mihi fortuna dedi amplificatorem dignitatis meae, ultorem non modò inimicorum, sed etiam invidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum poeniteret. Vale.

AR-

A R G U M E N T U M.

Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus, re vera Coelium negligentiae accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

Accusatoria, Narratoria.

Cicero imp. S. D. Rufo, AEdili Cur. des.

TU vide quàm ad me litterae non perferantur; non enim adduci possum, ut abs te, postea quàm aedilis factus es, nullas putem datas; praesertim cum esset tanta res, tantae gratulationes de te; quia quod sperabam, de Hillo (balbus enim sum) quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista praeclara, quae me laetitia extulerunt. Ex quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras: equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec charius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut optasti, ita est: velles enim, ais, tantummodò ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris, ergo ita accidit. Nam Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem Senatus? nosti caetera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod mihi magnae voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus Provinciam acceperat: interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanenses hostes

tes sempiternos; multi occisi, capti: reliqui dissipati. Castella munita, improviso adventu capta & incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum; quo in loco saepè, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum: abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partem. Ibi quintum & vigesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis operibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi. Quod si, ut spero, cepero; tum verò litteras publicè mittam. Haec ad te in praesenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos; haec aestas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quae sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila. Primùm ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, & ut ego arbitror, spissius; illud, quod facilè est, ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum praesentia, tum etiam futura magis expecto. Quare, ut ad me omnia quàm diligentissimè perscribas, te vehementè rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suum declarat urbis desiderium; & pantheras ait non posse capi quas Coelius aedilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Petitoria, officiosa.

Cicero imp. S. D. Coelio AEdili Cur.

PUtaresne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent, nequè solùm ista vestra oratoria, sed haec etiam levìa nostratia? Desunt autèm propter hanc causam, quòd mirificè sum sollicitus, quidnam de
pro-

provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet Urbis, incredibile meorum, atque in primis tui; satietas autem provinciae, vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quaerenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora in rep. onera sustinere & possimus & soleamus: vel quia belli magni timor impendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligentè: sed mira paucitas est: & eas, quae sunt, valdè ajunt queri, quòd nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamèn sedulò fit, & in primis à Patischo: quidquid erit, tibi erit; sed quid esset, planè nesciebamus: mihi meherculè magnae curae est aedilitas tua. Ipsa dies me admonebat: scripsi enim haec ipsis Magalensibus. Tu velim ad me de omni reip. statu quàm diligentissimè praescribas, ea enim certissima putabo, quae ex te cognovero. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras à Coelio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

Hortatoria.

Cicero imp. S. D. Coelio AEdili Cur.

Solicitus equidèm eram de rebus urbanis: ita tumultuosae conciones, ita molestae Quinquatrus afferebantur; nam citeriora nondùm audiebamus. Sed tamèn nihil me magis sollicitabat, quàm in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum.

Sunt

Sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. Illud molestè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quarè etsi, cum tu haec leges, ego, jam annum munus confecero; tamèn obviae mihi velim sint litterae tuae, quae me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam. Hoc meliùs quàm tû, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit. Iter habebant ad Dejotarum regem: quamquàm omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Urbem, mi Rufe, cole, & in ista luce vive. Omnìs enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura & sordida est iis, quorum industria Romae potest illustris esse; quòd cum probè scirem, utinàm in sententia permansissem. Cum una meherculè ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus provinciae non confero: spero me integritatis laudem consecutum: non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia. Spes triumphì? inquis. Satis gloriosè triumpharem, si non essem tandiù quidèm in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, ut spero, propedièm te videbo. Tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

A R G U M E N T U M.

Respondet epistolae Caelii, quae non est lib. 8. eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quaeris.

Responsoria ad monitoriam.

Cicero imp. S. D. Coelio aedili cur.

Raras tuas quidèm, (fortassè enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras; vel quas proximè acceperam, quàm prudentes! quàm multi & officii, & consilii! Etsi omnia sic constitueram mi-

D

hi

hi agenda, ut tu admonebas; tamèn confirmantur nostra consilia, cùm sentimus, prudentibus, fidelitèr-que suadentibus idem videri. Ego Appium (ut saepè tecum locutus sum) valdè diligo: meque ab eo diligi statim coeptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi: nam & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum, Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis; quoniam, ut opinor, accedit Phania. Et meherculè etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi: jam me Pompeii totum esse scis: Brutum à me amari intelligis. Quid est causae, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem aetate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis; Collegam meum praesertim, & in ipsa collegii laude & scientia, studiosum mei? Haec eo pluribus scripsi, quòd mihi significabant tuae litterae subdubitare, qua essem ergà illum voluntate: credo te audisse aliquid; falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum, dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciae. Ex eo quidam suspicati fortassè sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione me ab eo discrepare. Nihil autèm feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autèm & temeritatem nostri Dolabellae, deprecatores me pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epistola, veteris civitatis; gaudebam sanè, & congelasse nostrum amicum laetabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Caesarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram; civitates locu-
ple-

pletarum; publicanis etiam superioris lustris reliqua sine sociorum ulla querela conservaram: privatis, summis, infimis fueram jucundus; proficisci in Ciliciam Nonis Maii, & cum primùm aestiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio te aedilem videre: miroque desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Fabium à quinque rebus; bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

Commendatoria.

Cicero imp. S. D. Coelio aedili cur.

Marco Fabio, viro optimo, & homine doctissimo, familiarissimè utor: mirificeque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam; ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea; novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit. Sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto & desidero: in primisque quid agas, scire cupio: nam jam diu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.

A R G U M E N T U M.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptiis filiae, & P. Cornelii Dolabellae, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Coelium, quaestorem suum, provinciae praeposuerit, respondet Coelii tribus epistolis, primùm quae est 11. deinde 12. postremò 7. l. 8.

Responsoria ad nuntiatorias.

Cicero imp. S. D. Coelio aedili cur.

NON potuit accuratiùs agi, neque prudentiùs, quàm actum est à te cum Curione de supplicatione; & meherculè confecta res est ex mea sententia, cùm celeritate, tum quòd is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quae sequuntur: ad quae tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deindè etiam amari. Nam ea, quae speras Tulliae meae prudentia temperari posse, scio cui epistolae tuae respondeant. Quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur. Quod actum est, dii approbent. Spero fore jucundum generum nobis: multumque in eo tua nos humanitas adjuvabit. Resp. me valdè sollicitat; faveo Curioni: Caesari honestissimè cupio; pro Pompejo emori possum; sed tamen ipsa rep. nihil mihi est chariùs. In qua tu non valdè te jactas: districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego de provincia decedens quaestorem Coelium praeposui provinciae. Puerum, inquis? at quaestorem, at nobilem adolescentem, at omnium ferè exemplo. Neque erat superiore honore usus, quem praeficerem. Pontinius multò ante discesserat; à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamèn si reliquissem, dicerent iniqui, non me planè post annum, ut Senatus voluisset, ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. Fortassè & illud adderent, Senatum eos voluisse provinciis praeesse, qui antèa non praefuissent: fratrem meum triennium Asiae praefuisse. Deniquè nunc sollicitus non sum; si fratrem reliquissem, omnia timerem. Postremò, non tamèn mea sponte, quàm potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios,

sios, Antoniosque complexi sunt; hominem adolescentem non tam allicere volui, quàm alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De Ocella parum planè ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrino sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiae morabuntur, celeritè, ut spero, vos videbò. Vale.

ARGUMENTUM.

Hujus epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Coelii: quæ ante ultimam est lib. 8. cui hæc respondet.

Excusatoria, Deliberatoria.

Cicero imp. S. D. Coelio aedili cur.

Magno dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam & ratio ipsa depulisset omnes molestias & diuturna desperatione rerum obdurisset animus ad dolorem novum; sed tamèn, quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicari, quod scribis, nescio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognovì aciem ingeniù tui, quòd ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitè nosse deberes, ut me existimares aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & propè jacentem desciscerem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem; &, quod initio, semperque fugi, civili bello interesserem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortassè in aliquas solitudines? nosti enim non modò sto-

machi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta haec pompa licitorum meorum nomenque imperii, quo appellor. Eo si onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem. Sed incurrit haec nostra laurus non solum in oculos, sed jam etiam in vuculas malevolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectioe, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea praediola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis sum, facile moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare; quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem, qui convenit? praesertim contra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime perspiceré potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumam mihi obviam venisti; non enim te celavi. Sed nonne tum providisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem; nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quaerere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem; ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma civilia; hujus me constantiae puto fore, ut nunquam poeniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium quod nunquam bello civili interfuisset; hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignaviae: de nobis id existimari posse non arbitror.

Nec

Nec me ista terrent, quae mihi à te ad timorem fidissimè, atque amantissimè proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quae non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quae tu me mones ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi charum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimonium relinquam, in memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accedet ei separatim à reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum mihi que charissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum verò Talliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis, quò in communibus miseriis hac tantum oblectabar specula. Dolabellam meum, vel potius nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quaeras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum expecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astutè cogito. Si quando erit civitas; erit profectò nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, in quibus nos consedissee audies. Sed ego fortassè vaticinor; & haec omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me; eos ego fortassè nunc imitor, & utor aetatis vitio. Velim, ita sit. Tamèn, togam praetextam texi Appio, puto te audisse; nam Curtius noster Dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Haec aspersi, ut scires, me tamèn in stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi suadeo videas, tamquam si res tua

agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulentè, nihil temerè faciemus. Te tamèn oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos, liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes epistolae Caninii: deinde à altera epistola roganti ut se Bibulo commendet, causas affert, quare id facere debeat; se tamèn illi morem gessisse confirmat.

Responsoria Expostulatoria.

Cicero imp. S. D. Caninio Sallust. proc.

Litteras à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad xvi. Kal. Sext. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi: nec quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla causa est, praesertim sublato metu Parthico, commoraturum me nusquàm sanè arbitror. Rhodum, Ciceronum causa puerorum, accessurum puto: neque id tamèn certum est, ad urbem velim quàm primùm venire: sed tamèn iter meum reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita matura ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum, te nullam referre, quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse, quam Bibulus certà quadam ratione non servat; tibi magnoperè servandum censeo. Quod scribis, Apamea praesidium deduci non oportuisse: videbam idem caeteros existimare: molestèque ferebam, de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint, nec ne, praeter te, video dubitare neminem. Itaque omnia

nia praesidia, quae & magna & firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quaestoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectae; eas nos Apameae deponere cogitabamus. De praeda mea praeter quaestores urbanos, id est, populum, R. teruncium nec attigit, nec taturus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae publicae, ut & mihi & populo cautum sit sine vecturae periculo. Quod scribis ad me de drachmis cccccc. nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda à praefectis; quae autem mihi attributa est, à quaestore curetur. Quod quaeris, quid existimem de legionibus, quae decretae sunt in Syriam? antea dubitabam, venturaene essent; nunc mihi non est dubium, quin si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturae non sint. Marium quidem successorem tarde video esse venturum: propterea quod senatus ita decrevit ut cum legionibus iret. Uni epistolae respondi: venio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quam diligentissime commendem. In quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum expostulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certio rem me nunquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas à me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiae metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam videri egisse auxilio meo. Quod ego officio quaestorio te adductum reticere, de praetore tuo non molestè ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit, ad quem intelligebat ejus bei-

li periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me. In quo ego misericordia commotus. & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissimè scriberem. Ille, si omnibus est malevolus, quod numquam existimavi: minus offendor in me. Sin à me est alienior: nihil tibi litterae meae proderunt. Nam ad Senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Sed ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, ut alariis Transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. Quod verò illius erat solius, id mecum communicat. Equitibus auxiliariis egere se inquit, cum amplius frumenti postularem. Illud verò pusilli animi, & ipsa malevolentia jejuni atque inanis, quod Ariobarzannem, quem Senatus per me regem appellavit, mihi-que commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzannis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suadet ut decedens praeponat provinciae quaestorem potius, quam legatos, quod ipse postea quoque fecit, Vide ep. 15.

Suasoria.

M. Cicero imp. S. D. Q. Thermo Propraet.

Officium meum erga Rhodonem, caeteraque mea studia, quae tibi, ac tuis praestiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihi-que scito in dies majori curae esse dignitatem tuam: quae quidem à te ipso integritate & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi,
ma-

magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi: graves te suscepturum inimicitias, si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset. Et herclè sine dubio, erit ignominia. Habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod & quaestor est, & quaestor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio; sed tamèn tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, praesertim iure: quos video deinceps tribunos pl. per trienium fore. Tempora autem reip. qualia futura sunt, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, praesertim cum sine cujusquam reprehensione legatis quaestorem possis anteferre? Qui, si dignum se majoribus suis praebuerit, ut, spero & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit; sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quae mihi veniebant in mentem, quae ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim dii approbent: sed, si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit optatiorem sibi quaestorem obtingere neminem potuisse & hortatur, ut maturet in provinciam venire, ante quam ipse decedat.

Gratulatoria.

M. Cicero imp. S. D. C. Coelio Caldo L. F. Quaest.

CUM optatissimum nuntium accepissem, te mihi quaestorem obtigisse; eo jucundiozem mihi
eam

eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quàm nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea, cùm mihi nihil neque à te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur; verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, ne ante quàm tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autèm à te missas litteras in Cilicia, cùm essem in castris, ad x. Kal. Quint. scriptas humanissimè: quibus facilè & officium & ingenium tuum perspici possit: sed neque undè, neque quo die datae essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; ut ex eo scirem, ex quo loco aut quo tempore essent datae. Quae cùm essent incerta, existimavi tamèn esse faciendum, ut ad te statores meos & lictores cum litteris mitterem: quasi satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quam primùm veneris. Nam quod ad me Curius consobrinus tuus, mihi, ut scis, maximè necessarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissimè scripsit; valet id quidèm apud me multùm, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuae litterae, de tua praesertim dignitate & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quaestor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrèm quaecùmque à me ornamenta in te proficiscentur, elaborabo, ut omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuae, majorumque tuorum dignitatis. Sed id jam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris. Quod ego & mea, & reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARUM
 AD APPIUM CLAUDIUM
 LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania & Cilice: interserit quaedam, de sua benevolentia; in extremo commendat Valerium, jurisconsultum cum joco familiari. De Appii morte Val. Max. lib. 1. c. 6.

M. Cicero S. D. Appio Pulchro imp.

SI ipsa resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modò prudens, verùm etiam, quod vidi, curiosus; quaproptèr illi tibi omnia explanabit; id enim mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentiùs. De mea autem benevolentia ergà te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamèn videntur etiam aliquae meae partes. Sic enim tibi persuade, charissimum te mihi esse cùm prop- tèt multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae; tùm quod ex tuis litteris, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia quae à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima; quod cum ita sit, perficiam
 pro-

profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia; crebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam. Idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si fortè de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi reddidit, à te litteras plenas & amoris & officii, mirificè ipse suo sermone subsequutus est humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes quotidie, narraret. Quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamèn, ut Phanium valdè sim desideraturus. Quem cum Romam remittes (quod ut putabamus, celeritè eras facturum) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me vales, mandata des velim. L. Valerium Jurisconsultum valdè tibi commendo, sed ita etiam si non est Jurisconsultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet. Valdè hominem diligo: est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum esset Appio successor in Ciliciae administratione creatus; rogat eum, ut Provinciam sibi, quam maximè aptam, explicatamque tradat, quo sit ei facilius administratio.

Cicero procos S. D. Appio Pulchro imper.

CUM & contra voluntatem meam, & praeter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset; in multis, & variis

riis molestiis, cogitationibusque meis haec una consolatio occurrebat, quòd neque tibi amior, quàm ego sum, quisquam posset succedere; neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi, quàm maxime aptam, explicatamque tradere. Quòd si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò numquam fallat. A te maximo-perè pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam peto, & quaeso, ut quibuscumque rebus poteris (poteris autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides mihi ex S. C. Provinciam esse habendam. Si eam (quoad ejus facere potueris) quàm expeditissimam mihi tradideris: facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis provisum à te esse intellexero: magnam te ex eo, & perpetuam voluntatem esse capturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda provincia commodet sibi quàm maxime potest, praecipue ne numerum militum imminuat.

A. Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

AD xi. kal. Jun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi praestò fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit; quae non modò mihi, ad quem pertinebant, sed & universo senatui venerant in mentem, praesidio firmiori opus esse ad istam provin-

vinciam. Censebant enim omnes ferè, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Ser. Sulpicius cos. passurum se negaret, multa nos quidè quaesti sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut maturè proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petii litteris iis, quas Romae tabellariis tuis dedi, velim tibi curae sit; ut quae successorì conjunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate ergà te, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amicali potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos à te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, te id cogitasse facere: sed cùm ipse à te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si ista exiguas copias, quas habuisti, quàm minimum imminueris. Qua de re S. C. quae facta sunt, ad te missa esse arbitrator. Equidem pro eo, quanti te facio, quicquid feceris, approbabo: sed te quoquè confido ea facturum, quae mihi intelliges maximè esse accommodata. Ego C. Pontinum Legatum meum Brundusii expectabam: eumque ante Kal. Jun. Brundisium venturum arbitrator; qui cùm venerit, quae primùm navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

A R G U M E N T U M.

Expectari à se scribit L. Clodium cum Appii mandatis, mutuam benevolentiam, ejusque causas commemorat.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

PRidiè Nonas Jun. cùm essem Brundusii, litteras tuas accepi: in quibus erat scriptum, te L. Clodio

dio mandasse, quae illum mecum loqui velles. Eum sanè expectabam, ut ea quae à te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium ergà te, & officium, tametsi multis jam rebus spero tibi esse cognitum, tamèn in iis maximè declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem charissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus, L. F. & diligentissimè M. Octavius, Cn. F. demonstravit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissimè scriptum suavissimum misisti: Mea in te omniâ summa necessitudinis officia constabunt: nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere coepisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum: duos enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompejum filiae tuae socerum, & M. Brutum generum tuum. Collegi quoque conjunctio, praesertim tam honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, te ut quamprimum videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse ut me convenires: id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

A R G U M E N T U M.

Agit Appio gratias, quod operam dederit ut sibi expeditissimam Provinciam traderet, deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

Talles veni ad vi. Kal. Sextiles; ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisque tuis:

E

quo

quo quidè m homine neminem potuisti, nec mihi amio-
 ciores, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda, quae
 scire volebam, aptiores, prudentioresve mittere.
 Ego autè m & tuas litteras legi libentè, & audi-
 Lucilium diligentè. Nunc quoniam & tu ita sentis
 (scribis enim quae de nostris officiis ego ad te scrip-
 serim, etsi tibi jucunda fuerunt, tamèn, quoniam ex
 alto repetita sint, non necessaria te putasse) & reve-
 ra, confirmata amicitia, & perspecta fide, com-
 moratio officiorum supervacanea est: eam partem
 orationis praetermittam: tibi tamèn agam, ut debeo,
 gratias; animadverti enim, & didici ex tuis litteris,
 te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi con-
 suleres, restitueresque, & praeparares quodammodò
 omnia, quo mea ratio facilior, & solutior esse pos-
 set. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse
 dicam; sequitur illud, ut te existimare velim, mihi
 magnae curae fore, atque esse jam, primùm ut ipse tu,
 tuique omnes, deindè etiam ut reliqui scire possint,
 me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non
 satis est perspectum, ii mihi nolle magis, hoc animo
 nos esse, quàm non intelligere videntur; sed pro-
 fectò intelligent. Nequè enim obscuris personis, nec
 parvis in causis res agetur: sed hoc fieri melius, quàm
 dici, aut scribi volo. Quòd itinerum meorum ratio
 te nonnullam in dubitationem videtur adducere, vi-
 surusne me sis in Provincia: ea res sic habet. Brundusii
 cum loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum
 sermonem, ut dicerem, me libentè ad eam partem
 provinciae primùm esse venturum, quo te maximè vel-
 le arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, classe te velle
 decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidam,
 maritimam partem provinciae, navibus accessissem.
 Dixi me esse facturum, itaque fecissem, nisi mihi L.

Clodius noster Corcyrae dixisset, minimè, id esse faciendum: te Laodiceae fore ad meum adventum. Erat id mihi multò brevius, multòque commodius, cum praesertim te ita malle arbitrari. Tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillimè statues. Ego tibi meum consilium exponam. Pridè Kalend. Sextiles puto me Laodiceae fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor; deindè iter faciam ad exercitum; ut circitè Id. Sextiles putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo (procùl enim aberam ab re ipsa, & à locis) simul ac progredi coepero, quàm celerrimis, & quàm creberrimis potero litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo; sed, quod commodo tuo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam, quàm decedas. Quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamèn in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per litteras, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod te à Scaevola petiisse dicis, ut dum tu abesses, ante adventum meum provinciae praeesset: eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiaritèr triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audivi, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisset obsequi voluntati tuae: non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit, non per se, sed Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamèn de sua ergà illum benevolentia detractum.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro.

CUM meum factum cum tuo comparo: etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi; tamèn multò magis meo facto delector, quàm tuo. Ego enim Brundusii quaesivi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem ergà te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret, quam in partem provinciae maximè putaret te velle, ut in succedendo primùm venirem. Cùm ille mihi respondisset, nihil me tibi gratiùs facere posse, quàm si ad Sidam navigassem: etsi minùs dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minùs erat aptus; tamèn ita me dixi esse facturum: Idem ego cùm L. Clodium Corcyrae convenissem, hominem ita tibi cunjunctum, ut mihi, cum illo cùm loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primùm venirem. Tunc ille mihi cùm gratias egisset, magnopere à me petivit, ut Laodiceam protinùs irem: te in prima provincia velle esse, ut quàm primùm decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tū cuperes videre, te antea quàm tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidèm erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romae acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quàm festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum; ac multò quidèm libentiùs, quàm si illud esset faciendum, quod promisseram Phaniae. Itaque & consilium mutavi, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi: quas quidèm ex tuis intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valdè delector: nihil enim potuit fieri amantiùs; considera nunc vicissimum. Non modò ibi non fuisti, ubi me quàm primùm videre posses: sed eò discessisti, quò ego te ne
per

persequi quidè̄m possem triginta diebus , qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent : ut tuum factum illis , qui , quo animo inter nos simus , ignorant , alieni hominis (ut levissimè̄ dicam) & fugientis congressum : meum verò̄ conjunctissimi , & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamèn̄ antequàm in provinciam venirem , redditae sunt à te litterae : quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas , tamèn̄ mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas : cùm̄ intereà , credo equidè̄m , malevoli homines (latè̄ enim patet hoc vitium , & est in multis) sed tamèn̄ probabilem materiem nacti sermonis , ignari meae constantiae , conabantur alienare à te voluntatem meam : qui te forum Tarsi agere , statuere multa , decernere , judicare dicerent , cùm̄ posses jam suspicari , tibi esse successum : quae ne ab iis quidè̄m fieri solerent , qui brevi tempore sibi successum iri putarent. Horum ego sermone non movebar. Quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres , levare me putabam molestia : & ex annua provincia , quae mihi longa videretur , propè̄ jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam , si absentem mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (verè̄ dicam) me movet , in tanta militum paucitate abesse tres cohortes , quae sint plenissimae ; nec me scire ubi sint. Molestissimè̄ autem fero , quòd , te ubi visurus sim , nescio : eò̄que ad te tardiùs scripsi , quòd quotidie te ipsum expectabam : cùm̄ intereà ne litteras quidè̄m unas accepi , quae me docerent quid ageres , aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem , mihiq̄ue in primis probatum , Antonium , praefectum evocatorum , misi ad te , cui (si tibi videretur) cohortes traderes ; ut , dum tempus anni esset idoneum , aliquid negotii gerere possem. In quo , tuo con-

silio, ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & litterae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. Sed planè quandò, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego ut me tibi amicissimum esse & aequi & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris non nihil loci dedisse: id si correxeris, mihi valdè gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias: ego in provinciam veni prid. Kalendas Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. Castra movi ab Iconio pridie Kalendas Sept. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues quo loco id commodissimè fieri possit, & quo die. Vale.

ARGUMENTUM.

Querelam Appii refellit: contraque ipse quaeritur, & ostendit se justè quaeri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

PLuribus verbis ad te scribam, cùm plus otii nactus ero. Haec scripsi subito, cùm Bruti pueri Laodiceae me convenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas iis, praeterquam ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen à te plenum querelae iniquissimae reddiderunt, quòd eorum aedificationem litteris meis impedissem. Eadem epistola petebas, ut eos quam primùm, ne in hiemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarem: & simul peracutè quaerebare, quod eos tributa exigere vetarem priùs, quam ego re cognita, permissem; genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cùm ad hiemem me

ex

ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce aequitatem expostulationis tuae. Primum, cum ad me aditum esset ab iis, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi; quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent, antè quàm ego rem, causamque cognoscerem? Nam poteram, credo, ante hiemem; sic enim scribis. Quasi verò ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint; tam longè? inquis. Quid? cum dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minùs ante hiemem aedificarent, non eos ad me venturos arbitrare? tametsi id quidè fecerunt ridiculè: quas enim litteras afferebant, ut opus aestate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito & multò plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi velint: & me tamèn, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis haçtenùs. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audivi, cùm diceret, te secum esse quaestum, quòd tibi obviam non prodidissem. Scilicèt contempsi te; nec potest fieri me quidquam superbiùs. Cùm puer tuus ad me secunda ferè vigilia venisset, iisque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset; incertumque utra via, cùm essent duae: altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, praefectum fabrum meum, tibi obviam misi: mandavi utrique eorum, ut antè ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire possem: currens Lepta venit, mihique nuntiavit, te jam castra praetergressum esse, confestim Iconium veni. Caetera jam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem? primùm Appio Claudio? deindè imperatori? deindè more majorum? deindè, quod caput est, amico? praesertim cùm in isto genere multò etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, & dignitas

postulat. Sed haec haec hactenus. Illud idem Pausanias dicebat te dixisse : Quid ? Appius Lentulo ; Lentulus Appio processit obviam ; Cicero Appio noluit ? Quaeso , etiam ne tu has ineptias , homo , mea sententia , summa prudentia , multa etiam doctrina , plurimo rerum usu : addo urbanitatem , quae est virtus , ut Stoici rectissimè putant ; ullam Appietatem , aut Lentulitatem valere apud me plus , quàm ornamenta virtutis existimas ? Cùm ea consecutus nondùm eram , quae sunt hominum opinionibus amplissima , tamèn ista vestra nomina numquàm sum admiratus : viros eos , qui ea vobis reliquissent , magnos arbitrabar. Postea verò quàm ita & coepi & gessi máxima imperia , ut mihi nihil neque ad honorem , neque ad gloriam acquirendum putarem ; superiorem quidèm nunquàm , sed parem vobis me speravi esse factum. Nec meherculè aliter vidi existimare , vel Cn. Pompejum , quem omnibus , qui unquàm fuerunt : vel P. Lentulum , quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas , nihil errabis , si paulò diligentius (ut , quid sit , quid sit intèlligas) Athenodorus , Sandonis filius , quid de his rebus dicat , attenderis. Sed , ut ad rem reddeam , me tibi non amicum modò , verùm etiam amicissimum existimes velim ; profectò omnibus meis officiis efficiam , ut ità esse verè possis judicare. Tu autèm si id agis , ut minus mea causa , dum ego absum , debere videaris , quàm ego tua laborarim , libero te ista cura. Si autem natura es :: Illud non perficies , quominus tua causa velim : hoc assequere , ut quam in partem accipias , minus laborem. Haec ad te scripsi liberiùs , fretus conscientia officii mei , benevolentiaeque , quàm à me certo iudicio susceptam , quoad tu voles , conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Querulis Appii litteris respondet cum excusatione sui facti : ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit: aut nimis astutum, ea, quae ipsi in mentem veniant, aliis attribuant.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro.

ET si quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigeratio jam levissimo sermone hominum provincialium; tamèn, cùm tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris breviter responderem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum; nisi me vultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviiis intelligit potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cùm sit nihil, ne quid dicatur quidèm intelligo. Illud quidèm scio, meos multos & illustres, & ex superiore, & ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostrae familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad legatos atinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut justius, quàm ut sumptus egentissimarum civitatum minuerem sine ulla imminutione dignitatis tuae: praesertim ipsis civitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium, notum non erat. Apamae cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cùm solvendo civitates non essent: hic ego multa simul cogitavi. Primùm te homi

mi

minem non solùm sapientem , verùm etiam (ut nunc loquitur) urbanum , non arbitraber genere isto legationum delectari : idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse : primùm Appium Claudium Senatui , populoque R. non Myndensium testimonio (de ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum : deindè me ista vidisse accidere multis , ut eorum causa legationes Romanam venirent ; sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi , aut locum dari : studia mihi eorum placere , quòd in te bene merito grati essent , consilium totum videri minimè necessarium : si autèm vellent declarare in eo officium suum , laudaturum me , si quis suo sumptu functus esset officio : concessurum , si legitimo ; non permissurum , si infinito. Quid enim reprehendi potest ? nisi quod addis , vissum esse quibusdam edictum meum quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii , qui haec disputant , quàm si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romae composui edictum. Nihil addidi , nisi quod publicani me rogarunt , cum Samum ad me venissent , ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissimè scriptum caput est , quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum : quo in capite sunt quaedam nova , salutaria civitatibus , quibus ego magnoperè delector. Hoc verò ex quo suspicio nata est , me exquisivisse aliquid , in quo te offenderem , translaticium est. Neque enim eram tam desipiens , ut privatae rei causa legari putarem , qui & tibi non privato , & pro re non privata sua , sed publica : non in privato , sed in publico orbis terrae consilio , id est , in Senatu ut gratias agerent , mittebantur. Neque , cum edixi ,
ne

ne quis injussum meo proficisceretur; exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maxime in tuis litteris ridendum. Quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurumve transirent; cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quae cis Taurum sunt; omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi forte postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum: quod certe non ita est. Cum enim Leodiceae, cum Appameae, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem; quibus in oppidis omnibus commoratus sum: omnes jam istius generis legationes erant constituae. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo, decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent: ne in indictionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum atque ostiorum inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, & perditas maxime per magistratus suos: non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu cum ejusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut quae tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis, in amicitiam minime liberale. Ego, si in provincia de tua fama detrahere umquam cogitassetem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum Phanium Brundusii, neque ad praefectum fabrum Clodium Corcyrae, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia ge-
ren-

renda praeclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere. Disputabant; ego contrà disserebam: dicebant; ego negabam. An mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidè, quòd, cùm me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quòd iisdem diebus meus conventus erat Apameae, Synadis, Philomeli; tuus Tarsi? non dicam plura, ne in quo te objurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, ut sentio, si ista, quae alios loquū dicis, ipse sentis; tua summa culpa est: sin alii tecum haec loquuntur, tua tamèn, quòd audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans & gravis reperietur. Quòd si quis me astutiorē fingit; quid potest esse callidiùs, quàm, cùm te absentem sempèr defenderim, cùm praesertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens à te defendendus essem; nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis: in quo persaepe aliquid dicitur, quod te putem non nolle dici; si aut legatorum tuorum cuipiam, aut praefectorum, aut tribunorum militum malè dicitur: quòd tamèn ipsum non meherculè adhuc accidit, me audiente, ut aut gravis diceretur, aut in plures, quàm mecum Corcyrae Clodius est locutus; cùm in eo genere maximè quaereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt; laccessivi numquam, sed non valdè repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulque non de me is pejus, quàm de te, existimat. Sin autèm aliquem mea instituta in provincia non delectant: & quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac
tuo-

tuorum, laedi se putat; cùm uterque nostrum rectè fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latiùs in provincia patuit: nostra si angustior est (etsi de tua proluxa beneficaque natura limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines; cùm & natura sempèr ad largiendum ex alieno, fuerim restrictior; & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear; me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quòd me certior fecisti, cùm per se mihi gratum fuit, tùm quòd significasti, tibi omnia mea mandata curae fore. In quibus unum illud te praecipuè rogo, ut cures ne quid mihi ad hoc negotii, aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum collegam, & familiarem, roges, ut si unquam mea causa quidquam aut sensit, aut fecit; de hac quoque sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimiciùs. De nostris rebus quod scire vis, Tarso Nonis Octobribus. Amanum versus profecti sumus. Haec scripsi postridiè ejus diei, cùm castra haberem in agro Mopsuestiae. Si quid egero, scribam ad te: neque demum unquam ad meos litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quaeris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam saepissimè & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni rep. statu: de quo sum sollicitus eò magis, quòd ex tuis litteris cognovi, Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Appii litteris, humanissimè scriptis, humanissimè & ipse respondet: gratulatur triumphi spe: hortatur absolutionem librorum auguralium: supplicationes petit.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

VIX tandèm legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiae. Aspectus videlicèt urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere, antè quàm ex Asia egressus es, ad me litteras misisti; unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de Apianorum aedificatione impedita, legi perinventus. Itaque conscientia meae constantis ergà te voluntatis rescripsi tibi subiratus. Iis verò litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo dedisti, cognovi, intellexique in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent. Ad urbem verò ut accesseris, vel potiùs ut primùm tuos videris, cognosce te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis ergà te observantia & constantia fuissem. Itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis litteris scriptum: si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamèn te parem mihi gratiam relaturum? tu verò facilè facies; **NIHIL** est enim, quod studio & benevolentia, vel amore potiùs, effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebrò à meis per litteras certior; tamèn maximam laetitiam coepi ex tuis litteris de spe minimè dubia, & planè explorata triumphi tui: neque verò ob eam causam, quo ipse faciliùs consequeretur, (nam id quidem est) sed meherculè, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa chara per se. Quare quoniam plures tu habes, quàm caeteri, quos

scias

scias in hanc provinciam proficisci, quòd te adeunt fere omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adéptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi subselli (ut noster Pompejus appellat) judicatio, & mora, si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit (quid enim potest ampliùs?) tua tamèn dignitas suum locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligì vis, ad me litteras, ut quamprimùm laetitia afficiar, mittito. Et velim, réliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas. Cùm ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio: tùm meherculè tuis incredibilitèr studiis ergà me, muneribusque delector. Quod autèm à me tale quiddam desideras: sanè mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimùm genere: nam profectò non est meum, qui in scribendo, (ut soles admirari) tantum industriae ponam, committere; ut negligens in scribendo fuisse videar: praesertim cùm id non modo negligentis, sed ingrati animi etiam crimen futurum sit; verùm haec videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures enitare, ut supplicatio nobis, quàm honorificentissimè quamprimùm decernatur. Omnino seriùs nisi litteras, quàm vellem; in quo cùm difficultas navigandi fuit odiosa, tùm in ipsum discessum Senatus, incidisse credo meas litteras. Sed feci adductus auctoritate, & consilio tuo; idque à me rectè factum puto, quòd non statim, ut appellatus imperator sim, sed aliis rebus additis, aestivisque confectis, litteras miserim. Haec igitur tibi erunt curae, quemadmodùm ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Dolabella Appium accusaverat ; eoque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem , id factum à suis se insciente conatur Cicero probare , & in hanc sententiam multa colligit.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

CUM est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facessero, etsi gravitè primo nuntio commotus sum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit; tamèn ut me collegi, caetera mihi facillima videbantur; quòd & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrèm istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud planè molestè tuli, quòd certissimum, & justissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego sempèr judicavi faciendum esse; facies sapientèr, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum: ego enim planè video fore, nervis, opibus, sapientia tua vehementèr, ut inimicos tuos poeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro salute) in hac Provincia, cui tu praefuisti, rogando, deprecatoris: laborando propinqui, auctoritate, clari hominis (ut spero) apud civitates: gravitate, imperatoris suscepturum officia, atque partes. Omnia volo à me & postules, & expectes; vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves à te mihi litteras reddidit, quae mihi tamèn nimis longae visae sunt; injuriam enim mihi fieri putabam, cùm rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quan-

quanti te , quanti Pompejum (quem unum ex omnibus facio , ut debeo , plurimi) quanti Brutum facerem : quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses , sicuti perspicias ; sed quoniam accidit , si quid à me praetermissum fuerit , commissum facinus , & admissum dedecus confitebor. Pontinius , qui à te tractatus est praestanti , ac singulari fide , cujus tui beneficii sum ego testis , praestat tibi memoriam , benevolentiamque , quam debet ; qui cum maximis rebus suis coactus à me invitissimo decessisset , tamèn , ut vidit tua interesse , conscendens jam navem , Epheso Laodiceam revertit. Talia te cum studia videam habiturum esse innumerabilia , planè dubitare non possum , quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. Si vero effeceris , ut censor creeris , & si ita gesseris censuram , ut & debes , & potes : non tibi solùm , sed tuis omnibus video in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna , & enitere , ne quid nobis temporis prorogetur : ut cum hic tibi satisfecerimus , istic quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quae de hominum , atque ordinum omnium ergà te studiis , scribis ad me ; minimè mihi miranda , & maximè jucunda acciderunt : eademque ad me perscripta sunt à familiaribus meis ; itaque capio magnam voluptatem , cum tibi , cujus mihi amicitia non solùm ampla , sed etiam jucunda est , ea tribui , quae debeantur ; tum verò remanere etiamnum in civitate nostra , studia propè omnium consensu ergà fortes , & industrios viros : quae mihi ipsi una semper tributa merces est laborum , & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit , tantam temeritatem fuisse in eo adolescente , cujus ego salutem duobus capitis judiciis summa contentione defendi , ut tuis inimicitiis suscipiendis , oblivisceretur

patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: praesertim cum tu omnibus, vel ornamentis, vel praesidiis redundares; illi (ut levissimè dicam) multa deessent; cujus sermo stultus, & puerilis erat, jam antea ad me à M. Coelio, familiari nostro, perscriptus: de quo itèr sermone multa scripta sunt abs te. Ego autèr citiùs cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quàm novam conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obsurum cuiquam in provincia, nec Romae fuit; sed tamèn significatur in tuis litteris suspicio quaedam, & dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autèr mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quominùs Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palàm odissem, minus quod tibi obsesset, facere? si clàm, magis apertè inimicus esse? Quòd si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos haec conferunt; tamèn ea stultitia certè non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias: aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes civitatum: in quibus quantum quaeque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autèr quibus mendaciis homines levissimi onerarunt! non modò sublato sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, & ablato: eamque causam multis omninò non eundi fuisse. Quaererer tecum, atque expostularem, nisi (ut suprà scripsi) purgare me tibi hoc tuo

tuo tempore, quàm accusare te mallet, idque putarem esse rectiùs. Itaque nihil de te, quòd credideris de me: quamobrèm non debueris credere, pauca dicam; nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedidi, si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes: nihil in me non modò perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia; sed ne humile quidèm, aut jejunum debes agnoscere. Sin autèm me astutum, & occultum lubet fingere: quid quodminus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium aperitissimum sit, ad nocendum levissimum? Quid erat autèm, cur ego in te tam implacabilis essem; cum te ex fratre meo, ne tunc quidèm, cum tibi propè necesse esset eas agere partes; inimicum mihi fuisse cognovissem? Cùm verò reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustrà mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cùm te Puteolis prosequer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maximè astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandèm erat utiliùs, quid commodis meis aptiùs, quàm hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio; cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno, vel ornamento, vel praesidio esse possent? Quae tamèn ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potiùs sapientia secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidèm libentissi-

mè adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitae, atque victus, sermonis societas, litterae interiores: atque haec domestica. Quid illa tandèm popularia? reditus illustris in gratiam; in quo ne per imprudentiam quidèm errari potest sine suspitione perfidiae; amplissimi sacerdotii collegium; in quo non modò amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidèm sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio èsset inimicus. Quae ut omittam tam multa, atque tanta: quis unquàm tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, socerum filiae tuae? Etenim si merita valent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto; si consuetudinis jucunditas: quae fuit unquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris atque officii signa, quid mihi ille non commissit? quid non mecum communicavit? quid de se in Senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatisimum voluit amplissimè? qua deniquè ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone adversantem interdùm actionibus suis? quo studio providit, ne qua me illius temporis invidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum armis deniquè texit suis? quibus quidèm temporibus haec in eo gravitas, haec animi altitudo fuit, non modò ut Phrygi alicui, aut Lycaoni; quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidèm hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus: cumque praeter hanc conjunctionem affinitatis, quàm sis Cn. Pompejo charus, quamque jucundus intelligam; quo tandèm animo in

te,

te esse debeo? cum praesertim eas ad me is litteras miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem; placarer tamen, totumque me ad ejus viri, ita de me meriti, voluntatem, nutumque converterem. Sed haec haec tenens; pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quae a me perfecta, quaeque instituta sunt, cognosce.

** Non pauca desiderantur.**

Atque haec agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo; te enim (ut spero) propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quae sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius & accuratius, quam haec, quae nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Acceptis ab Appio litteris de absolute majestatis, gratulatur majorem in modum, & de ambitu judicio bene ille sperandum significat.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro, ut spero, censori.

CUM essem in castris ad fluvium Pyramum, reditae mihi sunt uno tempore a te epistolae duae, quas ad me. Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta non. Aprilium: in altera, quae mihi recentior videbatur, dies non erat; respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolute majestatis; de qua etsi permulto ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quod quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet), tamen eadem illa latiora fecerunt mihi tuae litterae: non solum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi sermo: sed etiam

quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum; quae enim à cuncto populo, à Senatu, à iudicibus, ingenio, industriae, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortassè, cum ea esse in me fingo: mihi quoquè ipsi tribui puto; nec tam gloriosum exitum tui iudicii extitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu verò quid interest, inquires, an de maiestate? ad te nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Verumtamèn ea est maiestas (ut Sylla voluit) ut in quemvis impunè declamare liceret: ambitus verò ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbè, aut defendatur; qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autèm honorum cursus cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui non adfuerim; quos ego risus excitassem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundissima fuerunt: unum, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis: quae quidèm, etiam in summa bonorum & fortium civium copia, tueri tales viros deberet: nunc verò eo magis, quòd tanta penuria est in omni vel honoris, vel aetatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quòd Pompeii & Bruti fidem, benevolentiamque mirificè laudas. Laetor virtute & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum; tum maximè alterius omnium saeculorum & gentium principis; alterius jam pridèm iuventutis, celeritè (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus à suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quòd ad me quasi formam communium temporum

&

& totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum valdè mihi est grata; video enim & pericula leviora, quàm timebam, & majora praesidia: siquidèm (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeii ductum applicaverunt; tuumque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamque coepi voluptatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva: ego enim à te, cùm tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. Nunc tamèn, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachiosiores meas litteras, quas dicasesse, non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligentèr, te levitèr accusans in eo, quòd de me citò credidisses. Quod genus querelae mihi quidèm videbatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo posthàc. Sed si, ut scribis, eae litterae non fuerunt disertae, scito meas non fuisse; ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi joculari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si jam es censor (ut spero) de proavo multùm cogitato tuo.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absoluteione ambitus: & quaerens Appio, quod accusatori suo Dolabelae filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchrò.

GRatulabor tibi priùs (ita enim rerum ordo postulat) deindè ad me convertar. Ego verò vehementèr gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubiùm fuit, absolutum te esse: sed illud, quòd quo melior civis, quò vir clarior, quo fortior amicus es, quoquè plura virtutis & industriae ornamenta in te sunt; eo mirandum est magis, nullamne in tabellae quidè latebra fuisse absconditam malevolentiam, quae te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominùm, atque morum negotium, nihil jam sum pridè admiratus magis. De me autèm suscipe paulispèr meas partes: & eum te esse finge, qui sum ego. Si facilè inveneris quod dicas, noli ignoscere haesitationi meae. Ego verò velim mihi, Tulliacque meae (sicut tu amicissimè & suavissimè optas) prosperè evenire ea quae, me insciente, facta sunt à meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omninò cum aliqua felicitate, & opto: veruntamèn plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodùm expediam exitum hujus institutae orationis, non reperior. Neque enim tristiùs dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris; neque non me tamèn mordet aliquid. In quo unum vereor, ne tu parùm perspicias, ea quae gesta sunt, ab illis esse gesta: quibus ego ità mandaram, ut, cùm tam longè abfuturus essem, ad me ne referrent: agerent quod probassent. In hoc autèm mihi illud occurrit. Quid tu igitur si affuisses? rem probassem. De tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me jam dudùm laborantem, quomodo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, & te non offendam. Le-

va

va me igitur hoc onere; nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sed sic habeto tamen: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III. Non. Sext. cum ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius esset, litterae à meis sunt redditae. Dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia à me majora expectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus: diligentior quidem ad declarandam benevolentiam, multò. Nam, ut vetus nostra simultas antea stimulabat me, ut caverem ne cui suspicionem fictè reconciliatae gratiae darem: sic affinitas nova curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quòd amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiosè juvisset: pariaque illi officia pollicetur, quamquam socer Dolabella sit, qui de majestate, & ambitu illum accusaverat.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Quasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquandò expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen verè; plus, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solùm auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram; sed etiam

(ope-

opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Haec mihi ampliora multò sunt, quàm illa ipsa, proptèr quae haec elaborantur. Insignia enim virtutis multi etiàm sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae, ipsam amicitiam: qua nihil est uberius, praesertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus: & in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quae colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamèn ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges; hac re novata, additum potiùs aliquid ad meum ergà te studium cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cùm haec scribebam, censorem jam te esse sperabam. Eò brevior est haec epistola, & ut adversùs magistrum morum, modestior. Vale.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARUM
 AD SER. SULPICIUM.

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus epistolae argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Caesar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet; respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

CAJUS Trebatius familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quaesisse, quibus in locis essem: molestequè te ferre, quòd me proptèr valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propiùs accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinàm, Servi, salvis rebus, (sic enim est dicendum) colloqui pptuissemus inter nos. Profectò aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te haec mala multò antè providentem, defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autèm cùm consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Serò enim veneram: solus eram, rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam vi-
de-

demur posse opitulari reip. si quid est, in quo nobis-
 meripsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino
 statu nostro retineamus, sed ut quàm honestissimè lu-
 geamus: nemo est omnium, qui cum potius mihi,
 quàm tecum, comunicandum putem. Nec enim cla-
 rissimorum virorum, quorum similes esse debemus,
 exempla: neque doctissimorum, quos semper coluis-
 ti, praecepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scrip-
 sisses, te frustra in Senatum, sive potius in conven-
 tum Senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne
 ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitarer,
 petebat. Cui quidem ego, cum me rogaret, ut ades-
 sem in Senatu, eadem omnia, quae à te de pace, &
 de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum.
 Rem vides, quomodo se habeat, orbem terrarum, im-
 periis distributis, ardere bello: urbem sine legibus,
 sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni,
 & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil po-
 test, non modò quod sperem; sed vix jam quod au-
 deam optare. Sin autem tibi, homini prudentissimo,
 videtur utile esse, nos colloqui: quamquam longius
 etiam cogitabam ab urbe discedere, (cujus jam etiam
 nomen invitus audio) tamen propius accedam. Tre-
 batio mandavi, ut si quid tu eum velles ad me mit-
 tere, ne recusaret: idque ut facias; velim: aut si
 quem tuorum fidelium voles, ad me mittas; ne aut
 tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere.
 Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arro-
 go; ut exploratum habeam, quidquid nos communi
 sententia statuerimus, id omnes homines probatu-
 ros. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat utrùm manendum sit in Italia, an ad Pompejum in Graeciam navigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. Concludit difficilem esse liberationem, se tamèn discessionem magis probare.

Cicero S. D. Sulpicio.

AD. iii. Kalendas Majas cùm essem in Cumanò, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi, non satis prudentè fecisse Philotimum, qui cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quòd eum perlaturum putasses. Sed tamèn, postquàm litteras tuas legi, Postumia tua me convenit, & Servius noster. His placuit, ut tu in Cumanum venires: qui etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quòd meum consilium exquiris, id est tale, ut capere faciliùs ipse possim, quàm alteri dare. Quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? Si, quid rectissimum sit, quaerimus, perspicuum est: si, quid maximè expediat: obscurum: sin ii sumus, qui profectò esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quòd existimas, meam causam conjunctam esse cum tua: certè similis in utroque nostrum, cùm optimè sentiremus, error fuit. Nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt: qua cùm ipsi Caesari nihil esset utilius; gratiam quoquè nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solùm ea perspicis, quae geruntur, quaeque jam gesta sunt; sed etiam, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut proba-

re

re oportet ea, quae fiunt: aut interesse, etiam si non probes: quantum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem. In quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. Omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem, difficilior. Nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium meum cum tuo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare velis: ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim, venias; sicut intellexi & Servio, & Postumiae placere. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicium, Achajae à Caesare praefectum, consolatur in dolore quem ex reipub. calamitate capiebat, scripta est epistola post victum Pompejum.

Cicero S. D. Sulpicio.

VEhementèr te esse sollicitum, & in communibus miseriis praecipuo quodam dolore angitur, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quamquam minimè miror, & meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te sapientia praeditum propè singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit: tamen multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multò enim antè, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea spontè, sed multò etiam magis, monente, & denuntiante te. Etsi enim abfui mag-

magnam partem consulatus tui: tamèn & absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & praedicendo sententia; & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cùm accuratissimè monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quae meminissent: & scirent, cùm superiores, nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent: quicumque postea tempub. oppressisset armis, multò intolerabiliorem futurum. Nam, quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: & aliquid, atque adeò multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi perpetuis reip.? Est omninò vix consolabilis dolor; tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamèn & Caesar ipse ita de te judicat, & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod, extinctis caeteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Haec tibi ad levandas molestias, magna esse debent. Quòd autèm à tuis abes, ideò levius ferendum est, quòd eodem tempore à multis, ac magnis molestiis abes; quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cògnosceres absens, quae quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quàm hos, qui videmus. Haftenùs existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levare possent molestiae tuae. Reliqua sunt in te ipso, nequè mihi ignota, nec minima solatia, & ut quidèm ego sentio, multò maxima: quae ego ipse experiens quotidie, sic probò, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autèm ab initio aetatis, memoria

te-

teneo summè omnium doctrinarum studiosum fuisse; omniaque, quæ à sapientissimis ab benè vivendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidè, vel optimis rebus, & usui, & delectationi esse possent: his verò temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolentè: neque te, tali vel scientia, vel natura praeditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus aetatis studium tuum dedisti. Tantùm dicam, quod te spero approbaturum; me postea quàm illi arti, cui studueram, nihil esse loci, neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam, atque operam ad Philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multò plùs, quàm nostræ, relictum est loci. Quarè non equidè te moneo; sed mihi ità persuasi, te quoquè in iisdem versari rebus, quæ, etiamsi minus prodesse, animum tamèn à solitudine abducerent. Servius quidè tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ità versatur, ut excellat. A me verò sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini: mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facilè appareat, cum me colat, & observet, tibi quoquè in eo se facere gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Sulpicii scripta: probat, quod Achajæ administrandæ curam non recusarit; scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Caesare.

Cicero S. D. Sulpicio.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur saepiùs ad me litteras uno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenùs aut negligentia, aut im-

improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas saepiùs mittere, nec agnosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem, agnosco: enim non necesse est: sed tamèn idem facillè cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Acaicum negotium non recusavisse, cum semper probavissem, tum multò magis probavi, lectis tuis proximis litteris. Omnes enim causae, quas commemoras, justissimae sunt, tuaque & auctoritate, & prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum: ita percussa, & prostrata foedissimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilii poenitet: & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur; at contra nobis, non tu quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus. Atque hoc ipso melior est tua, quàm nostra conditio; quòd tu, quid doleas, scribere audes: nos ne id quidem tutò possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatiùs; sed ipsius victoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus; quòd de Marcelli, collegae tui, salute paulò antè, quàm tu, cognovimus: etiam meherculè, quòd, quemadmodum ea res ageretur, vidimus. Nam sic fac existimes, post has miserias, id est, postquam armis disceptari coeptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Caesar, accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) laudataque honorifi-

centissimè & aequitate tua, & prudentia, repentè, praeter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidè causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut cum à L. Pisone mentio esse facta de Marcello: & cum C. Marcellus se ad Caesaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesarem supplex accederet. Noli quaerere; ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipub. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Caesari egissent; praeter Volcatium (is enim, si eo loco esset, negabit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum consilium. Nam statueram, non meherculè inertia, sed desiderio priitinae dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Caesaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Caesari gratias: meque metuo, ne etiam in caeteris rebus honesto otio privatim: quod erat unicum solatium in malis. Sed tamèn quando effugi ejus offensionem, qui fortassè arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem: modicè hoc faciam: aut etiam intra modum; ut & illius voluntati, & meis studiis serviam. Nam etsi à prima aetate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maximè Philosophia delectavit: tamèn ita hoc studium quotidie ingravescit, credo & aetatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo studio, te abduci negotiis intelligo ex tuis litteris: sed tamèn aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noster, summa me observantia colit: cujus ego cum omni probitate, summaque virtute: tum studiis, doctrinaque delector. Is mecum saepe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciemus, nisi quod maximè

Cae-

Caesar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut si Romae sis, te nihil, praeter tuos, delectare possit. De reliquis nihil melius ipso est. Caeteri, & caetera ejusmodi, ut si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè jucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

ARGUMENTUM.

Cùm Caesar bellum gereret in Hispania contra Pompeii liberos, periit Tullia Ciceronis filia ex partu, jam à Dolabella dimissa. Consolatur Ciceronem Sulpicius, argumenti ad tollendum dolorem undecumquè collectis. De Sulpicio sic Quint. lib. 12. Ser. Sulpicius insignem non immeritò famam tribus orationibus meruit.

Ser. Sulpicius S. D. Ciceroni.

POsteà quàm mihi renuntiatum est de obitu Tulliae, filiae tuae; sanè quam pro eo, ac debui, gravitèr, molesteque tuli; communemque eam calamitatem existimavi; qui si istic adfuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum, atquè acerbum est, proptereà quia, per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium praestare: tamèn quae in praesentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitàn dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quod tantoperè te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodùm adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quae hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent: patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes.

Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem ad-
 jungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus
 animus callere jam debet, atquè omnia minoris aesti-
 mare? an illius vicem (credo) doles? Quoties in
 eam cogitationem necesse est, ut tu veneris, nos sae-
 pè incidimus; hisce temporibus no pessimè cum iis
 esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem
 cum vita commutare? Quid autèm fuit, quod illam
 hoc tempore ad vivendum magnoperè invitare pos-
 set? quae res? quae spes? quod animi solatium? Ut
 cum aliquo adolescente primario conjuncta aetatem
 ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate
 ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos
 tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex
 sese pareret: quos cum florentes videret laetaretur?
 qui rem à parente traditam per se tenere possent? ho-
 nores ordinatim in rep. petituri essent? in amicorum
 negotiis libertate sua uterentur? Quid horum fuit,
 quod non priùs, quàm datum, ademptum sit? At
 verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pe-
 jus sit, haec sufferre, & perpeti. Quae res mihi non me-
 diocrem consolationem attulit, volo tibi commemo-
 rare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit.
Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus na-
 vigarem, coepi regiones circumcircà prospicere, post
 me erat Ægina: antè Megara: dextrâ Piraeus: sinis-
 trâ Corinthus: quae oppida quodam tempore floren-
 tissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta antè oculos
 jacent; coepi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos
 homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut
 occisus est; quorum vita brevior esse debet; cum uno
 loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? Vis
 ne tu te, Servi, cohibere, & meminisse, hominem
 te esse natum? Crede mihi: cogitatione ea non me-
 dio

diocritèr sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videntur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio praeterea tanta diminutio facta est: omnes provinciae conquassatae sunt. In unius mulierculae animula si iactura facta sit, tantoperè commoveris? quae si hoc tempore non suum diem obiisset; paucis post annis tamèn ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca: atquè ea potiùs reminiscere, quae digna tua persona sunt: illam, quandiù ei opus fuerat, vixisse, unà cum rep. fuisse: te patrem suum, Praetorem, Consulem, augurem vidisse: adolescentibus primariis nuptam fuisse: omnibus bonis propè perfectam esse cum resp. occideret, vita excessisse. Quid est quòd tu, aut illa cum fortuna hoc nomine quaeri possitis? Deniquè noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueveris praecipere, & dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potiùs quae aliis tutè praecipere soles, ea tutè tibi subijce, atquè apud animum propone. Nullus dolor est quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuae; da caeteris amicis, ac familiaribus, qui tuo dolore moerent: da patriae, ut si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Deniquè, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere ut quisquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora,

& aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiae tuae diffidere. Quarè, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquandò intelligamus, adversam quoque te aequè ferre posse, neque id majus, quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus haec una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquillore animo esse cognovero, de iis rebus; quae hic geruntur, quemadmodum se provincia habeat, certiozem faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad Servii consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris aliqua ex parte lenitum: sed dolendi causas apud se & plures & graviores esse, quam apud quemvis alium in simili calamitate.

Cicero S. D. Sulpicio.

EGO verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu adfuisses. Quantum enim praesens me adjuvare potueris & consolando, & propè aequè dolendo, facilè ex eo intelligo, quod, litteris tuis lectis, aliquantulum acquievi. Nam & ea scripsisti, quae levare luctum possent: & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamèn tuus omnibus officiis, quae illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem ergà me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora scilicèt saepè mihi fuerunt, nunquàm tamèn gratiora. Me autèm non oratio tua solùm, & societas paenè aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, non ità ferre casum meum, ut tu, ta-

Si sapientia praeditus, ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori; quod ea me solatia deficiunt, quae caeteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus qui filium consularem, clarum virum & magnis rebus gestis, amisit: & L. Paulus, qui duos septem diebus: & noster Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit: iis temporibus fuerunt, ut eos ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex repub. consequerentur. Mihi autem, amissis ornamentis iis, quae ipse commemoras, quaeque eram maximis laboribus adeptus: unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipub. procuracione impediuntur cogitationes meae: nihil in foro agere licebat; adspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me & industriae meae fructus, & fortunae perdidisse. Sed cum cogitarem, haec mihi tecum, & cum quibusdam esse communia: & cum frangerem jam ipse me, cogereque illa ferre tolerantè: habebam quod confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, & suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quae consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tunc me à rep. moestum domus excipiebat, quae levaret: sic nunc domo moerens ad remp. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quod nec eum dolorem, quem à rep. capio, domum jam consolari potest, nec domesticum resp. Quo magis te expecto, teque videre quam primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum: quamquam sperabam, tuum adventum (sic enim audiebam) ap-

propinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quam primum videre: tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnae tamen est deliberationis, quae ratio siti neunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet ut exulandi consilium abjiciat, & in patriam suam redeat: id Caesarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam rempub. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero S. D. M. Marcello.

ETSI eò te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiae nostrae vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quae mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae & saluti tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris: qui consulatum magnificentissimè, atque optimè gesseris, praeclarè meminisse idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus, probare, semperque summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitrator. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis: & ego id semper egi, ne interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere po-

te-

teramus, consilio, auctoritate, causa, quae erant in nobis superiora: sed lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut si vinci dignitas non potest, fracti certè, & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistique sapientem, & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conari sunt, & hi se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, se victos esse crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortassè humilis animi duceres: illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium: à multis, etiam magni, ac fortis animi iudicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quemquam modum: praesertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, praeter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penès quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere: cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamèn si jam ità constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea, quae nolles, videre: tamèn id cogitare deberes: ubicumquè esse, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facilè passurus esset, te carentem patris, & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: cogitandum tibi tamèn esset, Romae ne, & domi tuae, cujusmodi res esset: an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed cum ità latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo

do-

domi tuae esse quàm cum periculo alienae? Equidèm, etiam si oppetenda mors esset, domi atquè in patria malem, quàm in externis, atquè alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt: quorum est magna, pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus, etiam rationem rei familiaris tuae, quam disipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quae futura perpetua sit: propterea quòd neque is, qui tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamèn impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autèm qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic pro te unius sollicitudines, unius etiam multae, & assiduae lacrymae C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur. Nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores; quòd jus adeundi, cùm ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratia tantùm possumus, quantum victi. Sed tamèn consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

ARGUMENTUM.

Et haec epistola eò spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Cicero S. D. Marcello.

NEque monere te audeo, praestanti prudentia virum: nec confirmare, maximi animi hominem, virumque fortissimum: consolari verò nullo modo. Nam si ea, quae acciderunt, ità fers, ut audio; gratulari magis virtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum; sine te tanta mala reip. frangunt, non ità abundo ingenio, ut te consolet, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum praebeam, praestemque, ut ad omnia, quae
tui

tui velint, ità sim praestò, ut me non solùm omnia debere tua causa, quae possim: sed ea quoquè, quae non possim, putem. Illud vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel proptèr benevolentiam tacere non potuisse: ut, quod ego facio, tu quoquè animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere iudicio hominum, reque principem, necessitate cedentem tempori: si autèm nulla sit, hunc tamèn aptissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum; qui est domestica sede jucundior? Sed mihi crede: etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram. Redeo ergò ad unum illud: me tuum fore cum tuis, si modò erunt tui: sin minus, me certè in omnibus rebus satis nostrae conjunctioni, amorique facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet: ut supra, argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima.

Cicero S. D. Marcello.

ETSI perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & qui tibi faciendum arbitrarer: tamèn, cùm Theophilus, libèrtus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem ergà te, benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam, atquè etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum: ut in ea repub. quacumque est, quàm primùm velis esse. Multa videbis

bis fortassè, quae nolis; non plura tamèn, quàm audis quotidie. Non est porrò tuum, uno sensu solum oculorum moveri: cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum, Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortassè, quae sentias, non licet: tacere planè licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio, ne suorum quidem, sed suo. Quod non multò secus fieret, si is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minimè prudentium consilio uteretur: eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quàm incertis in rebus fuisset? & qui, nec te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus; quae majores nostri ne semel quidem: nostra aetas saepè jam sensit; sed miserius nihil, quàm ipsa victoria: quae etiam si ad meliores venit, tamèn eos ipsos ferocios, impotentioresque reddit: ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cognatur. Multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invicto, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa crudelis esset futura victoria? Igitur tunc quoquè patria careres, ne, quae nolles, videres? Non, inquires: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. At erat tuae virtutis, in minimis res tuas ponere: de repub.

vehementiùs laborare. Deindè, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur: &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli necessariò secutus sis, & extrema sapientèr persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuæ. Nunc verò nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minùs debes quòd deformior est, sed misereri potiùs: nec eam multis claris viris orbatam, privare etiam adspectu tuo. Deniquè, sine fuit magni animi non esse supplicem victori: vide ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria duri non desiderare: &, si temp. non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamèn sit, ne tutior non sit; magna gladiatorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua, tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Hortatur ut reditum maturet, jam enim de reditu persuaserat.

Cicero S. D. Marcello.

ETSI nihil novi, quòd ad te scriberem habebam, magisque litteras tuas jam expectare incipiebam, vel te potiùs ipsum: tamèn, cùm Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quàm primùm venias; venies enim, mihi crede, expectatus, neque solùm nobis, id est, tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet tarda

da decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsùs tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre. Sed cùm leviora non multò essent, quae audirentur, quam quae viderentur: suspicarer autem, multùm interesse rei familiaris tuae, te quamprimùm venire, idque in omnes partes valere: putavi, ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considera- bis. Me tamèn velim, quod ad tempus te expectemus, certio- rem facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

Marcellus S. D. Ciceroni.

PLurimùm valuisse apud me tuam sempèr auctori- tatem, cùm in omni re, tùm in hoc maximè negotio, potes existimare. Cùm mihi C. Marcellus, frater amantissimus mei, non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non priùs mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimùm consilio. Res quemadmodùm sit acta, vestrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo fit animo; tamèn hoc mihi multò jucundiùs est, & gratiùs, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meae saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam praestitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facilè, & aequo animo carebam; hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Ità hoc ego mihi gratulor.

lor. Tu verò ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, te tibi praestabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Marcellum à Magio interfectum, suamque ergà mortuum officia significat.

Servius S. D. Ciceroni.

ETSI scio, non jucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamèn, quoniam Casus & natura in nobis dominatur, visum est faciendum, quoquomodo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad x. Kalendas Jun. cùm ab Epidauro Piraeum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, conveni; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die cùm ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Boeotiam item, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti ajebat, supremo Majo Italiam versus navigaturus erat; Postridiè ejus diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem, circitèr horam decimam noctis P. Posthumius, familiaris ejus, ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam nostrum, post coenae tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: unum in stomacho; alterum in capite, secundum aurem; sperare tamèn eum vivere posse. Magium seipsum interfecisse; postea se à Marcello ad me missum esse, qui haec nuntiaret, & rogaret, uti cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eò sum profectus prima luce. Cùm non longè à Piraeo abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis: in quibus erat scriptum, paulò antè lucem Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab homine taeterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici proptèr dignitatem pepercerant: inven-

tus

tus est amicus, qui ei mortem afferre. Ego tamèn ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos libertos, & pauculos servos; reliquos ajebant profugisse, metu perterritos, quòd Dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro eo copia, quae Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus locum sepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamèn id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae, locum delegimus: ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita quae nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei praestitimus. Vale. Datae pridie Kalendas Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Exultantem Nigidium spe redditus consolans, suam illi operam, suumque officium pollicetur: praeterea rem omnem familiari, in extremo hortatur, ut bono animo sit in utramque partem.

Cicero S. D. P. Nigidio Figulo.

Quaerenti mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem: non modò certa res nulla, sed ne genus quidèm litterarum usitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus, secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omninò cogitare. Re-

lin-

linquebatur triste quoddam, miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum, id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: saepiusque mihi veniebat in mentem quaeri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quamquam enim nulla me ipsum privatim pepulit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultrò mihi Caesar detulerit: tamèn nihilominus eis conficior curis, ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem; careo enim cùm familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tùm omnibus amicis: quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa respub. versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus: nec audio solùm, quod ipsum esset miserum, sed etiam idipsum video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium extinximus, & in qua urbe modò gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidèm omnibus caremus. Obtinemus ipsius Caesaris summam ergà nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam vis, & mutatio omnium rerum, atquè temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat: cùm caeteris, ut quidèm videor, tùm ipsi mihi displiceo. Natus enim ad agendum sempèr aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidèm: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, & nunc P. Nigidio, viri omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quon-

H

dam

dàm gratia, & mihi certè amicissimo, ne benignè quidèm polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidèm facultas vel tui, vel alterius consolandi in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quae ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romae, & quia curo, attendoque, possum: id tibi affirmo, te in istis molestiis: in quibus es hoc tempore, non diutiùs futurum: in his autèm, in quibus etiam nos sumus, fortassè sempèr fore. Videor mihi perspicere primùm ipsius animum, qui plurimùm potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temerè, quo minùs familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo faciliùs, quibus est iratior, respondere tristiùs possit: hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares verò ejus, & ii quidèm, qui illi jucundissimi sunt, mirabilitèr de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potiùs consensus omnium, etiam illa, quae minimum nunc quidèm potest, sed possit necesse est, resp. quoscumque viros habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propedièm (mihi crede) impetravit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omisseram. Nam & amplectar ejus familiarissimos, qui me admodùm diligunt, multumque mecum sunt: & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausi, insinuabo: & certè omnes vias persequar, qui-

quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Caetera, quae tibi à multis prompta esse certò scio, à me sunt paratissima: nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parciùs, quòd te, id quod ipse confido, sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te hortor, & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solum memineras, quae ab aliis magnis viris accepisti: sed illa etiam, quae ipse ingenio, studioque peperisti: quae si colliges, & sperabis omnia optimè, & quae accident, qualiacumque erunt, sapientèr feres. Sed haec tu meliùs, vel optimè omnium. Ego, quae pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissimeque curabo: tuorumque tristissimo meo tempore meritorum ergà me memoriam conservabo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Respondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis ejusdem nuptiis cum Publia, divortio jam factio cum Terentia.

Cicero S. D. Cn. Plancio.

BInas à te accepi litteras, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses, me meam pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quae egissem, benè, ac feliciter evenire. Ego autèm, si dignitas est benè de repub. sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam: sin autèm in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut deniquè libera oratione defendere: ne vestigium quidèm ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque praeclarè: si nosmetipsos regere possimus; ut ea, quae partim jam adsunt, partim

tim impendent, moderatè feramus: quod est difficilè in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera servitutum. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cùm recordor, haec me tùm vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modò adversas pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus, si ii vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram: intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium, quam crudelis esset futura victoria: sin autèm victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui me haec praedicentem, atquè optimè consulentem salutis suae, malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quòd autèm mihi de eo, quòd egerim, gratularis; te ità velle certò scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilii coepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quàm remp. offendissem. Quibus enim, pro meis immortalibus beneficiis, charissima mea salus, & meae fortunae esse debebant: cùm proptèr eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam, muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimio multa. De tuis velim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi praecipuè timendum putes. Si enim status erit aliquis civitatis: quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nunquàm iratos fuisse. De mea autèm in te voluntate sic velim judices, me quibuscumque rebus opus esse intelligam: quamquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim: ope-

ra

ra tamèn, & consilio, studio quidem certè, rei, famaè, salutis tuae praestò futurum. Tu velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissimè certiozem. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortitèr ferat.

Cicero S. D. Plancio.

ACcepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autèm id, quod mihi dubium non fuit, nam quàm fortitèr ferres communes miserias, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam, illud si scissem, ad id meas litteras accommo-
dassem. Sed tamèn etsi antea scripsi, quae existimavi te scire oportere: tamèn hoc tempore breviter commo-
nendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse, in magno omnes, sed tamèn in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & praecipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: Quod de te sperare, de me praestare possum. Vale.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARUM
 AD METELLUM, ET ALIOS.

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Quaeritur Metellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum nepotem suum, à Cicerone expugnatum. Videtur esse paulò arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer, procos. S. D. M.
 Tullio Ciceroni.

SI vales, benè est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia neque me absentem ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiae nostrae dignitas, vel meum studium ergà vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum, me desertum, à quibus minimè conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciae, qui exercitu, praesum, qui bellum gero, quae quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos poenitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo non sperabam. Me intereà nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à rep. abducet. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Excusat se de Metello nepote, suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero S. D. Q. Metello. Q. F. Celeri
procos.

SI tu, exercitusque valetis, benè est. Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, pro reconciliata gratia nunquam te à me ludibrio laesum iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamèn suspicor, ad te esse allatum, me, in Senatu, cum disputarem, permultos esse, qui reimp. à me conservatam dolerent, dixisse: à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quae statuisses tibi in Senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à domesticis insidiis, & ab intestino scelere: tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atquè hanc nostram tanti, & tam praeclari muneris societatem, à tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu à me rebus amplissimis, atquè honorificentissimis ornatus esses, timuissent, neque mihi pars abs te voluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone, cum à me exponeretur, quae mea expectatio fuisset orationis tuae, quantoque in moerore versatus essem: visa est oratio non injucunda: & mediocris quidèm est risus consecutus, non in te, sed magis in moerorem meum, & quòd me abs te cupisse laudari, apertè, atquè ingenuè confitebar. Jam hoc non potest in te non honorificè esse dictum, me in clarissimis meis, atquè amplissimis rebus, tamèn aliquod testimonium tuae vocis habere voluisse.

Quòd autèm ità scribis. Pro mutuo intèr nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio, equidèm hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur. Ego, si hoc dicam, me tua causa prae-termississe provinciam: tibi ipse levior videar esse, meae enim rationes ita tulerunt: atquè ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, ut primùm in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodùm eam tibi traderem, cogitare coepisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantùm te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare caetera: quam citò Senatum illo die, facta sortitione, coegerim: quàm multa de te verba fecerim, cùm tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solùm in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud Senatusconsultum, quod eo die factum est, ea perscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea verò, quàm profectus es, velim recordere, quae ego de te in Senatu egerim: quae in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quae cùm omnia collegeris: tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quòd scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quae numquàm immutata est. Quòd scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primùm, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementèr probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem: deindè, si qua ego in re fratri tuo, reipublicae causa, restiterim, peto, ut mihi ingnoscas; tam enim sum amicus reip. quàm

quàm qui maximè. Si verò meam salutem contrà illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiamnum tecum de tui fratris injuriâ conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atquè meditari: egi cum Claudia, uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cujus ergà me studia pro Cn. Pompeii necessitudine, multis in rebus perspexeram: ut eum ab illa injuriâ detraherent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kalendas Januar. qua injuria nemo unquàm in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affectit, cum rep. conservassem: atquè abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit: cujus injuria mihi tamèn honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi ut jurarem, permetteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jus jurandum: quod populus idem magna voce me verè jurasse, juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamèn illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret, quibus ille respondit, sibi non esse integrum etenim paulò antè in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium: qui, qua poena Senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac Senatum trucidare, bellum maximum constare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam caede, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello, fratri tuo, præsentem restiti. Nam in Senatu Kalendis Jan. sic cum eode rep. disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad tertium nonas Januari

rias cum agere coepisset, tertio quoque verbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur, neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitsem: quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio, fortem fuisse? Haec si Metellum cogitare de me nesciti, debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum, sin autem aliquid impertivit tibi sui consilii: lenis à te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus exoptulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, acolutio. Nulla est à me unquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi, ut Senatusconsulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili: sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi poenè minitanti nobis per litteras hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo, meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris admonent. A te peto, ut tu quoque aequum te iudicem dolori meo praebeas: si acerbè, si crudeliter, si sine causa sum

à

à tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modò cedendum, sed etiam tuo, atquè exercitus tui auxilio, in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, maneo in voluntate, & quoad voles tu, manebo, cujusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Quae sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis: & in epistolae Nepotem puto significari.

O. Metellus Celer S. D. Ciceroni.

Hominis importunissimi contumeliae, quibus, crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: & ut sunt leves ejusmodi homines, à me despiciuntur: libentèrque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco: de illo ne miminisse quidè m volo: tametsi bis eum invitum servavi. De me, meisque rebus, ne nobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus etiam provinciae quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam ergà me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis exul implorat.

Cicero S. D. Metello Nepoti cos.

Litterae Q. fratris, & T. Pomponii, necessarii mei tantum mihi spei dederant, ut in te non mi-

minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit, itaque ad te litteras statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litterae, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant, quae res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Q. frater meus mitissimam tuam orationem, quam in Senatu habuisses, praescrispsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus: & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quaesoque, ut tu me conserves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicae donares, te vicisti: alienas ut contra rempub. confirmes, adduceres? Quod si mihi tua clementia opem tuleris: omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo; sin mihi neque magistratum, neque Senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quae me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum: cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

Cicero S. D. Antonio M. F. imp.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias, non quod eas intelligerem satis apud te valere: sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem, tamen, cum T. Pomponius homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maximè conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficis-

cisceretur, aliquid mihi scribendum putavi: praesertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debet: omnia enim à me in te profecta sunt, quae ad tuum commodum, quae ad honorem, quae ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contrà etiam esse aliquid abs te profectum ex multis audivi: nam comperisse me, non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quae ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minùs molesta fuerunt, quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus & populus R. testis est. Tu quam gratus ergà me fueris, ipse existimare potes, quantum mihi debeas, caeteri existiment: ego quae tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quae ego si non profundere, ac perdere videbor: omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam: non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea, quae sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atquè ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquàm ipsius causa confido te facturum esse omnia: tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris ergà me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARGUMENTUM.

Narrat se diligentiam adhibuisse ne Sextio succederetur. Adscribit de domo à se empta.

Ci-

Cicero S. D. P. Sextio L. F. procos.

CUM ad me Decius librarius tuus venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquàm illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam, tamen quòd memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea mississes, non satis credidi homini prudenti, tam valdè esse mutatam voluntatem tuam, sed postea, quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotio habui, ut Q. Fusium, tribunum plebis, & caeteros, ad quos tu scripseras, cogere mihi potius credere, quàm tuis litteris. Omnino res tota in mensem Januarium recta erat, sed facilè obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quòd ad me pridem scripseras: velle te benè evenire, quòd de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum millibus nummum xxxv. aliquantò post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, ut cupiam conjurare, si quis me recipiat, sed patriam odio inducti, me excludunt, & apertè vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & à me insidias metuunt: nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione foeneratores exemerit. Omnino semmissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen adeptus existimer. Domum tuam, atque aedificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant: tamen in senatu gravissimè, ac diligentissimè defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Levitèr expostulat, quòd Pompejus sibi de oppressa Catilinae conjuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero S. D. Cn. Pompejo. Cn. F. Magno, imp.

SI tu exercitusque valetis, benè est. Ex litteris tuis, quas publicè misisti, coepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem: tamen enim spem otii ostendisti, quàm ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes novos amicos, vehementè litteris perculosos, atquè ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autèm litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ ergà me voluntatis habebant, tamèn mihi scito jucundas fuisse. Nulla enim re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutuò respondetur, apud me plus officii residere facillimè patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa ergà te studia parùm mihi adjunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam apertè, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostrae necessitudinis, & reip. causa, gratulationem expectavi: quam ego abs te praetermissam esse arbitrator, quòd verebare, ne cujus animum offenderes. Sed scito, ea quae nos pro salute patriae gessimus, orbis terrae judicio, ac testimonio comprobari. Quae, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi multò majori, quam Africanus fuit, me non multò minorem, quam Laelium, facilè tibi & in rep. & in amicitia adjunctum esse patiare. Vale.

AR-

A R G U M E N T U M.

Officium suum in Crassum praedicat, omniaque pollicetur, quae ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebant.

Cicero S. D. M. Licino P. F. Crasso.

QUANTUM meum studium extiterit dignitatis tuae, vel tuendae, vel etiam augendae, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint. Non enim fuit, aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset praeteriri. Nam & cum consulis, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in causa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostrae necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum, officium cumulatè reddidi. Nequè meherculè unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquandò immutarunt tibi. Sed existiti tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut florentissimis tuis rebus, mea perspici posset, & memoria nostrae voluntatis, & amicitiae fides. Sum enim consecutus non modò ut domus tua rota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & praestantissima omnium foeminarum uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Crassi: meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur: & senatus, populusque R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quàm omnibus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint acta, quaeque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto.

De

De me sic existimes, ac tibi persuadeas, vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam, ac liberalitatem defuisse. Si qua interciderunt; non tam re, quam suspicione violenta, ea cum fuerint & falsa, & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaeque nostra. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor, atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet: in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambos unice diligo: sed in Marco benevolentia impari. Hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen, hoc tempore maxime, sicut alterum parentem & observat, & diligit. Has litteras velim existimes, foederis habituras esse vim, non epistolae: meque ea, quae tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque facturum. Quae a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuae, in ea ego non solum amicitiae nostrae, sed etiam constantiae meae causa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, si quid ipse

intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea spontè id esse facturum: sint quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis: effecturum, intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum ad me frustrà detulisse. Quamobrèm velim ità & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis praecipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotiis: ut, quoad ejus fieri possit, praesentiae tuae desiderium meo labore minuat. Vale.

ARGUMENTUM.

Vatinius ex consulatu à Caesare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrecciones.

P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo.

SI vales, benè est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dicere vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autèm quem potius adoptem, aut invocem, quàm illum, quo defendente, vincere didici? An verear, nè, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malevolorum obtreccionibus, & invidiis non prosternat, atquè obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atquè hoc quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum, puta. Scis, meam fortunam, nescio quo modo, facilè obtreccatores invenire, non meo quidèm, mehercule,
me-

merito: sed quanti id refert, si tamèn fato nescio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui nostrae dignitati obesse velit, peto à te, tu tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi praestes. Litteras ad Senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, infrà tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardaceis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamèn terra, marique ut conquireretur, praemandavi: & profectò tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & inde tamèn aliquandò eruam. Tu nos fac ames. Vale. Ad tertium Idus Quinct. ex castris. Narona.

ARGUMENTUM.

Scribit haec de Dionysio Ciceronis servo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinius imp. S. D. Ciceroni.

SI vales, benè est: ego quidèm valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo minùs, quòd me frigus Dalmaticum, quòd illinc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamèn non desistam, quin illum aliquandò eruam. Sed tamèn omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimae. Apage te cum nostro Sexto Servilio: nam meherculè ego illum quoquè amo; sed hujuscemodi vos clientes, hujusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, quì tot ingenuos, matres familias, cives Romanos, occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? Simius verò semissis homo contrà me arma tulit, & cum bello coepi. Sed tamèn, mi Cicero, quid facere possum? Omnia, meherculè, cupio, quae tu mihi impetras. Meam animadversionem, & supplicium:

cium: quo usurus eram in eum, quem coepissem, remitto tibi, & condono. Quod illis respondere possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? Si mehercule Appii os haberem, in cuius locum suffectus sum, temèn hoc sustinere non possem. Quid ergò est? Faciam omnia sedulo, quae te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio, tuo discipulo: si fortè ea res poterit adversarios fugare, in eo maximè spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Caesar adhuc mihi injuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi verò non justissimi triumphii in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiae antiqua: quae ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta; haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur: longè alia conditione ego sum, ac caeteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando coepi: unum hoc, quod erat maximum, quater à me jam captum, quatuor enim tures, & quatuor muros coepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt: indignèque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quarè te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam causam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Decembribus, Narona.

ARGUMENTUM.

*Suum studium ergà uxorem Vatini ipsamque Vatini-
nium*

niam significat, rogat deinde ut omninò sibi remittat servum suum fugitivum Dionysium.

Cicero S. D. Vanitio imp.

GRata tibi esse officia mea non miror, cognovi enim te gratissimum omnium: idque nunquam destiti praedicare: nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verùm etiam cumulatissimè retulisti. Quamobrèm reliquis tuis rebus omnibus, parì me studio ergà te, & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi foeminam primariam. Pompejam, uxorem tuam, commendas, cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum; ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quae ea vellet, summo studio: curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamèn ei velim scribas, ut nullam rem nequè tam magnam, nequè tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parùm me digna videatur. Omnia, quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice; quamcumque ei fidem dederis, praestabo. Si verò improbus fuerit, ut est; duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii malè faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas, sempè enim habiti sunt bellicosi. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum, historiarum scriptorem rogat ut de rebus à se in consulatu gestis separatum volumen conficiat: quod illustriùs videatur.

Cicero S. D. L. Lucejo Q. F.

COràm me tecum eadem haec agere saepè conantem deterruit pudor quidam paenè subrusticus: quae nunc exponam absens audaciùs: Epistola enim

non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, nequè, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis, quod etsi mihi saepè ostendis te esse facturum, tamèn ignoscas velim huic festinationi meae. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat sempè à me vehementè expectatum, tamèn vicit opinionem meam, meque ita vel coepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamèn haec cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus praemerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli, & civilis historiam jam paenè à te esse perfectam: dixeras autèm mihi te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum caeteris rebus nostra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum: qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quae dixi, bella separaverunt: tu quoquè item civilem conjurationem ab hostilibus, externisque bellis sejungeres. Equidèm ad nostram laudem non multùm video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias: ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora, atquè ornatiora futura sint. Nequè tamèn ignoro, quàm impudentè faciam, qui primùm tibi tantùm oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deindè etiam,

etiam, ut ornes me, postulem. Quid, si illa tibi non tantoperè videntur ornanda? sed tamèn, qui semèl verecundiae fines transierit, eum benè, & navitèr oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atquè etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortassè sentis, & in eo leges historiae negligas; gratiamque illam; de qua suavissimè quodam in prooemio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate: ea si me tibi vehementiùs commendabit, ne aspernere, amorique nostro plusculùm etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suspicias, erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjurationis usquè ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quae vituperanda duces, & quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis: & si liberiùs, ut consuisti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditorem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quae vehementèr animos hominum in legendum scripto retinere possit. NIHIL est enim aptiùs ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunaeque vicissitudinis: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamèn erunt jucundae. HABET enim praeteriti doloris secreta recordatio delectationem: caeteris verò, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est

jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum deniquè sibi avelli jubet spiculum, posteaquàm ei percunctanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, aequo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocritèr nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri saepè excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, expectationem, laetitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissimae lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrum, me à te potissimum ornari, celebrarique velle. Nequè enim tu is es, qui, quid sis, nescias, & quid non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Nequè autè ego sum ità demens, ut me sempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipse quoquè in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Nequè enim Alexander ille gratiae causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quòd illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloria fore putabat. Atquè illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quae vel si nulla sint, nihilo sunt tamèn obscuriores clari viri. Nec minùs enim

enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui nequè pictam, nequè fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atquè hoc praestantiùs mihi fuerit & ad laetitiam animi, & ad memoriae dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in caeterorum; quod non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi viri, & in reip. maximis, gravissimisque causis cogniti, atquè in primis probati: ut mihi non solùm praeconium, quod, cum in Sigaeum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Naevianus, qui non tantùm laudari se laetatur, sed addit etiam; à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impederit (nequè enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogat fortassè facere, quod nonnulli saepè reprehendunt; scribam ipse de me, multorum tamèn exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, haec sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & praetereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi deniquè reprehendant, & dicant verecundiores esse praeco-nes ludorum gymnycorum, qui, cum caeteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi antè ludorum missionem corona donentur, alium praecone-
nem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prae-
di-

dicent. Haec nos vitare cupimus, & , si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne fortè mirerè, cur, cum mihi saepe ostenderis, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atquè eventus litteris mandaturum, à te id nunc tan-
 toperè, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut & caeteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra peruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: si autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non cessabis; & ea, quae habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, Luceii litterae consolatoriae quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta Republica capiebat.

M. T. C. Lucejo S. D.

QUamquàm ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamèn illum fructum ex iis litteris vel maximum coepi, quod te praeclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumque cognovi. Quam quidèm laudem sapientiae statuo esse maximam, NON aliundè pendere, nec extrinsecus aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Quae cogitatio, cum mihi non omninò excidisset (etenim penitèns insederat) vi tamèn tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atquè convulsa: cui te optulari & video, & id fecis-

se, etiam proximis litteris, multumque profecisse, sentio. Itaque hoc saepius dicendum, tibi non significandum solum, sed etiam declarandum, arbitrator, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quae elegantè, copiosèque collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortio rem me puto, quam te ipsum praeceptorum fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, haec aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eae, tum rationes in ea disputatione à te collectae, vetabant me reipublicae penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita effectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipublicae quae notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatumve sit, quae persequeretur, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore. Quamquam tuis monitis, praecipisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes, & publica paulò etiam fortius fortassè, quam tu ipse, qui percipis. Te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & praecipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Praestitimus enim patriae non minus certè, quam debuimus: plus profecto, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid praedicanti. Quarum enim tu rerum

CO-

cogitatione nos levare aegritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis, & angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundae res ornantur, adversae adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, & valetudo; & si esse unam minus poterimus, quam volumus, animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non unam esse videamur. Vale.

ARGUMENTUM.

Causam quaerit, cur Cicero ab Urbe tamdiu absit, hortaturque, ut animum moerore abducat.

Lucejus Ciceroni S. D.

SI vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululum tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisivi saepius, ut viderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quae te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo, neque reprehendo tuum consilium. Nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis, praesertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus, velerudito qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, & lacrymis, & tristitiae te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: nec possum te (si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus) non accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicias? tu non intelliges,

ges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quòd si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & rogando; si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne perman eas in incepto: cum duae res istae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Quaerenti Luccejo, cur ab Urbe abesset, ejusque moerorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in Urbe non vivat.

M. T. C. Luccejo. S. D.

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis litteris, quas à te proximè accepi, non ille quidèmi mihi ignotus, sed tamèn gratus, & optatus; dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis verbis utens, re gravitèr accusas, sed quòd illius tanti vulneris, quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obdurerunt. Tecum vivere possem equidèmi, & maximè vellem. Vetustas est, amor, consuetudo, studia paria. Quod vinculum, quae res deest nostrae conjunctioni? possumusne igitur esse unà? nec meherculè intelligo, quid impediat: sed certè adhuc non fuimus, cum

cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. Nam, quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra aetas incidit, ut, cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato, & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? litterae, credo, quibus utor assiduè; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me à portu, & perfugio videntur, & quasi exprobare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae? itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quòd si id egissemus ego, atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus unà fuissemus; neque me valetudo tua offenderet, neque te moeror meus. Quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatiùs ferentem.

M. T. C. Titio. S. D.

ETSI unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus; quòd tantum ex tuis molestiis coepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamèn, cum longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse, meaeque in te benevolentiae, non tacere

tan-

tanto in tuo moerore tamdiù, sed adhibere aliquam
 modicam consolationem, quae levare dolorem tuum
 posset, si minùs sanare potuisset. Est autèm consola-
 tio pervulgata quidèm illa maximè, quam sempèr
 in ore, atquè in animo habere debemus: **HOMINES**
 nos, ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omni-
 bus fortunae telis proposita sit vita nostra: nequè esse
 recusandum, quò minùs ea, qua nati sumus, condi-
 tione vivamus: neve tam gravitèr eos casus fera-
 mus, quos nullo consilio vitare possumus: eventis-
 que aliorum memoria repetendis, nihil accidisse no-
 bis novi cogitemus. Neque haec, nequè caeterae conso-
 lationes, quae sunt à sapientissimis viris usurpatae, me-
 moriaeque, & litteris proditae, tantùm videntur profice-
 re debere, quantum status ipse nostrae civitatis, & haec
 perturbatio temporum perditorum: cum beatissimì
 sint, qui liberos non susceperunt, minùs autèm mi-
 seri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem
 bona, aut deniquè aliqua repub. perdidissent. Quòd
 si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum
 cogitatione moeres: non facilè exhauriri tibi istum
 dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat
 (quae magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt, mi-
 serias lugeas: ut ea non dicam: quae saepissimè & le-
 gi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resi-
 deat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors,
 ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria de-
 beat, quae non sentiatur: hoc tamèn non dubitans,
 confirmare possum, ea misceri, parari, impendere
 reipub. quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidèm
 deceptus esse videatur. Quid est enim jam non mo-
 dò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis
 artibus, sed omninò libertati, ac saluti loci? non
 meherculè quemquam audivi hoc gravissimo, & pes-
 ti-

tilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à Diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atquè ex iniquissima conditione vitae videretur. Quarè si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse; permultum erit ex moerore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè refertur: in qua non est jam gravitatis, ac sapientiae tuae, quam tu à puero praestitisti, ferreimoderatiùs casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque sejunctus. Etenim eum sempèr te & privatis in rebus, & publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiae serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quae maximos luctus vetustate tollit, id nos praeripere consilio, prudentiaque debemus. Etenim si nulla umquàm fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quae non aliquandò lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: nequè expectare temporis medicinam, quam repraesentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minùs fortè valuissent, officio tamèn esse functum benevolentissimi, atquè amicissimi: quem me tibi & fuisse sempèr, existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum; hortatur Sextium, ut exilii casum sapientèr, fortitèrque ferat.

M. T. C. P. Sextio P. F. S. D.

NON oblivione amicitiae nostrae, nequè intermissione consuetudinis meae, superioribus tempo-

poribus ad te nullas litteras misi, sed quòd priora tempora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt, posteriora autèm me à scribendo tuis injustissimis, atquè acerbissimis incommodis retardarunt. Cum verò & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus, non putavi esse alienum institutis meis haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi judicio, ac periculo tuum nomen conjungeretur, quàm potui accurratissimè te, tuamque causam tutatus sum: & proximè recenti adventu meo, cum rem alitèr institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla re salutis tuae defui: cum eo tempore invidia annonae inimici non solum tui, verùm etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reip. vitia plus, quàm causa ipsa, veritasque valuissent. Publio tuo, nequè opera, nequè consilio, nequè labore, nequè gratia, nequè testimonio defui. Quamobrèm, omnibus officiis amicitiae diligentèr à me, sanctèque servatis, ne hoc quidèm praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses; id est, ut & communem, incertumque casum, quem nequè vitare quisquam nostrum nequè praestare ullo pacto potest, sapientèr ferres; & dolori fortitèr, ac fortunae resisteret; cogitaresque & in nostra civitate, & in caeteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis, atquè optimis viris, injustis judiciis, tales casus incidisse. Illud utinàm ne verè scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autèm filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, de-

bitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse: sin autem omnia, quae sentio, perscripserim, ne reficem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim minùs nostra sunt, quae animo complectimur, quàm quae oculis intuemur. Quamobrè & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnae tibi consolationi debet esse; & nos, caeterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; & maximè animi tui conscientia, cum tibi nihil meritò accidisse reputabis; & illud adjunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuria, commoveri. Ego, & memoria nostrae veteris amicitiae, & virtute, atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, nequè ad consolandum, nequè ad levandum fortunam tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam, ne te frustrà scripsisse arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium exulem consoletur.

M. T. C. T. Fabio S. D.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiù tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnoperè non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque praebeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus, nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi:

vi: amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea deniquè videtur conditio impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissima poena ab hac repub. discesserit. Tu verò, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, caeterosque necessitudine, & benevolentia tecum conjunctissimos; quiquè magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentiae alicujus condonatum existimetur; omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos sempèr, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufo, paulò antè Quaestori suo in Provincia, suadet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

M. T. C. Rufo. S. D.

ETSI mihi numquàm dubium fuit, quin tibi essem charissimus: tamèn quotidiè magis id perspicio: extatque id quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in provincia fuisses; etsi meo iudicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest, quò liberius iudicium esse posset tuum. Itaque me & superiores litterae tuae admodùm delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amantèr videbam, & cum alitèr res cecidisset, ac putasse, te meo consilio magnoperè esse laetatum: & his proximis litteris magnum coepi fructum & iudicii, & officii tui: iudicii, quòd intelligo, te (id, quod omnes fortes, ac boni viri facere debent) nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumque sit: officii,

cii, quòd te mecum, quodcumque coepissem consilii, polliceris fore; quò nequè mihi gratius, nequè, ut ego arbitror, tibi honestius, esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiù est: de quo ad te, non quò celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quaedam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia ergà me, libentè amplector talem animum; sed ità (non enim dimittam pudorem, in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebò gratiam: si non feceris, ignoscam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror. Est enim res profectò maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ità tamèn, ut si nos ii sumus, qui esse debemus, (id est studio digni, & litteris nostris) dubitare non possimus, quin ea maximè conducant, quae sunt rectissima. Quarè tu, si simul placebit, statim ad me venies; sin idem placebit, atquè eodem, nec continuò poteris, omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum, sin id, quod opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, Quaestorem antea suum in Cilicia, de rationibus provincialibus obscura epistola.

M. T. C. Rufo. S. D.

QUO modo potuissem, te convenissem, si eò quò constitueras, venire voluisses. Quarè, etsi mei commodi causa commovere me noluisti: tamèn ista existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo.

meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: à quo mihi exploratum est in rationibus duntaxat referendis, (de caeteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationem referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostrae necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret, id (quod lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad aeriarium) feci in provincia, nequè ità feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam poenitebit. Totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. Tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti. Rationes confectae me absente sunt fecum: ad quas ego nihil adhibui praetèr lectionem. Ità accepi librum à meo servo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam penè ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid alitèr, ac tibi & honestum, & utile esset, referretur: non habui, cui potius id negotii darem. Illud quidem certè factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, & Apamensem, quae nobis maximè videbantur, quoniam ità necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. Itaque huic loco primùm respondeo, me, quamquam justis de causis rationes deferre properarim, tamèn te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrèm, de Volusio

quod scribis, non est id rationum. Docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio, non potuisse, sed praedes Valerianos teneri. Nequè id erat HSxxx. ut scribis, sed xix. Erat enim curata nobis pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentiae, & (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentiae: liberalitatis, quòd majoris scribae mei beneficio, quàm meo, legatum meum, praefectumque maxima calamitate levatos, cum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quòd existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: prudentiae, cum rem à me ne insipienter quidem, cogitatam putas. Nam & Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam gravis Valerianis praedibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. Et, si verum scire vis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo jussu esse factum. Quam pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere; illud me non animadvertisse molestè ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris

P. Sextio tradita esset. Quae cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tuo nihil referebat: ego tamèn adscripsisse mallet, quandò id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: nequè in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuae. Ad-des enim tu, meo jussu: quod ego numquam addidi; nec causa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus, certè ità relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est, quandò de Lucejo parùm provissum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est. Te certè in pecunia exacta ità efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quae interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito, à me & tribunos mil. & praefectos, & contubernalis dumtaxat meos delatos esse. In quo quidèm ratio me fefellit. Liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulisset. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reservata esse, quam meae, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamèn, & de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quòd jam depositis ratio-

nibus, ex provincia decessimus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, scripsisse. Sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de HS. centum millibus sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolae per haec tempora molestae sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse HSXXII. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse. Quod ego sive aequo animo fero, sive iniquo, tu de HS. centum millibus aequo animo ferre debes, & existimare, eò minus ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi expensa ista HS. centum tulisses: tamen, quae tua est suavitas, quae in me amor, nolles à me hoc tempore aestimationem accipere. Nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed haec jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Mescinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimeque conscientiae recordatione mitiget.

M. T. C. Luccio Mescinio S. D.

GRatae mihi tuae litterae fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse. Quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum esse, ita mihi omnia, quae opto, contingant, ut vehementer velim. Etenim, cum esset
ma-

major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia; tamèn erat nemo, quicum essem libentiùs, quàm tecum, & pauci, quibuscum aequaè libentè: hoc verò tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum mediusfidiùs tecum diem libentiùs posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessariò. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorè esse (qua tamèn ipsa uti non licet) quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, prætereà etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum (quemadmodum tu facillimè potes existimare) qui nihil unquam meà potiùs, quàm meorum civium causà fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium. Idemque cum illa ipsa arma, quae semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem affeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & haec, & multa alia coràm brevi tempore licebit. Nequè me tamèn ulla res alià Romae tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. Videtur mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autèm mea nonnihil interesse; quamquam id ipsum quid intersit, non sanè intelligo; verumtamèn, quidquid illinc nuntiatum sit, non longè àbesse à consiliis amicorum. EST enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamèn inter victorias non multum interfu-

turum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuae litterae confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui, vita ingenua, in beata, & libera civitate viximus. Sed, ut illa secunda moderatè tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus ever- sam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltè in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modò contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruire isto otio, tibi que persuade, **PRAETER** culpam, ac peccatum, quo sempè caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur rectè fieri posse, ad te veniam brevi: si quid accide- rit, ut mutandum consilium sit, te certio rem faciam statim. Tu ità fac cupidus mei videndi sis, ut istius c te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quaesieris per litteras, quid te velim facere. Me ve- lim, ut facis, diligas, valetudinique tuae, & tran- quillitati animi servias. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD TORQUATUM, ET ALIOS.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit, & aliquam simul spem reditus ostendit.

M. T. C. A. Torquato S. D.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maximè poeniteat; nemoque fit, quin ubivis, quàm ibi, ubi est, esse, malit: tamèn mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romae esse, miserimum sit. Nam etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum, & publicarum, & suarum: tamèn oculi augent dolorem, qui ea, quae caeteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Quarè etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamèn illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romae non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamèn illa quidèm, quae requiris, suum statum tenent, nec meliùs, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo: nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut prae-

ci-

cipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suae. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum numquam timuisse certo scio. Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipub. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio nulla possit vera reperiri, praeter illam, quae tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. Si enim BENE sentire, recteque facere, satis est ad bene, beatèque vivendum: vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriae praemiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium justum, & pium, & debitum reipubl. nostraeque dignitati videbatur: qui nequè, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quarè, si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & veritas praescribit; ut nihil in vita nobis praestandum praeter culpam putemus, eaque cum careamus, omnia hu-

ma.

mana placatè, & moderatè feramus. Atquè haec eò pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamèn ipsa virtus se sustentare posse videatur: sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu quicumque status est futurus, carerè non debes. Atquè hoc mihi scribenti veniebat in mentem me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. Quo quidèm tempore non ego causam nostram, sed consilium improbavam. Serò enim nos iis armis adversari videbam, quae multò antè confirmata per nosmetipsos erant, dolebamque pilis, & gladiis, non consiliis, nequè auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Nequè ego ea, quae facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore si evenisset, videbam, id ne accideret, timebam: praesertim cum si mihi alterutrum de eventu, atquè exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratiùs possem promittere. Iis enim rebus praestabamus, quae non prodeunt in aciem: usus autèm armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quaeso, quo me tumesse oportere censebas. Haec eo scripsi, quòd mihi nunc Philargytus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidèm visus est) narravi, te interdum sollicitum solere esse vehementiùs. Quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republ. sis futurus, qui esse debes, aut perdita, non afflictiore conditione, quàm caeteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea urbe es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio vitae: & habes Ser. Sulpicium, quem sempèr unicè dilexisti, qui

qui te profectò & benevolentia, & sapientia consolatur. Cujus si essemus auctoritatem, & consilium secuti, togati potiùs potentiam, quàm armati victoriam subissemus. Sed haec longiora fortassè fuerunt, quàm necesse fuit. Illa, quae majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plùs, quàm tibi debeam, neminem, quibus debeam quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autèm hoc tempore, intelligo: Sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit navare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium, certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Primùm se excusat, quòd minùs saepè scribat: deinde de re ditu Torquati esse impetratum significat: & consolationis loco subjungit nihil ei praecipuè timendum.

M. T. C. A. Torquato. S. D.

PETO à te, ne me putes oblivione tui rariùs ad te scribere, quàm solebam, sed aut gravitate valetudinis (qua tamèn, jam paululùm videor levare) aut quòd absum ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quarè velim ità statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curae, quàm meas esse. Quòd majore in varietate versata est adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod molestè feras. Necesse est enim aut armis urgeri rempub. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditùs interire. Si arma valent, nec eos, à quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuvisti: sin armis aut conditione positis,
aut

aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. Sin omninò interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantùm instare malorum suspicabatur; misera est illa quidè̄m consolatio, tali praesertim civi, & viro, sed tamèn̄ necessaria; NIHIL esse praecipuè̄ cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quae vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis, profectò etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reipub. statu timeas. Omnia si interierint, cum superstitem te esse reipub. ne, si liceat quidè̄m, velis, ferendam esse fortunam, praesertim quae absit à culpa. Sed haec haçtèn̄s. Tu velim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis, ut aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim. Vale.

A R G U M E N T U M.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. C. A. Torquato. S. D.

Superioribus litteris, benevolentia magis adductus, quàm quòd res ità postularet, fui longior. Nequè enim confirmatione nostra egebat virtus tua: nequè erat ea mea causa, atquè fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc itè̄m tempore brevior esse debeo. Sive enim tùm nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tùm opus fuit; illud satis est, praesertim cum accesserit nihil novi. Nam, etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa

ma tamèn eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quàm ea, quae oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. Nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest: tamèn & belli exitum video & si id minùs, hoc quidèm certè, cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit, vel haec, vel illa victoria. Idquè cum optimè perspexi, tale video, nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel antè acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. **ITA** enim vivere, ut non sit vivendum, miserimum est: mori autèm nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidèm. Sed in ea es urbe, in qua haec vel plura, & ornatiores parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, **ETSI** levis est consolatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc majorem in discrimine esse, quàm quemvis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint. Alteri dimicant; alteri victorem timent. Sed haec consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certè utor. Nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: & si non ero, sensu omninò carebo. Sed rursùs, qui ad te haec. Mihi tu, tui, tua omnia, maximae curae sunt, & dum vivam, erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatoria epistola rationibus undecumque collectis: sed si consideras, desperationem potius continet.

M. T. C. A. Torquato. S. D.

NOvi, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamèn, si quid esset, sciebam, te à tuis certiorrem fieri solere. De futuris autèm rebus etsi semper difficile est dicere; tamèn interdum conjectura possis propiùs accedere, cum res est ejusmodi, cujus exitus pra-

provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere,
 non diuturnum bellum fore: etsi idipsum nonnullis
 videatur secus. Equidem, cum haec scribebam, ali-
 quid jam actum putabam, non quod ego certo sci-
 rem, sed quod non difficilis erat conjectura. Nam
 cum omnis belli Mars communis, & cum semper in-
 certi exitus praeliorum sunt: tum hoc tempore ita
 magnae utrinque copiae, ita paratae ad depugnandum
 esse dicuntur, ut, uterumque vicerit, non sit mirum
 futurum. Illa in dies singulos magisque opinio homi-
 num confirmatur, etiamsi inter causas armorum ali-
 quantum intersit, tamen inter victorias non multum
 interfuturum. Alteros propemodum jam sumus ex-
 perti: de altero, nemo est, quin cogitet, quam sit
 metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor
 augere dolorem tuum, quem consolando levare de-
 bebam, fateor, me communium malorum consola-
 tionem nullam invenire praeter illam, quae tamen, si
 possis eam suscipere, maxima est; quaeque ego quoti-
 die magis utor; **CONSCIENTIAM** rectae volunta-
 tis maximam consolationem esse rerum incommoda-
 rum: nec esse ullum magnum malum praeter cul-
 pam; a qua quando tantum absumus, ut etiam opti-
 me senserimus, eventusque magis nostri consilii, quam
 consilium reprehendatur; & quando praestitimus,
 quod debuimus: moderatè, quod evenit, feramus.
 Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de
 communibus miseriis, quae & ad consolandum majo-
 ris ingenii, & ad ferendum singularis virtutis indi-
 gent. Illud cuiusvis facile est docere, cur praecipue tu
 dolore nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te le-
 vando fuit, quam fore putavimus, non est mihi du-
 bia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror
 te expectare, quid sentiam. Reliquum est, ut te an-
 gat,

gat, quòd absis à tuis tandiù ; res molesta, praesertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festiviùs. Sed, ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet, & ubi quisque sit, ibi esse minimè velit. Equidèm, nos quòd Romae sumus, miserrimum esse duco; non solum quòd in omnibus malis acerbiùs est videre, quàm audire; sed etiam, quòd ad omnes casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quàm si abessemus. Etsi meipsum consolatorem tuum non tantùm litterae, quibus semper studii, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim in dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quàm caeteros, cum cupiebam quavis iniqua conditione pacem: quod etsi casu, non divinatione mea, factum est, tamèn hac inani prudentiae laude delector. Deindè, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitae, non ab ea re pub. avellar, qua carendum esse doleam, praesertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam aetas, & acta jam vita, quae cum cursu suo benè confecto delectatur; tùm vetat in eo vim timere, quò nos jam natura ipsa penè perduxerit. Postremò, is vir, vel etiam ii viri, hos bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidèm mihi omnia propono, nec ullum est tantùm malum, quod non putem impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quàm in illo ipso, quod timetur, desino; praesertim cum id impendat, in quo non modò dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis multa, vel plura potiùs quàm necesse fuit. Facit autèm non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis, molestè tuli. Non enim dubito,

quìn

quin magnae tibi levationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cùm familiarissimi hominis, tùm optimi, & prudentissimi viri. Tu velim te, ut debes, & soles, tua virtute sustentens. Ego, quae te velle, quaeque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterque curabo. Quae cum faciam, benevolentiam tuam ergà me imitabor, merita non assequar. Vale.

ARGUMENTUM.

Caecinam qui Pompejo contra Caesarem pugnaverat, patria carentem benè sperare jubet; seque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autèm Caesarem ignovisse, Hirtius tradit de bello Africano.

M. T. C. A. Caecinae. S. D.

QUotiescumquè filium tuum video, video autèm ferè quotidie, polliceor ei studium quidèm meum, & operam sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autèm, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligentèr, & custoditur diligentissimè. Res, & fortunae tuae mihi maximae curae sunt: quae quidèm quotidie faciliores mihi, & meliores videntur, multisque video magnae esse curae: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. Iis autèm de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipsè prospiciam, quàm te videre, atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamèn, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & iis temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut caeteris fortuna esse diuturna, neque haerere in tam bona

causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quarè ad eam spem, quam extrà ordinem de te ipso habemus, non solùm proptèr dignitatem, & virtutem tuam (haec enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua praecipua, proptèr eximium ingenium, summamque virtutem: cui mercurulè hic, cujus in potestate sumus, multùm tribuit. Itaque ne punctum quidè temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo quo delectatur, se violatum putaret. Quod ipsum lenitur quotidie significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt: tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimùm profuturam. Quaproptèr primùm fac animo forti, atquè magno sis. Ità enim natus, ità educatus, ità doctus es, ità etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit; deindè spem quoquè habeas firmissimam proptèr eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa ergà me officia postulant. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Caecinae exulis animum divinationem quamdam inducit, sumptam ex Caesaris natura, & ex civilium temporum ratione.

M. T. C. Caecinae. S. D.

Vereor, ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra, & meritorum multorum, & studiorum parium conjunctione deesse non debet: sed tamèn vereor, ne litterarum à me officium requiras: quas tibi & jampridè, & saepè missem, nisi quotidie meliùs expectans, gratulationem, quàm confirmationem animi tui, complecti litteris malissem. Nunc autèm, ut spero, brevi gratulabimur: Itaque
in

In aliud tempus id argumentum epistolae differo. His autem litteris animum tuum, quem minimè imbecillum esse & audio, & spero, & si non sapientissimi, at amicissimi hominis, auctoritate confirmandum, etiam atquè etiam puto: nec iis quidè verbis, quibus te consoler, ut afflictum, & jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. Nam cum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarant: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quaedam Etruscae disciplinae, quam à patre, nobilissimo, atquè optimo viro acceperas, non fefellit: nec nos quidè nostra divinatio fallit, quam tùm sapientissimorum virorum monumentis, atquè praeceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinae studio, tùm magno etiam usu tractandae reipublicae, magnaue nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidè divinationi hoc plùs confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis unquàm omninò fefellit. Dicerem, quae antea futura dixissem, ni vererem, ne ex eventis fingere viderem. Sed tamèn plurimi sunt testes, me & initio, ne conjungeret se cum Caesare, monuisse Pompejum; & postea, ne conjungeret. Conjunctione frangi senatus opes, disjunctione civile bellum excitari videbam. Atqui utebar familiarissimè Caesare, Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tùm salutare utrique. Quae praeterea providerim, praetereo, nolo enim hunc de me optimè meritum existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidè clarus in toga, & princeps, sed tan-

tas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispaniam censui; quod si fecisset, civile bellum nullum omninò fuisset. Rationem haberi absentis, non tam pugnari, ut liceret, quàm ut, quando, ipso consule pugnante, populus jussisset, haberetur. Causa belli orta est: quid ego praetermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? victa est auctoritas mea non tam à Pompejo (nam iis movebatur) quàm ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui. Sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. Veritus sum deesse Pompeii saluti, cum ille aliquandò non defuisset meae. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiarus, sic ego prudens, & sciens ad pestem antè oculos positam sum profectus: quo in bello nihil adversi accidit non praedicente me. Quare, quando, ut augeres, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus praedictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meae; debet habere fidem nostra praedictio. Non igitur ex altis volatu, nec è cantu sinistro oscinis (ut in nostra disciplina est) nec è tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror: sed habeo alia signa, quae observem, quae, etsi non sunt certiora illis, minùs tamèn habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autèm mihi ad divinandum signa dupulici quadam via: quarum alteram duco è Caesare ipso, alteram è temporum civilium natura, atque ratione. In Caesare haec sunt, mitis, clemensque natura, qualis exprimitur praeclarè illo libro querelarum tuarum:

accedit, quòd mirificè ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. Praetereà cedit multorum justis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementè cum consentiens Etruria movebit. Cur haec igitur adhuc parùm profecerunt? quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quae est igitur (inquier) spes ab irato? Ex eodem fonte se haustum intelligit laudes suas, è quo sit levitè aspersus. Postremò homo est valdè acutus, & multùm providens: intelligit, te hominem in parte Italiae minimè contemnenda facilè omnium nobilissimum, & in communi republica cuivis summorum tuae aetatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi à republ. diutiùs. Nollet hoc temporis potiùs esse aliquandò beneficium, quàm jam suum. Dixi de Caesare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causae, quàm Pompejus animatus meliùs, quàm paratus, susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Caesaris. Numquàm nisi honorificentissimè Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperiùs. Armorum ista, & victoriae sunt facta, non Caesaris. At nos quemadmodùm est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliae praefecit. Sulpitium Graeciae, Marcellum, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur haec spectant? rerum hoc natura, & civilium temporum non patietur; nec manens, nec mutata ratio feret, primùm ut non in causa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium: deindè ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non re-

vertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati, reverterunt. Habes augurium meum; quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin proptèr incertos exitus, eventusque bellorum posse accidere, ut vinceremur, putasses, non debere te ad secundam fortunam benè paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantae delectationi in rebus adversis litterae esse deberent. Commemorarem non solùm veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis, & humanae conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodùm hic, & quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus; necesse est enim minore desiderio perdita repub. carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus est. Incolumem te citò, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi, & corporis tui, constantissimo, atquè optimo, filio tuo studium, officium, operam, laborem meum jampridem & pollicitus sum, & detuli nunc hoc amplius, quòd me amicissimè quòtidiè magis Caesar amplectitur, familiares quidè ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cùm firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentès. Vale.

ARGUMENTUM.

*Primum agit de libro, quem in Caesarem scripserat:
dein-*

deinde studiosè rogat , ut veniam sibi à Caesare , potestatemque impetret redeunti.

Caecinna Ciceroni S. D.

QUòd tibi non tam celeritè liber est reditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) si liber exisset, quandò non tam interest, quo animo scribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum praesertim adhuc styli poenas dem. Qua quidè in re, singulari sum fato: nam cum mendum scripturae litura tollatur, stultitia fama mulctetur; meus error exilio corrigitur: cujus summa criminis est, quòd armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriae suae fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolarèt, tamèn eo quidè ipso tempore, ut quamprimùm Caesar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit, & persuasus est quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contrà suam voluntatem, cum ignoverit omnibus, qui multa deos venerati sint contrà ejus salutem; sed, ut eodem revertar, causa haec fuit timoris: scripsi de te parcè mediùsfidiùs, & timidè, non revocans me ipse, sed penè refugiens. Genus autèm hoc scripturae non modò liberum, sed incitatum, atquè elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamèn cavendum est, ne in petulantiam incidas. Impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantiae subsequatur. Solùm verò liberum alterum laudare. De quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiae assignetur. Ac nescio, an tibi gratiùs, opportuniùsque acciderit, nam, quod praestare non poteram, primùm erat non attingere; secundùm beneficium, quamparcissimè

mè facere, sed tamèn ego me quidèm sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidèm. **QUEMADMODUM** igitur scholarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonullos mallè haerentes relinquant, ruinae periculum struas, non ascensum pares: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum verò ad ipsius Caesaris nomen veni, toto corpore contremisco, non poenae metu, sed ipsius iudicii: totum enim Caesarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est, quid si muto? at vereor, ne pejus sit. Age verò, laudo aliquem. Num offendo? cum porrò non offendam, quid si non vult? armati stylum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem socium quaeris. Ubi hoc tu omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & caecae suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum iudicium scribantur, quam difficilè sit evadere, si minùs expertus es (quòd te ad omnia summum, atque excellens armavit ingenium) nos sentimus. Sed tamèn ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa me necessitas praemebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quòd filium meum expectes: adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel aetate, vel metu non potest. Totum

ne-

negotium tu sustineas oportet: in te mihi omnis spes est. Tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar, tenes; à te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur necesse est. Apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes. Unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. Nisi fortè aut in miseria nimis stultè, aut in amicitia nimis imprudentè tibi onus impono, sed utriusque rei excusationem tuae vitae consuetudo dat. Nam quòd ita consuesti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quòd ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto à te, ne exeat: aut ità corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia; ibique ut commoretur, suadet.

M. T. C. Caecinae S. D.

CUM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Jan. tibi praefinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram; quae Balbus, & Oppius, absente Caesare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementè cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, uti esse licerent. Qui mihi consuessent aut libentè polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meae rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamèn ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se praestituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando quid tibi permittatur, cognovisti, quid mihi placeat, puto te circè
opor-

oportere. Actis his rebus, litterae à te mihi sunt red-
ditae: quibus à me consilium petis, quid sim tibi auc-
tor, in Sicilia ne subsidias, an ut ad reliquias Asiaticae
negotiationis proficiscare. Haec tua deliberatio non
mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim
mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutiùs com-
morari, ità locutus erat: tu autèm, quasi concessum
sit, ità deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in
Sicilia censeo commorandum: propinquitas locorum,
vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nun-
tiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata quod
spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrèm cen-
seo magnoperè commorandum. T. Furfano Postumio
familiari meo, legatisque ejus, item meis familiari-
bus, diligentissimè te commendabo, cum venerint:
erant enim omnes Mutinae. Viri sunt optimi, & tui
similium studiosi, & mei necessarii. Quae mihi venient
in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea
sponte faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus
omnium studia vincam. Ego, etsi coràm de te cum
Furfano ità loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus
sit: tamèn, quoniam tuis placuit, te habere meas
litteras: quas ei redderes, morem eis gessi. Earum
litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARGUMENTUM.

*Brevis est epistola, sed perfectae commendationis
exemplum.*

M. T. C. Furfano procos. S. D.

CUM A. Caecina tanta mihi familiaritas, con-
suetudoque semper fuit, ut nulla major esse
possit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti
viro, plurimum usi sumus; & hunc à puero quod
&

& spem mihi magnam afferebat summae probitatis, summaeque eloquentiae, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officiiis amicitiae, sed etiam studiis communibus, sic sempèr dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet me plura scribere, quàm mihi necesse sit ejus salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte ergà Caecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quantum me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratiùs facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quidquid potest ad ejus incolunitatem, nequè ullam spem fortunae melioris ostendit.

M. T. C. Trebiano S. D.

EGO, quanti te faciam, sempèrque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipsi testis. Nam & consilium tuum, vel casus potiùs diutiùs in armis civilibus commorandi, sempèr mihi magno dolori fuit: & hic eventus, quòd tardiùs, quàm est aequum, & quàm ego vellem; recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curae est, quàm tibi semper fuerint casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sextio, & saepissimè Attico nostro proximèque Tehudae liberto tuo, totum me patefeci: & his singulis saepè dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque ut operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua

qua ità meritus sum, posse deberem: tu quoquè is esses, qui fuisti cùm omni gradu amplissimo dignissimus, tùm certè ordinis tui facilè princeps. Sed, quandò eodem tempore, eademque de causa nostrum uterque cecidit: tibi, & illa polliceor, quae suprâ scripsi, quae sunt adhuc mea, & ea, quae praeterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquàm ex reliquiis pristinae dignitatis. Nequè enim ipse Caesar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi ejus, casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligentèr observant, & colunt. Itaquè, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis (id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia) agendi (quod quidè m quotidiè magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem) agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum, & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest. Hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potèst: ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficilè, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum, & officii sui.

M. T. C. Trebiano. S. D.

ANteà misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. Tali enim tempore aut consolari, amicorum est, aut polliceri. Consolatione non uterbar; quòd ex multis audiebam, quàm fortitèr, sapienterquè ferres injuriam temporum, quamquàm te vehementèr consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. Quòd quidè m si facis, magnum fruc-

fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio sempèr esse versatum: idque ut facias, etiam, atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minùs fortassè, quàm vellem: at in rebus, atque usu plus etiam, quàm vellem, versatus, spondeo tibi, acerbitem istam, & injuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam simul cum republica, quae in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque fit aliquid lenius, & liberalius, quàm timebamus. Quae, quoniam in temporum inclinationibus saepe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum praetermitteremus tui juvandi, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim. Id re, quàm verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quàm qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uno te. Quae sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut praeterita ex animo doleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturae anteponat.

M. T. C. Trebianor. S. D.

Dolabelam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. Nec enim acciderat mihi opus

opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc, tantò sum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plùs debeam. Qua in re tibi gratulor ità vehementèr, ut te quoquè mihi gratulari, quàm gratias agere, malim; alterum omninò non desidero: alterum verè facere poteris. Quòd reliquum est, quandò tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci: quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum; plùs acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius, noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Haec praedicatio tua mihi valdè grata est: eaque te uti facilè patior cùm apud alios, tùm meherculè apud Sironem nostrum amicum. Quae enim facimus, ea prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàmprimùm. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit, quaedam perditis rebus aptiora.

M. T. C. Ampio Balbo. S. D.

GRatulor tibi, mi Balbe, verèque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim, deindè frangi repentè, atquè ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertiùs, quàm tempora nostra ferebant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiae nostrae, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissimè. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quae ad reditum, &

salutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Caesaris familiares satis opportunè habeo implicatos consuetudine, & benevolentia, sic, ut cum ab illo discesserint, me proximum habeant. Hoc Pansa, Hirbius, Baltus, Oppius, Matius, Postumius plenè ità faciunt, ut, me unicè diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me poeniteret pro ratione temporum ità esse molitum. Sed nihil est à me inservitum temporis causa; veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamèn habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum, qui valet apud illum non minùs auctoritate, quàm gratia. Cimber autèm Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamèn apud Caesarem non tam ambitiosae rogationes, quàm necessariae: quas quia Cimber habebat, plùs valuit, quàm pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum: quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaquè ità dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, nequè ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. Sed id erit perbrevis: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidèm mihi gravis homo, & certus, non solùm confirmavit, verùm etiam recepit, perceleritè se ablaturum diploma. Mihi tamèn placuit haec ad te perscribi; minùs enim te firmum sermo Aulejae tuae, lacrymaeque Ampiae declarabant, quàm significant litterae tuae: atquè illae arbitrabantur cum à te abessent ipsae, multò in graviore te cura futurum; quare magnoperè putavi, angoris, & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quae essent certa,

M

pers-

perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum, atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi ejus, quam ab ipsa republica, cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer, te & à primis temporibus aetatis in repub. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor beatus, sed etiam (si ita accidisset) victus, ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem praebes. Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae jam effugisti. Nunc verò tantum te para ad haec nobiscum ferenda; quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litterae, quibus semper usi sumus: quae secundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarii salute: ad eamque impetrandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, ut adversam fortunam moderatè ferat.

M. T. C. Q. Ligario. S. D.

ETSI tali tuo tempore me, aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro
nos-

nostra amicitia oportebat: tamèn adhuc id non feci, quia nequè lenire videbar oratione, nequè levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere coepi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Caesarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuae cura, tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Caesarem tributurum existimem: &, si tardius fit, quàm volumus, magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, additus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanæ causae iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum, sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriae manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando, quid sentirem, exposui: quid velim tua causa, re potius declarabo, quàm oratione, & si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse deberam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quae tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamèn quidquid imago veteris meae dignitatis quidquid reliquiae gratiae valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo

loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quaecumque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGUMENTUM.

Exorditur ab officii sui commemoratione. Deinde, quid de redivo Ligarii opinetur, subjungit.

M. T. C. Ligario S. D.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos aequè atque te summa benevolentia sum complexus; singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te studiique munus, aut tempus praetermittere. Sed quae faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis malo cognoscere, quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam, si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad 11. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Caesarem; atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quae causa, quae tuum tempus postulabat, non solum ex oratione Caesaris, quae sanè mollis, & libe-

ralis fuit, sed etiam ex oculis, & vultu, & multis praeterea signis, quae facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset: quamobrè fac animo magno, fortisque sis: & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora laetè feras. Ego tamèn tuis rebus sic adero, ut difficillimis: nequè Caesari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Continet haec epistola, omnium brevissima gratulationem, benevolentiam, officium.

M. T. C. Basilio S. D.

TIBI gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor: à te amari, & quid agas, quidque istuc agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autèm, ut se absentem tueatur; siquidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus Ciceroni S. D.

SI mihi tecum non & multae, & justae causae amicitiae privatim essent, repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto à te, ut absentem me quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare: si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi; & adjicit, se esse illi amore conjunctissimum.

M 3

M. T.

M. T. C. Bithynico S. D.

CUM caeterarum rerum causa cupio esse aliquando rempub. constitutam: tum velim, mihi credas, accedere id etiam, quò magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum: gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quàm me, necessitudine neminem: quamobrèm grata mihi est, memoria tua nostrae conjunctionis, & ejus etiam augendae voluntas. Vale.

A R G U M E N T U M.

Respondet Leptae, qui praeconium fecissent, licere iis esse in Decurionibus: scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

M. T. C. Leptae. S. D.

SImul ut accepi à Seleuco tuo litteras, statim quaesivi è Balbo per codicillos, quid esset in lege: rescripsit eos, qui facerent praeconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quarè bono animo sint & tui, & mei familiares: nequè enim erat ferendum, cum, qui hodiè haruspicinam facerent in, Senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil: magnum tamèn exercitum Pompejum habere constat: nam Caesar ipse ad nos misit exemplum Paciaeci litterarum; in quo erat, illi XI. esse legiones: scripserat etiam Messalla Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeii, inspectante exercitu, interfectum; quòd consensisset,

cum

cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariae causa venisset, eum comprehendere, ad Caesaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo: si Galba consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantoperè à te probari, vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me quidquid habuerim iudicii de dicendo, in illum librum contulisse: qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantumdem de mei iudicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis: etsi abest maturitas aetatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus: sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dolabellae procuratoribus exigam primam pensionem: & mehercule non tam sum peregrinator jam, quam solebam. Aedificia mea me delectabant, & otium: domus est, quae nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litterae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istuc tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum, & habeat in ore, &c.

ARGUMENTUM.

Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet; meminit Suetonius de his ludis in Julii vita.

M. T. C. Leptae S. D.

MAculam officio functum esse gaudeo: ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio: si modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum: caeteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram; nam & villa, & amoenitas illa commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. Nam Balbum, posteaquàm tu es profectus, non vidi: tantis pedum doloribus afficitur, ut se venire nolit. Omninò de tota re, ut mihi videris, sapientiùs faceres, si non curares; quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere: tanta est enim intimatorum multitudo, ut ex his potiùs aliquis effluat, quàm novo sit aditus, praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modò ipsum sciet, non accepisse; sed tamèn aliquid videbimus, in quo sit spes; alitèr quidèm non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Monet Thoranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit, clausura consolationis nescio quid continet.

M. T. C. Thoranio S. D.

DEderam triduo antè pueris Cn. Planci litteras ad te: eo nunc ero brevior, teque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utiliùs, quàm ibidèm operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit: nam praetèr navigationis longae, & hyemalis, & minimè portuosae periculum, quod vitaveris, ne illud quidèm negligendum, quamvis su-
bi-

bitò, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est praeterea, cur advenientibus te offerre gestias. Multa praeterea metuo, quae cum Chilone nostro communicavi: quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillimè, & expeditissimè conferas. Quòd si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impedit, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis: hoc mihi prorsus valdè placet. De reliquo, ut te saepè per litteras hortatus sum, ità velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, praetèr communem casum civitatis; qui etsi est gravissimus: tamèn ità viximus, & id aetatis jam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortitèr ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut valeas, & te istinc ne temerè commoveas.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Thoranium praeterita colligit, & quia ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

M. T. C. Thoranio S. D.

ETSI, cum haec ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamèn quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque non vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si victus esses, aut si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli timidum

esse

esse dicebant (& eram planè: timebam enim, ne evenirent ea, quae acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum: cùm aliquid videbatur caveri posse, tùm id negligi dolebam: nunc verò, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderatè; praesertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. consuluisse, &, hac amissa, salutem retinere voluisse. Haec scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cum recordere, etiamsi secùs acciderit, te tamèn rectè, verequè sensisse. Atquè utinàm liceat aliquandò aliquo reipub. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras: quas pertulimus tùm, cùm timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, praetèr universae reipub. interitum, tibi confirmo. De me autèm sic velim judices; quantum ego possim, me tibi salutis tuae, liberisque tuis summo cum studio praestò sempèr futurum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut, cum Reipub. jam satisfecerit, incolumitati suae consulat.

M. T. C. Domitio S. D.

NON ea res me deterruit, quominùs, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicere ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperièbam. Haec quam-

quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multò desperatiora: tamèn inanes esse meas litteras, quàm nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quàm quantum praestare potuisses. Tamèn, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quae daretur, quaeque esset, hortarer: sed cum consilii tui benè, fortitèrque suscepti cum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse nolisset: oro, obtestorque te pro nostra vetere conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugì, tuisque omnibus, quibus es, fuistique sempèr charissimus, salvum conserves: incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quae didicisti, quaeque ab adolescentia, pulcherrimè à sapientissimis viris tradita memoria, scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare: quo conjunctos summa benevolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non aequo animo, ac forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potiùs me parùm posse sentio: illud tamèn tibi polliceor, me, quaecumque saluti, dignitatique tuae conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto sempèr tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam foeminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ità faciam, ut te velle intellexero: sin tu minùs scripseris, ego tamèn omnia, quae tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligentèrque curabo.

Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD MARIUM , ET ALIOS.

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum Consul dedit, describit, & extenuat: utrumque ob eam causam, ne Marium eos praetermississe poeniteret.

M. T. C. M. Mario S. D.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuae tenuit, quominus ad ludos venires: fortunae magis tribuo, quam sapientiae tuae. Sin haec, quae caeteri mirantur, contemnenda duxisti, & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque laetor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quae sine causa mirantur alii, neglexeris: modò ut tibi constiterit fructus otii tui: quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amoenitate poenè solus relictus. Nequè tamèn dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni: reliquas verò partes diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum

com-

compararas: nobis autem erant ea perpetienda, quae scilicet P. Maecius probavisset. Omnino, si quaeris ludi apparatusissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo: nam primum honoris causa in scenam redierant ii, quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar: deliciae vero tuae noster Aesopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret; is jurare cum coepisset, vox eum defecit in illo loco, SI sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi: apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo aequissimo carueris: quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus, ut in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo: dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit, ne tu haud paulo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Graecos, aut Oscos ludos desiderasse; praesertim cum Oscos ludos vel in Senatu nostro spectare possis, Graecos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Graeca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se & operam, & oleum perdidisse. Reliquae sunt venationes, binae per dies quinque magnificae, nemo negat: sed quae potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur, aut praecleara bestia venabulo transverberatur? quae tamen si videnda sunt, saepe vidisti: neque

què nos, qui haec spectavimus, quidquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atquè turbae, delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quaedam consecuta est, atquè opinio ejusmodi, esse quamdam illi belluae cum genere humano societatem. His ego tamèn diebus, ludis scenis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omninò fuisse, dirupi poenè me in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quòd sitàm facilem populum haberem, quàm Æsopus habuit, libentè mercurulè artem desinerem, tecum, & cum similibus nostri viverem: nam me cùm antea taedebat, cùm & aetas, & ambitio hortabantur, & licebat deniquè, quem nolebam, non defendere: tùm verò hoc tempore vita nulla est: nequè enim fructum ullum laboris expecto: & cogor nonnumquàm homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui benè meriti sunt, defendere. Itaque quaero causas omnes aliquandò vivendi arbitrato meo; teque, & istam rationem otii tui & laudo vehementè, & probo; quodque nos minùs intervisis, hoc fero animo aequiore: quòd si Romae esses, tamèn nequè nos lepore tuo, nequè te, si quis est in me, meo frui liceret, proptèr molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam, ut planè exsolvam, non postulo) te ipsum quidèm, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò, quid sit humanitè vivere. Tu modò istam imbecillitatem valetudinis tuae sustenta, & tuere; ut facis, ut nostras villas obire, & mecum nostra simul lecticula concussare possis. Haec ad te pluribus verbis scripsi, què soleo, non otii abundantia, sed amoris ergà te, quòd me quadam epistola subinvitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quominùs te praetermisisse ludos poeniteret.

Quod

Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minùs, hoc me tamèn consolor, quòd posthac ad ludos venies, nosque vises, nequè in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuae. Vale.

ARGUMENTUM.

Marii negotium sibi curae fore promittit: deinde scribit quanti & faciat, & facere debeat commendationem T. Munatii Planci Bursae, de quo vide Pedianum in commentario Miloniana. Scripta est primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpitius, & M. Marcellus Consules fuere: nam paulò post Cicero in Provinciam ivit: & D. Plancum damnatum ait, cum primùm exiit è magistratu.
M. T. C. Mario S. D.

Mandatum tuum curabo diligentèr: sed homo acutus ei mandasti potissimùm, cui expediret, illud venire quamplurimò: sed eò vidisti multum, quod praefinisti, quo ne plaris emerem. Quod si mihi permisisses; qui meus amor in te est, confecissem eum cohaeredibus: nunc, quandò tuum pretium novi, licitatore m potiùs apponam, quàm illud minoris veneat, sed de joco satis est: tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere certò scio: sed nimis verecundè mihi gratularis; putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minùs me magnam illum laetitiam putare: credas mihi velim, magis me judicio hoc, quàm morte inimici laetatum. Primùm enim judicio malo, quàm gladio: deinde glorià potiùs amici, quàm calamitate: in primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem clarissimi, ac potentissimi viri: postremò (quod vix verisimile fortassè videatur) oderam multò pejus hunc, quàm illum ipsum Clodium: illum enim oppugnaram, hunc de-

defenderam. Et ille, cum omnis respub. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui, me stante, stare non poterant: hic simiolus animi causa me, in quem inveheretur, delegerat: persuaseratque nonnullis, invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te: magna res gesta est, numquam ulli fortiores civitates fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes ejus, à quo ipsi lecti iudices erant, condemnare: quod fecissent numquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate judiciorum, & novis legibus ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te videre possimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Causam exponit, cur acie Pharsalica victus, à bello discesserit: quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. T. C. Mario S. D.

Persaepè mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà: quin etiam ipsum diem memoria teneo: nam ad III. Idus Majas, Lentulo, & Marcello coss. cum in Pompejanum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo praestò fuisti: sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamèn maluit, famaeque cedere, quam salutis meae rationem ducere.

Cu-

Cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quae ibi offendi, quò veneram: primùm nequè magnas copias, nequè bellicosas: deindè extrà ducem, paucosque praetereà (de principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces, deindè in oratione ità crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autèm aes alienum amplissimorum virorum; quid quaeris? nihil boni praeter causam. Quae cum vidissem, desperans victoriam, primùm coepi suadere pacem, cujus fueram sempèr auctor, deindè, cum ab ea sententia Pompejus valdè abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdùm probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortassè, nisi quadam ex pugna coepisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tyrone, & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuisset, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tamquàm exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria: certè nihil fuit praetereà, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autèm iis, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, praesertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudò: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quidquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui, quae acciderunt, omnia dixi futura: veni domum: non quòd optima viven-

di conditio esset ; sed tamèn , si esset aliqua forma reipub. tamquàm in patria ut essem : si nulla , tamquàm in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est : cur optarem, multae : vetus est enim, UBI non sis, qui fueris, non esse, cur velis vivere: sed tamèn VACARE culpa, magnum est solatium; praesertim, cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo numquàm eripietur, altera ne mortuo quidèm. Haec ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te, cùm mei, tùm reipub. cognovi amantissimum: notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me numquàm voluisse plùs quemquam posse, quàm universam reipub. Postea autèm quàm alicujus culpa tantùm valeret unus, ut ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus, postquàm non potuerit, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autèm, si haec civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Haec tecum coram malueram; sed quia longiùs fiebat, volui per litteras eadem, ut haberes, quid diceres, si quandò in vituperatores meos incidisses: sunt enim, qui cum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent esse, quòd vivam: quibus ego certò scio non videri satis multos periisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honestè tamèn viverent: armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiozem fortassè, quàm velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remisseris. Ego, si quae volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Praemonet Marium de adventu suo in Pompejanum.

M. T. C. Mario. S. D.

AD VIII. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs: in Pompejanum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cum sempèr valere cupio, tùm certè, dum hic simus: vides enim quantò post unà futuri sumus: quare, si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas: cura igitur, ut valeas, & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosissimè Trebatium jurisconsultum Caesari Galliarum praefecto.

M. T. C. C. Caesari Imp. S. D.

VIDE, quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in iis rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in iis, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, & beneficiis quam ornatissimum domum reducerem: sed postea quàm & Pompeii commoratio diuturnior erat, quàm putaram, & mea quidèmi tibi non ignota dubitatio aut impedire profectiorem meam videbatur, aut certè tardare: vide, quid mihi sumpserim: coepi velle ea Trebatium expectare à te, quae sperasset à me: nequè meherculè minùs ei prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meae, vel sponsor humanitatis tuae: nam cum de hoc ipso Trebatium cum Balbo nostro loquerer accuratiùs, domi meae, litterae mihi dantur à te, quibus in extre-

mis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, vel Regem Galliae faciam, vel hunc Leptae delega: si vis tu, ad me alium mitte; quem ornem. Sustulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit oportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum duxerim: hunc, mi Caesar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quae per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc spondeo, non illo vetero verbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti; sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili, singularis memoria, summa scientia: huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quominus si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus: totum denique hominem tibi trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, & victoria, & fide praestantem; sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas: & me, ut amas, ama.

A R G U M E N T U M.

Trebatium, desiderium Urbis vix ferentem hortatur; ut Urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abjiciat, & de Provincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiae causa cogitet.

M. T. C. Trebatio S. D.

IN omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem, aut Balbum mitto, legitima quaedam est accessio com-
men-

mendationis tuae, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te benevolentiae. Tu modò ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis deponere: & quo consilio profectus es, id assiduitate, & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medae, quae Corinthum, arcem altam habebant, matronae opulentae optimates: quibus illa manibus gypsatisissimis persuasit, ne sibi illae vitio verterent, quòd abesset à patria:

Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:

Multi, qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbat.

Quo in numero tu certè fuisses, nisi te extruissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu, qui caeteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveo: & quandò Medeam agere coepi illud semper memento: QUI ipse sibi sapiens prodesse nequit nequidquam sapit. Cura ut valeas.

ARGUMENTUM.

Studium suum in commendando Trebatio significat. Jocatur de Britannia. Monet ut in familiaritatem Caesaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

M. T. C. Trebatio. S. D.

EGO te commendare non desisto: sed quid proficiam, ex te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissimè, & saepissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio nequè auri, nequè argenti. Id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. Sin autèm sine Britannia tamèn assequi id, quod volumus, possumus:

perſice, ut ſis in familiaribus Caesaris. Multùm te in eo frater adjuvabit meus, multùm Balbus, ſed (mihi crede) tuus pudor, & labor plurimùm. Imperatorem liberaliſſimum habes, aetatem opportuniſſimam, commendationem certè ſingularem: ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi deſuiſſe videare. Vale.

A R G U M E N T U M.

Modèſtè reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum, à Caesare delatum, recusaverat.

M. T. C. Trebatio. S. D.

Scripsit ad me Caesar perhumanitè, nondùm te ſibi ſatis eſſe familiarem proptèr occupationes ſuas, ſed certè fore: cui quidèm ego reſcripi, quàm mihi gratum eſſet futurum, ſi quamplurimùm in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuae contuliſſet. Sed ex tuis litteris cognovi praeproperam quamdam feſtinationem tuam: & ſimul ſum admiratus, cur tribunatus comoda, dempto praesertim labore militiae, contempſeris. Querar cum Vacerra, & Manillo: nam Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo ſtultus es, quandò te ab eo ſapere didiciſſe profiteris: quin tu urges iſtam occaſionem, & facultatem, qua melior numquam reperietur. Quod ſcribis de illo Praetiano jureconſulto, ego te ei non deſino commendare: ſcribit etiam ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere; de eo quid ſit, cura, ut ſciam. Ego veſtras Britannicas litteras expecto. Vale.

A R G U M E N T U M.

Litterarum officium à Trebatio requirit: monet, ne reditum in Urbem praeproperè cupiat.

M. T. C. Trebatio. S. D.

Jamdiù ignoro, quid agas, nihil enim ſcribis. Nequè ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram: quia

quia cum Quinto, fratre meo, non eras; quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire, quid agas, & ubi sis hyematurus: equidè velim cum Caesare: sed ad eum proptèr ejus occupationes nihil sum ausus scribere; ad Balbum tamèn scripsi. Tu tibi deesse noli: seriùs potiùs ad nos, dum plenior: quòd huc prope- res, nihil est, praesertim Vacerra mortuo: sed tibi consilium non deest: quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius? tuus quidem familiaris, summo genere natus, terrae filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad coenam invitat. Ad- huc non potui perducere: sed mihi tamèn gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Levitatis Trebatium per jocum arguit: quia scripse- rat, se Caesari valdè jureconsultum videri: item timi- ditatis, quòd transire in Britanniam cum Caesare re- cusarit: & alia nonnulla.

M. T. C. Trebatio. S. D.

LEGI tuas litteras, ex quibus intellexi te Caesari nostro valdè jureconsultum videri. Est quòd gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere vi- derere, quòd si in Britanniam quoquè profectus esses, profectò nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamèn (rideamus licet; sum enim à te invita- tus) subinvideo tibi, ultrò te etiam accersitum ab eo, ad quem caeteri, non proptèr ejus superbiam, sed proptèr occupationes, adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quae meherculè mihi non minori curae sunt, quàm meae. Valdè metuo ne frigeas in hibernis: quamob- rem camino luculento utendum censeo. Idem & Mu- cio, & Manilio placebat, praesertim qui sagis non abun-

abundares. Quamquam vos nunc istic satis calere audio. Quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram: sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus, qui neque in Oceano natare vuleris studiosissimus homo narandi: neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Caesarem quam diligentem scripserim, tute scis; quam saepe, ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum. Id feci. Quid profecerim, facias me velim certiolem, & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus. Scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. Sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc advoles. Una mehercule nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Aedui. Quare omnibus de rebus fac ut quamprimam sciam. Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

ARGUMENTUM.

Conatur Trebatio desiderium Urbis adimere: praecipit tamen, ut, nisi absit ab Urbe cum emolumento, redeat.

M. T. C. Trebatio. S. D.

NISI ante Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres. Quis enim tot interregnis jure-

con-

consultum desiderat? ego omnibus, undè petitur, hoc consilii dederim, ut à singulis interregibus binas advocaciones postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam joculari per litteras. Haec signa meliora sunt, quàm quae in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio, consuli quidè te à Caesare scribis: sed ego tibi ab illo consuli malem. Quòd si aut fit, aut futurum putas, perfer istam militiam, & permane. Ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor: sin autè ista sunt inania, recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquandò: aut, si minùs, unà meherculè collocutio nostra pluris erit, quàm omnes Samarobrinae. Deniquè, si te citò retuleris, sermo nullus erit: sin frustrà diutiùs abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Haec ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, joco. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo praecipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin autè ista frigeant, recipias te ad nos: omnia tamèn, quae vis, & tua virtute profectò, & nostro summo ergà te studio consequere. Vale.

ARGUMENTUM.

Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum, & in eo jocatur.

M. T. C. Trebatio. S. D.

Mirabar, quid esset, quòd tu mihi litteras mittere intermisisses. Indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum, ò castra praeclara! quid

tu

tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem? Jam tu mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Titius, familiaris meus. Sed quoniam modò jus civile defendes, cum omnia tua causa facias, non civium? Ubi porrò illa erit formula fiducia, UT inter bonos benè agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil nisi sua causa? Quod jus status communi dividendo; cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodò autèm tibi placebit Jovem lapidem jurare, cum scias, Jovem iratum esse nemini posse? quid fiet porrò populo Ulubrano, si tu statueris non oportere? Quare, si planè à nobis deficiis, molestè ferò: sin Pansae assentari commodum est, ignosco: modò scribe aliquandò ad nos, quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Intermissionis litterarum causam dicit; quam non accipiente Trebatio, indè occasionem arripit liberiùs jocandi.

M. T. C. Trebatio. S. D.

A Deo ne me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quòd parùm mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere litteras ad te jamdiù non misisse? mihi perturbatio animi tui, quàm primis litteris perspiciebam, molestiam attulit: nequè alia fuit ulla causa intermissionis litterarum, nisi quòd, ubi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, mi Testa: utrùm superbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? moriar, ni, quae tua gloria est, puto, te malle à Caesare consuli, quàm inaurari. Si verò

utrum-

utrumque est, quis te feret praetèr me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementèr gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tantùm metuo, ne artificium tuum tibi parùm prosit: nam, ut audio, istic:

Non ex jure manu consertum, sed mage ferro Rem repetunt.

Et tu non soles ad vim faciendam adhiberi? Nequè est, quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas, quòd tu prior vi hominibus armatis non veneris. Scio enim, te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoquè te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treviros vites censeo, audio capitales esse. Mallem, auro, argento, aere essent. Sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. Ad IV. Non. Mart. Vale.

ARGUMENTUM.

Familiaritèr, & jocosè Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

M. T. C. Trebatio. S. D

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi verbis tuis nuntiavit. Valdè jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini praesertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, minùs multi jam te advocato causa cadent: sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam, antequàm planè ex animo tuo effluam. Sin aestivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidè perlibentèr audiavi ex eodem Chrysippo, te esse Caesari familiarem: sed meher-

herculè mallem, id, quod erat aequiùs, de tuis rebus ex tuis litteris quàm saepissimè cognoscere; quod certè ita fieret, si tu maluisses benevolentiae, quàm liti-um jura perdiscere. Sed haec joci sumus & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valdè amamus, nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Declarat suum absentis Trebatii desiderium, & gratulatur de C. Marii familiaritate.

M. T. C. Trebatio. S. D.

QUàm sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest: molestè ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursùs, quod scribis: te esse istic libentè. Nequè enim, tum mea commendatione te non delectari, facilè patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum, sed tamèn hoc malo nos ferre desiderium, quàm te non ea, quae spero, consequi. Quod verò in C. Marii, suavissimi, doctissimique hominis, familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valdè gaudeam: qui fac, ut te quàm maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundiùs sit, deportare. Cura, ut valeas.

A R G U M E N T U M.

Laudare videtur Trebatium, ut sapientem, qui belli pericula vitaret: sed re vera notat ut timidum. Adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia per jocum.

M. T. C. Trebatio. S. D.

IN Equo Trojano scis esse in extremo, SERO SAPIUNT. Tu tamèn, mi vetule, non serò. Primum quàm illas rabiosulas, sat fatuas dedisti. Deindè,

dè, quòd in Britannia non minùs te praeuisti, plà-
 nè non reprehendo. Nunc verò in hibernis injectus
 mihi videris: itaquè te commovere non curas. US-
 QUEQUAQUE sapere oportet. Id erit telum acer-
 rimum. Ego si foris coenitarem, Cn. Octavio, fami-
 liari tuo, non defuissem: cui tamèn dixi, cum me
 aliquotiès invitaret, Oro te quis tu es? sed meher-
 culè, extra jocum, homo bellus est: vellem, eum
 tecum abduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam
 venturi sitis hac hyeme, fac planè sciam. Balbus mi-
 hi confirmavit, te divitem futurum. Id utrùm Roma-
 no more locutus sit, benè nummatum te futurum, an,
 quo modo Stoici dicunt, omnes esse divites, qui
 Caelo, & Terra frui possunt, postea videro. Qui
 istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod ne-
 gent te percunctantibus respondere, sed tamèn est,
 quòd gaudeas; constat enim inter omnes, neminem
 te uno Samarobrinae jurisperitiorem esse. Vale.

ARGUMENTUM.

*Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in urbem jam
 non amplius cogitet, & hortatur, ut Caesaris amicitiam
 plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in se-
 que ipse recipit.*

M. T. C. Trebatio. S. D.

EX tuis litteris, & Q. fratri gratias egi, & te ali-
 quandò collaudare possum, quòd jam videris
 certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum
 mensium litteris tuis vehementèr commovebar, quòd
 mihi interdùm (pace tua dixerim) levis in urbis,
 urbanitatisque desiderio, interdùm piger, interdùm
 timidus in labore militari: saepè autèm etiam (quod
 à te alienissimum est) subimpudens videbare. Tam-
 quàm enim syngrapham ad imperatorem, non epis-
 to-

to-

tolam, attulisses; sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum sygraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem, non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum; quae ad te ultrò attulerim, meminisse te credo. Posteaquam mea mutata ratio est: cum viderem me à Caesare honorificentissimè tractari, & unicè diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te commendavi, & tradidi, ut gravissimè, diligentissimèque potui. Quod ille ità & accepit, & mihi saepè litteris significavit, & tibi verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valdè esse commotum. Hunc tu virum natus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: & si qua te fortè res aliquandò offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto & ultima expectato: quae ego tibi & jucunda, & honesta praestabo. Pluribus te hortari non debeo: tantùm moneo, nequè amicitiae confirmandae clarissimi, ac liberalissimi viri nequè uberioris provinciae, nequè aetatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum umquam reperiturum. Hoc quemadmodùm vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementè gaudeo: quòd & tu labore caruisti, & ego te de rebus illis non

non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, prescribas ad me velim. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Caesare perferenda cogitaret: jocatur praeterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. T. C. Trebatio. S. D.

ACcepi à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me caetera delectarunt: significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum, & constantem. Quae ego paulispèr in te ità desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis, ut desiderio nostri te aestuare putarem. Quarè perge, ut cepisti: forti animo istam tolera militiam. Multa (mihi crede) assequere. Ego enim renovabo commendationem, sed tempore. Sic habeto non tibi majori esse curae, ut iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque quandò vestrae cautiones infirmae sunt, Graeculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiolem facias. Ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, caetera bellè: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudeo equidè parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quàm haec scribere: nisi fortè tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidè tibi suppeditare? jam ista tua culpa est, qui verècundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur,

mo-

more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus; eram enim abfuturus mense April. Has litteras scripsi in Pontino, cum ad villam M. AEmilii Philemonis divertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Ulubris, honoris mei causa, vim maximam ranuncolorum se commosse constabat. Cura ut valeas. vi. Idus Apr. de Pontino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ità te mandasse ajebat, & tu adscriperas. Verùm illud esto. Nihil te ad me postea scripsisse demiror, praesertim tam novis rebus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret, eaque esse obscuriora significat; nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

M. T. C. Trebatio. S. D.

VIde, quanti apud me sis: etsi jure id quidem non enim amore te vinco. Veruntamen, quod praesenti tibi propè subnegaram, non tribueram certè: id absentì debere non potui. Itaque, ut primùm Velia navigare coepi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quaedam videbuntur obscuriora; cogitare debebis, NULLAM artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longè abieris. Nùm jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquàm plu-

plurimi sunt, doctorem tamèn, lumenque desiderant. Quamquàm tu, si attentè leges, si saepiùs; per te omnia consequere, ut certè intelligas. Ut verò etiam ipsi loci, proposita quaestione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidèm nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista ofenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARGUMENTUM.

De Amore Veliensium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas vendat, quae tam miseris temporibus perfugium esse possint.

M. T. C. Trebatio. S. D.

AMabilior mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio mediusfidiùs tuus ita desiderabatur, ut si eset unus è nobis. Sed ego te non reprehendo, quì illum ad aedificationem tuam traduxeris. Quamquàm enim Velia non est vilior, quàm Lupercal: tamèn istuc malo, quàm haec omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis, (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam domum deseres: quamquàm illa quidèm habet lucum, à quo etiam advenae teneri solent: quem tamèn si excideris, multùm prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his praesertim temporibus, habere perfugium, primùm eorum urbem quibus charus sis, deindè etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amoenoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, antè brumam expectabis. Ego à Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli. O medicum suavem, meque docilem ad hanc

O

dis-

disciplinam! sed Bassius noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura ut valeas. xiiij. Kal. Sex. Velia.

ARGUMENTUM.

Silii causam, viri optime, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem cum extrà Urbem esset, ad Trebatium in Urbem haec scripsisse.

M. T. C. Trebatio. S. D.

Silii causam te docui. Is postea fuit apud me, cum ei dicerem tibi videri sponsionem illam nos sine periculo facere posse. Si bonorum Turpiliae possessionem Q. Caepio praetor ex edicto suo mihi dedit: negare ajebat Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilius dicere: tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se, causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gracissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultrò veneris, eique pollicitus eris. Sed, si me amas, quamprimùm: hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Auctoritate Jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

M. T. C. Trebatio. S. D.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse; posset ne haeres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque, etsi domum benè potus, seròque redieram: tamen id caput, ubi haec controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas,

Sex.

Sex. AElium, M. Manilium. M. Brutum sensisse. Ego tamèn, Scevolae, & Testae assentior. Vale.

ARGUMENTUM.

Signa quaedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potiùs pictas cuperet. Rescribit igitur, ex iis emptionibus nullam se curasse. De proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

M. T. C. Fabio Gallo. S. D.

TAntùm ex Arpinati veneram, cum mihi à te litterae redditae sunt: ab eodemque accepi Aviani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quaeso, qui ego sum, esse te: estne aut tui pudoris, aut nostri primùm rogare de die, deindè plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quae ego desiderabam: & ad eam summam, quam volueram. Attamèn ista ipsa, quae te emisse scribis, non solùm rata mihi erunt, sed etiam grata. Planè enim intelligo, te non modò studio, sed etiam amore usum, quae te delectarint, hominem (ut ego sempèr iudicavi) in omni iudicio elegantissimum, quaeque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia. Prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu autèm, ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non aestimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum Musis Metelli comparas: quid simile? primùm ipsas ego Masas numquàm tanti putassem: atquè id fecissem, Musis omnibus approbantibus. Sed tamèn erat aptum bibliothecae, studiisque nostris congruens: Bacchis verò ubi est apud me locus? At pulchellae sunt. Novi optimè, & saepè vidi: nominatim tibi signa, mihi nota,

mandassem, si probassem. Ea enim signa ego emere soleo, quae ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palestra locum. Martis verò signum quò mihi pacis auctori. Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. Haec enim duo signa putarem mihi aes alienum attulisse. Mercurii, mallet aliquod fuisset: feliciùs, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezophoron: si te delectat, habebis; sin autèm sententiam mutasti, ego habebò scilicèt. Ista quidèm summa ne ego multò libentiùs emerim diversorium Tarracinae, ne sempèr hospiti molestus sim. Omninò liberti mei video esse culpam, cui planè res certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem. Exhedria quaedam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani: ea volebam tabellis ornare. Etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamèn, si ista mihi sunt habenda, certiozem velim me facias, ubi sint, quandò accersantur, quo genere vecturae. Si enim Damasippus in sententia non manebit aliquem Pseudo Damasippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterùm, jam id ego proficiscens mandaram meae Tulliae: ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras. Egeram etiam cum tuo Nicia; quòd is utitur, ut scis, familiaritèr Cassio. Ut redii autèm, priùs, quàm tuas legi has proximas litteras, quaesivi de mea Tullia: quid egisset. Per Liciniam se egisse dicebat. Sed opinor, Cassium uti non ità multùm sorore. Eam porrò negare se audere, cum vir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo, & absente, & insciente, migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te aestimatam consuetudinem vitae, victusque nostri, primùm ut eam domum sumeres, ut non modò propè me, sed planè mecum ha-

habitare posses : deindè , ut migrare tantoperè festi-
nes. Sed, ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu
cupidior sis, quàm ego sum. Itaque omnia experiar.
Video enim, quid mea intersit, quid utriusque nos-
trum. Si quid egero, faciam ut scias. Tu, & ad
omnia rescribes; & quandò te expectem, facies me,
si tibi videbitur, certiore. Vale.

A R G U M E N T U M.

*Narrat, quàm iniquè Tigellius sibi irascatur. Idem
scribit lib. 13. ad Att. ep. 17. Nec dubito, quin hujus
nepos sit is, de quo Horatius Sat. 2. & 3. lib. 1.*

M. T. C. Fabio Gallo. S. D.

A Moris quidè tu, quoquò me verti, vestigia,
vel proximè de Tigellio: sensi enim ex litteris
tuis, valdè te laborasse: amo igitur voluntatem; sed
pauca de re. Capius, opinor, olim, NON omni-
bus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, servio;
etsi quae est haec servitus? olim, cum regnare existi-
mabamur, non tam ab ullis, quàm hoc tempore obser-
vor à familiarissimis Caessaris omnibus, praetèr istum:
id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilen-
tiorè patria sua: eumque addictum jam tum puto
esse Calvi Licinii Hipponacteo praeconio. At vide,
quid succenseat. Phameae causam susceperam, ipsius
quidè causa: erat enim mihi sanè familiaris: is ad
me venit, dixitque judicem sibi operam dare consti-
tuisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri
necesse erat: respondi, nullo modo me facere posse,
cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non de-
futurum. Ille autè, qui sciret se nepotem bellum
tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit
à me ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos ve-
nales, alium alio nequiorè: cognosti meam causam,

& istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. Me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Rescribit de epistola non conscissa. Monenti, ut de Caesare cautè loqueretur, & scriberet, gratias agit.

M. T. C. M. Fabio Gallo. S. D.

QUòd epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi: petes, cum libebit. Quòd autèm me mones, valdè gratum est: idquè, ut semper facias, rogo: videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus. Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citiùs, quàm putaramus: vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes quidquàm meliùs, quàm epistolae tuae partem ab eo loco. Caetera labuntur. Secretò hoc audi: tecum habetò: ne Apellae quidèm liberto tuo dixeris, praetèr duos nos loquitur isto modo nemo: benè, malè ne, videro: sed, quidquid est, nostrum est: urge igitur, nec transversum unguem (quòd ajunt à stylo) is enim est dicendi opifex, atquè ego quidèm aliquantùm jam etiam noctis assumo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

M. T. C. Gallo. S. D.

CUM decimum jam diem gravitèr ex intestino laborarem; nequè iis, qui mea opera uti volebant, probarem, me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum; cum quidèm biduum ità jejunos fuissèm, ut ne aquam quidèm gustarem. Itaquè confectus languore, & fame, magis tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meum: ego

ego autem cum omnes morbos reformido, tum eum, quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. Sanè pertimueram: sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortassè jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo ve commiserim: lex sumptuaria, quae videtur attulisse, ea mihi fraudi fuit: nam dum volunt isti lauti terra, nata quae lege excepta sunt, in honorem adducere: fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius: in eas cum incidissem in coena augurali apud Lentulum, me tanta arripuit, ut hodie primum videatur coepisse consistere. Ita ego, qui me ostreis, & muraenis facile abstinebam, à beta etiam, & malva deceptus sum: posthac igitur erimus cautiore. Tu tamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem) non modò mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam: nam & vires, & corpus amissi. Sed si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gallum, non eum, ad quem proximè scripsit, Fabiae gentis: sed, ut opinor, Sextiae, accusat ut iniquum, & impudentem.

M. T. C. Gallo. S. D.

Miror, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quòd si liceret, tamen non debebas. Ego enim te (inquis) in consulatu observaram & ais, fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea

causa petisse, utinam semper esses tribunus: intercessorem non quaereris. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Haec tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facile purgassem: non enim mihi ingrata sunt quae fecisti, sed, quae scripsisti molesta. Me autem, propter quam caeteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror: nam. si falsa fuerunt quae tu ad me, ut ais, detulisti; qui ego tibi debeo? sin vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat, Vale.

ARGUMENTUM.

Probat consilium Curii, qui Rep. desperata, in Graeciam se contulerit, & adjungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa.

M. T. C. Man. Curio. S. D.

MEmini, cum mihi desipere videbare, quod istuc potius viveres, quam nobiscum: erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidem haec urbs) aptius humanitati, & suavitati tuae, quam tota Peloponnesus, nedum Patrae. Nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, propè desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti, & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus: quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut, ibi esses, ubi nec Pelopidarum: nosti caetera, nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quae fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur benè sentientem civem videre:
ab-

Abdo me in bibliothecam: itaque opera officio tanta, quanta fortasse tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum moestitiam meam: & desperationem accusares, domi tuae dicere te, ex meis liberis animum meum desiderare. Sed mehercule, & tum rempub. lugebam, quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi charior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur (quae plurimum debet valere) sed etiam dies (quae stultis quoque mederi solet) tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt; (nisi forte id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de praeteritis non sit quaerendum. Reliquam spem nullam video: quare ad prima redeo: sapienter haec reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficii, & commendatitias ab eo litteras petit ad Sulpicii successorem.

M. Curius M. Ciceroni suo S. D.

SI vales, bene est. Sum enim tuus, Attici nostri: ergo fructus est tuus, mancipium illius, quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum: at illa nostra praedicatio quanti est? nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constantè nos conservare: & Sulpicii successorì nos de meliore nota commenda, quò facilius tuis praeceptis obtemperare possimus, teque ad ver lubentès videre, & nostra defigere, deportareque tutò possimus. Sed, amice magne, no-

li hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergò, patrone mi, benè vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. iv. Kal, Nov.

A R G U M E N T U M.

Ostendit, quàm miserè agatur cum Rep. cum Caesar Caninium ad aliquot horas Consulem creaverit: & de litteris commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

M. T. C. Curio. S. D.

EGO verò jam te nec hortor, nec rogo ut domum redeas; quin hinc ipse evolare cupio, & aliquò pervenire, ubi nec Pelopidaarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est, quàm turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Ne tu videris multò ante providisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti: quamquam enim haec etiam auditu acerba sunt, tamèn audire tolerabiliùs est, quàm videre. In campo certè non fuisti, cum hora secunda, comitiis quaestoris institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille autèm, qui comitiis tributis esset auspiciatus, centuriata habuit: consulem hora septima renuntiavit, qui usquè ad Kal. Jan. esset, quae erant futurae manè postridiè. Ità Caninio consule scito neminem prandisse: Nihil tamèn eo consule mali factum est: fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Haec tibi ridicula videntur: non enim ades: quae si videres, lacrymas non teneres. Quid, si caetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quae quidèm non ferrem, nisi me in philosophiae portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum At-
ti-

ticum nostrum: cujus quandò proprium te esse scribis mancipio, & nexu, meum autèm usu, & fructu, contentus isto sum. ID ENIM cujusque est proprium, quo quisque fruitur, atquè utitur. Sed haec aliàs pluribus Acilius, qui in Graeciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est. Bis enim est à me judicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementèr observat. Ad eum de te diligentissimè scripsi: eamque epistolam cum hac conjunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia mutua; & ad Urbem ut redeat, rogat, veteris urbanitatis retinendae causa.

M. T. C. Curio. S. D.

FAcilè perspexi ex tuis litteris) quòd sempèr studui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus esses. Quod quandò uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus intèr nos: quibus aequo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facilè patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris non multùm opus fuisse, proptèr res tuas ità contractas, ut, quemadmodùm scribis, nec caput, nec pedes. Equidèm vellem, uti pedes haberent, ut àliquandò redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere. Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergò is tibi, nos eì succedimus: veni igitur, quaeso, ne tantùm semen urbanitatis unà cum rempub. intereat. Vale.

AR-

A R G U M E N T U M.

Scribit hanc epistolam in Provincia: prima pars de distis est, secunda de judiciis, tertia de Rep. ultima de Do labella, nondum genero.

M. T. C. Volumnio. S. D.

QUòd sine prænominè familiaritèr, ut debebas, ad me epistolam misisti: primùm addubitavi, nùm à Volumnio Senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deindè litterarum fecit, ut intelligerem, tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi per jucunda fuerunt præter illud, quòd parùm diligentèr possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. Aisenim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidèm sperabam ità notatà me relinquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua spontè possent. Sed, quandò tanta faex est in urbe, ut nihil sit tam, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta, nisi elegans, nisi bellum, nisi ridiculum, nisi caetera, quae sunt à me in secundo libro de oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas, mea non esse. Nam, de judiciis, quòd quereris, multò labore minùs. Trahantur per me pedibus omnes rei: sit vel Silius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno caeteros. Derideri te putas? nunc demùm intelligo, te sapere. Sed meherculè, extrà jocum, valdè mihi tuae litterae facetiae, elegantesque visae sunt. Illa quamvis redicula essent, sicut erant, mihi tamèn

ri-

risum non moverunt. Cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu quàm plurimum habere gravitatis, idque cùm ipsius causa (est enim mihi, ut scis in amoribus) tum meherculè etiàm reipub. quam quidè, quamvis in me ingrata sit, tamèn amare non desinam. Tu, mi Volumni, quandò & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quàm saepissimè de rebus urbanis, de reipub. jucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Praetereà Dolabellam, quem ego perspicio, & judico cupidissimum esse, atquè amantissimum mei, cohortare, & confirma, & redde planè meum. Non meherculè quòd quidquam desit, sed quia valdè cupio, non videor nimium laborare. Vale.

ARGUMENTUM.

Haec epistola missa est post Civile bellum; scribit, se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia. Addit, deliberatum sibi esse, Caesare permitente, à causis, judiciisque discedere.

M. T. C. Volumnio. S. D.

QUòd declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quòd Hirtio invideres, nisi eum amares: non erat causa invidendi: nisi fortè ipsius eloquentiae magis, quàm quòd me audiret, invideres. Nos enim planè, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidè ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amissis: ut etiam si aliquandò aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quòd haec penigero, non armigero in corpore tela exercentur, ut ait Philoctetes apud Attium abjecta gloria. Sed tamèn

mèn omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quamquàm venies, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum, quas si, ut volumus, exceperimus; ego verò multam salutem & foro dicam, & curiae; vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Casius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis aequissimis utuntur auribus. Opus est hùc limatulo, & politulo tuo iudicio, & illis interioribus litteris meis, quibus saepè verecundiosem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, (si modò hoc Caesar aut petietur, aut volet) deponere illam jam personam, in qua me saepè illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum caeteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas litteras, si mihi quemadmodum scribis, longiores fortè misisses: ac velim posthàc sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD CICERONEM, ET ALIOS.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, excusat se, quòd alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit haec de Comitibus Transpadanorum, Romae rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere: de Caesare varia dissipari: aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolae ea, quae est 8. lib. 2.

M. Coelius Rufus M. T. Ciceroni. S. D.

QUOD tibi decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi arguta nimium haec sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoquè rerum, quae domi gerantur, fieri certiores: tamèn in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quòd hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuae memoriae dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, ut ego ar-

arbitror, me excusat. Nescio, cujus otii esset, non modò perscribere haec, sed omninò animadvertere, omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulae, rumores. Quod exemplum si fortè minùs te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiozem. Si quid in repub. majus actum erit, quod isti operarii minùs commodè persequi possint: quemadmodùm actum sit, & quae existimatio consecuta, quaeque de eo spes est, diligenter tibi praescribemus. Ut nunc est, nulla magnoperè expectatio est. Nam & illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenùs caluerunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidèm auditionem de ea re accepi. Praeterea Marcellus quidèm adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum. In Kal. Jun. ut mihi ipse dixit eam distulit relationem: sanè quàm eos sermones repressit, qui de eo tùm fuerant, cùm Romae nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti; qui tibi visus sit, & quàm orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui: nequè tamèn tantùm valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quòd ad Caesarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationses dumtaxat veniunt. Alius, equitem perdidisse, quod opinor certè factum: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum ad Bellovacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu. Nequè adhuc certi quidquam est: nequè haec incerta, tamèn vulgò jaçantur, sed inter paucos, quos tu nosti planè, secretò narrantur. At Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad ix. Kal. Jun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse: ità ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompejo

in

in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompejum Baulis embaeneticam facere, & usquè eò, ut ego miserer ejus esurie, non sum commotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidèm tuus Ravennae est, & magno congiario donatus à Caesare, nec beatus, nec benè instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de absoluto Messalla, ejusque defensore Hortensio à populo malè accepto. Adjicit quaedam de Republica, & de competitoribus suis.

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

Certè, inquam, absolutus est. Me repraesentante pronuntiatum est, & quidèm omnibus, sed & singulis in unoquoque genere sententiis. Vide modo inquis, non meherculè: nihil enim umquàm tam prætèr opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. Quin ego, cum pro amicitia validissimè favèrem ei, & me jam ad dolendum praeparassem; postquàm factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamoribus scilicèt maximis judices corripuerunt, & ostenderunt planè esse, quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quòd postridiè ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introiit: puto, ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. Hoc magis animadversum est, quòd intactus à sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tùm ità benè, ut in totam vitam cuivis satis esset, & poeniteret eum jam vicisse. De repub. quòd tibi scribam, nihil habeo.

P

Mar-

Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorum nobilem, & nobilem agentem: Nam M. Octavius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideò scripsi, quòd scio te acriter propter Hirrum nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu tamèn simul ac me designatum audieris, ut tibi curae sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Singrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum Urbanarum primùm dedi L. Castrinio Paeto, secundùm ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium praedicat; scribit de Comitiis suis, quae opinio sit, de Milonis re quid egerit: praeterea cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

EST ne? vici? & tibi saepè, quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, si quidèm perferuntur, quas do. Atquè hoc eo diligentius factito, quòd cum otiosus sum, planè, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu cum Romae eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non modò mihi solus esse, sed Romae, te profectò, solitudo videatur facta: & qui, quae mea negligentia est, multos saepè dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maximè verò, ut te, dies, noctesque quaeram, competitor Hirrus curat: quomodò illum putas, auguratus tuum competitorum, dolere, & dissimulare me certiozem, quam se candidatum? de quo ut, quem optas, quam-

quamprimùm nuntium accipias, tua mediufidiùs magis; quàm mea causa cupio. Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usquè eò suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti? sed meherculè. Non multùm M. Octav. eorumodia, qui Hirrum premun, quae permulta sunt, sublevat. Quòd ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quàm honestissimè Miloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem, & sedulitatem aestimatio tua conservaretur. Illud nunc à te peto, si eris (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae esse, conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostrae amicitiae memoriam posteris quoquè prodat, velim. Cujusmodi, puto, quaeris. Tu aptiùs, qui omnem nosti disciplinam, quòd maximè conveniat, excogitabis: genere tamèn, quod & ad nos pertineat, & quamdam ut versetur inter manus, habeat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit de Judiciis, de Magistratibus, de Rep. de seipso, de syngrapha Sitiana, de Rege Alexandrino.

M. Coelius M. T. Cicer. S. D.

Invideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, istuc perferuntur: primùm illud, absolutum Messallam, deindè eundem condemnatum: C. Marcellum COS. factum: M. Cladium à repulsa postulatam à Gallis duobus: P. Dolabellam quindecim virum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione

descenderat! quàm ipso diffidente Dolabella! & hercules, nisi nostri equites acutiùs vidissent, penè concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium tribunum pl. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio petiit. Sanè quàm multis inquit, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed ut spero, & volo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum mallet. Totus, ut nunc est, hic scaturit. Hujus autèm voluntatis initium, & causa est, quòd eum non mediocritèr Caesar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valdè contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venustè cecidisse: quod à reliquis quoquè usquè eò est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit ratione, & insidiis usus videretur in evitandis eorum consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum. Laelios, & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eò majore misi intervallo, quòd comitorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum, cogeabant, ut sine confectis omnibus, te facerem certiozem. Kal. Sext. usquè expectavi. Praetoriis morae quaedam inciderunt. Mea porrò quem eventum sint habitura, nescio: opinionem quidèm, quòd ad Hirrum attinet, incredibilem aedilium plebis comitiis nacta sunt. Nam M. Coelium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de Dictatore subito dejecit, & dejectum magno clamore insecuta est. Indè Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeritèr, & de nobis, quòd sperasti, & de illo, quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare desieramus: sed, cum senatus habitus esset ad Apollinis ad 11. Kal. Sex. & referretur de

de stipendio Cn. Pompeii; mentio facta est de legione, ea, quam expensam tulit C. Caesari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus est dicere Pompejus, se legionem abducturum: sed non statim sub mentionem, & convicium obrectatorum. Indè interrogatus de successione C. Caesaris: de qua, hoc est de provinciis, placitum est, ut quamprimum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus, ut coràm eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, & statim i't. Puto Idibus Sex. de ea re factum iri. Profectò aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. Nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere senatui dicto audientes esse. Ego tamèn sic nihil expecto, quo modo Paulum COS. designatum primum sententiam dicentem. Saepius te admoneo de syngrapha Sitiana. Cupio enim, te intelligere, eam rem ad me valdè pertinere. Item de pantheris, ut Cibratas accersas, curesque mihi ut vehantur. Praetereà nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligentèr mihi perscribas. Kal. Sex. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut, antequàm Parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem de Rep. nihil ait esse novi.

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

QUA tu cura sis, quòd ad pacem provinciae tuae, finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidèm vehementèr animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoquè existeret magnitudo; & quan-

tum gloriae, triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque, & gravem illam dimicationem evitarem; nihil tam esset optandum: nunc, si Parthus movet aliquid, scio, non mediocrem fore contentionem: tuus porrò exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quominus quam paratissimus esset) qui publico negotio praepositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto, te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quò maturius constitueres, cum hunc eventum providebam, visum est, ut te facerem certiolem: nosti enim haec translatitia; de Gallis constituetur: erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi liberè liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediatur. Sic multum, ac diù ludetur, atque ita diù, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligentè, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem: sanè tamquam in quodam silice jam omnia adhaeserunt. Marcellus idem illud de provinciis urget: sed nequè adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quòd si hoc praeterito anno Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit: quam facillè nunc sit omnia impedire, & quam Caesar sua causa rempub. non curet, non te fallit. Vale.

A R G U M E N T U M.

Narrat de Hirro competitore ab Aedilitate dejecto: de Provinciis nihil actum significat: pantheras petit, M. Feridium commendat; addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

M.

M. Coelius M. M. Ciceroni. S. D.

SIC tu, inquis, Hirrum tractasti? imò, si scias, quàm facilè, quàm ne contentionis quidèmi-
nima fuerit, pudeat te, ausum illum unquam esse
incidere tamquam tuum competitorem: post repulsam
verò risus facit: civem bonum ludit, & contra Cae-
sarem sententias dicit: expectationem corripit: Cu-
rionem prorsus non mediocriter objurgavit. Hac re-
pulsam se mutavit: praeterea qui numquam in foro ap-
paruerit, non multum in judiciis versatus sit, agit
causam liberalis, sed raro post meridiem. De pro-
vinciis quod tibi scripseram Idibus Sext. actum iri,
interpellat iudicium Marcelli consulis designati: in
Kal. rejecta causa est, ne frequentiam quidèmi-
efficere potuerant. Has litteras ad iv. Non. Sep. dedi, cum
ad eam diem ne profligatum quidèmi-
quidquam esset: ut video, causa haec integra in proximum annum
transferetur: &, quantum divino, relinquendus tibi
erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur
successio: quando Galliae, quae habent intercessorem,
in eandem conditionem, quam caeterae provinciae,
vocantur: hoc mihi non est dubium; quò tibi magis
scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Ferè litteris
omnibus tibi de pantheris scripsi: turpe tibi erit, Pa-
tiscum Curioni decem misisse, te non multis partibus
plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas de-
cem donavit: ne putes illum tantum praedia rustica
dare scire. Tu, si modò memoria teneris, & Ciby-
ratas accersieris, itèmq; in Pamphyliam litteras mi-
seris: (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, effi-
cies. Hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum
à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, im-
pera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego majorem

partem nihil curare : in hoc negotio nulla tua , nisi loquendi , cura est , hoc est , imperandi , & mandandi : nam , simul atque erunt captae , qui alant eas ; & deportent , habes eos , quos ad Sittianam syngropham misi. Puto , etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis , me isthoc missurum alios. M. Feridium , equitem Romanum , amici mei filium , bonum , & strenuum adolescentem , qui ad suum negotium istuc venit , tibi commendo : & te rogo , ut eum in tuorum numero habeas. Agros , quos fructuarios habent civitates , vult tuo beneficio (quod tibi facile , & honestum factu est) immunes esse ; gratos , & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare , Favonium à columnariis praeteritum , optimè quisque eum non fecit. Pompejus tuus aperte non vult , Caesarem provinciam tenere cum exercitu , & consulem esse : tamen hanc sententiam dixit , nullum hoc tempore S. C. faciendum : Scipio hanc , ut , Kal. Mar. de provinciis Galliis , neu quid conjunctim referretur. Contristavit haec sententia Balbum Cornelium : & scio , eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit dissertissimus , in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia scribit ; primùm de judiciis quibusdam , tum de Rep. satis copiosè , postremò de seipso.

M. Coelius. M. T. Cic. S. D.

ETSI multa de repub. quae tibi scribam , habeo : tamen nihil , quo magis gavisurum te putem , habeo , quàm hoc. Scito , C. Sempronium , Rufum , Rufum , mel , ac delicias tuas , calumpniam maximo plausu tulisse. Quaeris qua in causa ? M. Tutium , accusatorem suum , post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fe-

fecit, hoc consilio, quòd videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam. Dubium porrò illi non erat, quid futurum esset: nemini hoc deferre munusculum maluit, quàm suo accusatori: itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tutium reum fecit. At, simul atque ego audiui, invocatus ad subsellia rei accurro: surgo, nequè verbum de re facio: totum Sempronium usquè eo perago, ut Vestorium quoquè interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, quòd Vestorius teneret. Haec quoquè magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam, ut coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quòd non venderet quidquam, reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia: nequè Laterensis praetor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia pervenisset, recipere voluit: Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit: magna illicò fama surrexit, & de damnatione ferventè loqui est coeptum, quo vento projicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis pervenisse ad Servilium, praevaricationisque causa diceret depositum H. S. LXXXI. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui lites aestimarant, iudices. Cum aequo numero sententiae fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronuntiavit, quid singuli ordines judicassent: & ad extremum, ut solent, non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Servilius haberi coeptus, legisque unum, & centesimum caput legit, in quo ita erat; QUOD eorum iudicum major pars judicavit, id jus, ratumque esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudici-

dicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit. Sic nunc nequè absolutus, nequè damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, cum calumniâ jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis à Serviliis est postulatus, & praeterea de vi reus à quodam suo emissario est factus: rectè hoc par habet. Quod ad rempub. pertinet, omninò multis diebus, expectatione Galliarum, actum nihil est: aliquandò tamèn, re saepè dilata, & gravitèr acta, & planè perspecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalend. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi factum est, auctoritatesque perscriptae.

S. C. auctoritas. Pridiè Kalend. Octob. in aede Apollinis, scribendo affuerunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucejus, C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina, Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus COSS. cum magistratum iniissent ad Kalend. Mart. quae in suo magistratu futurae essent, de consularibus provinciis ad Senatum referrent, neve quid prius ex Kalend. Mart. neve quid conjunctim de ea referretur à consulibus: utiquè ejus rei causa per dies comitiales Senatum haberent. S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad Senatum referretur à consulibus, qui eorum in ccc. iudicibus essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebemve latos opus esset, ut Ser. Sulpitius, M. Marcellus COSS. praet. trib.

trib. pleb. quibus eorum videretur , ad populum , plebemve ferrent , quod ii non tulissent , ut quicumque deinceps essent , ad populum , plebemve ferrent.

I. V. Pridiè Kalend. Octob. in aede Apollinis, scribendo affuerunt , L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio , L. Villius, L. F. Pomp. Annalis , C. Septimius , T. F. Quirina, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus L. F. An. Capito , M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis. D. E. R. I. C. Senatum existimare , neminem eorum , qui potestatem habent intercedendi , impediendi , moram afferre oportere , quominus de repub. quamprimum ad Senatum referri , S. Q. C. fieri possit. Qui impeditur , eum Senatum existimare contra rempub. fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit ; senatui placere auctoritatem perscribi , & de ea re ad Senatum , populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, L. Vicinius, P. Cornelius , C. Vibius Pansa. Item Senatui placere , de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt , qui eorum stipendia emerita , causas , quibus de causis missi fieri debeant , habeant ad hunc ordinem referri , ut eorum ratio habeatur, causaeque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit , Senatui placere , auctoritatem perscribi , & de ea re ad Senatum , populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius , C. Pansa , tribuni plebis. Itemque Senatui placere in Ciciliam provinciam , inque octo reliquas provincias , quas praetorii pro praetore obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, nequè in provincia cum imperio fuerunt , quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro praetore mitti oporteret , eos sortito in provincias mitti placere : si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret , ad numerum

non

non essent, qui in eas provincias proficiscerentur, tum, uti quodque collegium primum praetorum fuisset, nequè in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur: si ad numerum ii non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui praetores fuissent, nequè in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur: quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: si quis huic S.C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa tribuni plebis. Illa praeterea Cn. Pompeii sunt animadversa, quae maximè confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, se antè Kal. Mart. non posse sine injuria de provinciis Caesaris statuere, post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, utrùm Caesar Senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui Senatum decernere non pateretur. Quid sit inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quàm clementer: quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines Pompejo cum Caesare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Caesar, ut aut maneat, nequè hoc anno sui ratio habeatur: aut si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. Quid assequi possit, nescio. Illud video, benè sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberalitèr, & mihi suo munere negotium imposuit. Nam, si mihi non dedisset, eas, quae ad ludos ei advectae erant Africanæ; potuit suspendere. Nunc, quandò dare necesse est; velim tibi curae sit, quod à te sempèr petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus: Sittianamque syngrapham tibi

com-

commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Graecum, quibus mandata, & litteras ad te dedi. Eos tibi, & rem, de qua misi, velim, curae habeas. Nam quàm vehementer ad me pertineat, in iis quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Parthici belli rumore, & de Provinciis quid putet actum iri: addit actiones Curionis de agro Campano, de Ciceronis decessu: Affirmat, se officio suo satis esse facturum.

M. Coelius M. T. Cicer. S. D.

SAnè quàm litteris C. Cassii, & Dejotari sumus commoti. Nam Cassius eis Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. Ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. Nunc haec exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam praesagiebat. Hoc quo modo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, nequè prius desinam formidare, quàm tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt. Alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe non removendum; alius, Caesarem cum suo exercitu; alius, consules; nemo tamèn, ex S. C. privatos. Consules autèm, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, & contumeliosè praeter eos ad alium res transferatur, omninò Senatam haberi nolunt: usque eo, ut parùm diligentes in republica videantur. Sed honestè, siye negligentia, siye inertia est, siye ille quem

quem proposui, metus, latet sub hac temperantiae existimatione nolle provinciam. A te litterae non venerunt: & , nisi Dejotari subsecutae essent, in eam opinionem Casius venerant, quae diripisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum; & Arabas in provinciam immisisse, eosque Pathos esse, Senatui renuntiasset. Quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligentè, & cautè perscribas; ne aut velificatus alicujus dicaris, aut aliquid, quòd referret, scire reticuisse. Nunc exitus est anni. Nam ego has litteras ad xiv. Kal. Dec. scripsi. Plane nihil video antè Kal. Januar. agi posse. Nosti Marcellum, quàm tardus, & parum efficax sit, itèmq; Servium, quàm cunctator. Cujusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quae cupiunt, tamèn ità frigidè agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autèm, si Parthicum bellum erit, haec causa primos menses occupabit. Sin autèm, aut non erit istic bellum, aut tantùm erit, ut vos, aut successores, parvis additis copiis, sustinere possint. Curionem video, se dupliciter jactaturum; primùm, ut aliquid Caesari adimat; indè, ut aliquid Pompejo tribuat, quodvis quamlibet tenue munusculum. Paullus porrò non humanè de provincia loquitur. Hujus cupiditati occursurus est Furnius noster. Plures suspicari non possum. Haec novi: alia, quae possunt accidere, non cerno. Multa tempus affere, & praeparata multa scio: sed intrà fines hos, quaecumque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant, Caesarem laborare, sed Pompejum valdè velle, ne vacuus adveniendi Caesari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certè prestabo,

ne

ne quid ampliùs prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est meminisse, qua ostentatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandarìs. Vale.

ARGUMENTUM.

— *Capita sunt hujus epistolae, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jugenda, de Rep. Huic respondet epistola decima tertia libri secundi.*

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

NON dubito, quin perlatum ad te sit Appium à Dolabella rerum factum: sanequàm non ea, qua existimaveram, invidia. Nequè enim stultè Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quàm speraverat accusator. Is nunc in re maximam spem habet. Scio, tibi eum non esse odio. Quàm velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberiùs tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parùm simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari. Nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter postulationem, & nominis delationem uxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandarìs, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamèn hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas; & spectes, quem-

quemadmodum exeat ex hac causa: ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit. Porro significatio ulla si intercesserit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat. Nequè ille tacere eam rem poterit, quae suae spei tam opportuna acciderit, quaeque in negotio conficiendo tantò illustrior erit: cum praesertim is sit, qui si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamèn se contineret. Pompejus dicitur valdè pro Appio laborare: ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus; & herculè confecta omnia foedè, & inhonestè sunt. Consules autèm habemus summa diligentia: adhuc S. C. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat, sed dici non potest, quo modo hïc omnia jaceant. Nisi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calefaciunt, nos hïc frigore frigesimus. Tamen quoquo modo hïc omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nuntiatum est. Quod tibi suprà scripsi, Curionem frigerè: jam calet; nam ferventissimè concerpitur: levissimè enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Caesare loqui coepit, legemque variam non dissimilem agrariae Rulli, & alimentariam, quas jubet aediles metiri, jactavit. Hoc nondùm fecerat, cum priorem epistolae partem scripsi. Amabo te, si quid, quòd opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo, & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuae, aequitatisque opinioni hoc ità facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras Graecas me non habere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriae divortio, de Ocellae adulterio.

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

QUAM citò tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidè eò magis, quò adhuc felicius rem gessisti. Dum istinc eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breviares has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novae nullae sanè acciderunt: nisi haec vis tibi scribi, quae certè vis. Cornificius adolescens Orestillae filiam sibi respondit. Paula Valeria soror Triarii, divortium sine causa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto. Nondùm retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset, se moechum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quaeris, ubi? ubi herculè ego minimè vellem. Relinquo tibi, quod ab aliis quaeras. Nequè enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Supplicationes Ciceroni à Senatu decretas, significat pro re in Provincia benè gesta; & quae fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet, adscribit etiam de Rep.

M. Coelius M. T. Ciceroni. S. D.

NON diù, sed acriter nos tuae supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio, tibi cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat, se ullo modo

Q

ad-

pati posse, decerni supplicationes; ne si quid furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & praevaricator causae publicae existimaretur. Itaque ad pacationem descendimus, & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuarios. Planè, quòd utrisque consulibus gratias agas, est: Paulo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis, supplicationibus non habere: Paulus, se omninò in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. Prendimus eum: non modò non fecit, sed cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit. Tantum Catoni assensus est, quid de te & locutus honorificè, non decrèrat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiae sunt agendae: his quòd tantum voluntatem ostenderunt pro sententia: cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni verò, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoquè Cornelii operam, & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curionè vehementè locutus est: & eum, si alitè fecisset, injuriam Caesari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Decrèrant, qui iniquè transigi volebant, Domitii, Scipiones. Quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eò libentiùs non intercedere, quòd quosdam, qui decernerent, viderent confici nolle. Quod ad rempub. attinet, in unam causam omnis contentio conjecta est: de provinciis, inquam, adhuc est. Incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Caesar ante id. Nov. decedat. Curio omnia potiùs

subire constituit, quam id pati: caeteras suas abiecit actiones. Nosti porrò, quos tu benè nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius haec. Pompejus, tamquam Caesarem non impugnet, sed, quod illi aequum putet, constituat, ait, Curionem quaerere discordias. Valdè autèm non vult, & planè timet, Caesarem consulem designari priùs, quàm exercitum, & provinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: & totus ejus secundus consulatus exagitur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Caesar defendetur: intercessorem si (quòd videntur) reformidabunt, Caesar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: è quo tu, quae digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones, & funerum, & caeterarum ineptiarum plura habet inutilia. Deniquè malo in hanc partem errare, ut, quae non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi curae fuissè de Sitiano negotio, gaudeo: sed quandò suspicaris minùs certa fide eos tibi visos, tamquam procurator sic agas, rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur de affinitate Dolabellae: de Curionis intercessione, & de Provinciis quid actum sit, significat, & de Hortensii praesenti jam morte nuntiat.

M. Coelius M. T. C. S. D.

GRatulor tibi affinitate viri mediusfidius optimi nam hoc ego de illo existimo. Caetera porrò, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & aetate jam sunt decursa, & consuetudine, atquè auctoritate tua, pudore Tulliae, si qua restabunt, confido celeritèr sublatum iri: non est enim pugna vitiiis, nequè hebes

ad id, quod meliùs sit, intelligendum: deindè, quod maximum est, ego illum valdè amo. Vides, Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis exitum habuisse? nam cum de intercessione referretur: quae relatio fiebat ex S.C. primumque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens Senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicèt Pompejus Magnus nunc ità languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiat: transierant illùc, ut ratio esset ejus habenda, qui nequè exercitum, nequè provincias traderet: quemadmodùm hoc Pompejus laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si non aut possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Quaeritur de Apii Claudii injuriis.

M. Coelius M. T. Cic. S. D.

Pudet me tibi confiteri, & queri de Apii, hominis ingratiissimi, injuris, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: & cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ità occultum tamèn, ut multi mihi renuntiarent, & ipse facilè animadverterem, malè eum de me cogitare. Posteaquàm verò comperi, eum collegium tentasse, deindèm apertè cum quibusdam locutum cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare velle, hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecaber injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare à me non potuit: quid ergo est? tamèn quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum,

Iocutus sum: posteaquàm illum, ne cui satisfaceret quidè, me dignum habere sensi; malui collegae ejus, homini alienissimo mihi, & proptèr amicitiam tuam, non aequissimo, me obligare, quàm illius fimiae vultum subire. Id postquàm rescit, incanduit, & me causam inimicitiarum quaerere clamitavit; ut, si mihi in pecunia minùs satisfacisset, per hanc speciem simultatis eum consecrarem. Postea non destitit accersere palàm Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cùm parùm procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem: compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinnia curant. Vix hoc erat Polla elocutus, cùm ego Appium censorem eadem lege postulavi. Quod meliùs caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoquè approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quàm postulatio, attulerit. Praeterea coepi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit: nam acceptis prioribus litteris, ampliùs quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse? expeto te valdè, & quamprimùm videre cupio. A te peto, ut meas injurias proindè doleas, ut me existimas & delere, & ulcisci tuas solere. Vale.

ARGUMENTUM.

Haec epistola multa complectitur, de L. Domitii Aeneobarbi repulsa in Augurato, de Saturnio ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeii, Caesarisque discordia, de Appii ad corrigendam Civitatem redicula diligentia.

M. Coelius M. T. Cic. S. D.

TAnti non fuit Arsacem capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quae hic gestae sunt, spectaculo careres. Numquam tibi oculi doluissent si in repulsa Domitii vultum vidisses. Magna illa comitia fuerunt: & planè studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci, necessitudinem secuti, officium praestiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quam me: atque eò magis, quòd per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim: nunc furit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii. Nam Cn. Saturnium adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanequam superiore à vita invidiosum: quod iudicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Peducaei absolutionem. De summa republ. saepe tibi scripsi, ne etiamnum pacem non videre: & quòd propius ea contentio, quam fieri necesse est, accedit, eò clarius id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompejus constituit non pati, C. Caesarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, & provincias tradiderit: Caesari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit: fert illam tamèn conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, & invidiosa conjunctio non ad occultam recidit obreftationem, sed ad bellum se erumpit: nequè mearum rerum quid consilii capiam, reperio: nequè dubito, quin te quoque haec deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est. Tum causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror

tror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: ubi ad bellum, & castramentum sit, firmiorem: & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video, Cn. Pompejum Senatam, quique res judicant, secum habiturum: ad Caesarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. Omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Propè oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de aere alieno accerrimè agere? Persuasum est ei, censuram lomentum, aut nitrum esse. Errare mihi videtur, nam dum sordes eluere vult; venas sibi omnes, & viscera aperit. Curre per Deos, atque homines, & quam primum huc risum veni: legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur. Ad summam quaeris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non erat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, & vis judicabit: uterque & animo, & copiis est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum, & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARGUMENTUM.

Pompejum vituperat, Caesarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. Coelius M. T. Cic. S. D.

ECquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompejum, vidisti, qui tantas turbas, qui tam

tàm nugax esset, commorit? eequem autèm Caesare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, teterrima hyeme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur: quid? jam, inquis, gloriosè omnia. Si scias, quàm sollicitus sum, tum hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas: quae tibi exponere, nisi coràm, non possum: idque celeritè fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare: id, quòd jam existimo confectum: nisi maluit Pompejum Brundusii circumsedere. Peream, si minima causa est properandi isto mihi quòd te videre, & omnia intima conferre discupio. Habeo autèm quàm multa: & vereor (quod solet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamèn quòdnam ob scelus iter mihi necessarium retrò ad Alpes versus incidit? adeò quòd Intemellii in armis sunt: nequè de magna causa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum praesidio erat. Domitium quemdam, nobilem illic Caesaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit; & strangulavit: civitas ad arma iit. Eò nunc cohortibus mihi per nives eundum est. Usquequaque, inquis, se Domitii mali dant. Vellem quidèm Venere prognatus tantùm animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Coelius, ne afflictam fortunam sequatur consulitque, ut in aliquem locum à bello vacuum se recipiat. Suasio est ab utili contrà honestum; nam esse cum Pompejo Resp. videbatur. Rescribit huic Cicero lib. 2. epist. 16.

M. Coelius M. T. Cicer. S. D.

EXanimatus sum tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: nequè id, quid esset, perscripsisti: nequè non tamèn quale esset, quod cogitares, aperuisti. Has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid graviùs de salute, & incolumitate tua consulas. Nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me nequè temerè tibi praedixisse, nequè temerè monuisse, sed postquàm Caesarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset, parta victoria, cognoverim, te certiozem fecisse. Si existimas eamdem rationem fore Caesari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil, nisi atrox, & saevum, cogitat, atquè etiam loquitur. Iratus Senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est. Non meherculè erit deprecationi locus. Quarè, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi curae sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet (quorum fortunas non debes velle conturbare) sequere eam causam, in cujus victoria salus nostra est, ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contrà salutem tuam habeamus. Deniquè illud cogita, quod offensae fuerit in ista cunctatione te priùs subiisse. Nunc te contrà victorem facere, quem dubiis rebus laedere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summae stultitiae est. Vide, ne, dum pudet te parùm optimatem esse, parum diligentèr quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum: saltèm, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuntio adventu Caesaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porrò tuum
con-

consilium sit ad desperatos accedere, non mediisfidiùs reperio. Hoc, quòd tu, non dicendo mihi significasti, Caesar audierat: ac, simul atque, ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. Negavi me scire: sed tamèn ab eo petii, ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, si ità faceret, ego priùs, quàm ad urbem accederem, ubicumquè esses, ad te percurrissem, & hoc à te praesens contendissem, atquè omni vi te retinuissem. Etiam atquè etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditùs evertas, ne te sciens, prudensque eò demittas, undè exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatum commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & jactationem ferre non potes; eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum haec decernuntur, quae jam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapientè fecisse judicabo, & Caesarem non offendes. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur, se Curionis amore, & Appii odio ab optima mente descivisse, & Caesaris partes potiùs, quàm Pompeii secutum esse: cujus rei culpam partim in fortunam, quòd in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Graetiam profectus est: partim etiam in Ciceronem ipsum conferri; postremò, quid moliatur, exponit.

M. Coelius M. T. Cicer. S. D.

ERGO me potiùs in Hispania fuisse, quàm Formiis, tum, cum tu profectus es ad Pompejum? quòd utinàm aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: Cujus amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit: Nam mihi sentio bonam mentem iracundia, & amore ablatam. Tu porrò, cum ad te,
pro-

proficiscens noctu Ariminum, venissem, dum mihi pacis mandata das ad Caesarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, nequè mihi consulisti. Nequè haec dico, quòd diffidam huic causae: sed, crede mihi, perire satius est, quàm hos videre. Quòd si timor vestrae crudelitatis non esset, ejeti jampridem hinc essemus. Nam hìc nunc, praetèr foeneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maximè plebs, & qui antea noster fuit populus, vester esset. Cur hoc, inquis? imò reliqua expecta: vos invitos vincere coegero. Irritavi in me Catonem. Vos dormitis, nec haec adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà simus imbecilli. Atquè hoc nullius praemii spe faciam, sed quòd apud me plurimum solet valere, doloris atquè indignitatis causa. Quid istic facitis? praelium expectatis, quod firmissimum est, vestras copias non novi, nostri valdè depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD VARRONEM, ET ALIOS.

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

*Adventum cupit Varronis, quòd in ejus, librorum-
que consuetudine omnem spem reposuerit leniendi dolo-
ris, quem ex afflicta Republica cupiebat.*

M. T. C. M. Terentio Varroni. S. D.

EX iis litteris, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovit: quòd autèm te visuri essemus, nihil sanè ex eisdem litteris potuim suspicari. In spem tamèn venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinàm solatio sit. Etsi tot, trantisquè rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimi sperare debeat. Sed tamèn aut tu potes, me, aut ego te fortassè, aliqua re juvare. Scito enim, me, posteaquàm in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, (id est, cum libris nostris) in gratiam. Etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quòd iis succenserem, sed quòd eorum me suppudebat. Videbar enim mihi cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demissem, praeceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam: teque, quòd in ea perman-

manseris, sapientiozem, quàm me, dicunt fuisse. Quamobrèm, quandò placatis his utor, videor, sperare debere, si te viderim, & ea, quae premant, & ea, quae impendeant, me facillè transiturum. Quamobrèm, sive in Tusculano, sive in Cumano adesse placebit, sive (quòd minimè velim) Romae: dummodò similis, perficiam profectò, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

A R G U M E N T U M.

Diutiùs retentae epistolae causam exponit. Deindè suadet, sibique ità statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium defervescat: suumque juvandae quoquo modo Reip. desiderium declarat.

M. T. C. Varroni. S. D.

CAninius, idem tuus, & idem noster, cum ad me pervespero venisset, & se postridiè manè ad te iturum esse dixisset; dixi, ei me daturum aliquid manè, & ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu, nec ille ad me rediit. Oblitum credidi. Attamèn eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridiè, te manè è Tusculano exiturum. At tibi repentè paucis post diebus, cum minimè expectarem, venit ad me Caninius manè; proficisci ad te statim, dixit. Etsi erat illa epistola, praesertim tantis postea novis, rebus allatis: tamèn perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. Sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quae pertulisse illum ad te existimo. Tibi autèm idem consilii do, quòd mihi metipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facillè possumus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autèm victos esse nos-

tros molestè ferunt, nos dolent vivere. Quaeres fortassè cur, cum haec in urbe sint, non absim, quemadmodùm tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omninò te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquàm incurrat? Ac mihi quidèm jampridèm venit in mentem, bellum esse, aliquò exire, ut ea quae agebantur hïc, quaeque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse: putabam, qui obviam mihi venisset: ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur. Hic autèm metuit, & ea re fugit, aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Deniquè, levissimè qui suspicaretur, & qui fortassè me novisset optimè, putaret, me idcirco discedere, quòd quosdam homines oculi mei ferre non possent. Haec ego suspicans, adhuc Romae maneo: & tamèn consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur haec. Censeo latendum tantispèr ibidem, dum defervescat haec gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodùm negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. Magni autèm intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quamquàm, quò me conjectura ducat, habeo, sed expecto tamèn. Te verò nolo, nisi ipse rumor jam raucus erit factus, ad Bajas veniret; erit enim nobis honestiùs etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca prolatum potiùs, quàm natatum. Sed haec tu meliùs: modò stet nobis illud, unà vivere in studiis nostris, à quibus antea delectationem modò petebamus, nunc verò etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modò ut architectos, verùm etiam ut fabros ad aedificandam rempublicam potiùs libentèr accurrere:

sin

sin nemo utetur opera, tamèn & scribere, & legere; & si minùs in curia, atquè in foro, at in litteris, & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, navare reipublicae, & de moribus, ac legibus quaerere. Mihi haec videntur: tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

ARGUMENTUM.

Scribit, se iturum ad Varronem: sed homines reprehensuros dicit, si, cum Respub. sit miserrima, ipsi ab Urbe absint, & in villis otio fruuntur, se tamèn eorum incitiam negligere, & in studiis omninò cum Varrone victurum.

M. T. C. Varroni. S. D.

ETSI, quid scriberem, non habebam: tamèn Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergò potissimum scribam? quod velle te puto, citò me ad te esse venturum. Etsi vide, quaeso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse. Dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamèn in sermonem incidemus. Valdè id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego verò, neglecta barbarorum incitiam, te persequar. Quamvis enim haec sint misera, quae sunt miserrima, tamèn artes nostrae nescio quomodò nunc uberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus, sive quòd gravitas morbi facit, ut medicinae egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego haec ad te, cujus do-
mi

mi nascuntur; nihil scilicèt, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri sunt, & Varronis, suumque consilium, quòd semel à Caesare victi ab armis discesserint.

M. T. C. Varroni. S. D.

MIHI verò ad nonas benè maturum videtur fore, nequè solùm proptèr repub. sed etiam proptèr anni tempus. Quarè diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidè, qui id secuti non sunt, non poeniteret, nobis poenitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autèm non officium, sed desperationem. Ità verecundiores fuimus, quàm qui se domo non commoverunt: saniores, quàm qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minùs fero, quàm severitatem otiosorum: &, quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spantium fuerit in Tusculanum antè nonas veniendi, istic te videbo: sin minùs, persequar in Cumanum; & antè te certio-rem faciam, ut lavatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Caesaris adventum; & belli civilis causam in Pompejum potiùs, quàm in Caesarem confert; Varronem autèm laudat, quòd se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum contulerit.

M. T. C. Varroni S. D.

CAninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem, te scire por-

oportere. Est igitur adventus in expectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen cum ille scripsisse, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: Ostiae, videri commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam: quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique. Quid enim ille factururus, incertum est: & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video: **NON** enim est idem ferre, si quid ferendum est, & probare, si quid probandum non est. Etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum. Nam haec in voluntate fuerunt. Vide enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo haec consilii fuerunt, reliqua necessaria. Vincere autem aut hos: aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse; cum videremus, quam illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum vero extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis, & tua invisita voluntas, & mea oratio. Nunc vero si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent: erant enim nobis peritati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reipub. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata reipub. vivemus. Quis negat? sed

R

haec

haec viderint ii, qui nulla inibi subsidia ad omnes vitae status paraverunt. Hinc enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tempestatibus es propè solus in portu, fructusque doctrinae percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitae puto: libentèrque, omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo vivere. Quod nos quoquè imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissimè conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, ut cum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortassè non rectè, sed tamèn multi, etiam reip. praeponendam putaverunt? Quae igitur studia, magnorum hominum sententia, vocationem habent etiam publici muneris. iis concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quae tu meliùs scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergò, illud, quod rogatus sum, ut eorum, quae temporis hujus sint, quae tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

A R G U M E N T U M.

Maturum jam esse ait, ut ab Urbe discedat, & de Caesaris ex Africano bello redeuntis itinere rumores quosdam nuntiat.

M. T. C. Varroni. S. D.

COEnabam apud Sejum cum utrique nostrum reditae sunt à te litterae. Mihi verò jam maturum vide-

videtur. Nam, quòd antea te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esse, si quid bonae salutis. Nunc, quandò confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis viris. Nam, ut audivi de Lucio Caesare filio, mecum ipse, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, coenitare. Quid faciam? temporì serviendum est. Sed ridicula missa faciamus, praesertim cum sit nihil, quòd rideamus.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu.

Itaque nullum est, quòd non verear. Sed quod quaeris, quandò, quà, quò, nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniant. Illud enim adhuc praedium suum non inspexit: neque ullum habet deterius, sed tamèn non contemnit. Ego omninò magis arbitror per Siciliam: vel jam sciemus; adventat enim Dolabella. Eum puto magistrum fore. Sed tamèn, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimùm ad tuum. Quare expecto tuas litteras. Vale.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum, Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit.

M. T. C. Varroni. S. D.

ETSI munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidèm solet, nisi concitatus: tamèn ego expectatione promissi tui moveor, ut ad moneam te, non ut flagitem. Misi autèm ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos. Nosti enim profectò os ejus adolescentioris Academiae. Ex ea igitur media excitatos misi: qui, metuo, ne te fortè fla-

gigent: ego autem mandavi, ut rogarent. Expectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quam simillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est (ut ego interpretor) diligentius; teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem, litterarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. Tibi dedi partes Antiochinas; quas a te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsit Philonis. Puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esses inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat: haec ipsi praestare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltim certo statu civitatis, haec inter nos studia exercere possemus. Quamquam tum quidem vel aliae quaequam rationes honestas nobis, & curas, & actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix, his autem detractis, ne vix quidem. Sed haec coram, & saepius. Migrationem, & emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Caesaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem a bello vacuum se recipiat, quod idem Coelius fecerat. Vide epist. 16. l. 8.

Dolabella M. T. Cic. S. D.

SI vales, gaudeo: & ipse valeo, & Tullia nostra rectè valet. Terentia minus bellè habuit: sed certum scio, jam convaluisse eam. Praeterea rectissimè sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potius, quàm tua, tibi suadere, ut te aut cum Caesare, nobiscum conjungeres, aut certè in otium referres: praecipuè nunc, jam inclinata victoria, ne possum quidè in ullam aliam incidere opinionem; nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quodpiè tacere non possum. Tu autèm, mi Cicero, sic haec accipies, ut, sive probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebrò solebat, esse tutum; & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc deniquè: quod nescio, an ulli umquàm nostro acciderit imperatori. Quamobrèm quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia. Sic enim facillimè, quod tibi utilissimum erit, consilii capies. Illud autèm à te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdidit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquandò tibi potius quàm cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam à te vel officio, vel familiaritatè: satisfactum etiam partibus, & ei reipublicae, quàm tu probabas: reliquum est, ubi nunc est respub. ibi simus potius, quàm, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quarè velim, mi jucundissimè Cicero, si fortè Pompejus,

pulsus his quoquè locis, rursùs alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas; ut ego, si ullo modo potero ad te advolem. Quaecumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Caesar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamèn preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuae quoquè fidei & humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & à te mihi litteras referat. Vale.

ARGUMENTUM.

Quasi per jocum scribit, inter Niciam, & Vidium se judicem esse constitutum, & itèm per jocum de P. Syllae morte quiddam scribit.

M. T. C. Dolabellae. S. D.

NON sum ausus Salvio nostro nihil ad te litterarum dare: nec meherculè habebam, quid scriberem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. Omnino mihi magis litterae sunt expectandae à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis me intèr Niciam nostrum, & Vidium, judicem esse. Profert alter, ut opinor, duobus versiculis expensum Niciae: alter Aristarchus hos. Ego, tamquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint an. Puto te nunc dicere, Oblitusne es, igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum, cum Sophia Septimiae? quid ergò? tu adeò mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidè reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamèn suavissimum nostrum praestabo integellum; nec committam, ut, si ego

ego eum condemnaro, tu restituas: ne habeat Plan-
cus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago?
cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an,
ut bello, in aliqua majuscula cura, negotiove ver-
sere, labor longius. Cum igitur mihi erit explora-
tum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluri-
bus. Te tamèn hoc scire volo vehementer populum
solicitem fuisse de P. Syllae morte, antequàm certum
scierit: nunc quaerere desierunt, quomodo perierit.
Satis putant se scire, quod sciunt. Ego caetoriqui
animo aequo fero: unum vereor, ne hasta Caesaris
refruxerit. Vale.

ARGUMENTUM.

*Deplorat Tulliolae mortem: & in Dolabellae sermo-
nibus plurimum sibi ait solatii futurum: quamquam jam
eam Dolabella dimiserat: sed fingendum erat Ciceroni
temporis causa, cum Dolabella apud Caesarem domi-
nantem gratia plurimum valeret.*

M. T. C. Dolabellae suo. S. D.

VEL meo ipsius interitu mallet litteras meas de-
siderares, quàm eo casu, quo sum gravissimè
afflictus, quem ferrem certè moderatius, si te ha-
berem: nam & oratio tua prudens, & amor erga
me singularis multum levaret. Sed quoniam brevi
tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita
me affectum offendes, ut multum à te possim juvari.
Non quò ita sim fractus, ut, aut hominem me esse,
oblitus sim, aut fortunae succumbendum putem: sed
tamèn hilaritas illa nostra, & suavitas, quae te prae-
tèr caeteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmi-
tatem tamèn, & constantiam, si modò fuit aliquan-
dò in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti.
Quod scribis, praelia te mea causa sustinere: non tam
id

id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, à te refutentur, quàm intelligi cupio (quod certè intelligitur) me à te amari: quod ut facias, te etiam atquè etiam rogo, ignoscasque brevitati mearum litterarum: nam & celeritè unà futuros nos arbitror, & nondùm satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur Dolabellae de Bajarum salubritate: & Orationem pro Dejotaro Rege ad Caesarem habitam mittit.

M. T. C. Dolabellae. S. D.

GRatulor Baiis nostris, siquidè, ut scribis, salubres repentè factae sunt: nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tandiù, dum tu ades, sunt oblitae sui: quod quidè si ità est, minimè miror, coelum etiam, & terras vim suam, si tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum; quod non putaram: itaque eam tibi misi. Velim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scriptione magnoperè dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortisque sis, ut tua moderatio, & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, & Planio reditum in patriam conficiat: eosque ità excusat, ut ostendat, casu quodam, & necessitate coactos Pompeii partes in Hispania fovisse.

M. T. C. Dolabellae. S. D.

C. Suberinus Calenus, & meus est familiaris, & Leptae nostri familiarissimi pernecessarius. Is, cum

cum vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone antè bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat, incidit in ea ipsa mala, quae summo studio vitaverat: oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à Scapula, ità postea confirmatum est à Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planii Heredis, qui est itèm Calenus, Lep-
tae nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore cura, studio, solitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa: meque in eo vehementer & amicitia movet, & humanitas. Lepta verò cum ità laboret, ut ejus fortunae videantur in discrimen venire; non possum ego non aut proximè, atque ille, aut etiam aequè laborare. Quapropter, etsi saepè expertus sum, quantum me amares: tamèn sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè judicaturum. Peto igitur à te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quàm culpa, calamitosos, conserves incolumes; velisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptae, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puo equidèm non valdè ad rem pertinere, sed tamèn nihil obest dicere: res familiaris alteri eorum valdè exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quandò his Caesar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis praeterea magnoperè possit adimi; redditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice; in quo nihil est praetèr viam longam: quàm idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi: quod tu
eni-

enitare, contendasque, vel potiùs, ut perficias, (posse enim te mihi persuasi) vehementèr te etiam, atquè etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabellam laudibus extolit, quia columnam in foro Caesari, quasi Deo, erectam, everterat, Vide lib. 14. ad Atticum, & Lactantium, lib. 1. cap. 15.

M. T. C. Dolabellae Cos. S. D.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisque ex ea magnam laetitiam, voluptatemque capiebam: tamèn non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autèm quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in haec loca conveniant. Praeterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad coelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim, se dubitare, quin tu meis praeceptis, & consiliis obtemperans, praestantissimum te civem, & singularem consulem praebeas. Quibus ego, quamquam verissimè possum respondere, te quae facias, tuo iudicio, & tua spontè facere, nec cujusquam egere consilio: tamèn nequè planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: nequè valdè nego, sum enim avidior etiam, quàm satis est, gloriae. Est tamèn non alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinae meae. L. quidèm Caesar, cum ad cum aegrotum Neapolim venissem, quamquam erat

op-

oppressus totius corporis doloribus, tamèn antequàm me planè salutavit. O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantùm vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellae verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidèm, post te consulem solum possumus verè consulem dicere: deindè multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentiùs, nihil praeclariùs actum unquàm, nihil reipub. salutariùs: atquè haec una vox omnium est. A te autèm peto, ut me hanc quasi falsam haereditatem alienae gloriae sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiari: quamquàm, mi Dolabella, (haec enim jocus sum) libentiùs omnes meas, si modò sunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te sempèr tantùm dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: in amore fuèrit ardentius. **NIHIL** est enim (mihi crede) virtute formosiùs, nihil pulchriùs, nihil amabiliùs. Sempèr amavi, ut scis, M. Brutum, proptèr ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atquè constantiam: tamèn idibus Mart. tantùm accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridèm cumulatam esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem ergà te habebam, posse aliquid accedere? tantùm accessit, ut mihi nunc deniquè amare videar, antea dilexisse. Quarè, quid est, quod ego te hortor, ut dignitati, & gloriae servias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. Te imitere oportet, tecum ipse certes. Nec licet quidèm tibi jam, tantis rebus gestis, non tui simili-

lem

lem esse: quod cum ità sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi: quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii: legi enim concionem tuam, nihil illa sapientiùs. Ità pedetentim, & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: nequè solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum: quo factò intelligere debes, in te repositam esse rempub. tibi que non modò tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propedièm, ut spero. Tu, quoniam rempub. nosque conservas: fac, ut diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Paeti epistolis respondet: priori, jure se ejus valetudine perturbatum, cujus & amorem in se, & ingenii festivitatem plurimi faciat; posteriori, nihili referre, utrùm Romae sit, an Neapoli, cum Romae unius nutu regantur omnia: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

Duabus tuis epistolis respondebo: uni, quàm triduò antè acceperam à Zetho; alteri, quàm attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi, pergratam tibi esse curam meam vale-

letudinis tuae: quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perindè, ut est reapse, ex literis perspicere potuisti. Nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligere; nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Nam quòd me amas, quòd id & jampridem, & constantè facis, est id quidè magnum, atquè haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quòd tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est propriè tuum. Accedunt non Attici, sed salsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atquè urbani sales. Ego autè (existimes licet quòd lubet) mirificè capior facetiis, maximè nostratibus, praesertim cum eas videam primùm oblitas Latio, tum cum in urbem nostram est infusa peregrinitas: nunc verò etiam braccatis, & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque, te cum video, omnes mihi Cranios, omnes Lucilios, (verè ut dicam) Crassos quoquè, & Laelios videre videor: moriar, si praetèr te quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae, & vernaculae festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor ergà me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuae tam gravitèr exanimatum fuisse? Quòd autè altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanae fuisse, sed auctorem commorationis urbanae: nequè ego aliter accepi: intellexi tamèn idem, quòd his intelligo literis, non existimasse te; mihi licere, id, quòd ego arbitrabar, res has non omninò quidè, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? ne mihi quidè ipsi tunc placebat, diutiùs abesse ab reip. custodia. Se-
 de-

debamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romae cum sum, & urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum; familiarem meum. Et quidem, cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & antè audio S. C. in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quòd in meam sententiam factum esse dicatur, quàm omninò mentionem ullam de ea re esse factam. Atquè hoc nolim me jocari putes. Nam mihi scito jam à regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia reges appellaverim; quos ego non modò reges appellatos, sed omninò natos nesciebam. Quid ergo est? tamèn quamdiù hìc erit noster hic praefectus moribus, parebo auctoritati tuae: cum verò abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebò, in denos dies, singulos sumptuariae legis conferam. Sin minus invenero quod placeat, decrevi habitare apud te. Scio enim, me nihil gratiùs tibi facere posse. Domum Syllanam desperabam jam, ut tibi proximè scripsi; sed tamèn non abjeci. Tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii; caetera mihi probabuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit primùm, nihil à se praetermissum, ut Caesarianorum benevolentiam conciliaret: deindè, nequè boni civis, nequè sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremò ad Papirii jocationes eis respondet.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

DElectaverunt me litterae tuae: in quibus primùm amavi, amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid mihi

hi sollicitudinis attulisset. De quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accuratè rescripseram, ut quoquomodò, in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certè leverem. Sed quandò proximis quoquè litteris ostendis, quantae curae tibi sit ea res; sic, mi Paete, habeto; quidquid arte fieri potuerit, (non enim jam satis est consilio pugnare, artificium quoddam excogitandum est) sed tamèn quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustrà, ut arbitror. Sic enim color, sic observor ab omnibus iis, qui à Caesare diliguntur, ut ab eis me amari putem. Nam, etsi **NON** facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspicì possit: caetera sunt signa communia. Sed ego uno utor argumento: quamobrèm me ex animo, verèque arbitrer diligì: quòd & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autèm, quem penès est omnis potestas, nihil video: quod timeam, nisi quòd omnia sunt incerta: cum à jure discessum est: nec praestari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamèn ejus ipsius nulla re à me [offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum, liberè loqui, cujus opera esset in civitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autèm si velim nonnullorum acutè, aut facetè dictorum offensionem, fama inge-

nii

nii mihi est abjicienda ; quod si id possem , non recusarem. Sed tamèn ipse Caesar habet peracre iudicium ; & , ut Servius frater tuus (quem litteratissimum fuisse iudico) facilè diceret , hic versus Plauti non est , hic est , quòd tritas haberet aures notandis generibus poetarum , & consuetudine legendi : sic audio Caesarem , cum volumina jam confecerit , si quid afferatur ad eum pro meo , quod meum non sit , rejicere solere ; quod eò nunc magis facit , quia vivunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autèm in sermone vario multa ; quae fortassè illis , cum dixi , nec illitterata , nec insulsa esse videantur. Haec ad illum cum reliquis actis perferuntur : ità enim ipse mandavit. Sic fit , ut , si quid praetereà de me audiat , non audiendum putet : quamobrèm OEnomao tuo nihil utor : etsi posuisti Joco versus Attianos. Sed quae est invidia ? aut quid nunc mihi invideri potest ? Verùm fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse , iis , qui mihi soli videntur vim virtutis tenere ; NIHIL esse sapientis praestare , nisi culpam ; qua videor mihi dupliciter carere : & quòd ea senserim , quae rectissima fuerunt : & quòd , cum viderem , praesidii non satis esse ad ea obtinenda , viribus certandum cum valentioribus non putarim : ergò in officio boni civis certè non sum reprehendendus. Reliquum est , ne quid stultè , ne quid temerè dicam , faciamve contra potentes : id quoquè puto esse sapientis. Caetera verò , quid quisque me dixisse dicat , aut quomodò ille accipiat , aut qua fide mecum vivant ii , qui me assidue colunt , & observant , praestare non possum. Ità fit , ut & superiorum consiliorum conscientia , & praesentis temporis moderatione me consoler ; & illam Attii similitudinem non modò jam ad invidiam , sed ad

ad fortunam transferam: quam existimo levem, & imbecillam, ab animo firmo, & gravi tamquam fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim, cum plena sint monumenta Graecorum: quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modò liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut nequè offendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas: quandò tu, secundum OEnomaum Attii, non ut olim solebat, Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti: quem tu mihi Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam; facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, coenandi magistros. Puto enim, te audisse, (si fortè ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos coenare. Tu autem, quòd mihi bonam copiam ejures, nihil est: tum enim, cum rem augebas, quaestiunculis te faciebam attentioem: nunc, cum tam aequo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam putes accipere; etiam haec levior est plaga ab amico, quam à debitore. Nec tamèn eas coenas quaero, ut magnae reliquiae fiant: quod erit, magnificum sit, & lautum: mēmini te mihi Phameae coenam narrare; temperiùs fiat: caetera eodem modo. Quòd si perseveras me ad matris tuae coenam vocare; feram id quoquè: volo enim videre animum, qui mihi audeat ista; quae scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis: antè meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimesces. Nequè est quòd in promulside spei

ponas aliquid: quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid haec loquimur? liceat modo isto venire. Tu verò (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quòd balneum calfacias oportebit: caetera more nostro. Superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligentè, & scripsisti facetissimè: itaque puto me praetermissurum: salis enim satis est, sannionum parum. Vale.

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Caesar militibus divisurus videbatur. Ea divisio, veritus est Paetus, ne ad ipsius agros perveniret: id quaerenti Cicero respondet.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

NON tu homo ridiculus es; qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quaeras, quid de istis municipiis, & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquandò scio, non ex isto soleam scire. Imò verò, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit: habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Paete, non quaero: primùm quia de lucro propè jam quadriennium vivimus (si aut hoc lucrum est, aut haec vita, superstitem reip. vivere) deindè, quòd scire quoquè mihi videor, quid futurum sit: fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autèm semper arma; nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur: hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidèm agrum, & Capenam metiuntur: hic non longe abest à Tusculano. Nihil tamèn timeo: fruor, dum licet: opto, ut sempèr liceat: si id minùs

CON

contigerit. Tamèn, quandò ego, vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum: qui si cupiat esse rempub. qualem fortassè & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamèn non habet: ità se cum multis colligavit. Sed longius progredior: scribo enim ad te; hoc tamèn scito, non modò me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidèm principem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus, ipse temporibus: ità nec ille, quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Haec tibi antea non rescripsi, non quò cesator esse solerem, praesertim in litteris: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamèn adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse: tu tamèn pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficilima, ferre quaecumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit, quibus causis adductus, quasi aperto ludo suos familiares in eloquentia coeperit exercere. Addit nonnulla per jocum de coenarum lautitia.

M. T. C. Papirio Paeto S. D.

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea quò discipulos obviam miseram, ut iidem me quàm maximè conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quò: ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere coeperim. Quid

quaeris? me quoque delectat consilium: multa enim consequor; primum, id, quod maxime nunc opus est, munio me ad haec tempora. Id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic antepone, nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit: in acie non fui. Caeteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, foede perierunt: at Cato praeclare. Jam istuc quidem, cum volumus, licebit: demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id, quod agimus. Ergò hoc primum: sequitur illud: ipse melior fio: primum valetudine, quam intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulisset, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes, plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos. Tu istuc te Atteriano jure delectato, ego me hic Hirtiano: veni igitur si vir es, & disce jam quas quaeris: etsi sus Minervam. Sed quando: ut videbo, aestimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est satius est hic cruditate, quam istuc fame. Video te bona perdidisse: spero idem isthuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes multo isto, quem tibi reliquum dicis esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tamquam hypodidascalo, proxima: eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Paetus, Balbum tenuiculo apparatusu sse contentum; joci materiam inde arripuit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatusum ipse requireret.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

TAmèn à malitia non discedis: tenuiculo apparatusu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venise. Nequè hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs, sed illud, quòd nec ad suam: ego autèm tribus primis verbis. Quid noster Paetus? At ille adjurans; nusquam se umquam libentiùs. Hoc si verbis assecutus es, aures, ad te afferam non minùs elègantes: sin autèm obsonio, peto à te, ne pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit: sed si me expediero, ut in ista loca venire possim, non commitam, ut te sero à me certiozem factum putes. Vale.

A R G U M E N T U M.

Jocatur suo more cum Paeto; Epicureum se ait esse factum, abjecta Reip. judiciorumque cura.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

Dupliciter delectatus sum tuis litteris, & quòd ipse risi, & quòd te intellexi jam posse ridere: me autem à te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed conturbenalem; ad quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere; integram famem ad ovum affero; itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quae solebas antea laudare, ò hominem facilem! ò hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de repub. curam, cogitationem de dicenda in Senatu sententia, commentationem causarum abjecimus; in

Epicuri nos, adversarii nostri castra conjecimus: nec tamèn ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam; veterem dico: cum in sumptum habebas: etsi numquàm plura praedia habuisti. Proindè te para: cum homine edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat, autèm homines scis, quàm insolentes sint: dediscendae tibi sunt sportellae, & artolagani tui. Nos jam artis tantùm habemus, ut Verrium tuum, & Camillum (qua munditia homines? qua elegantia?) vocare sepiùs audeamus. Sed vide audaciam; etiam Hirtio coenam dedi, sine pavone tamèn; in ea coena coquus meus, praetèr jus fervens, nihil potuit imitari. Haec igitur est nunc vita nostra: manè salutamus domi, & bonos viros multos, sed tristes, & hos laetos victores: qui me quidèm perofficiosè, & peramantèr observant; ubi salutatio defluxit, litteris me involvo; aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paulò sum, quam ipsi, doctior, inde corpori omne tempus datur, Patriam eluxi jam & graviùs, & diutiùs, quàm ulla mater unicum filium. Sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam. Statui enim tibi ne aegroto quidèm parcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quaedam verborum esse in Ciceronis epistolis: quae ipse stultè imitaretur. Confutat illud, quod negarat, Papirium quemquam fuisse Patritium.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

AIn tandèm? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina; tùm insanires, si consequi non posses: cùm verò etiam vincas, me priùs irrideas, quam te, oportet. Quare
ni-

nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potiùs meum. Verumtamèn quid tibi ego videor in epistolis? nonnè plebejo sermone agere tecum? nec enim sempè eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas tenues, agimus subtiliùs: capitis, aut famae, scilicèt ornatius. Epistolas verò quotidianis verbis texere solemus. Sed tamèn, mi Paete, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam umquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim Patritii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui consul cum L. Sempronio Atratinò fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. cccxii. sed tum Papisii dicebamini. Post hunc xiii. fuerunt, sella curuli, antè L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is Dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. ccccxv. & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valdè honoratus: deindè Masso aedilitius. Inde multi Massones: quorum quidèm tu omnium Patritiorum imagines habes volo. Deindè Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebei fuerunt: quos contempnas censeo. Nam praetèr hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis è rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonem, & ejus fratrem scurram: quid his improbiùs? De hoc amico meo: Rubriae filio, nihil dico; tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc verò qui Lilybaei à Pompejo nostro interfectus est, improbiore

nemo (meo iudicio) fuit. Jam pater ejus accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare. Plebeii quàm fuerint importuni, vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait se non imitari.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

AMO verecundiam, vel potiùs libertatem loquendi. Atquè hoc Zenoni placuit, homini meherculè accuto: etsi Academiae nostrae cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt nihil esse obscenum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo, nihil esse tertium: in re non est, itaque non modò in comoediis res ipsa narratur: ut ille in Demiurgo modo, (fortè nosti canticum: meministi Roscium) ità me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus re impudentior: sed etiam in tragoediis. Quid est enim illud? Quae mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile. Quid illud? Pheraei hic cubile inire est ausus. Quid est? Virginem me quandàm invitam per vim violat. Juppiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergò in re non est, multò minùs in verbis. Si enim, quod verbo significatur, id turpe non est; verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur non suo potiùs? si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potiùs. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est proptèr similitudinem penicillus: at hodiè

pe-

penis est in obscœnis. At verò Piso ille Frugi in analibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille rectiùs penem. Sed quia multis factum est tam obscœnum, quàm id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te volumus convenire, num obscœnum est? Memini in Senatu disertum consulare ità eloqui. Hanc culpam majorem, an illam, dicam? Potuit obscœniùs? non, inquis; non enim ita sensit. Non ergò in verbo est. Docui autèm in re non esse; nusquàm igitur est. Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiam partes rogant filios: ejus operae nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen: is Connus vocitatus est: num id obscœnum est. Graecis quidèm, inquires. Nihil est ergò in verbo; quandò & ego Graecè scio: & tamèn tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Graecè, non Latinè dixerim ruta, & menta, rectè utrumque. Volo mentam pusillam ità appellare, ut rutullam; non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergò etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re, itaque nusquàm esse. Ergò in verbis honestis obscœna ponimus. Quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscœnum, cui respondet intercapedo. Nunc haec ergò obscœna sunt, nos autèm ridiculè, si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non praefamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos praefandus est. Et quidèm am non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt; batuit, inquit, impudentè: depsit, multò impudentiùs. Atquè neutrum est obscœnum. **STULTORUM** plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis. At honesti,

Co-

Colei Lanuvini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modò honesta, modò turpis. Suppedit, flagitium est; jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, quàm multa ex uno verbo tuo? Te adversùs me omnia audere, gratum est, ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt aequè liberos, ac ructus, esse oportere. Honorem igitur, Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

A R G U M E N T U M.

Praenuntiat Paeto adventum suum; quamquàm enim audierit eum pedibus laborare, sed tamèn putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominùs coenam possit apparare.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortassè: sed, cum certum sciam, faciam te paulò antè certior. Etsi M. Ceparius, cum mihi in sylva Gallinaria obviàm venisset, quaesissesque, quid ageris, dixit, te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. Tuli scilicèt molestè, ut debui: sed tamèn constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & coenarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cum minimè edacem, tùm inimicum coenis sumptuosis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rufum à Paeto commendatum, ait sibi curae etiam, atquè etiam fore. Dein monet, ut omninò ad coenas, &

con-

*convictum amicorum redeat. Concludit, nihil sibi esse
Rep. chariùs.*

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

Rufum istum, amicum tuum, de quo iterùm jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantoperè viderem ejus causa laborare: cum verò & ex tuis litteris, & illius ad me missis, intelligam, & judicem, magnae curae ei salutem meam fuisse; non possum ei non amicus esse: nequè solùm tua commendatione, quae apud me, ut debet, valet plurimùm, sed etiam voluntate, ac judicio meo. Volo enim, te scire, mi Paete, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiae fuisse litteras tuas: quibus litteris congruentes fuerunt aliae postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriae consilia sunt inita de me, quae te video inaudisse: & quasi divinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi à te admonitus essem. Quamobrèm iste tutus amicus apud me commendatione non eget. Utinàm ea fortuna reipub. sit, ut ille me quàm gratissimum possit cognoscere. Sed haec haec: Te ad coenas itare desisse, molestè fero. Magna enim te delectatione, & voluptate privasti: deindè etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud quod solebas, dedicas, & obliviscare coenulas facere. Nam, si tùm, cum habebas, quos imitarere, non multùm proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidèm cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summae reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tùm, cum favonius flaret, revertisses: hoc tempore fieri posse, si fortè tu frigus ferre non posses. Sed me-

meherculè , mi Paete , extra jocum , moneo te , quod pertinere ad beatè vivendum arbitror , ut cum viris bonis , jucundis amantibus tui vivas. Nihil est aptius vitae , nihil ad beatè vivendum accommodatiùs. Nec id ad voluptatem refero , sed ad communitatem vitae , atquè victus , remissionemque animorum , quae maximè sermone efficitur familiari , qui est in conviviis dulcissimus : ut sapientiùs nostri : quàm Graeci ; id est , computationes , aut concoenationes : nos convivia , quòd tùm maximè simul vivitur. Vides ut te philosophando revocare coner ad coenas ? Cura , ut valeas , id , foris coenitendo , facillimè consequere. Sed cave , si me amas , existimes me , quod jocosius scribam , abjecisse curam reip. Sic tibi , mi Paete , persuade , me dies , & noctes nihil aliud agere , nihil curare , nisi , ut mei cives salvi , liberique sint. Nulum locum praetermitto monendi , agendi , providendi. Hoc deniquè animo sum , ut , si in hac cura , atquè administratione vita mihi ponenda sit , praeclarè actum mecum putem. Etiam , atquè etiam vale.

ARGUMENTUM.

Scriptis hanc epistolam antè bellum civile , cum esset in Sicilia Proconsul. Cavillatur in eo , quia sibi Papirius praecepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

M. T. C. Imp. Papirio Paeto. S. D.

Summum me ducem litterae tuae reddidere. Planè nesciebam , te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros , & Cyneae video lectitasse. Itaque obtemperare cogito praeceptis tuis. Hoc ampliùs , navicularum habere aliquid in ora maritima. Contrà equitem Partum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus ? nescis , quo cum
im-

imperatoris tibi negotium sit: quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, & ut spero, brevi: nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus: valdèque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quòd in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergravitèr tulit: existimavique, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Paete, negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Mathonem, & Pollnicem inimicos habet Fabius. Quid multa? non meherculè tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio, & excusatio coenae hilarioris, praesertim accumbente Cyteride meretrice nima.

M. T. C. Papirio Paeto. S. D.

ACcubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicilis exaravi. Dices, ubi? Apud Voluminum Eutrapelum, & quidè m suprà me Atticus, infrà Verrius, familiares tui. Miraris tam exhi-

la-

laratam esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui Philosophum audis. Angar? excruciemne me? quid assequar? deindè, quem ad finem? Vivas, inquis in litteris. An quicquam me aliud agere censes? haud possem vivere, nisi in litteris viverem: sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in coena, quod tu unum Dioni Philosopho posuisti: tamèn quid potiùs faciam, priùs, quàm me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infrà Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, quem adspectabam, cujus ob os Graii ora obvertebant sua? Non meherculè suspicatus sum illam affore: sed tamèn ne Aristippus quidèm ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere eum Laida: Habeo, inquit, non habeor à Laide. Graecè hoc meliùs, tu, si voles, interpretabere. Me verò nihil istorum ne juvenem quidèm movit unquam, ne nunc senem. Convivio delector. Ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id meliùs, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, si quis quid quaereret, dixisset coenam te quaerere à manè dixeris? Ille Baro te putabat quaesiturum, unum coelum esset, an innumerabilia. Quid ad te? at herculè coena numquid ad te? tibi praesertim? sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deindè, ne amicis nihil tribuamus, epulamur unà non modò non contrà legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intrà legem, & quidèm aliquantò. Quare nihil est, quòd adventum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD PLANCUM, ET ALIOS,

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam: & Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem hortatur, ut in Remp. omni cogitatione, studioque incumbat. Postremò, agit gratias de Funio honorificè tractato.

M. T. C. L. Munatio Planco Imp. Cos. Des. S. D.

ET abfui, proficiscens in Graeciam: & posteaquàm de medio cursu reip. sum voce revocatus, numquàm per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidè vulgare vitium est) sed immanitas; non modò ut vocem, sed ne vultum quidè liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximae curae est, non de mea quidè vita: cui satisfacere vel aetate, vel factis, vel, (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat; in primisque, mi Plance, expectatio consulatus tui: quae ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. Quae potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec Senatus, nec

po-

populus vim habet ullam? nec leges ullae sunt, nec iudicia, nec omninò simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis? Sed quandò acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat, quod singulis rebus scriberem. Illud autèm erat amoris mei (quem à tua pueritia susceptum, non servavi solùm, sed etiam auxi) monere te, atquè hortari, ut in reipub. omni cogitatione, curaque incumberes. Quae si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur autèm, magnae tùm diligentiae est, tùm etiam fortunae. Sed & te aliquantò antè, ut spero, habebimus: & praeterquàm quòd reipub. consulere debemus, tamèn tuae dignitati ità favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. Ità facillimè & reipub. quae mihi carissima est, & amicitiae nostrae, quam sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfactorum. Furnium nostrum tantùm à te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo: teque hoc existimare volo, quidquid in eum iudicii, officiique contuleris, id ità me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quòd in Senatum ad agendum Planci causam non venerit; & officium suum pollicetur in iis rebus, quae praesentiam suam requirere videbuntur.

M. T. C. Planco Imp. Cons. Des. S. D.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam, liberè de republica sentiens versari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostrae dignita-

tis

tis videtur esse, ibi sententiam de republica dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum nequè officium, nequè studium meum desiderabis: ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse sit necesse, umquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuae. In iis autem rebus quae nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut mei rationem habere velis, & salutis, & dignitatis meae. Vale.

ARGUMENTUM.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus; partim commemoratione veteris amicitiae: & hortatur, ut Rempub. suscipiat, veritus id quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

CUM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quòd illum audiens, te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & praeterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suavitatem tuam adjunxit: praeterea, summam ergà se liberalitatem. Quae omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquantò, quàm tu natus es: amorem autem ergà te ab ineunte pueritia tua, confirmata jam aetate familiaritatem, cum studio meo, tum judicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuae: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens multis invidenti-

T

bus

bus, quos ingenio, industriaque fregisti. Nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquae vitae dignitatem ex optimo reipublicae statu acquires. Scis profectò, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis servire temporibus. Quod ego quoquè existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem, quid sentire, prudenter te arbitror videre, quid posses. Nunc alia ratio est omnium rerum; tuum iudicium est, idque liberum. Consul es designatus; optima aetate, summa eloquentia, maxima orbitate reipub. virorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quae tibi summam dignitatem, & gloriam asserat. Unus autèm est, hoc praesertim tempore, per tot annos reipub. devexata, reipub. benè gerendae cursus ad gloriam. Haec amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quàm quòd arbitrarer te monitis, & praeceptis meis agere. Sciebam enim, ex iisdem te haec haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quarè modum faciam. Hoc tantùm significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam. Interea, quae ad dignitatem tuam pertinere arbitror, studiosè, diligentèrque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quòd eum ad verissimae gloriae studium cohortatus sit; sequè in Reipub. potestate totum fore pollicetur.

Plancus Ciceroni. S. D.

GRatissimae mihi tuae litterae fuerunt, quas ex Furrinii sermone te scripsisse animadverti. Ego autèm

tèm praeteriti temporis excusationem affero, quòd te profectum audieram, nec multò antè rediisse scivi, quàm ex epistola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidè, sinè maxima culpa videor posse praeterire. In quo tuendo habeo causas plurimas, vel paternae necessitudinis, vel meae à pueritia observantiae, vel tui ergà me mutui amoris. Quarè, mi Cicero, quòd mea tuaque patitur aetas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem: omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiae plena (quae summa est) videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quarè, si aut alitè sentirem; certè admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit? Quaecumque in me bona sunt, aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te proptèr amorem charius sunt aestimata, tamèn vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut, praetèr bonam famam, nihil desiderare videantur. Quarè hoc unum tibi persuade, quantùm viribus initi, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: nequè si facultas, optabilis mihi quidè tui praesentis esset, unquam à tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe Januario mense geratur, ut sciam. Interim maximam hìc sollicitudinem, curamque sustineo, ne intèr aliena vitia hae gentes nostrà mala suam putent occasionem. Quòd si proindè, ut ipse mereor, mihi successerit, certè & tibi, cui maximè cupio, & om-

nibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque Rempub. gloria stimulis incitat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Binas à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae. Intellexi enim te laborare, ut ad me tuae expectatissimae litterae perferrentur: ex quibus coepi fructum duplicem: mihiq; in comparatione difficilem ad iudicandum, amorem ne ergà me tuum, an animum in rempub. pluris aestimandum putarem. Est omninò patriae charitas, meo quidè judicio, maxima: Sed amor, voluntatisque conjunctio plus certè habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternae necessitudinis, benevolentiaeque ejus quam ergà me à pueritia contulisses, caeterarumque rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi laetitiam attulerat. Rursùs declaratio animi tui, quem haberes de repub. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima: eòque major erat haec laetitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed planè etiam oro (quod feci iis litteris, quibus tu humanissimè respondisti) ut tota mente, omnique animi impetu in rempub. incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriaeque esse possit: NEC quidquam ex omnibus rebus humanis est praeclariùs, aut praestantiùs, quàm de rep. benè mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas consequutus. Quòd quamquam sine virtute non potuisses, tamèn ex maxima parte ea, quae es adeptus, fortuna

nae

nae temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis, reip. quidquid subveneris, id erit totum, & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu magna expectatio; cujus, per deos, gratiae, gloriaeque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium. Sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus litteris ad Senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset: suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quaerat, & ut se à societate malorum civium aliquando sejunges, totum ad Rempub. transferat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

QUAE loquutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt Senatui, populoque Rom. probatissima. Quae autem recitatae sunt litterae in Senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visae sunt. Pacis enim auctor eras, cum collega tuus, vir clarissimus, à foedissimis latronibus obsideretur: qui, aut positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace litterae vel Lepidi vel tuae, quam in partem acceptae sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui charitas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furniique benevolentia, fidelisque prudentia tibi praestò esse futura; vellem tamen meae quoque auctoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus, praeceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradu

dignitatis consequutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Rom. & cum Senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quaeso, aliquandò ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula conjunxerunt. Complures in perturbatione reipublicae consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in rempublicam consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum societate sejungas: deindè te Senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem praebeas: postremò, ut pacem esse judices non in armis positus, sed in abjecto armorum, & servitutis metu. Haec si & ages, & senties, tùm eris non modò consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. Sin alitèr, tùm in istis amplissimis nominibus honorum non modò dignitatis nulla erit, sed erit, summa deformitas. Haec impulsus benevolentia scripsi paulò severiùs: quae tu in experiendo ea ratione, quae te digna est, vera esse cognosces. A. D. XIII. Cal. April.

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit haec epistola, & cur studium suum in Remp. seriùs patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

Planc. Imp. Cons. Des. Cic. S. D.

PLura tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosiùs, quò magis judicares, omnia me reipub. praestitisse, quae, & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minùs enim à te probari, quàm diligi, sempèr volui: nec te magis in culpa defensorem mihi

hi paravi, quàm praedicatorum meritorum meorum esse volui) sed brevior me duae res faciunt: una, quòd publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem Romanum, familiarum meum, ad te ipsum transire iusi, ex quo omnia cognoscere posses. Non mediisfidius mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur: sed usquè mihi temperavi, dum perducerem eò rem, ut dignum aliquid & consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consequuturum: ut, maximo praesidio reipubl. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris: &, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minùs posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARGUMENTUM.

Causas affert, quibus adductus non ita maturè, ut homines expectabant, defensorem se publicae libertatis professus sit: deque exercitu suo, & statu Provinciae significat.

Plancus Imp. Cos. Des. Coss. Praet. Trib. Pl.

S. P. Pl. Q. R. S. D.

SI cui fortè videor diutiùs & hominum expectationem, & spem reipubl. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic priùs excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim praeteritam culpam videri volo redemisse, sed optimae mentis cogitata jam pridem, maturò tempore enuntiare. Non me praeteribat, in tanta solitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem

bonae voluntatis: magnosque honores ex ea re complures consequutos videbam. Sed, cum in eum casum me fortuna demisset, ut aut, celeritèr pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quàm meae laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quae mea est, & ab ea vita, quàm in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multae impensae opus fuit, ut, quae reipubl. bonisque omnibus polliceremur, exitu praestaremus; nequè ad auxilium patriae nudicum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis saepè praemiis sollicitatus, ut ab republ. potiùs moderata, quàm ab uno infinita speraret. Confirmandae complures civitates, quae superiore anno largitionibus concessionibusque praemiorum erant obligatae: ut & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendae etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis, exercitibusque praefuerunt, ut potiùs cum pluribus societatem defendendae libertatis iniremus, quàm cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis; ut, cum praeferremus sensus apertè, tum etiam invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque numquam diffitebor, multas me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore: quòd praematuta denuntiatio boni civis imparati quàm periculosa esset, ex

casu collegae videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus, ut & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores; quibusque rebus, & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, praecepimus. Ex quo intelligi potest, curam reipubl. summae defendendae jampridem apud nos excubare. Nunc, cum Deum benignitate ab omni re simus paratior, non solum bene sperare de nobis homines, sed exploratè judicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua fide, virtuteque reipubl. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hae gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire, quò respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modò meo casu, aut confirmare patriae salutem, aut periculum morari possim. Haec si, jam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis, polliceor in damno meae laudis, reipubl. commodo laetabor: sin ad societatem integerrimorum, & maximorum periculorum accedam, consilia mea aequis iudicibus ab obtreptione invidorum defendenda commendo: mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reipublicae incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, & multò magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis: petendum videtur. Valete.

AR-

A R G U M E N T U M.

Suum studium ergà Remp. praesefert, modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

Plancus Imp. Cos. Des. Ciceroni. S. D.

Nihil me tibi temerè scripsisse, aut te caeteris de me frustrà recepisse, laetor. Certè hoc majus habes testimonium amoris mei, quò maturiùs tibi, quàm caeteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri accessiones, pervidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ità ab imminentibus malis resp. me adjuvante liberetur) sic honores praemiaque vestra suspicio, conferenda certè cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera praecipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autèm nihil mihi, contrà quam ipse pugno. Sed & temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse. NIHIL aut serò, aut exiguè à patria civi tributum potest videri. Exercitum ad vi. Kalend. Majas Rhodanum transjeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviorè praemisi. Ipse, si à Lepido non impediatur, celeritate satisfaciam: sin autèm in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & genere, & numero, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvandae Reip. praemiaque illum à Senatu honorificentis-

si-

sima sperare vult operamque in eo suam pollicetur, & hortatur, ut egregiè pergat in Rep. tuenda.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

ET si satis ex Furnio nostro cognoveram, quae tua voluntas, quod consilium de repub. esset: tamèn, lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo judicavi. Quamobrèm, quamquàm in uno praelio omnis fortuna reipubl. disceptat (quod quidèm, cùm haec legeres, jam decretum arbitrabor fore) tamèn ipsa fama, quae de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. Itaque, si Consulem Romae, habuissemus, declaratum esse à Senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus, & apparatus tuus. Cujus rei non modò non praeteriit tempus, sed ne maturum quidèm etiam nunc, meo quidèm iudicio, fuit. **IS ENIM** deniquè honos mihi videri solet, qui non proptèr spem futuri beneficii, sed proptèr magna merita claris viris defertur, & datur. Quarè, sit modò aliqua resp. in qua honos elucere possit, omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. **IS AUTEM**, qui verè appellari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuae virtutis est praemium. Quamobrèm, mi Plance, incumbere toto pectore ad laudem: subveni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, & incredibilem conpirationem adjuva. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriae charitas accessit; eaque efficit, ut tuam vitam anteferrem meae. **IV.**
Kal. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officiis, quae in ipsum Cicero contu-
le-

lerat ; & de suo studio ergà Remp. omnia pollicetur.

Plancus Ciceroni. S. D.

Immortales ago tibi gratias, agamque, dum vivam: nam, relaturum me, affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis non videor mihi respondere posse: nisi fortè (ut tu gravissimè, disertissimèque scripsisti) ità sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabiliùs certè nihil facere potuisses. Primae tuae sententiae infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositae. Oratio assidua, & perpetua de me jurgia cum obrectatoribus proptèr me, notissima mihi sunt. Non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me civem dignum tuis laudibus praestem, in amicitia tua memorem, atquè gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere, & me, si, quem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transjecissem, fratremque cum tribus millibus equitum praemissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem, in itinere de praelio facto, Brutoque, & Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas unam Lepidi, ipsius alteram exercitus: quòd quaedam pars exercitus non minùs furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt. Equitatum revocavi: ipse in Allobrogibus constiti, ut proindè ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus hùc se Antonius conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur: si verò copiarum aliquid secum adducet, etsi decima legio veterana, quae nostra opera revo-

ca-

cata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamèn, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me. Idque me praestaturum spero, dum istinc copiae transjiciantur, conjunctaeque nobiscum faciliùs perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, nequè animum, nequè diligentiam mihi defuturam. Cupio meherculè nullam residuam sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec benevolentiae, nec patientiae cujusquam pro vobis cedam. Do quidèm ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem: omniaque ei obsequia polliceor, si modò repub. respicere volet. Utor in hac re adjutoribus, interpretibusque fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impediunt privatae offensiones, quominùs pro reipub. salute, etiam cum inimicissimo consentiam. Quòd si nihil profecero: nihilominùs maximo sum animo, & majore fortassè cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARGUMENTUM.

Significat, quàm gratae Senatui fuerint ejus litterae de apparatu, studioque defendendae Reip. quidque ex ejus litteris actum fit, & hortatur, ut solet, ad recuperandam libertatem.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

ETSI reipubl. causa maximè gaudere debeo, tantùm ei te praesidii, tantùm opis attulisse extremis penè temporibus: tamèn ità te victorem complectar, repub. recuperata, ut magnam partem mihi laetitiae tua dignitas affert: quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes, ulla litteras unquàm gratiores, quàm tuas in senatu esse recitatas: idque contigit tùm meritorum tuorum in rempublicam eximia quadam magnitudine, tùm verbo-

borum, sententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minimè novum, qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed Senatui majora visa sunt, quàm erant expectata: non quòd unquam de tua voluntate dubitasset: sed nec, quantum facere posses, nec, quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VIII. id Ap. manè mihi tuas litteras M. Varissidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus. Cumque magna multitudo optimorum virorum, & civium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meae voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut consueverat: & ego ei litteras tuas ostendi: nihil dum enim sciebat: nam ad me primùm Varissidius: idque sibi à te mandatum esse, dicebat; paulò post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miserat, & eas, quas publicè. Placuit nobis, ut statim ad Cornutum praetorem urbis litteras deferremus, qui, quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuo convocatus, frequensque convenit proptèr famam, atque expectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligentèr eum auspiciis operam dedisse: idque à nostro collegio comprobatum est: Itaque res dilata est in posterum. Eo autè die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Servilio. Qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur: Frequens eum Senatus reliquit, & in alia omnia discessit: eaeque sententiae, quae secunda pronuntiata erat, cum frequens assentiretur Senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata. Venit

nit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus, cujus in templo res agebatur. Hunc, quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: Senatus gravior, constantior, amicier tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit. Nec verò tibi Senatus amicier, quàm cuncta civitas. Mirabiliter enim populus R. universus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam rempub. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque haec omnia, quae habent speciem gloriae collectam ex inanissimis splendoris insignibus, contemne, brevia, fugacia, caduca existima. VERUM DECUS in virtute positum est, quae maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, quam, quando complexus es, tene, & perfice, ut ne minus respub. tibi, quàm tu reipub. debeas. Me tuae dignitatis non modò fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id tùm reipub. quae mihi est mea vita charior, tùm nostrae necessitudini debere me judico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, coepi magnam voluptatem, quòd benè cognitam mihi T. Munatii prudentiam, & fidem magis etiam perspexi in ejus incredibili ergà te benevolentia, & diligentia. III. id. April. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto ad augendam Planci dignitatem, hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

UT primùm potestas data est augendae dignitatis tuae, nihil praetermisi in te ornando, quòd

po-

positum esset aut in praemio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me scripto dicta sententia est: Quam Senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram, te magis iudicio bonorum, quam insignibus gloriae delectari: tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppesserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de subsidio reipub. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

O Gratam famam biduò ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. Atqui, etiam hostibus fuis, spes omnis in te est. Fugisse, enim ex praelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem expectabam jam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque etiam Lepidum, temporibus admonitum, tecum de reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbere, mi Plance, ut ne qua scintilla terrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & repub. divino beneficio affeceris, & ipse aeternam gloriam consequere. III. id. Maii. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat, quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus Ciceroni Imp. S. D.

HIS litteris scriptis, quae postea accidissent, scire te, ad remp. putavi pertinere. Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. Namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut omnia contentione, reconciliataque voluntate nostra communi consilio reipub. succurreret: Se, liberos, urbem, pluris, quam unum perditum, abjectumque latronem putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua provincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasque conjungerem rogavit, eoque magis, quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate ejus non multis ante diebus; decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in cursu bonorum consiliorum Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum ejus possem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quae corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere praesentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad iv. id. Maii transdixi. Cum verò mihi nuntiatum esset, L. Antonium, praemissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Julii venisse: fratrem cum equitum quatuor milibus, ut occurreret ei misi ad Prid. id. Maii. Ipse

V

ma-

maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna reip. adjuvarit: & audaciae perditorum, & nostrae sollicitudinis hinc finem reperiemus. Quod si latro, praecognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere coeperit, Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamèn si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur Italiam à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARGUMENTUM.

Gratissimas Senatui fuisse Planci litteras, maximèque opportunas, significat: eique auctor est, ut in rebus tam subitis consilium Senatus ne expectet, ipse à sese consilium capiat.

M. T. C. Planco. S. D.

Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas, Plance, litteras. Redditae sunt enim, frequenti Senatu, Cornuto, cum is frigidus sanè, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. Sub eas statim recitatae sunt tuae, non sine magnis quidem clamoribus, cum rebus enim ipsis essent, & studiis, beneficiisque in remp. gratissimae, tum erant gravissimis verbis, & sententiis. Flagitare Senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. Ille se considerare ait vellè: cum ei magnum convicium fieret cuncto à Senatu, quinque tribuni plebis retulerunt. Servilius rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. Ea quae fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, vel abundas potius, tamèn hoc animo esse de-

debes, ut nihil hûc rejicias, neve in rebus tam subit-
tis, tamque angustis à Senatu consilium petendum
putes. Ipse tibi sis Senatus, quocumque te ratio rei-
pub. ducet, sequare. Cures, ut antè factum aliquid
à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus.
Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id Se-
natum, non modò ut fidelitèr, sed etiam ut sapientèr
factum comprobaturum. Vale.

ARGUMENTUM.

*Praesentem belli statum describit, cum excusatione
fratris à se dimissi, & commendatione suae dignitatis.*

Plancus Imp. Ciceroni. S. D.

ANtonius idib. Maii ad Forum Julii cum primis
copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo.
Lepidus ad Forum Voconii castra habet: qui locus
à foro Julii quatuor, & viginti millia passuum ab-
est: ibique me expectare constituit, quemadmodum
ipse mihi scripsit. Quòd si omnia mihi integra & ip-
se, & fortuna servaverit; recipio vobis, celeritèr me
negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum,
assiduis laboribus, concursationibusque confectum,
gravitèr se habuisse, antèa tibi scripsi. Sed tamèn,
cum primùm posse ingredi coepit, non magis sibi,
quàm reipub. convaluisse se existimans, ad omnia
pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum
non solùm hortatus sum, verùm etiam coegi isto pro-
ficisci: quòd illa valetudine magis conficere se, quàm
me juvare posset in castris; & quòd acerbissimo inte-
ritu consulum rempub. nudatam tali cive praetore
in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si quis
vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio
defuisse sciat, non illi ergà patriam fidelitatem. Le-
pidus tandèm, quod ego desiderabam, fecit, ut Ap-

pellam ad me mitteret, quo obside fide illius, & societatis in rep. administranda uterer. Studium in ea resuum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gavianoprobavit: quo ego interprete novissimè ad Lepidum sum usus. Amicum eum reip. cognoscere videor: libentèrque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui benè merentur. Fac valeas, meque mutuò diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.
Plancus Ciceroni. S. D.

QUID in animo habuerim, cum Laevus, Nervaque discesserunt à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini prudenti, & cupido satisfaciendi reipublicae, bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequeretur periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrecitationem. Itaque post discessum legatorum, cum binis continuis litteris, & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterensis multò etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quàm eandem, quae mihi quoque facit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, etsi cautiùs illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutus transjiceret exercitum, & cum collega consentiente, exercitu concordi, & benè de Rep. sentiente, hostibus obviàm ire: tamèn, si quid Lepidus benè sentiens detrimenti coepisset, hoc omne

assignatum iri aut pertinaciae meae, aut timori videbam; si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem; aut ipse à certamine belli tam necessarii me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea praesentia, & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem non suis contractis neminem puto fuisse. Nam, quae res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert solitudinem, magnumque habet casum. Mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non meherculè horam constitisset: tantùm ego & mihi confido, & sic percultas illius copias, Ventidiique Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intrà cutem subest vulneris, quod priùs nocere potest, quàm sciri, curarique possit. Sed certè nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae benè de rep. sentit. Magnam etiam perditum hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quae si adventus meus representit, agam gratias fortunae constantiaeque me, quae me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. Kal. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamèn, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: praesidiaque ibi firma possui: ut venienti Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me jungam. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

M. T. C. Planco Imp. S. D.

QUamquam gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamèn (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda. Sic enim vidi, quasi ea, quae oculis cernuntur, me à te amari. Dices: quid antea? Sempèr quidèm, sed nunquam illustrius. Litterae tuae mirabiliter gratae sunt senatui, cum rebus ipsis, quae erant gravissimae, & maximae, fortissimi animi, summiq; consilii, tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbere, ut belli extrema perficias. In hoc erit summa & gratia, & gloria. Cupio omnia reipub. causa. Sed meherculè, in ea conservanda jam defatigatus, non multò plus faveo patriae, quam tuae gloriae: cujus maximam facultatem tibi Dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro; qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumque confecerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum pro Rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit, & hortatur ad belli reliquia opprimendas.

M. T. C. Planco. S. D.

ITA erant omnia, quae istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. Modò enim, quae vellemus, de Lepido, modò contrà nuntiabantur. De te tamèn constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quamdam: alterum proprium est prudentiae tuae. Sed accepi litteras à collega tuo datas id. Maii: in quibus erat, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi

An-

Antonium. Quod erit certiùs, si tu ad nos idem scripseris. Sed minùs audes fortassè proptèr inanem laetiam litterarum superiorum. Verùm ut errare, mi Plance, potuisti: (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? nunc verò etiam erroris causa sublata est. Culpa enim illa, BIS ad eundem, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ità se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamèn erimus priùs, quàm ità esse, tu nos feceris certiores. Mea quidèm, ut ad te saepiùs scripsi, haec sententia est: qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea ergà te, quibus certè nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putavi fore minimè miror, vehementèrque laetor: quae quidèm tu si rectè instic erit, majora, & graviora cognosces. iv. Kal. Jun.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio, novarumque copiarum subsidium postulat, & suam commendat dignitatem.

Plancus Ciceroni. S. D.

PUderet me inconstantiae mearum litterarum, si non haec ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quarè, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore solitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei & petenti recipi, & ultrò pollicitus sum; scripsique tibi biduò antè, confidere me bono Lepido esse usurum communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi praesentis Laterensis, qui tùm apud me erat: reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat, non licui diutiùs benè de eo sperare. Illud certè cavi, & ca-

vebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras: ipse, ut maturarem venire: praestò mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ne venirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreveram, existimans eum socium gloriae vitare. Putabam, posse me nec de laude jejuni hominis delibare quidquam, & subesse tamèn propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeritèr possem. Ego non malus homo hoc suspicabar: at Laterensis, vir sanctissimus suo chirographo mittit mihi litteras: in eisq; desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum, apertè denuntiat, videam, ne fallar: suam fidem solutam esse; reipub. ne desim. Exemplar ejus chirographi Titio dedi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Laevo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eò, ut milites ejus, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui praesunt Canidios, Rufrenosq; & caeteros, quos, cum opus erit, scietis conclamarint viri boni, pacem se velle, nequè esse cum ullis pugnatorios, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus deniquè omnibus judicatis, bonisque publicatis. Nequè hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Hùc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliae, provinciam cunctam, summae dementiae, & temeritatis esse vidi: mihique, si ità oppressus essem, remque pub.

pub. mecum perdidissem mortuo non modò honorem, sed misericordiam quoquè defuturam. Itaquè rediturus sum, nec, tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis ut habeam opportunis, provinciam tuear, etiamsi ille exercitus desciverit, omnia ut integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, parique felicitate remp. hic vindicetis. Nec depugnare, si occasio tulerit: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc transjiciendum quamprimùm cures, & matures priùs, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriae, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum civem, & ad omnia paratissimum, excuse m litteris? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cum primùm poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipub. desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo: concupiscere me nihil oportet. Habeo te & amantissimum mei, &, quod optavi, sumae auctoritatis. Tu videris, quantum, & quandò tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Agris dividendis praefici Plancus cupiebat ad militum gratiam colligendam: de ea re Cicero respondet.

M. T. C. Planco. S. D.

IN te, & in collega omnis spes est, Diis approbantibus. Concordia vestra, quae senatui declarata litteris vestris est, mirificè & senatus, & cuncta ci-

vitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria : si consultus senatus esset , ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset , eam secutus essem : qui certè ego fuissem ; sed propter tarditatem sententiarum , moramque rerum , cum ea , quae consulebantur , ad exitum non pervenirent , commodissimum mihi , Plancoque fratri visum est , uti eo , quod ne nostro arbitrato componeretur , quis fuerit impedimento , arbitror , te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in S. C. sive in caeteris rebus desideras aliquid , sic tibi persuade , tantam esse apud omnes bonos tui charitatem , ut nullum genus amplissimae dignitatis excogitari possit , quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer expecto , & quidem tales , quales maximè opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se , quòd Lepido crediderit , & suam diligentiam in copiis tutò reducendis declarat , accepto nuntio de Lepidi Antoniique conjunctione , quo in periculo subsidium Caesariani exercitus postulat.

Plancus Ciceroni. S. D.

NUmquam meherculè , mi Cicero , me poenitebit maxima pericula pro patria subire , dum , si quid acciderit mihi , à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum , si unquam Lepido ex animo credidissem. CREDULITAS enim error est magis , quàm culpa ; & quidem in optimi cuiusque mentem facillimè irrepit. Sed ego non hoc vitio penè sum deceptus : Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est ? pudor me , qui in bello maximè est periculosus , hunc casum coegit subire. Nam , si uno loco essem , verebar , ne cui obtrectatorum viderer , & nimium pertinaciter Lepido offensus , & mea

pa-

patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in conspectum Lepidi, Antoniique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeritè accedere, vel salutaritè recipere me possem. Adjunxi haec in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fidelitè pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocritè captabat, se cum Antonio conjunxit ad iv. Kal. Jun. eodemque die ad me castra moverunt. Viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est, Dedi operam Deum benignitate, ut & celeritè me reciperem, & hic successus nihil fugae simile haberet: non milesultus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridie Non. Jun. omnes copias Isaram transjeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, cum has dabam litteras, expectabam. Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in rempublicam semper fatebor. Sed certè nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad haec pericula perspiciunda fecit eum minus sagacem. Qui quidè cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamè interpellatus, adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamè de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore parridarum elapsus sum iis. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autè harum rerum recentes habebant, quòd Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd

le-

legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetueram: quòd C. Cantinium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quòd certè, quò magis me petiverunt, tantò majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem praesta, ut vigilantè, nervosequè nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Caesar cum copiis, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitùs ejus mittatur: cujus ipsius magnum periculum agitur. Quidquid aliquandò futurum fuit in castris perditorum contrà patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis verò salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod si vos istic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus, abundè reipub. satisfaciam. Te quidè, mi Cicero, in dies meherculè habeo chariorem: sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto, ut mihi liceat jam praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale. VIII. idus Jun. Cularone, ex finibus Allobrogum.

ARGUMENTUM.

Pollicetur sememorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu postulat. Octavianum, quasi negligentem in tuenda Rep. accusat.

Plancus Imp. Cos. Des. Ciceroni. S. D.

FAcere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi gratias agam: sed meherculè facio cum pudore. Nequè enim tanta necessitudo, quantum tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: nequè ego lubentè pro maximis

mis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis; & malo praesens observantia, indulgentia, assiduitate, memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac iudicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curae: quos ego non potentiae meae causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primum, quod ita meritos iudicabam: deinde, quod ad omnes casus conjunctiores reipub. esse volebam: novissimè, ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos tales vobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hinc omnia integra sustinimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriae, scio: tamen vobis probari spero. Non enim, si quid in his exercitiis sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias verò nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranae tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una. In castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum. Ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Caesaris accessisset, aequo animo summam remp. in discrimen deduceremus. Aliquantò autem proprius esse, quod ad Caesarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire
cum

cum interim aversum illum ab hac cogitatione, ad alia consilia video se contulisse. Ego tamèn ad eum Furnium nostrum cum mandatis, litterisque misi, si quid fortè proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quòd in familiaritate Caesaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atquè humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tam insigni amicitia mea, atquè Caesaris, hunc filii loco & illius, & vestro iudicio substitutum, non perindè habere mihi turpe videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolentè mercurulè magis, quàm inimicè facio. Quòd vivit Antonius hodiè, quòd Lepidus unâ est, quòd exercitus habent non contemnendos, quòd sperant, quòd audent, id omne Caesari acceptum referre possunt. Nequè ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset; aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quae mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria, ac salutari avocarent, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multùm in hac re mihi videntur necessarij ejus & reipub. & ipsius causa proficere posse: plurimùm, ut puto, tu quoquè: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo praetèr me. Nunquàm enim obliviscar, maxima, ac plurima, me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quòd si, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimùm ipsum juvero. Nos intereà duriori conditione bellum sustinemus: quòd nequè expeditissimam dimicationem pu-
ta-

tamus; nequè tamèn refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum resp. accipere possit. Quòd si aut Caesar se respexerit, aut Africanæ legiones celeritè venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprièque tuum esse, tibi persuadas. v. Kal. Sex. ex castris.

ARGUMENTUM.

Modestè reprehendit in Furnio praeproperam adipiscendae Praeturæ festinationem.

M. T. C. C. Furnio. S. D.

Sl interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atquè fecisti, navare operam, rebusque maximis, quae ad extinguendas reliquias belli pertinent, intéresse; nihil videris meliùs nequè laudabiliùs, nequè honestiùs facere posse: istamque operam tuam, navitatem, animum in rempub. celeritati praeturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio: praeterea fama, scientiaque omnium. Quamobrèm, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximoperè censeo persequendum. Quid enim honestiùs? aut quid honesto anteponendum? sin autèm satisfactum reip. putas; celeritè ad comitia, quandò maturè futura sunt, veniendum censeo: dummodò ne quid haec ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriae, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri, cum reip. darent operam, annum petitionis suae non obierunt, quod eo faciliùs nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus. Ut, si AEdilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil praetermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autèm, Planco consule, etsi etiam sine

eo rationes expeditas haberes tamèn splendidiorè petitionem tuam fore, si modò ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantùm consilium, judiciumque sit, non ità necesse arbitrabor: sed tamèn sententiam meam tibi ignotam esse nolebam: cujus est haec summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate praeturæ. Haec eadem locutus sum domi meae, adhibito Quinto fratre meo, & Caecina, & Calvisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus interesset. Omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optimè judicabis. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Furnius, ad comitia Praetoria se venturum: Cicero dissuadet, Comitiaque dilata significat.

M. T. C. Furnio. S. D.

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas, aut omit- tendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui; quod vitatum, non molestè fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis in eo vel maximam spem pono victoriae. De Gallorum studio, nos aliquandò cognoscemus, ut scribis, cujus id opera maximè excitatum sit: sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem comitia, citò te: si jam confecta, citius; ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quàm tu causam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas. Tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curas; aut si jam confecta, domi tuae sis scilicèt ne cum maximo periculo: ut scribis, stultissimus sis. Non arbitror, te ita sentire.

Om-

Omnes enim tuos ad laudem impetus novi. Quòd si, ut scribis, ità sentis, non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, & divulgatissimi, si ità adipiscare, ut plerique, praepropera festinatio abducat à tantis laudibus, quibus te omnes in coelum jurè, & verè ferunt? Scilicèt id agitur, utrùm hac petitione, an proxima praetor fias, non ut ità de repub. mereare, omni honore ut dignissimus iudicare. Utrùm nescis, quàm altè ascenderis; an pro nihilo id putas? si nescis; tibi ignosco: nos in culpa sumus. Si intelligis, ulla tibi est praetura, vel officio, quod pauci, vel gloria, quàm omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calvisius, homo magni iudicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamèn, quandò ex his pendes, quantum facere possumus, quòd multis de causis reipub. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. Vince igitur, & Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum quasi molli brachio objurgat, quia summis honoribus à Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum, pacem inter Antonium, & bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

M. T. C. M. Lepido. S. D.

QUOD mihi pro mea summa ergà te benevolentia magnae curae est, ut quàm amplissima dignitate sis; molestè tuli, te Senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandae te cupidum esse, laetor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules & reip. & dignitati tuae: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutu-

ra est; hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidè judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones: quae nequè Senatui, nequè populo, nequè cuiquam bono probatur. Sed haec audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARGUMENTUM.

Dolet se non fuisse participem conjurationis in Caesarem, quia superstes Antonius non fuisset, qui perniciem Reip. moliatur: Deindè suum libertatis recuperandae studium declarat.

M. T. C. C. Trebonio. S. D.

QUàm vellem ad illas pulcherrimas epulas me id. Mart. invitasses! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est; ut vestrum illud divinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd verò à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit haec pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam praeter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii foedissimum discessum Senatus haberi liberè potuit, ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive accerrimo, patre tuo, in ore, & amore semper habuisti. Nam, cum Senatum ad XIII. Kal. Jan. tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrent: totam remp. sum complexus; egique accerrimè Senatumque jam languentem, & defessum, ad pristinam virtutem. consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio spem primum populo Rom. attulit libertatis recuperandae. Nec verò ipse postea tempus ullum

lum intermisi de rep. non cogitandi solùm, sed etiam agendi. Quòd nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis, à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem Senatam, consulares partim timidos, partim malè sentientes. Magnum damnum factum est in Servio. L. Caesar optimè sentit: Sed, quòd avunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregii: praeclarus D. Brutus: egregius puer Caesar: de quo spero equidèm reliqua: hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeritèr conscripsisset, legionesque duae de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atquè is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis praeteriturum fuisse. Haec tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamèn notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, de suo studio ergà salutem Ampii exultantis, bonamque spem habere jubet.

M. T. C. Ampio Balbo. S. D.

DE meo studio ergà salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissimè satisfacisse, certò scio. Nec iis concedo, quamquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plùs, quàm ipsi hoc tempore prodesse possim. Quòd quidèm nec destitit facere, nec desistam, & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuae. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla in re defuturum esse confidas. Pridiè Non. Quint. Vale.

A R G U M E N T U M.

Praelium, victoriaque de Antonio relata nuntiantur.
Ser. Galba Ciceroni. S. D.

Decimo septimo Kal. Maii, quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo eram, (nam ei obviam processeram millia passuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, quintam trigesimam, & cohortes praetorias duas, unam suam, alteram Silani, & evocatorum partem. Ità obviam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solùm arbitrabatur. Sed noctu, quò tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego praeesse solebam, & duas cohortes praetorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, contineri nequè legio Martia, nequè cohortes praetoriae potuerunt: quas sequi coepimus coacti, quandò eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat, nequè sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, & levem armaturam ostendebat. Posteaquàm vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum. Posteaquàm angustias paludis, & silvarum transivimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondùm venerant legiones duae, cum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrat. Primò ità pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari. Sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiae legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem trigesimam quintam Antonii, ut amplius passus quingentos ultrà aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circumire vellent, recipere me coepi, & levem

venem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggrederentur. Interim video me esse intèr Antonianos, Antoniumque post me esse aliquantò. Repentè equum immisi ad eam legionem tironum, quae veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle. Ità nescio quo facto sum servatus, quòd citò sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Caesaris praetoria erat, diù pugnatum est. Cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiae legionis duae cohortes erant, & cohors praetoria, pedem referre coeperunt, quòd ab equitatu circumibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus coepi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putavit se posse capere. Quò cum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam; Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeuntì Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, undè Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quae ab Antonio erant oppugnatae. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamèn sine aliqua jactura cohortium praetoriarum nostrarum, & legionis Martiae fieri potuit. Aquilae duae, signa sexaginta sunt relata Antonii. Res benè gesta est. Ad XII. Kalend. Maii, ex castris. Vale.

A R G U M E N T U M.

Excusat se, quòd studium suum ergà Remp. litteris nondùm declaraverit, seque libertatis recuperandae cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio Ciceroni. S. D.

Minimè mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep. posteaquam itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus latrociniiis infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui in locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi nave perlatae litterae essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, posteaquam navigari coeptum est, cupidissimè, & quàm creberrimè potero, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. Adeò est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli saepè deflevi. Cum verò non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobiquè magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum. Compulsus eò, quò minimè volebam; ne in extremis essem, planè pericula non dubitantèr adii. Caesarem verò, quòd me in tanta fortuna, modò cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. Quae mea sententia gerere mihi licuit, ità feci, ut optimus quisque maximè probarit: quod jussus sum eo tempore, atquè ità feci, ut appareret, invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quàm jucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. Ità, si id agitur, ut rursù in potestate omnia unius sint; quicumque is est, ei me

me profiteor inimicum: nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Consules nequè S. C. nequè litteris suis praeceperant mihi, quid facerem. Unas enim post idus Mart. demùm à Pansa litteras accepi. In quibus hortatur me, ut Senatui scribam, me, & exercitum in potestate ejus futurum. Quod, cum Lepidus concionaretur, atquè omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. Nam quibus com meatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si caetera transissem, num etiam Alpes poteram transvolare, quae praesidio illius tenentur? Adde huc; quòd perferri litterae nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur: deindè etiam retinentur à Lepido tabellarii. Illud me Cordubae pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui à Senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego scribam? quae tradita, quanto pro repub. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius aut pugnatius quidquam putare esse. Quarè me eum existima esse, qui primùm pacis cupidissimus sim, (omnes enim cives planè studeo esse salvos) deindè qui & me, & repub. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratùs es: invideo illi tamen, quod ambulat, & jocatur tecum. Quae res, quanti aestimen; si umquàm licuerit, vivere in otio, experieris. Nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementè admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, reipub. magis satisfacere possim. Ego quidèm, etsi mihi tutius, ac minùs laboriosum

est manare; tamèn, quia video tali tempore multò magis legionibus opus esse, quàm provinciis, quae praesertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. Deindè ex litteris, quas Pansae misi, cognosces omnia: nam earum tibi exemplar misi. xvii. Kal. April. Cordubae.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quae Balbus, Quaestor suus, flagitiosè commiserit: quaeque ipse fecerit ad exercitum in Reip. potestate continendum.

Asinius Pollio Cicer. S. D.

BAlbus Quaestor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidè militibus reddito, duxit se à Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Jun. trajecit sese in regnum Bogudis, planè benè peculiatu. His rumoribus utrùm Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuntios turpissimè consilia mutat) nondùm scio. Sed, praetèr furta, & rapinas, & virgis caesos socios; haec quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quae C. Caesar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Galum histrionem, summo ludorum die annulo aureo donatum in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordinès equestris loci. Quatuorviratum sibi prorrogavit: comitia biennii biduò habuit, hoc est, renuntiavit quos ei visum est: exules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo procos. Illa verò jam ne Caesaris quidè exemplo, quòd ludis praetextam de suo itinere ad L. Lentulum procos, solicitandum posuit: & quidè, cum ageretur, flevit, memoria rerum gestarum commotus. Gladiato-

ri-

ribus autem Fadium quemdam, militem Pompejanum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit in populum, (conjecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & vivum combusit; cum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, & illi misero quiritanti, Civis Romanus sum; responderet, *Abi nunc, populi fidem implora.* Bestiis verò cives Rom. in his circulatorem quemdam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod praestat, quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum unam vigesimam octavam, cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum, in victoria verò eadem praemia, quae suis legionibus: (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinui, aegrè meherculè; nec retinuissem, si uno loco habuissem: utpotè cum singulae quaedam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minùs Lepidus ursit me, & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum nequè vendere ullis praemiis volui, nec eorum periculorum metu, quae, victoribus illis portendebantur, deminuisse; atque ità credere, quocumque imperassetis, facturum fuisse, si, quod jussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: fi-

ni-

nibus meae provinciae nusquam excessi: militem non modò legionarium, sed ne auxiliarium quidè ullum, quoquam misi; &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum, rep. salva, tulisse me putabo. Sed resp. si me satis novisset, & major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi. Etiam praetextam, si voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum poscito. VI. id. Jun. Cordubae. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatem Reip. quae Munitensi praelio & Consules, & robur, sobolemque militum amiserat.

Asinius Pollio Ciceroni. S. D.

QUò tardiùs certior fierem de praeliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quàm tardissimè audire optandum est, sed illis, qui prodesse nihil possunt, nequè mederi. Atquè utinàm eodem S. C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoquè jussissetis venire. Profectò non accepisset resp. hoc vulnus. Quo si qui laetantur in praesentia, quia videntur & duces, & veterani Caesaris partium interiisse: tamèn postmodùm necesse est doleant, cum vastitatem Italiae respexerint. Nam & robur, & soboles militum interiit: si quidè, quae nuntiantur, ulla ex parte vera sunt. Nequè ego non videbam, quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem. Omnem enim cunctationem ejus discussissem, praesertim adjutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus, videlicèt, quas Narbone habuis-

buisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si vellem com meatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Praeterea verebar, ne, si antequam ego incoepa perficerem, praelium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quae mihi cum Antonio, non major tamèn, quàm Planco, fuit. Itaque à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; & tibi, & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certiolem, quonam modo plurimum possem prodesse reip. Sed, ut rationem in eo, quo die praelium Pansa commisit, eodem à Gadibus naves profectae sunt. Nulla enim post hie mem fuit antè eam diem navigatio, & herculè, longè remotus ab omni suspitione futuri civilis tumultus penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ità porro festinavit uterque configere, tamquam nihil pejus timerent, quàm ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur. Sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nam haec mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Pansae exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum: eodem praelio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum, & C. Peduceum, & D. Carfulenum: Hirtiano autèm praelio, & quartam legionem, & omnes peraequè Antonii caesas: item Hirtii quartam, cum castra quoquè Antonii coepisset, à quinta legione concisam esse: ibi Hirtium quoquè periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam, Octavianum cecidisse: (quae si, quod Dii prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinae obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Vagieni unam, inermes benè multos: Ventidium quoquè

què se cum legione septima, octava, nona conjunxisset: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modò nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse. Quae si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, nequè spectandum, quid decernat senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen deniquè populi Romani salvum esse volunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas nos frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Nequè tamèn dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectum non multum spei puto esse; praesertim cum nihil sit periculosius, quàm spatium confirmandi sese Antonio dari. Anni autèm tempus libertatem majorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur. Nam nequè deesse, nequè superesse reip. volo. Maximè tamèn doleo, adeò & longo, & infesto itinere ad me veniri, ut die quadragesimo post, aut ultrà etiam, quàm facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonii adventu, quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.
 M. Lepidus Imp. iterum, Pont. Max. Ciceroni. S. D.
Si vales, benè est: ego quoquè valeo, Cum au-
 dissem, Antonium cum suis copiis, praemisso L.
 Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam
 venire; cum exercitu meo à confluyente Rhodano castra
 movi, ac contrà eos venire institui. Itaque continuis
 itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultrà
 castra ad flumen Argentium contrà Antonios feci.

P.

P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultrà me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum. Nam omnis ex praelio integer discessit, ita ut sint amplius equitum xxx. millia. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos ejus copiae minuuntur. Silanus, & Culeo ab eo discesserunt. Nos, etsi graviter ab his laesi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Antonium ierant; tamen nostrae humanitatis, & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur, neque in castris habemus, neque ulli negotio praefecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus. Quae postea egerimus, faciam te certiolem. Etsi omni tempore summa studia officii mutuò inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligentè ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto, & tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quae tuum animum magnoperè moverent, pro tuo amore in reip. Ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quae mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quae abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam, quae perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnoperè peto, si meam vitam, studium, diligentissimè superioribus temporibus in rep. administranda, quae Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eò ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quò tibi plu-

plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kalend. Jun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

ARGUMENTUM.

Antonii recepti causam confert in milites suos, dissensione civium iniquè ferentes.

Lepidus Imp. iterùm, Pont. Max. S. P. Pl. Q. R. S. D.

SI vos, liberique vestri valetis, benè est, ego quidèm valeo. Deos, hominesque testor, P. C. qua mente, & quo animo sempèr in reip. fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute, ac libertate judicarem; quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communèque pace, seditione facta retinuit: meque tantae multitudinis civium Romanorum salutis, atquè incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro, atquè obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summae reipub. consulatis, ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, meliùs & vobis, & reip. consulatis. Data IV. Kal. Jun. à Pont. Argenteo. Valetè.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD BRUTUM, ET ALIOS,

LIBER XI.

A R G U M E N T U M.

D. Brutus M. Bruto, & C. Casio, quibuscum Caesarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque à se liberam legationem significat.

D. Brutus. M. Bruto, & C. Cassio. S. D.

QUO in statu simus, cognoscite. Herivesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstravit; pessima scilicet, & infidelissima. Nam se nequè mihi provinciam dare posse ajebat, nequè arbitrari tutò in urbe esse quemquam nostrum, adeò esse militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere; atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis nostrae habuissemus, nullae partes iis in reip. reliquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legionem liberam mihi, reliquisque nostris; ut aliqua causa proficiscendi honesta quaeretur. Hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamèn impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio, ac si dederint, quod petimus, tamèn paulò post futurum puro,

puto, ut hostes judicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergò est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortunae: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortassè hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potiùs, quàm nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, praetèr Sex. Pompejum, & Bassum Caecilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Caesare allato, firmiores futuri. Satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, & te, si quid velitis me recipere, recipiam; postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quamprimùm mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiozem sit facturus. Quem in locum convenire possimus, quò me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romae publico praesidio: quod illos nobis concessuros non puto. Magnam enim invidiam iis faceremus. Nihil tamèn non postulandum putavi, quod aequum esse statuerem. Valetè.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, an putet ipsos in Urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Brutus, & Cassius Praet. M. Antonio Cos. S. D.

DE tua fide, & benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus haec tibi: quae profectò, quandò istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam

ve-

veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Kal. Jun. futuram multò majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles, sed certè, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios; nequè solùm edicto, sed etiam litteris id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea praesertim re, quae ad nos pertinet. Quarè petimus à te, facias nos certiores tuae voluntatis in nos; putesne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum: quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle te, probare vix quisquam posse videtur, qui nos salvos, & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud à libertate communi quaesisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certè abest à virtute tua, & fide: sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos, tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri: quibus etsi tua fides explorata est, tamèn illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valdè leve est, ac nugatorium, ea re denuntiatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses, quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimiùm vitae cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

ARGUMENTUM.

Expostulatio ad contumeliosas, & minaces Antonii litteras.

Y

Bru-

Brutus, & Cassius Praet. Antonio Cos. S. D.

Litteras tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minimè dignas, quae à te nobis mitterentur: nos, Antoni, te nulla lacessivimus injuria: nequè miraturum credidimus, si praetores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule: quod si indignaris, ausos esse id facere; concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidè abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuntiis trans mare missis, quod te questum esse negas: nos quidè tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamèn nequè agnoscimus quidquam eorum; & te miramur, cum haec reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Caesaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum sit, tutè cogita; non licere praetoribus, concordiae, ac libertatis causa, per edictum de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia, nihil est, quòd nos terreas; nequè enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: nequè est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus, litterae tuae nihil proficerent. **NULLA** enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse nos quoquam impelli, & fortassis ea re minacitè agis, ut iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera repub. magnum atquè honestum esse; vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamèn pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam aestimemus. Tu etiam, atquè etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: nequè quamdiù vixerit Caesar, sed

sed quàm non diù regnarit, fac cogites. Deos quaesumus, consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi: sin minus, ut, salva atquè honesta republica, tibi quam minimum noceant, optamus. Pridiè Non. Sext.

A R G U M E N T U M.

*Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Cicero-
nem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.*

D. Brutus Imp. Cos. Des. Ciceroni. S. D.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profectò est ità, ut mihi persuasi, me tibi esse curae. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tàm nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere, quod mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella coepi, multa vastavi: non sine causa ad Senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia, quod cum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

A R G U M E N T U M.

*Excusat se, quòd Bruti litteris non responderit:
hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, of-
ficiaque pollicetur.*

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

LUpus, familiaris noster, cum à te venisset, cum que Romae quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maximè me tutò esse arbitrabar: eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamèn curasset tuas ad me perferendas. Romam autèm veni ad v. id. Dec. nec habui quidquam antiquiùs, quàm ut Pansam statim con-

venirem: ex quo ea de te cognovi, quae maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quae à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamèn breviter significandum videtur, populum Rom. omnia à te expectare, atquè in te aliquandò recuperandae libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesque memineris, quod te facere certò scio, quantam rem gesseris, non obliviscere profectò, quantae tibi etiam nunc gerendae sint: si enim iste provinciam nactus erit: cui quidem ego semper amicus, fui, antequàm illum intellexi non modò apertè, sed etiam libentè cum repub. bellum gerere: spem reliquam nullam, video salutis. Quamobrèm te obsecro iisdem precibus, quibus Senatus, populusque Rom. ut in perpetuum rempublicam dominatu regio liberet: ut principiis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuae partes: à te hoc civitas, vel omnes potiùs gentes non expectant solùm, sed etiam postulant. Quamquàm, cum hortatione non egeas, ut suprà scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quae ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. Quamobrèm velim tibi ita persuadeas, me cum reipublicae causa, quae mihi vita mea charior est, tum quòd tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriae nullo loco defuturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat: respondet Cicero, sibi eam etiam, atquè etiam curae fore: idque jam in Senatu declaratum.

M.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

L Upus noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridiè me manè convenit, tuaque mihi mandata diligentissimè exposuit, & litteras reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commendas; eodem tempore existimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam meherculè non habeo tua chariorem. Quarè mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum tribuni pleb. edixissent, Senatus adesset ad XIII. Kal. Jan. haberentque in animo de praesidio consulum des. referre: quamquàm statueram in Senatum antè Kal. Jan. non venire; tamèn, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ità haberi Senatum, ut de tuis divinis in rempub. meritis sileretur; (quòd factum esset, nisi ego venissem) aut etiam, si quid honorificè de te diceretur, me non adesse. Itaque in Senatum veni manè: quòd cum esset animadversum, frequentissimi Senatores convenerunt; quae de te in Senatu egerim, quae in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quae ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quae est per se amplissima, summo sempè studio suscepturum, & defensurum. Quòd quamquàm intelligo me cum multis esse facturum; tamèn appetam hujus rei principatum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Hortatur Brutum, ne in salute populi Rom. conservanda Senatus auctoritatem expectet: sed voluntate Senatus pro auctoritate habeat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

CUM adhibuisset domi meae Lupus me, & Libonem, & Servium, consobrinum tuum; quae mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Sejo arbitror, qui nostro sermoni interfuit: reliqua, quamquam statim Sejum Graecejus est subsecutus, tamèn ex Graecejo poteris cognoscere. Caput autèm est hoc, quod te diligentissimè percipere, & meminisse velim, ut ne in libertate, & salute populi Romani conservanda, auctoritatem Senatus expectes nondùm liberi: ne & tuum factum condemnes, (nullo enim publico consilio rep. liberasti: quò est etiam res illo major, & clarior) & adolescentem, vel puerum potius Caesarem judices temerè fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio susceperit: deniquè homines rusticos, sed fortissimos viros, civesque optimos, dementes fuisse judices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deindè legionem Martiam, legionem quartam, quae suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reipub. defendendam contulerunt. Voluntas Senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Postremò suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum: primùm idib. Mart. deindè proximè, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrèm ad omnia ità paratus, atquè animatus esse debes, non ut nihil facias, nisi jussus, sed, ut ea geras, quae ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quaeque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

EO tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. Haec tamèn scribenda existimavi: primùm Senatam, populumque Rom. de te laborare non solùm salutis suae causa, sed etiam dignitatis tuae. Admirabilis est enim quaedam tui nominis charitas, amorque in te singularis omnium civium. Ità enim sperant, atquè confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te repub. liberaturum. Romae delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultrò se offerunt omnes: tantus ardor animos, hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinae servitutis. De reliquis rebus à te jam expectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Caesar meus: quos spero brevi tempore societate victoriae tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere, me nequè deesse ulla in re, nequè unquam defuturum dignitati tuae. Fac valeas.

A R G U M E N T U M.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne utroque Consule ad Mutinam occiso, hostes Reip. convalescant: monetque quid agendum.

Brutus Ciceroni S. D.

Pansa amisso, quantum detrimenti repub. accepit, non te praeterit. Nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent, se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo

operam. Sequar eum confestim. Utrumque me praestaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit factururus. Multae, & bonae, & firmae sunt legiones Lepidi, & Asinii. Nequè haec idcirco tibi scribo, quod te non eadem animadvertere sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum rectè facturum nunquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoquè confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reipub. non defuturum. Si se Alpes Antonius transjecerit, constitui praesidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiolem. iv. Kal. Maii, ex castris, Rhegii.

A R G U M E N T U M.

Quaeritur de quorundam malevolentia, & Reip. periculum exponit.

Brutus Ciceroni S. D.

NON mihi rempub. plus debere arbitror, quàm me tibi. Gratiorem me esse in te posse, quàm isti perversi sint in me, exploratum habes: si tamèn haec temporis videantur dici causa, malle me tuum judicium, quàm ex altera parte omnium istorum. Tu enim à certo sensu, & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia, & livore impediuntur. Interpellent me, quò minùs honoratus sim, dum ne interpellent, quò minùs respub. à me commodè administrari possit. Quae quanto sit in periculo, quàm potero brevissimè exponam. Primùm omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus

bus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quae litteris commendari possint, arbitror. Scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii: quae trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit, atque se ibi cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii haec sint, necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quae incurrerit; aut rursus se in Etruriam referrat, quod ea pars Italiae sine exercitu est. Quod si me Caesar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulsem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Caesari imperari potest: nec Caesar exercitui suo. Quod utrumque pessimum est. Cum haec talia sint: quod minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: haec quemadmodum explicari possint, aut à te cum explicabuntur, ne impediuntur, timeo. Alere jam milites non possum. Cum ad rempublicam liberandan accessi, HS mihi fuit pecuniae CD. amplius. Tantum abest, ut meae rei familiaris liberum sit quidquam, ut meos jam omnes amicos aere alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum alo. Qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certio-rem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maii, ex castris, Dertona. Vale.

AR-

A R G U M E N T U M.

Scribit de Antonii profectioe ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in Remp. studio, atque constantia.

Brutus Imp. Cos. Des. Ciceroni. S. D.

Eodem exemplo litterae tuae à te mihi redditae sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quae hinc gererentur. In itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc, abiecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliae legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quae istis opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate, rei que pub. commodo fiant. Malevolentiae hominum in me, si poteris, occures: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie Non. Maii ex castris, finibus Statiellensium.

A R G U M E N T U M.

Ita quaeritur bellum ab Antonio renovatum, ut in eo Bruti culpam videantur agnoscere.

M. T. C. Bruto Imp. Cos. Des. S. D.

TRES uno die à te accepi epistolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Graeceji oratione, non modò non restrictum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid fir-

firmiſſimatis naſtus ſit Antonius, omnia illa tua praecla-
 ra in remp. merita ad nihilum eſſe ventura. Ità enim
 Romam erat nuntiatum, ità perſuaſum omnibus, cum
 paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fu-
 giſſe Antonium. Qui ſi ità ſe habet, ut, quemadmo-
 dum audiebam de Graecejo, conſigli cum eo ſine pe-
 riculo non poſſit: non ille mihi fugiſſe à Mutina vide-
 tur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines
 alii facti ſunt. Nonnulli etiam quaeruntur, quod per-
 ſecuti non ſitis. Opprimi potuiſſe, ſi celeritas adhibi-
 ta eſſet, exiſtimant. Omnino EST hoc populi, maxi-
 mēque noſtri, in eo potiffimum abuti libertate, per-
 quem eam conſecutus ſit. Sed tamē providendum
 eſt, ne quae juſta quaerela eſſe poſſit. Res ſic ſe ha-
 bet; is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit.
 Hoc quā habeat vim, te exiſtimare malo, quā me
 apertiùs ſcribere. Vale.

ARGUMENTUM.

*Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo: &
 quo res in statu sit, exponit.*

Brutus Imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

JAM non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre
 poſſum, huic verbis non patitur reſ ſatisfieri. At-
 tendere te volo, quae in manibus ſunt. Qua enim pru-
 dentia es, nihil te fugiet, ſi meas litteras diligenter
 legeris. Sequi confeſtim Antonium hiſ de cauſis, Ci-
 cero, non potui. Eram ſine equitibus, ſine jumen-
 tis: Hirtium periſſe nesciebam: Caesari non credebam
 priùs, quā conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic
 dies hoc modo abiit. Poſtridiē manē à Pansa ſum
 accerſitus Bononiam. Cum in itinere eſſem, nuntia-
 tum mihi eſt, eum mortuum eſſe. Recurri ad meas
 copioſas. Sic enim verē eas appellare poſſum. Sunt

ex-

extenuatissimae, & inopia omnium rerum pessimè acceptae. Biduò me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim. Quacumque ivit, ergastula solvit, homines arripuit: constitit nusquàm priùs, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum. Jacet inter Appenninum, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata, in qua petere coepit à militibus, ut se tràns Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam suos valdè quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam praemisi, meumque iter eò contuli. Hora antè praesidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd nequè Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur; nequè ex Italia tam celeritè exercitum transjici posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arrogantè Allobroges, equitatusque omnis, qui eò praemissus erat à nobis, sustinebant, nostroque adventu sustineri faciliùs posse confidimus. Tamèn, si quo etiam casu Isaram se transjecerint; ne quid detrimenti reipub. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa reipub. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamèn nihil de diligentia remittere debetis, dareque

ope-

operam, ut quàm, paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contrà sceleratissimam conspirationem hostium conflagamus: qui quidè̄m eas copias, quas diù simulatione reipub. comparabant, subito ad patriae periculum converterunt.

ARGUMENTUM.

Ad Bruti litteras respondet, de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliisque rebus.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Mirabiliter, mi Brute, laetor, mea consilia, meaque sententias à te probari de decem viris, de ornando adolescente. Sed quid refert? mihi crede homine non glorioso: planè jam, Brute, frigeo, enim erat meum Senatus: id jam est dissolutum. Tantam spem attulerat exploratae victoriae tua praeclara Mutina eruptio, fuga Antonii, conciso exercitu, ut omnium animi relaxati sint, meaeque illae vehementes contentiones tanquàm esse videantur. Sed, ut ad rem redeam: legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perducì. Pecuniae, quàm desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto accersendo, Caesareque ad Italiae praesidium tenendo valdè tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores, quos equidè̄m facillimè sustineo: sed impediunt tamèn. Ex Africa legiones expectantur: sed bellum istic renatum homines mirantur. Nihil tam praetèr spem unquam, nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa saecula videbamus reipub. liberatam. Novi timores retexunt superiora. Scripsisti autè̄m ad me iis, quas idib. Maii dedisti, modò te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. Id si ità est,

om-

omnia faciliora: sin alitèr, magnum negotium: cujus exitum ne extimescam, tuae partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamèn, id, quod spero, omnium maximum, & clarissimum videre cupio. Vale.

A R G U M E N T U M.

Laudat officium, & diligentiam Bruti: voluptatem, laetitiamque omnium significat ex Bruti, Plancique conjunctione, eumque hortatur, ut in tuenda Rep. se ipsum vincat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

ETSI mihi tuae litterae jucundissimae sunt; tamèn jucundiùs fuit, quòd in summa occupatione tua Planco collegae mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. Quod fecit ille diligentèr. Mihi autèm nihil amabiliùs officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quae litteris communibus declarata est, Senatui, populoque Rom. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementèr expecto, & quidèm tales, quales maximè opto.

A R G U M E N T U M.

Commendat L. Aelium Lamiam in petitione Praeturae.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

PERMagni interest, quod tibi haec tempore epistola reddita sit; utrùm, cum solitudinis aliquid haberes, an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei praecepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolae tibi reddendae. Nam quemadmodùm coràm, qui ad nos intempestivè adeunt, molesti saepè sunt: sic epistolae offendunt, non loco redditae.

Si

Sí autèm, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandavi, satis scitè, & commodè tempus ad te coepit adeundi: confido me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. Lamia praeturam petit. Hoc ego utor uno omnium plurimùm. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimùm valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno praetereà beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio COS. relegatus est: quod antè id tempus civi Romano Romae contigit nemini. Hoc cum populus Romanus meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere praeturam. Quamquàm enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere aedilitio: tamèn, quasi ea ità non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certè facis, quandò equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. Nihil est, Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratiùs facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat eundem Lamiam.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Lamiam uno omnium familiarissimè utor. Magna ejus in me non dico officia, sed merita, eaque sunt populo Rom. notissima. Is magnificentissimo munere aedilitatis perfunctus, petit praeturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam, sed is ambitus extare videtur, ut ego omnia

nia pertimescam, totamque petitionem Lamiae mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

ARGUMENTUM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

ETSI ex mandatis, quae Galbae, Volumnioque ad Senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamèn timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua, populi que R. victoria. Senatus autèm, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces. Itaque molestè ferebat, se à te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari. Etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipub. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamèn, tam recenti gratulatione, quàm tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidèm, id, quod spero, ut planè abjectus, & fractus sit Antonius: sin aliquid virium fortè collegerit, sentiet nec Senatui consilium, nec popu-

pulo Rom. virtutem deesse, nec reip. te vivo, imperatorem. XIV. Kal. Jun. Vale.

ARGUMENTUM.

Timere se scribit Reip. vicem: & Vicetinos commendat.

Brutus Ciceroni S. D.

AD Senatum quas litteras misi, velim priùs perlegas: &, si qua tibi videbuntur, commutes. Necessariò me scripsisse, ipse animadvertes: nam cum putarem, Quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloque placuerat, vobis assentientibus, minùs de reliquis rebus laborandum existimavi. Nunc verò cum sim cum tironibus egentissimis, valdè & meam, & vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me, & M. Brutum præcipuè observant. His ne quam patiari injuriam fieri in Senatu vernarum causa, à te peto: causam habent optimam, officium in rempub. summum, genus hominum adversariorum seditiosum, & inertissimum. XII. Kal. Jun. Vercellis.

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis causa, eumque monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

Brutus Imp. Ciceroni S. D.

QUod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Saepè enim mihi cum esset dictum, nequè à me contemptum, novissimè Labeo Segulius, homo sui simillimus, narravit mihi apud Caesarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Caesarem nihil sanè de te questum, nisi dictum, quòd diceret, te dixisse laudandum adoles-

centem, ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse aut finxisse dictum non ab adolescente prolatum. Veteranos verò pessimè loqui, volebat Labeo, me credere, & tibi ab iis instare periculum, maximèque indignari, quòd in decemviris nequè Caesar, nequè ego habiti essemus, atquè omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Haec cum audissem, & jam in itinere essem, committendum non putavi, priùs ut Alpes transgrederer, quàm, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, & denunciatione periculi sperare eos, te pertimescens, adolescente impulso, posse magna consequi praemia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Nequè tamèn non te cautum esse volo, insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, nequè charius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras: primùm, quòd desiderant de decemviris, facias: deindè, de praemiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis: de nummis, lentè, ac ratione habita pecuniae Senatù de ea re constituturum. Quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano. Aequalitèr, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Haec me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valdè necesse fuerit, ex Italia non excedam. Legiones armo, paro: spero, me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. De exercitu, quem Pansa habuit, legio-

gionem mihi Caesar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. VIII. Kal. Jun. Epوراedia.

A R G U M E N T U M.

Respondit proximae superiori epistolae.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

DII isti Segulio malè faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Caesare, qui neminem praetermiserit, qui cum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamèn, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam, quod idem Segulius ait, veteranos quaeri, quod tu, & Caesar in decemviris non essetis: utinàm ne ego quidèm essem! quid enim molestius? sed tamèn, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidem illi, qui solent, reclamarunt; itaque excepti etiam estis, me vehementè repugnante. Quocircà Segulium negligamus, qui res novas quaerit: non quòd veterem comederit (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quòd autèm scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid, omni te vir optime, mihi que charissime Brute, de me metu libero. Ego enim, quae provideri potuerunt, non fallar in iis: quae cautionem non habebunt, de iis non ità valdè laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quàm hominè à rerum natura tribui potest. Quod mihi praecipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar; & sapientè, & amicissimè praecipis: sed velim tibi persuadeas; cum

te constet excellere hoc genere virtutis, ut numquam extimescas, numquam perturbare, me huic tuae virtuti proximè accedere. Quamobrem nequè metuum quidquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam. Tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiamsi timidi essemus, tamèn omnem timorem abjiceremus, praesertim cum persuasum omnibus esset, mihi que maximè, nos à te unicè diligi. Consiliis tuis, quae scribis, de quatuor legionibus, deque agris, assignandis ab utrisque vestrum, vehementèr assentior. Itaque, cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, &, ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te litterae perferantur. Valè pridè Non. Jun.

A R G U M E N T U M.

Petit à Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonii partes secutus erat, in civitate retineat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

CUM Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis mutuis constituta. Peto à te majorem in modum, vel humanitatis tuae, vel mea causa, ut eum auctoritate tua, quae plurimum valet, conservatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidè causa hoc melior debet esse, quò pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quarè etsi minùs veram causam habebis, tamèn vel probabilem aliquam poteris inducere. Natus tuus potest hominem summo loco natum, summo in-

ingenio, summa virtute, officiosissimum praeterea & gratissimum, incolumen in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te peto, ut majore studio, magisque ex animo petere non possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Brutus Ciceroni S. D.

NOS hinc valemus rectè, &, quò meliùs valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reip. consulere. Quòd si omnia essent aliena, tamèn, tribus tantis exercitibus propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & sempèr habuisti, & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quae tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui causa homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te litterae veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporaedia.

ARGUMENTUM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat. Addit quid Bruto sint agendum, & de pecunia decreta.

M. T. C. Bruto S. D.

Narro tibi: antea subirascebar brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax esse videor. Te igitur imitabor. Quàm multa, quàm paucis? te rectè valere, operamque dare, ut quotidie meliùs: Lepidum commodè sentire, tribus exercitibus quid vis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamèn ista epistola mihi omnem metum abstersisses. Sed, ut mo-

nes, frenum momordi. Etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiae meae. Quòd scribis, in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant: si per hostem licet, non erraris. Multa enim Romae. Sin adventu tuo bellum confici potest; nihil sit antiquius. Pecunia, speditissima quae erat tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium. Nos non desumus. Vale. VIII. id. Jun.

A R G U M E N T U M.

Scribit se brevitatem in scribendo amore, Bruti exemplo, Reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

EXpectanti mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam, (acta enim ad te mitti, sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi injucundum esse audiebam) brevitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum praecipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino. Qui utinam jam adesset! intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor tuum. Altera jam pagella procedit. Vince, & vale. XIV. Kal. Quint.

A R G U M E N T U M.

Solicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, postulat, ut legiones ad eum mittantur, & stipendium.

Br-

Brutus Imp. Ciceroni S. D.

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quòd intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quae acciderunt. Deliberent, utrùm transjiciant legiones ex Africa, necne, & ex Sardinia: Brutum accersant, necne: mihi stipendium dent, an non, decernant. Ad senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ità fiunt, quemadmodùm scribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. Vale. III. Non. Jun. ex castris.

ARGUMENTUM.

Questus erat Matius, se à Cicerone, ut libertatis inimicum accusari: Cicero factum negat.

M. T. C. Matio S. D.

Nondùm satis constitui, molestiae ne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tùm plenus officii, tùm utriusque nostrum amantissimus. Nam cum in Tusculanum vesperi venissem, postridiè ille ad me, nondùm satis firmo corpore cum esset, manè venit. Quem cum objurgarem, quòd parùm valetudini parceret: tùm ille, nihil sibi fuisse longiùs, quàm ut me videret. Numquidnàm, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua priùs, quàm respondeo, pauca praeponam. Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi, meque à te diligi judicavi. Tuus deindè discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & vitae dissimilitudo non est passa, voluntates nostras

consuetudine conglutinari. Tuum tamèn ergà me animum agnovi multis annis antè bellum civile, cum Caesar esset in Gallia. Quod enim vehementè mihi utile esse putabas, nec inutila ipsi Caesari perfecisti, ut ille me diligerat, coleret, haberet in suis. Multa praetereo, quae temporibus illis inter nos familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt; graviora enim sunt consecuta; & initio belli civilis, cum Brundisium versùs ires ad Caesarem, venisti ad me in Formianum primùm, hoc ipsum quanti, praesertim temporibus illis; deindè, oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuae? quibus rebus interesse meministi Trebatium. Nec verò oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Caesari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompejum proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna: quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in praesentes meos defuit? quem porrò omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem judicaverunt? Veni Brundisium: oblitumne me putas, qua celeritate, ut primùm audieris, ad me Tarento advolaris? quae tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandèm aliquandò Romae esse coepimus: quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversùs Caesarem, usus tuo consilio sum. In reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Caesare, praetèr me, ut domum ventitares, horasque multas sapè suavissimo sermone consumeres? tum, cum etiam, si meministi, ut haec scriberem, tu me impulisti. Post Caesaris reditum, quid tibi majori curae fuit, quàm ut essem ego illi, quàm familiarissimus? quod effecerat. Quorsùm igitur haec oratio longior, quàm putaram?

ram? quia sum admiratus, te, qui haec nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. Nam praetèr haec, quae commemoravi, quae testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quae vix verbis exequi possum. Omnia me tua delectant, sed maximè maxima cùm fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia; tùm lepos, humanitas, litterae: quaproptèr redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primùm non credidi: deindè, si credidissem, numquàm id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autèm hominum, ut nonnulla duriùs, quàm à te facta sint, proferantur, ea si tu non audis, quid dicam nescio; equidèm, si quandò audio, tam defendo, quàm me scio à te contrà iniquos meos solere defendi. Defensio autèm est duplex. Alia sunt, quae liquidò negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quae defendam à te piè fieri, & humanè, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Caesar Rex fuerit, quod mihi quidèm videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriae vitae amici anteponendam: ex his sermonibus utinàm essent delatae ad te disputationes meae. Illa verò duo, quae maxima sunt laudum tuarum: quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut saepiùs; te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandae victoriae? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quarè habeo gratiam Trebatio, familiaris nostrò, qui mihi dedit causam harum litterarum;

rum; quibus nisi credideris, me omnis officii, & humanitatis expertem judicaris: quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matii, & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius Ciceroni S. D.

Magnam voluptatem ex tuis litteris coepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. De qua etsi non dubitabam; tamèn, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Consciùs autèm mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum. Eò minùs credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quandò, ut volui, scio esse, respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra saepè restitisti. Nota enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarii gravitèr fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor. Ajunt enim patriam amicitiae praeponendam esse: proindè ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem. Sed non agam astutè. Fateor, me ad istum gradum sapientiae non pervenisse. Nequè enim Caesarem in dissensione civili sum secutus: sed amicum, quamquàm re offendebar, tamèn non deserui: nequè bellum umquàm civile, aut etiam causam dissensionis probavi, quam etiam nascentem extingui, summè studui. Itaque in victoria hominis necessari, nequè honoris, nequè pecuniae dulcedine sum captus.

tus. Quibus praemiis reliqui, minùs apud eum, quàm ego, cum possent, immoderatè sunt abusi. Atquè etiam res familiaris mea lege Caesaris diminuta est: cujus beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in civitate. Civibus victis, ut parcere-
 tur, aequè ac pro mea salute laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, à quo id impetratum est, periisse non indignari? cum praesertim iidem homines illi, & invidiae, & exitio fuerint. Plecteris ergò, inquit, quandò factum nostrum improbari audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolore quidè m impunè licere! At haec etiam servis sempè libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potiùs, quàm alteriùs arbitrio. Quae nunc, ut quidè m isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquàm periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. **NUMQUAM** enim honestam mortem fugiendam, saepè etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut poeniteat eos sui facti? Cupio enim Caesaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte repub. velle salvam. Id quidè m me cupere, nisi & anteaқта vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat; dicendo vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihi que, si sentis expedire rectè fieri, credas, nullam communionem cum improbis esse posse. An quod adolescens praestiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc, aetate praecipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam, nequè, quod displiceat, commitam, praeterquam quòd hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quòd si alitèr essem animatus,

tus,

tus, numquàm quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Caesaris victoriae Caesar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat: quod tamèn munus & hominis amicissimi memoriae, ac honoribus praestare etiam mortui debui, & optimae spei adolescenti, ac dignissimo Caesare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii saepè domum salutandi causa: ad quem, qui me parùm patriae amantem esse existimant, rogandi quidèm aliquid, aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quae haec est arrogantia, quòd Caesar numquàm interpellavit, quin, quibus vellem, atquè etiam quos ipse non diligebat, tamèn iis uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpando me efficere conari, ne, quos velim diligam? sed non vereor, ne aut meae vitae modestia parùm valitura sit in posterum contrà falsos rumores; aut etiam ii, qui me non amant proptèr meam in Caesarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidèm si optata contingent, quod reliquum est vitae, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ità ero Romae, ut rectè fieri sempèr cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum ergà me animum, simplicem, atquè amicum aperuit; & quòd eum, quem sempèr dilexi lubentèr, quò magis jure colore, atquè observare, deberem, fecit. Benè vale, & me dilige.

ARGUMENTUM.

Profecturus in Graeciam, suas res Oppio commendat, commemoratis antè beneficiis ab ipso acceptis.

M. T. C. M. Oppio S. D.

Dubitanti mihi, quòd scit Atticus noster, de hoc toto consilio profectiois, quòd in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium, & consilium tuum. Nam & scripsisti apertè: quid tibi videretur; & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicavi, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximèque sum expertus, cum initio civilis belli per litteras te consulissem, quid mihi faciendum esse censes, eundumne ad Pompejum, an manendum in Italia, suasisti, ut consulerem dignitati meae. Ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem, quod cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidèm & antè hoc tempus te dilexi: & semper me à te diligi, sensi: & cum abessem, atquè in magnis periculis essem, & me absentem, & meos praesentes à te cultos, & defensos esse memini, & post meum reditum quàm familiaritèr mecum vixeris, quaeque ego de te & senserim, & praedicarim, omnes, qui solent haec animadvertere, testes habemus. Gravissimum verò iudicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti: quòd tuum iudicium nisi mea summa benevolentia ergà te omnibusque meritis comprobato, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum, (etsi more magis haec quidèm scribo, quàm quòd te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quae tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autèm, cam paulum otii nacti érimus, uberiores litteras expectato. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratius facere mihi potes.

M. T.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD CASSIUM, ET ALIOS,

LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Quaeritur, Tyranno occiso, tyrannidem tamèn non esse sublatam; Cassiumque hortatur; ut unà cum M. Bruto, ejus uxoris fratre; omni perturbatione Remp. liberet.

M. T. C. C. Cassio S. D.

FInem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cujus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidèm jam habeo ipse meliorem, repub. à Dolabella meo praeclarissimè gesta. Manebat enim illud malum urbanum, & ità corroborabatur quotidie, ut ego quidèm & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ità compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo dumtaxat sordidissimo periculo, tuti futuri. Reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in vobis; quamquàm primùm quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidèm actum est, non regno, sed rege liberati videmur. Interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: nequè verò id solùm, sed etiam, quae ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi co-
gi-

gitata ab illo probamus. Nec ejus quidè rei finem video ; tabulae figuntur : immunitates dantur : pecuniae maximae describuntur : exules reducuntur : S. C. falsa referuntur : ut tantummodò odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur : respub. jacet in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Haec omnia vobis sunt expedienda ; nec hoc cogitandum, satis jam habere rempub. à vobis. Habet illa quidè tantum, quantum numquam mihi in mentem venit optare : sed contenta non est ; & pro magnitudine, & animi, & beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc ultrà suas injurias est per vos interitu tyranni : nihil ampliùs. Ornamenta verò sua quae recuperavit ? an, quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat ? Cujus aera refrigerare debebamus, ejus etiam chirographa defendimus ? At enim ità decrevimus. Fecimus id quidè temporibus cedentes, quae valent in repub. plurimùm : sed immoderatè quidam, & ingraterò nostra facilitate abutuntur. Verùm haec propedièm, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri causa, maximae curae esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam ; & Reip. statum describit.

M. T. C. Cassio S. D.

VEhementèr laetor, tibi probari sententiam, & orationem meam, qua si saepiùs uti liceret, nihil esset negotii, libertatem, & remp. recuperare, sed homo amens, & perditus, multòque nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse di-

dixisti, caedis initium quaerit: nullamque aliam ob causam me auctorem fuisse Caesaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur; quòd ego periculum non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicet. Ità nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci, nec P. Servilio, qui me est consecutus, tutò in Senatum venire licet. Caedem enim gladiator quaerit, ejusque initium ad XIII. Kal. Octob. à me se facturum putavit: ad quam paratus venerat, cum in villa Metelli complures dies commentatus esset. Quae autèm in lustris, & in vino commentatio potuit esse? itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more vomere, non dicere. Quarè quod scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra, aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum: intelligit enim populus Rom. tres esse consulares, qui, quia, quae de rep. benè senserint, liberè locuti sunt, tutò in Senatum venire non possint. Nec est praeterea quòd quidquam expectes. Tuus enim necessarius affinitate nova delectatur: itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur: alter itèm affinis novis commentariis Caesaris delinitus est. Sed haec tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deservire praeseferat. Nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minùs in Senatum venit, L. Caesar, optimus, & fortissimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optimè sentiens non adest: reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus

guus esset, quid censes, perditis? Quarè spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidem. Sin aliquid dignum vestrà glorià cogitatis; velim, salvis nobis: sin id minùs, res tamèn publica per vos brevi tempore jus suum recuperabit. Ego tuis nequè desum, nequè deero: qui sive ad me referent, sive non, mea tibi tamèn benevolentia, fidesque praestabitur. Vale.

A R G U M E N T U M.

Et hic in Antonium, ejusque sectam invehitur.

M. T. C. Cassio S. D.

AUget tuus amicus furorem in dies. Primùm in statua, quam posuit in rostris, inscripsit: **PARENTI OPTIME MERITO**: ut non modò siccarii, sed jam etiam parricidae judicemini: quid dico judicemini? judicemur potiùs: vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. Utinàm quidem fuissem: molestus nobis non esset; sed hoc vestrùm fuit: quod quandò praeteriit, utinàm haberem, quid darem vobis consilii. Sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. **QUID** enim est, quod contrà vim sine vi fieri possit? consilium autèm omne hoc est illorum, ut mortem Caesaris persequantur. Itaque antè diem **VI. Non. Octob.** productus in concionem à Canutio, turpissimè ille quidem discessit, sed tamèn ea dixit de conservatoribus patriae, quae dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Caetera cujusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicèt portari. **O**, rem miseram! dominum ferre non potuimus, conservo ser-

vimus; & tamèn, me quidèm favente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua. Sed ubi sunt copiae? de reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia complectitur haec epistola, de Antonii nequitia, de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

M. T. C. Cassio S. D.

Vellem idibus Mart. me ad coenam invitasses: reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiae vestrae exercent, & quidèm praetèr caeteros me. Quamquàm egregios consules habemus, sed turpissimos consulares; Senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum; populo verò nihil fortiùs, nihil meliùs, Italiaque universa: Nihil autèm foediùs Philippo, & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex Senatus sententia certas res renuntiarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, ultrò ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique jam in re salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi deniquè esses, nesciebam. Fama nuntiabat, te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quò propiùs est, eò firmiora videntur esse, quae nuntiantur. Dolabella valdè vituperabatur ab hominibus non insulsis, quòd tibi tam citò succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quòd exercitum praetèr spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nossem: nunc quae scribo,
scri-

scribo ex opinione hominum , atquè fama. Tuas litteras avidè expecto. Vale.

A R G U M E N T U M.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium Resp. gerebat.

M. T. C. Cassio S. D.

HYemem credo adhuc prohibuisse , quò mihi de te certum haberemus, quid ageres, maximèque ubi esses. Loquebantur omnes tamèn, credo, quò volebant , in Syria te esse, habere copias. Id autèm eò faciliùs credebatur , quia simile verò videbatur. Brutus quidèm noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas , ut eae cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus: magnis subsidiis fulta resp. est , à prima enim ora Græciæ usquè ad AEGYPTUM optimorum civium imperiis muniti erimus, & copiis. Quamquam , nisi me falleret, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si , ut sperabamus, erupisset Mutina , nihil belli reliquum fore videbatur. Parvis omninò jam copiis obsidebatur, quòd magno praesidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autèm Claternæ noster Hirtius, ad Forum Cornelium Caesar, uterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiae comparat: hyems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi consideratè, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Praetèr Bononiam , Regium Lepidi , Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip: tuos etiam clientes transpadanos mirificè conjunctos cum causa habebamus. Erat firmissimus

Senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Caesar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicii morte magnam praesidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi. Nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probari vident. Populi verò Rom. totiusque Italiae mira consensus est. Haec erant ferè, quae tibi nota esse vellem. Nunc autèm opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuae lumen eluceat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Strabonem commendat, quasi aliud agens, & in Cassio, Brutoque spem omnem Reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res malè geratur.

M. T. C. Cassio S. D.

QUI status rerum fuerit tùm, cùm has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de rep. sentiente. Nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? itaque eum tibi ne commendo quidem. Adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cum haec scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinae vix jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicinus: sin, (quod Dii omem avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proindè fac, tantum animum habeas, tantumque apparatus, quantò opus est ad universam remp. recuperandam. Vale.

A R G U M E N T U M.

Significat sententiam à se in Senatu dictam ex Cassii dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

M.

M. T. C. Cassio S. D.

Quanto studio dignitatem tuam & in Senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me, cognoscere. Quae mea sententia in Senatu facilè valuisset, nisi Pansa vehementèr obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno pleb. M. Servilio. Dixi de te, quae potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuque populi, ut nihil umquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quòd invita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansae animus offenderetur. In concione quidè m Pansa dixit, matrem quoquè tuam, & fratrem illam à me sententiam noluisse dici. Sed me haec non movebant: alia malebam: favebam & reipublicae, cui sempèr favi, & dignitati, ac gloriae tuae. Quod autè m, & in Senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promisi enim, & propè confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more reipublicam defensurum. Et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamèn sic statuebam, omnes, quae in istis partibus essent, opes, copiasque tuas esse: per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublicae recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

A R G U M E N T U M.

Lepidus victum Antonium receperat: unàque bellum administrabant, id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam Remp. hortatur.

M. T. C. Cassio S. D.

Scelus affinis tui Lepidi, summamque levitatem, & inconstantiam, ex actis, quae ad te mitti cer-

tò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verum quaeris, in te, & in meo Bruto non solum ad praesens perflugium, si quod nolim, adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuae libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quae vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem & praesenti iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Rom. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato: Cassiumque hortatur, ut in Italiam properet.

M. T. C. Cassio S. D.

BRevitas tuarum litterarum me quoque breviorē in scribendo facit: &, verè ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. Tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, praetèr rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente à Lepido tuo in summam solitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipub. spem in te, & in tuis copiis esse. Firmos omninò exercitus habemus: sed tamèn, ut omnia, ut spero, prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes reipub. nam nullam non libet dicere: sed, quaecumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Lepidum hostem judicatum scribit: & omnino poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

M. T. C. Cassio S. D.

Lepidus, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kalend. Quint. sententiis omnibus hostis à Senatu judicatus est, caeterique, qui unà cum illo à rep. defecerunt, quibus tamèn ad sanitatem redeundi antè Kal. Sept. potestas facta est. Fortis sanè Senatus, sed maximè spe subsidii tui. Bellum quidèm, cum haec scribebam, sanè magnum erat scelere, & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quae volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita esset, tamèn litteris tuis, quas nonis Maii ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur, te autèm in Italiam venire cum exercitu: ut, si haec ex sententia confecta essent, consilio, atquè auctoritate tua; sin quid fortè titubatum esset, ut sit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidèm ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo. Cujus rei tum tempus erit, cum, quid opis reipubl. laturus exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse coeperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidèm, & praeclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidèm aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido, tua virtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, ut quamprimùm te in Italia videamus. Remp. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Praeclare viceramus, nisi spoliatum, inermem fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est

Lepidus. Ille enim ex turbulenta repub. hic ex pace, & victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidè spes, sed anceps cura proptèr incertos exitus praeliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari, Brutum quidè jam jamque. Quòd si, ut spero, victis hostibus nostris, veneritis: tamèn auctoritate vestra respublica exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiamsi resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, à quibus copias acceperit, seque, & Remp. commendat. Scripta est autèm haec epistola antè praelium Mutinense.

Cassius Procos. Ciceroni S. D.

SI vales, benè est: ego quidè valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Marcum, & Q. Crispum Imp. Viri fortes, optimique cives, posteaquàm audierunt, quae Romae gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsique mecum unà fortissimo animo rep. administrant. Itèm legionem, quam Q. Caecilius Bassus habuit, ad me venisse, scito. Quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma praesidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, & maximo animo rep. defendas. Reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex castris Taricheis,

AR-

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiae Ciceronis ergà se, suam dignitatem, suosque milites commendat, seque & illos optimè de Rep. meritos affirmat.

Cassius Procos. Ciceroni S. D.

SI vales, benè est: ego quidèm valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum ergà me amorem recognovi. Videbaris enim non solùm favere nobis, id, quod & nostra, & reipublicae causa sempè fecisti, sed etiam gravem curam suscepisse, vehementèrque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primùm existimare putabam, nos oppressa republ. quiescere non posse: deindè cum suspicarere, nos moliri, quod te sollicitum esse, & de salute nostra, & de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complures Romam misi: etiam ad Senatum litteras, quas reddi vetui priùs, quàm tibi recitatae essent, si fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quod si litterae perlatae non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui nefariè Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habui paulùm morae: dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum nequè periculum, nequè laborem patriae denegasse: si contrà importunissimos latrones arma coepi, te hortante, & auctore: si non solùm exercitum ad rempublicam, libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannibus eripui: quos si occupasset Dolabella, non solùm adventu, sed etiam opinione, & expectatione exercitus
sui

sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirificè de repub. meritos esse animadvertis: & effice, ne quem poeniteat, rempub. quàm spem praedae, & rapinarum, sequi maluisse. Itèm Murci, & Crispi Imp. dignitatem, quantùm est in te, tuere. Nam Bassus miserè noluit mihi legionem tradere. Quod si milites invito eo, legatos ad me mississent, clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Haec à te peto non solùm reipub. quae tibi sempèr fuit charissima, sed etiam amicitiae nostrae nomine, quam confido apud te plurimùm posse. Crede mihi, hunc exercitum, quém habeo, senatus, atquè optimi cujusque esse, maximèque tuum: de cuius voluntate assiduè audiendo, mirificè te diligit, charumque habet. Qui si intellexerit, commoda sua curae tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audivi, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis. Proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeritèr ut scias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de repub. sic felices sumus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

Cassius Ciceroni S. D.

SI vales, benè est: ego quidèm valeo. Cum reipub. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & laetamur, & mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuae virtuti datum; id, quod jam saepè experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior: quae nunc quoquè nobis penè victam reipub. ex manibus hostium eripuit,

puit, ac reddidit. Nunc ergò vivemus liberi: nunc te, omnium maximè civis, & mihi charissime, id, quod maximè reip. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & in conjunctissimam tibi rémpub. amoris: & quae saepè pollicitus es, te & taciturnum, dum serviremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa non ego quidèmi dici tantoperè desiderabo, quàm sentiri à te ipso. Nequè enim omnium judicio malim me à te commendari, quàm ipse tuo judicio dignè, ac mereor, commendatus esse: ut haec novissima nostra facta non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices; neque ad optimam spem patriae non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinque digni quidèmi te, & meritò tibi charissimi: esse etiam debent in repub. proximè hos chari, qui studiorum tuorum sunt aemuli: quorum esse cupio tibi copiam; sed tamèn non maxima me turba puto excludi, quominùs tibi vacet me excipere, & ad omnia, quae velis, & probes, producere. Animum tibi nostrum fortassè probavimus: ingenium certè diutina servitus quaecumque est, minus tamèn, quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiae provinciae, & ex insulis, quas potuimus, naves deduximus. Delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamèn satis celeritèr habuimus. Secuti sumus classem Dolabelleae, cui Lucilius praeerat: qui, spem saepè transitionis praebendo, nequè umquàm non decedendo, novissimè Corycum se contulit, & clauso portu se tenere coepit. Nos, illa relicta, quòd & in castra pervenire satiùs esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quaestor praeerat, Cyprum

pe-

petivimus. Ibi, quae cognovimus, scribere ad vos quam celerrimè volumus. Dolabellam, ut Tarsenses pessimi socii, ità Laodicensi multò amentiores, ultrò accersierunt. Ex quibus utrisque civitatibus, Graecorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet antè oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est; castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millibus equitum à millibus passuum viginti, castra habet posita: & existimat, se sine praelio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penès Dolabellam est. Nisi quid navibus Laodicensorum supportarit, citò fame pereat, necesse est? Ne supportare possit, & Cassii classis benè magna, cui praeest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patischus, facilè praestabunt. Volo igitur vos benè sperare; & rempub. ut vos istic expediistis, ità pro nostra parte celeritè à nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idib. Jun. Cypro, Acromaniacride.

ARGUMENTUM.

Expenit res à se gestas: Rhodios accusat: procuracionem Asiae petit: merita sua in Rempub. commemorat.

Lentulus Cicèroni S. D.

CUM Brutum nostrum convenissem, eumque tardiùs in Assiam venturum animadverterem; in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quam primùm Romam mitterem. Interim cognovi, in Licia esse classem Dolabellae, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriae spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, & Italiam peteret, seque cum Antoniis, & reli-

liquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quae res, si à Rhodiis non essem interpellatus, fortasè tota sublata esset: tamèn magna ex parte profligata est: quandoquidèm classis dissipata est; adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt: onerariae omnes ad unam à nobis sunt exceptae. Certè, quod maximè timui, videor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec, sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempub. quàm valdè desperaverint, ex litteris, quas publicè misi, cognosces, & quidèm multò parcius scripsi, quàm re vera furere eos inveni. Quòd verò aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. Nec me meae ullae privatim injuriae moverunt umquàm: malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum: perseverantia in contempzione optimi cujusque ferenda mihi non fuit. Nec tamèn omnes perditos esse puto. Sed iidem illi, qui tùm fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui caeteros viros clarissimos non receperunt; iidem, tanquàm aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquandò retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reipub. nostrae, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut sempè curae sit; & quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in caeteris rebus laudi nostrae suffragare. Quoniam consulibus decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dig-
ni-

nitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quòd hùc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est, &, ut tu divina tuâ mente prospexisti, & praedicasti, dum isti venirent, Cassius cum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quae est in Syria ad mare, se contulit. Ibi spero celeritè eum poenas daturum. Nam nequè, quòd refugiat, habet: nequè diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere. Spero etiam confectum esse jam, & oppressum. Quare non puto, Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romae acturos consulatum. Itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiae dent, spero, te posse impetrare. Praeterea mihi promiserunt Pansa, & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verriusque nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non mediusfidius cupiditate provinciae produci longius spatium mihi volo. Nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quae ego ne frustrà subierim, neve prius, quàm reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, valdè laboro. Nam, si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem, ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique pub. non praestiterunt, id consequi, & reficere volo. Quod alitè non potest fieri, nisi spatium habuero. Id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curae sit. Egc me de repub. ità puto esse meritum, ut
non

non provinciae istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti, periculique societate, sed etiam hujus temporis studio, & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellae ad rempub. traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & repub. Syriam, exercitusque, qui ibi erant conjunxi. Nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaque praesidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam, & nunc non minora pericula reipub. à Dolabella instarent, quam ab Antonio. Atque haec omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellae eram, conjunctissimus sanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam, sed omnibus meis bellum primus indixi. Haec etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto: tamen non despero, nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. At tamen, si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus, & optimi cujusque officiis, majore cum auctoritate apud caeteros erimus, & eo plus prodesse reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed mediisfidius, ea esse eum opinione, & tua & ipsius, & in primis mea causa gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data IV. Kal. Jun. Pergae.

ARGUMENTUM.

Hic quoque res à se gestas exponit: invehitur in Rhodios: de Dolabella opetabilia nuntiat.

Len-

Lentulus P. F. Proquaes. Proprae. Cos. Prae. Trib. Pl.
Senatui, Populo, plebique Romanae S. D.

SI valetis, liberique vestri valent, benè est: ego quoquè valeo. Scelere Dolabellae oppressa Asia in proximam provinciam Macedoniam, praesidiaque reipub. quae M. Brutus, vir clarissimus, tenebat, me contuli, & id egi, ut, per quos celerrimè posset, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertimisset Dolabella, & vastata provincia, correptis vectigalibus, praecipuè civibus Rom. omnibus crudelissimè denudatis, ac divenditis, celeriusque Asia excessisset, quàm eò praesidium adduci potuisset: diutiùs morari, aut expectare praesidium non necesse habui, & quamprimùm ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut & reliqua vectigalia exigere, & quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellae in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, & paratas in aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus proquaes. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in reipub. conjunctissimus, Rhodum reverti, confisus auctoritate vestrà, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicaretis, foedere quoquè, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio Cos. renovatum erat; quo juraverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos Senatus, populusque Rom. quae res nos vehementer fefellit. Tantùm enim abfuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam, à Rhodiis urbe, portu, statione, quae extrà urbem est, comiteatu, aqua

aqua deniquè prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cùm navigiis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque majestatis non solùm juris nostri, sed etiam imperii, populique Rom. idcirco tulimus, quòd, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atquè omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorum, contractas in Lycia à classe ejus obsideri. Hujus rei timore, P. C. percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia priùs experi malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in Senatum eorum, quàm diligentissimè potui, causam reipub. egi; periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autèm tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quàm bonos, ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propensè non crederent esse factam; ut patientiam senatus, & optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare: ut deniquè omnia, quae improbi fingeant, magis vera existimarent, quàm quae verè facta erant, & à nobis docebantur. Qua mente etiam antè nostrum adventum, post Trebonii indignissimam caedem, caeteraque tot, tamque nefaria facinora, binae profectae erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidèm novo exemplo, contrà leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Haec sive timore (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent; sive furore; sive potentia paucorum (qui & antea pari contumelia

viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes) nullo exemplo, nequè vestra ex parte, nequè nostro praesentium, nequè imminente Italiae, urbiq; nostrae periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petiisset, mederi, cum facilè possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro. Quam suspicionem consecutae res aliquot auxerunt, maximèque, quòd subito ex Lycia Sext. Marius, & C. Titius, legati Dolabellae, à classe discesserunt, navique longa profugerunt onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restituimus: iidemque, quòd maximè verebatur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus: classem fugientem persecuti sumus usquè Sydam, quae extrema regio est provinciae meae. Ibi cognovi, partem navium Dolabellae diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumque petisse: quibus disiectis: cum scirem C. Cassii, singularis civis, & ducis, classem maximam fore praestò in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, & diligentiam vobis. P. C. & reipub. praestem, pecuniamque, quàm maximam potero, & quàm celerrimè, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reipub. fidem praestiterunt in conservanda pecunia à me deposita; quique scelere, ultrò deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inie-

inierunt; faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, gravitèr constitueritis; nosque vestra auctoritate firmaveritis; faciliùs, & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus. Intereà, quò commodiùs vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim, praesidium necessarium, voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circitèr xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphiliam venerunt. Hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quae in Syria est, venisse: non receptum, conatum esse aliquotiès vi introire: repulsum sempèr esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circitèr amissis, aegrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versùs: ea nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, qui, à Cassio relictis, urbi illi praeerant: caeteros per Amanum in Ciliciam descensisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autèm cum suis omnibus copiis, nuntiatum esse, quatruidi iter à Laodicea abfuisse, tum, cum Dolabella eò tenderet. Quamobrèm opinione celeriùs, confido, sceleratissimum latronem poenas daturum. iv. Non. Jun. Pergae.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat; sequè, & illos optimè de Rep. meritos affirmat.

C. Trebonius Cic. S. D.

SI vales, benè est. Athenas veni ad xi. Kal. Jun. atquè ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiae fama. Qua ex re quantam voluptatem coeperim,

scire potes etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atquè adeo nostro, (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabiliùs omnibus iis, qui Athenis sunt, est, studiosiùs earum artium, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quo verè facere possum, libentèr quoquè gratulor, nec minùs etiam nobis; quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libentèr quoquè diligamus. Qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam vicere, non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm, nobis obtinentibus Provinciam, faceret. Cui nos & charitate, & amore tuum officium praestatueros, non debes dubitare. Illud quoquè erit nobis curae, ut Cratippus unà cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quae tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermitteremus, quò in dies longiùs, discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageritis in repub. cum has litteras dabam, non sciebam. Audiebam quaedam turbulenta, quae scilicèt cupio esse falsa, ut aliquandò otiosa libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamèn nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis videbor: turpitude personae ejus, inquam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam

ira-

Iracundiae nostrae, quae justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deindè, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos laesit, tamèn certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimùm ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Caesaris scribas, non patiaris, me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. Die VIII. Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Varia scribit de rumoribus è Syria allatis, de civitatis otio, de Oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium, is autèm Syriam regebat, ut infra patet.

M. T. C. Q. Cornif. Collegae S. D.

GRata mihi vehementèr est memoria nostri tua, quàm significasti litteris: quam ut conserves, non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ità rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quaedam nuntiata sunt: quae, quia tibi sunt propiora, quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm mea. Romae summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod, & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curae esse Caesari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quamdam, & licentiam nactum, scribere audaciùs, & caetera quidèm fortassè, quae etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo saepè suspicatus sum, te à judicio nostro, sic scilicèt, ut doctum hominem à non indocto, paullulùm dissidere. Huic tu libro maximè velim ex animo, si minus, gratiae causa suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, descri-

bant, ad teque mittant: puto enim, etiamsi rem minus probabis: tamen in ista solitudine, quidquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatemque commendas: facis tu quidem omnium more; sed velim ac existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimae dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat: praesentem Reip. statum accusat, cum Caesaris excusatione.

M. T. C. Cornificio Collegae S. D.

QUod extremum fuit in epistola, quam à te proximè accepi, ad id primum respondebo; animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas; ego autem numquam, cum mihi denuntiatum esset à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temerè, nec antè, quam scisses, quòd iste, nescio qui Caecilius Bassus erumperet, quidquam certi constitutum: id ego & speraram prudentia tua fretus; &, ut considerem, fecerunt tuae gravissimae litterae. Idque ut facias quam saepissimè, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contra accidit. Istic enim bellum est exortum, hic pax consecu-

cuta: sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamèn, quae ne ipsum Caesarem quidèm delectent. BELLORUM enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solùm fiant, quae velit victor, sed etiam, ut iis mos gerendus sit quibus adjuutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Caesaris nostri aequissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, & Publii poemata. Nihil tam deesse scitò, quàm quicum haec familiaritèr, doctèrque rideam. Is tu eris, si quamprimùm veneris: quod ut facias, non mea solùm, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriae administratione, eamque optat à bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

M. T. C. Cornificio S. D.

Libentissimè legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quòd cognovi, meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas libentèr lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse à Caesare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo benè, & feliciter evenire. Quod ità fore confido, fretus, & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspitione quod scribis, sanè me commovit; quantum copiarum haberes, cùm ipse conjectura consequi poteram, tùm ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eae perducantur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tandiù te,

nuit, quamdiù in provincia Parthi fuerunt. Sed haec meliùs ex re, & ex tempore constitues. Mihi quidè usquè curae erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te numquàm habui cui darem, quin dederim, à te ut idem facias, peto, in primisque, ut ità ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Focatur, quia Cornificius Sinuessanae villae hospitio uti noluerat, & crebras ab eo litteras petit.

M. T. C. Cornificio Collegae S. D.

GRatae mihi tuae litterae, nisi quòd Sinuessanum diversorioium contempsisti. Quamquidè contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumanò, & Pompejano reddideris. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesces. Ego enim respondere faciliùs possum, quam provocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacescam: nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus; haec cum essem in Senatu, exaravi. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Anitium Senatorem, ejusque negotia, & dignitatem.

M. T. C. Cornificio S. D.

CAnicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera: eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. In primisque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram, à
sum-

summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: caeterisque rebus omnibus ejus dignitati, rei-que, si me amas, consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

A R G U M E N T U M.

Narrat de statu Reipub. post Caesaris mortem: hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in potestate Reip.

M. T. C. Cornificio S. D.

NOS hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contrà arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè, nam sentiet, quos lacesierit. Ego autèm acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis; à me futura debes cognoscere: quorum quidèm non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni, nostri-que longè gentium absunt. Pansa & sentit benè, & loquitur fortitè. Hirtius noster tardiùs convalescit. Quid futurum sit, planè nescio. Spes tamèn una est, aliquandò populum Rom. majorum similem fore. Ego certè reip. non deero: &, quidquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kalend. Jan. Senatus frequens mihi est assensus, tum de caeteris rebus magnis, & necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, nequè cuiquam tradendis, nisi quid ex S. C. successisset. Hoc egò cum reip. causa censui, tum meherculè in primis retinendae dignitatis tuae. Quamobrèm te amoris nostri causa rogo, reipubl. causa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiari, atquè ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse praes-
tan-

tantiùs. Verè tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud & praeteriit, & leviùs est: haec magna res est. Fac, ut provinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum respondet ad ea, quae de Provincia Cornificii à Stratorio cognoverat: deinde quasi forma Reip. mittit.: & philosophia laudat.

M. T. C. Cornificio S. D.

OMnem conditionem imperii tui, statumque provinciae mihi demonstravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quò tua major dignitas, eò, quae tibi acciderunt, minùs ferenda. Nequè enim, quae tu proptèr magnitudinem, & animi, & ingenii moderatè fers, à te non ulciscenda sunt, etiamsi non sint dolenda. Sed haec posteriùs. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. Quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in prismisque Caesaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autèm, & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quaeris? magna spes est in eo. Nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriae causà facturum. Antonius autèm, noster familiaris, tanto se odio esse, intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Octob. Brundusium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare.

Ha-

Habes formam reipub. si in castris potest esse reip. in qua tuam vicem saepè doleo, quòd nullam partem per aetatem sanae, & salvae reip. gustare potuisti. Atquè antehàc quidèm sperare saltèm licebat; nunc etiam illud ereptum est. Quae enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quaerere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidèm & haec, & omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiae gratiam, quae me non modò à solitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat. Tibique idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu meliùs. Stratorium nostrum cum sempè probassem, tum maximè in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratiùs facere nihil potes.

ARGUMENTUM.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in Remp. incumbat: scribit de legatis ad Antonium à Senatu missis; Pinarium commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

EGO nullum locum praetermitto (nec enim de-beo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidèm. Sed mea studia ergà te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quàm ex meis esse nota. Te tamèn hortor, ut omni cura in rempub. incumbas. Hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandae dignitatis tuae. Sed hac de re aliàs ad te pluribus. Cum enim haec scribebam, in expectatione erant omnia. Nondùm legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum
nun-

nuntio paruisset. Ego tamèn, ut primùm occasio data est, meo pristino more rep. defendi: me principem Senatui, populoque R. professus sum: nec, posteaquàm suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendae salutis, libertatisque communis. Sed haec quoquè te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim: cui cùm proptèr omnes virtutes, tum etiam proptèr studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem & tu multùm amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamèn. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratissimi hominis litteris tuum & ergà illum, & ergà Dionysium studium perspiciamus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit ex litteris Cornificii S. C. esse factum; hortatur, ut Reip. causam amplectatur. Lucejo se nulla re defuturum pollicetur.

M. T. C. Cornificio S. D.

Liberabilibus litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, nequè postero. Quinquatribus, frequenti senatu, causam tuam egi, non invita Minervá. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit. Magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Calvisii, & Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus caeteris, ad XIII. Kalend.

Jan.

Jan. fundamenta reip. jeci : eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuae. Mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis. Nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reipub. provinciam absens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus; neque solum spe, sed certa re jam, & possessione deturbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciaeque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam caecum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Graeciam, desperata libertate, rapiebar, cum me Etesiae, quasi boni cives, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi; postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui: sic sum in Antonium inventus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet, meque cum elicere vellet ad caedis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conjeci in Caesaris Octaviani plagas. Puer enim egregius praesidium sibi primum, & nobis, deinde summae reipub. comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus a Brundusio pestis patriae fuisset. Quae deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. Neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat,

lat, ut ait Terentius. Quamobrè, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidè ad puppim. Una navis est jam bonorum omnium: quam quidè, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinàm prospero cursu! Sed, quicumque venti erunt, ars nostra certè non aberit. Quid enim praestare aliud virtus potest? Tu fac, ut animo magno sis, & excelso, cogitesque, omnem dignitatem tuam cum rep. conjunctam esse debere. P. Lucejum mihi meum commendas, quem quibuscumque rebus potero, diligentè tuebor. Hirtium quidè, & Pansam collegas nostros, homines in consulatu reip. salutare, alieno sanè tempore amisimus, rep. Antoniano quidè latrocinio liberata, sed nondùm omninò explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquàm admodùm sumus jam defatigati: sed **NULLA** lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verùm haec haftenùs. Ab aliis te de me, quàm à me, ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quae maximè vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam litteris ad coelum laudibus extulisti rumores duriores erant. Id quale sit, omninòque quid istic agatur, facias me velim certiolem. Vale.

ARGUMENTUM.

Haeredes Turii commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, & honestus, haeredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Considium Gallum, L. Servilium Posthumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. Tanta enim liberalitate se tua usos praedicabant,

bant, ut iis plùs à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebo tamèn; scio enim quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quarè à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quàm maximus his litteris cumulus accedat. Caput autèm est meae commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, haereditatem Turianam avertere; caeterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, & observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementèr etiam, atquè etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Aufidii equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

SEX. Aufidius & observantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore equitis Romani nemini cedit. Est autèm ità temperatis, moderatisque moribus ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quae sunt in Africa, ità commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementèr, mi Cornifici, rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Cornificii factum non probat: quia non animadvertat in quosdam Lilybaeo minantes: studium in Rempub. laudat. De omittenda gratiarum actione assentitur, addit de pecunia, & de Rep.

M. T. C. Cornificio S. D.

Assentior tibi, eos quos scribis Lilybaeo minari, istic penas dare debuisse: sed metuisti, ut ais,
ne

ne nimis liber in ulciscendo videre. Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quòd societatem reipub. conservandae tibi mecum à patre acceptam, renovas, gratum est: quae societas intèr nos sempèr, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas. Nec enim id intèr nos facere debemus. Senatus saepiùs pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de H. S. xx. nec de H. S. DCC. quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autèm ex S. C. imperandum; mutuumque sumendum censeo. In reipub. quid agatur, credo, te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent prescribere, ego sum spe bona: consilio, curà, labore non desum: omnibus inimicis reipub. esse me accerrimum hostem prae me fero. Res nequè nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosè L. Aelii Lamiae negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusari.

M. T. C. Cornificio S. D.

NON modò tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Rom. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est, tum cum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quòd liberè, & fortitèr salutem meam defendisset. Nec ex eo amor intèr nos natus est: sed, quòd erat vetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad haec officia, vel merita potiùs jucundissima con-

sue-

suetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto, te jam expectare, quibus eum tibi verbis commendem. Causam enim tanti amoris intelligis. Quae verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiae, procuratores, liberos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiae causa studiosè omnia facturus sis. Quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omninò consulibus illis numquam affuit scribendo. Deindè omnia tum falsa S. C. deferebantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano S. C. me censes affuisse, qui ne Romae quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. Sed haec haec tenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat: scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

M. T. C. Cornificio S. D.

ITA ne praetèr litigatores nemo ad te meas litteras? multae istae quidem. Tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. Sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? Aut quid mihi jucundius, quam, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te

Cc

aut

aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitrato facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem, quibus quidem me à te provocari oporteret. Quamvis enim occupatus sis, otii tamèn plus habes, aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & à me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cùm antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tùm hoc tempore multò distineor vehementiùs. Ut enim graviùs aegrotant ii, qui, cum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementiùs nos laboramus, qui, profligato bello ac penè sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed haec hactenùs. Tu tibi, mi Cornifici, fac, ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem, verumtamèn multò mihi notioram amorem tuum effecit Cherippus. O hominem sempèr illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam suavem! vultus meherculè tuos mihi expressit omnes, non solùm animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad caeteros. Requisivi equidem proprias ad me unum à te litteras, sed nequè vehementèr, & amantèr. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari: propterea quòd & orbus est senatus, consulibus amissis, & incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conquiritur undiquè, ut optimè meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse,

esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucejo nihil tibi concedo, quò studiosior ejus sis, quam ego sum. Est enim nobis necessarius. Sed à magistris cum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, sese, quò minùs id facerent, & compromisso, & jurejurando impediri. Quarè veniendum arbitror Lucejo. Quamquàm, si meis litteris obtemperavit, cum tu haec leges, illum Romae esse oportebit. Caeteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansae mortem ignorares, scripsisti quae per nos ab eo consequi te posse arbitrarerò. Quae te non fefellissent, si viveret. Nam te diligebat. Post mortem autèm ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Horatio, valdè laudo. Illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo aequiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Haec ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua chariorem. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD C. MEMMIUM, ET ALIOS,

LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Memmius, lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ. condemnatus, Athenis exul habitabat, ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in Provinciam, cum haec scripsit, ut in ep. 11. lib. 5. ad Att.

M. T. C. Memmio S. D.

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libentè te Athenis visurus essem, quòd injuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua fers injuriam, laetitia: tamèn vidisse te mallet. Nam, quod est molestiae, non sanè multò leviùs est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis certè, si vidissem te, plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cum id satis commodè facere poterò. Intereà quod per litteras & agi tecum, &, ut, arbitror, confici potest, agam. Nunc te illud primùm rogabo, ne quid invitus mea causa facias; sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ità mihi des, si tibi, ut id

li-

libentèr facias , antè persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt ; nisi quòd in philosophia vehementèr ab eo dissentio. Sed & initio Romae , cum te quoquè , & tuos omnes observabat , me coluit in primis : & nupèr , cum ea , quae voluit , de suis commodis , & praemiis consecutus est , me habuit suorum defensorum , & amicorum ferè principem : & jam à Phaedro , qui nobis , cum pueri essemus , antequàm Philonem cognovimus , valdè , ut philosophus , postea tamèn , ut vir bonus , & suavis , & officiosus , probabatur , traditus mihi , commendatusque est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset , uti te sibi placarem , peteremque , ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes ; nihil scripsi ad te ob eam rem , quòd aedificationis tuae consilium mea commendatione nolebam impedi-ri. Idem , ut veni Athenas , cum idem , ut ad te scriberem , rogasset ; ob eam causam impetravit , quod , te abjecisse illam aedificationem , constabat intèr omnes amicos tuos. Quod si ita est , & si jam planè tua nihil interest : velim , si qua offensiuncula facta est animi tui , perversitate aliquorum , (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem , vel proptèr tuam summam humanitatem , vel etiam honoris mei causà. Equidèm , si , quid ipse sentiam , quaeris ; nec , cur ille tantoperè contendat , video , nec cur tu repugnes : nisi tamèn multò minùs tibi concedi potest , quàm illi , laborare sine causa. Quamquàm Patronis & orationem , & causam tibi cognitam esse , certò scio. Honorem , officium , testamentorum jus , Epicuri auctoritatem , Phaedri obtestationem , sedem , domicilium , vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam , rationemque , quam sequitur in philosophia derideamus licet , si hanc

ejus contentionem volumus reprehendere. Sed mercurè, quandò illi, caeterisque, quos illa delectant, non valdè inimici sumus; nescio, an ignoscendum sit huic, si tantoperè laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquandò est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem. Nihil est illo mihi nec chariùs, nec jucundiùs. Is, non quò sit existis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valdè diligit Patronem, valdè Phaedrum amavit) sic à me hoc contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogitando molestus, ut nihil unquàm magis. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim, ità etiàm, si aedificaturus esses nunc verò, si audierit, te aedificationem deposuisse, nequè tamèn me à te impetrasse; non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrèm peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Priùs velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libentè facias, quàm ut facias. Sic tamèn habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit, ut Evandro statuario de sacrarii habitatione accommodet.

M. T. C. Memmio S. D.

C Aviano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multùm utor, & patrono ejus M. AEmilio familiarissimè. Peto igitur à te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam proptèr opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kalend. Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis

ro-

rogem. Nequè tamèn dubito, quin, si tua nihil, aut non multùm intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares: mihi certè gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem & antè praesens commendarat.

M. T. C. Memmio S. D.

A. Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tàm mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum praeterea summo officio, & summa observantia tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Volaterranos accuratè commendat.

M. T. C. Q. Valerio Q. F. Orcae, Legato, Praet. S. D.

CUM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. Magno enim meo beneficio affecti cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. Nam nec in honoribus meis, nec in laboribus umquàm defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamèn, quod te vehementissimè diligo, quòdque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, praesertim, cum propè praecipuam causam haberent ad jus obtinendum: primum, quòd Syllani temporis acerbitatem, Deorum immortalium benignitate subterfugerunt: deindè, quòd summo studio pop. Rom. à me in consulatu meo defensi sunt. Cum enim tribuni pl. legem iniquissimam

de eorum agris promulgassent, facilè senatui, populoque Rom. persuasi, ut eos cives, quibus fortuna percisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Caesar primo suo consulatu in lege agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrèm est tuae prudentiae, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam, atquè imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certè illam integram omnem causam reservare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed haec, quae scripta sunt suprà, eò spectant, ut te hortet, & suadeam: reliqua sunt, quae pertinent ad rogandum: ut non solùm tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quòd mihi opus sit, me à te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quae & à diis immortalibus, & à praestantissimis in nostra repub. civibus summo Senatus, populi que Romani studio conservatae sunt, tuae fidei, justitiae, bonitatisque commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ità defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos; nullum officium, nullum deniquè certamen, in quo illis prodesse possem, praetermitterem; sed, quando apud te nihilominus hoc tempore valere me confido, quàm valuerim sempèr apud omnes; pro nostrâ summâ necessitudine, parique intèr nos, & mutua benevolentia abs te peto, ut ità de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio

lio isti negotio praepositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possemus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orcae, Legato,
Propraet. S. D.

NON molestè fero, eam necessitudinem, quae mihi tecum est, notam esse quamplurimis. Nequè tamèn ob eam causam, quòd tu optimè existimare potes, te impedio, quòd minùs susceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex voluntate Caesaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. Nam, cum multi à me petant multa, quod de tua ergà me voluntate non dubitent; non commito, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ineunte aetate familiarissimè sum usus. Ejus & Syllani temporis injustissima calamitate dolui: & cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamèn in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolunitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquàm è naufragio reliquias contulisset. Hoc autèm tempore eum Caesar in Senatum legit: quem ordinem ille ista possessione amissa, tueri vix potest. Gravissimum autèm est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimèque convenit, ex eo, agro qui Caesaris jussu dividatur, eum moveri, qui Caesaris beneficio Senator sit. Sed mihi minùs libet multa de aequitate rei scribere, ne causa potiùs apud te valuisse videar, quàm gratia. Quamobrèm te majorem in modum rogo, ut C. Curtii

tii rem meam putes esse; quidquid mea causa faceres, ut id C. Curtii causa cum feceris, meum existimes, quod ille per me habuerit id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Generatim omnes amicos Cuspii commendat: nominatim L. Julium, & P. Cornelium.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orcae, Legato,
Propraet. S. D.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Credo, te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequeretur paludatum; & idem postea plurimis verbis tecum egisse, ut quoscunque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus: mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotiis praesesset. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum convenit, & simul significem, de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam. Nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus, cum diligen-

tis-

tissimè quid agimus, uti solemus. Nova quaedam postulat; & putat, me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quandò assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modò re, sed etiam verbis, vultu deniquè expresseris. Quae quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamèn suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solùm, quia mihi Cuspius dicit, credo, tametsi id satis esse debebat, sed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propedièm judicabo, tibi que ut confido, gratias agam. Ego, quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitror, omnia studiosè, diligentèrque curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. Cujus causa quantoperè cuperem, deberemque, profectò ex me facilè cognovisti. Vehementèr te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimùm, quàm saepissimè gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit à Cluvio, ne vectigal, Atellano municipio, impositum, exigat: sed integram causam Caesari conservet.

M. T. C. Cluvio S. D.

CUM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me observantia, ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia, quan-
to-

toque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectioem, cum & maxima res municipii honestissimi, mihiq; conjunctissimi, & summum meum officium ageretur; pro tuo animo in me singulari existimavi, me oportere ad te accuratius scribere. Et si non sum nescius, & quae temporum ratio, quae tua potestas sit: tibiq; negotium datum esse à C. Caesare, non judicium, praeclare intelligo. Quare à te tantum peto, quantum & te facere posse, & libentè mea causa facturum esse arbitror. Et primùm velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali consistere; his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamèn mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne de miseriis meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Caesari nos causam municipii probaturos; non erat causa, cur à te hoc tempore aliquid contenderem. Sed, quia confido, mihiq; persuasi, illum & dignitatis municipii, & aequitatis, & voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem; ideò à te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilominus à te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse; tamèn majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem à te Rhegienses impetravisse. Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt; tamèn tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: praesertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complures necessarios. Hoc me
non

non sine causa facere, nequè aliqua levi ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror: tamèn mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum umquàm fuisse tempus nequè honorum, nequè laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me extiterit singulare. Quaproptèr à te etiam, atquè etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, & maxima benevolentia majorem in modum peto, atquè contendo, ut cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentia conjunctissimum, id mihi des; quod erit hujusmodi, ut, si à Caesare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus: sin minùs, pro eo tamèn id habeamus, quandò à te data sit opera, ut impetremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris: tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxis. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini praedia ne attingat.

M. T. C. M. Rutilio S. D.

CUM & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam ergà me benevolentiam expertus essem; non dubitavi à te petere, quod mihi petendum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse optimè scio; quanti autèm facere debeam & tu, & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petivit à me, ut ad te quàm accuratissime scriberem de re C. Albini senatoris: cujus ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sex-

tii.

tii. Hoc idcirco scripsi, ut intelligeres, non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem haec est. A. M. Laberio C. Albinus praedia in aestimationem accepit, quae praedia Laberius emerat à Caesare de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è repub. dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Caesar Syllanas venditiones, & assignationes ratas esse velit, quò firmiores existimentur suae: si ea praedia dividantur; quae ipse Caesar vendidit, quae tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, praedia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modò laetitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque Cn. Puppium commendat.

M. T. C. Crassipedi S. D.

QUAMQUAM tibi praesens commendavi, ut potui diligentissimè, socios Bithyniae; teque tum mea commendatione, tum etiam tua spontè intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commendare: tamen, cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate; non dubitavi haec, ad te scribere. Volo enim, te existimare, me, cum universo ordini publicanorum

rum

rum multum sempèr libentissimè tribuerim, idque pro magnis ejus ordinis ergà me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicae societati; quae societas ordine ipso, & hominum genere pars est maxima civitatis. Constat enim ex caeteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valdè mihi familiares, in primisque iis, cujus praecipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quae cum ità sint, majorem in modum à te peto, Cn. Puppius, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atquè omni liberalitate tueare, curesque, ut ejus operae, quod tibi facilè factu est, quàm gratissimae sint sociis, remque, & utilitatem sociorum (cujus rei quantam potestatem quaestor habeat, non sum ignarus) per te quàm maximè defensam, & auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto, & spondeo, te socios Bithyniae, si iis commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

M. Terentium Varronem Quaestorem M. Bruto commendat, quem Caesar Gallia citeriori praefecerat, ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

M. T. C. M. Bruto S. D.

CUM ad te tuus quaestor M. Varro proficisceretur commendatione egere eum non putabam. Satis, enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quaesturae conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed, cum sibi ità persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras Maximum apud te pondus habituras; à meque contenderet, ut quàm diligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familia.

liaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas; cum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duae causae accesserunt, quae meam in illum benevolentiam auferent: una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria, deinde, quod mature se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. Sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in utrisque subsellis optima & fide, & fama, jam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremque honestissimum existimavit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundusio cum litteris, & mandatis profectus est ad Caesarem: qua in re & amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo, ac renuntiando. Videor mihi, cum separatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuisset, si prius causam, cur eum tantoperè diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse: sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & usui: nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & à cupiditate omni remotissimum, praeterea magni laboris, summaeque industriae. Nequè ego haec polliceri debeo, quae tibi ipsi cum bene cognoveris, judicanda sunt: sed tamen in omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiae fores aperiantur; quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quaesturae fecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura
igi-

Igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam citeriorem administranti, commendat.

M. T. C. Bruto S. D.

QUIA sempèr animadverti, studiosè te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum ejus municipii sim, sed etiam quàm diligentèr solem meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidè m omnia commoda omnesque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta aedium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quae habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quae à colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoscendam, & administrandam, legatos equites Romanos misimus, Q. Fusidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercium Q. F. Peto à te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curae sit: operamque des, ut per te quàm commodissimè negotium municipii administretur, quamprimùmque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quàm honorificentissimè pro tua natura, & quàm liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo deinxeris: mihi verò etiam eò gratiùs feceris, quòd cum sempèr tueri municipes meos consuevi, tum hic annus praecipuè ad meam curam, officiumque pertinet. Nam constituendi municipii causa, hoc anno

Dd aedi-

aedilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Caesium hominem mihi maximè necessarium: (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si respub. municipii tuo studio, & diligentia benè administrata erit. Quod ut facias, te vehementèr etiam, atquè etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Q. Fusidium, Arpinatis municipii legatum, qui Tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

M. T. C. Bruto S. D.

A Liâ epistola communitèr commendavi tibi legatos Arpinatum ut potui diligentissimè; hac separatim Q. Fusidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione diminuam, sed ut hanc addam. Nam & privignus est M. Caesii, mei maximè & familiaris, & necessarii: & fuit in Cilicia mecum tribunus mil. quo in munere ità se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est praeterea, quod apud te valet plurimùm, à nostris studiis non abhorrens. Quarè velim eum quàm liberalissimo complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contrà suum commodum, secutus auctoritatem meam, quàm maximè ejus excellat industria. Vult enim, id, quod optimo cuique natura tributum est, quàm maximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi; quod ei continget, si hac mea commendatione tuum ergà se studium erit consecutus. Vale.

A R G U M E N T U M.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

M. T.

M. T. C. Bruto S. D.

L. Castronius Paetus, longè princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus planè vir, & cùm virtutibus, tùm etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autèm est familiarissimus, sic prorsùs, ut nostri ordinis observet neminem diligentius: quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscumque rebus commendaveris, tibi profectò jucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit, ut exactionem ejus pecuniae, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio, & diligentia curet.

M. T. C. Bruto S. D.

L. Titio Strabone, equite Romano in primis honesto, & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summae necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romae jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius quàm si mea res esset, quò est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas; operamque des, quod tibi aequum, & rectum videbitur, ut quàm commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum; quod ut tibi curae sit, ut omnia solent esse, quae me velle scis, te vehementè etiam, atquè etiam rogo. Vale.

Dd 2

AR-

A R G U M E N T U M.

Praecilium adolescentem patre natum Cessari amicissimo commendat.

M. T. C. Caesari Imp. S. D.

PRaecilium tibi commendo unicè, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium; quem cum adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem ergà me singularem mirificè diligo: tum patrem ejus, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quòd me non tecum, praesertim cum abs te honorificentissimè invitarer, conjungerem. Audiebam enim nostros proceres clamitantes: sed tamèn idem me consolatur: etiam, hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita loquuntur. Sed me minùs jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera praecepta. Quem versum senex Praecilius laudat egregiè, & ait posse eundem, & videre, & tamèn nihilominùs. Sed ut redeam ad id, undè coepi, vehementèr mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quae est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Praeciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meae. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem. Vale.

A R G U M E N T U M.

Apollonium. P. Crassi libertum, Caesari, bellum in Hispania contra Pompeii liberos gerenti commendat.

M. T. C. Caesari Imp. S. D.

P. Crassum, ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimum: &, ex eo cum ad ineunte ejus aeta-

ætate benè speravissem, tum optimè existimare coepi
 ex iis judiciis, quae de eo feceram, cognitis. Ejus
 libertum Apollonium jam tum equidè, cum ille vi-
 veret, & magni faciebam, & probabam. Erat enim
 & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehe-
 mentèr aptus: itaquè ab eo admodùm diligebatur.
 Post mortem autèm Crassi, eo mihi etiam dignior
 vissus est, quem in fidem, atquè amicitiam meam re-
 ciperem, quòd eos à se observandòs, & colendos
 putabat, quos ille dilexisset, & quibus charus fuisset.
 Itaquè & ad me in Ciliciam venit, multisque in re-
 bus mihi magno usui fuit, & fides ejus, & prudentia:
 &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quan-
 tùm studio, & fidelitate consequi potuit, non defuit.
 Quod cum speraret, te quoquè ità existimare, in
 Hispaniam ad te maximè ille quidèm suo consilio,
 sed etiam me auctore est profectus, Cui ego com-
 mendationem non sum pollicitus: non quin eam va-
 lituram apud te arbitrarer: sed nequè mihi egere com-
 mendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset,
 & propter memoriam Crassi de tuis unus esset: &, si
 uti commendationibus vellet, etiam per alios eum vi-
 debam id consequi posse. Testimonium meum de eo
 judicii, quod & ipse magni aestimabat, & ego apud
 te valere eram expertus, ei libentèr dedi. Doctum
 igitur hominem cognovi, & studiis optimis deditum,
 idque à puero. Nam domi meae cum Diodoro Stoi-
 co, homine, meo judicio, eruditissimo, multùm à
 puero fuit. Nunc autèm incensus studio rerum tua-
 rum, eas litteris Graecis mandare cupiebat. Posse ar-
 bitror: valet ingenio: habet usum: jampridèm in eo
 genere studii, litterarumque versatur: satisfacere im-
 mortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes
 opinionis meae testimonium: sed tu hoc facilius mul-

tò , pro tua singulari prudentia, judicabis ; & tamèn, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commendaberis , erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Sulpicio, Acajae praefecto, Manium Curium commendat. Vide epist. 4. & lib. 4. & epist. 6. lib. 6. cap. 29. lib. 7. & 50. hujus libri, & 1. lib. 16.

M. T. C. Ser. Sulpicio S. D.

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum venit, instituta: & Patris, cùm aliquotiès antea, tum proximè hoc miserimo bello domus ejus tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quam mea. Maximum autèm mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum praetèr caeteros observat, ac diligit. Quem si tu jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Ea enim est humanitate, & observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamèn si ita est, magnoperè à te quaeso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum antè has meas litteras contulisti, quam maximus postea commendatione cumulus accedat. Sin autèm proptèr verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondùm satis habes cognitum, aut quae causa est, cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut nequè majore studio quemquam, nequè justioribus de causis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiosè, & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potiùs spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores, eamque

tùm

tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate. Deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

M. T. C. Sulpicio S. D.

NON concedam, ut Attico nostro, quem elatum laetitia vidi, jucundiores tuae suavissime ad eum, & humanissime scriptae litterae fuerint, quam mihi. Nam etsi utrique nostrum propè aequè gratae erant: tamèn ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certè admonitus liberalitè Attico respondisses, (quod tamèn dubium nobis, quin ità futurum fuerit, non erat) ultrò ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modò rogare te, ut eò studiosius mea quoquè causa facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri potest, quàm polliceris) sed ne gratias quidèm agere, quod tu & ipsius causa, & tua spontè feceris. Illud tamèn dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego unicè diligo, non potest mihi non summè esse jucundum. Quod cum ità sit, esse gratum necesse est. Sed tamèn quandò mihi, pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet; utrumque eorum, quae negavi mihi faciendam, esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quam-

Dd 4

tum

tum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teque ità existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut Lysonem jam antea commendatum, in fidem, necessitudinemque suam recipiat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

CUM Lysonem Patrensi est mihi quidè hospitium vetus; quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus, familiaritas tanta nullo cum hospite; & ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romae annum propè ità fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissimè facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuere; tamèn, quòd in unius potestate erant omnia; & quòd Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque praesidiis, quotidie aliquid timebamus: effectum tamèn est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitem studio, ut omnia, quae vellemus, à Caesare impetrarentur. Quod intelliges ex iis litteris, quas Caesar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia; sed eò vehementiùs à te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias. Cujus dubia fortuna timidiùs tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi ut ne tu quidè mederi posses: explorata verò ejus incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quae ne sin-

gu-

gula enumerem, totam tibi domum commendo; in his adolescentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensiū legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus, causamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito quin in eo diligendo, caeterisque postea commendendo, idem, quod ego, sis judicii, & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulatè videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligentè scripsisse de se putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Asclapone Patrensi, medico utor valdè familiaritè, ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligentè me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

A R G U E M N T U M.

Domum, & rem familiarem M. AEmilii, maximeque C. Hammonium, libertum ejus commendat.

M.

M. T. C. Sulpicio S. D.

MAEmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyrae commorari; nihil esset necesse, plura me ad te de eo scribere: perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minùs, quàm & à me, & caeteris suis familiaribus. Sed, cum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quae est Sycione, remque familiarem, maxime C. Avianum Ammonium, libertum ejus: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio, & fide singulari, tum etiam, quòd in me ipsum magna officia contulit, mihi que molestissimis temporibus ita fidelitèr, benevoleque praestò fuit, ut si à me manumissus esset. Itaque peto à te, ut eum Ammonium & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum. Hominem prudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui à te diligatur. Vale.

A R G U M E N T U M.

T. Manlium suo Varronisque nomine commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

TManlium, qui negotiatur Thespiis, vehementer diligo. Nam & semper me coluit, diligentissimeque observavit, & à studiis nostris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magno-perè ejus causa vult omnia. Qui ita existimavit, etsi

suis

suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valdè confideret, tamèn mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidèm cùm Manlij familiaritas, tùm Varronis studium commovit, ut ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meae tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quàm maximè, quibuscunque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, iuveris, atquè ornaveris. Ex ipsius praetereà gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles, fructum à bonorum virorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Cossinium libertum commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

L. Cossinio, amico, & tribuli tuo valdè familiaritèr utor. Nam & intèr nosmetipsos vetus usus intercedit, & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinii domus me diligit, imprimisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ità commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quarè pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis; atquè eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuveris. Id & mihi vehementèr gratum erit, & tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni-

ni-

*ni remisisset. Deinde rogat, ut eundem omnibus officiis
omnique liberalitate complectatur.*

M. T. C. Sulpicio S. D.

CUM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligentè Lysonem, hospitem, & familiarem meum commendassem: tum verò, posteaquam ex litteris ejus cognovi, tibi cum falsò suspectum fuisse, vehementissimè laetatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ità enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse; quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romae de te loqui solitum esse. De qua etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamèn primùm, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantùm litterae meae potuerunt, ut, iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysonè, deponeres: deindè, credas mihi affirmanti, velim: me hoc non pro Lysonè magis, quam pro omnibus scribere: hominem esse neminem, qui umquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lysonè verò cum mecum propè quotidie esset, unaque viveret, non solum quia me libentè audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter etsi à te ità tractatur, ut jam non desideret commendationem meam; unisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamèn à te peto majorem in modum, ut eum etiam, atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accuratè commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

HAgesaretus Larisaeus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnoperè commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suae, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Mescinii Achaica negotia ex fratris hereditate.

M. T. C. Sulpicio S. D.

LMescinius eâ mecum necessitudine conjunctus est, quòd mihi quaestor fuit: sed hanc causam, quam ego, ut à majoribus accepi, semper gravem duxi, fecit virtute, & humanitate suâ justiolem. Itaque eo sic utor, ut nec familiaritè ullo, nec libentitè. Is quamquam confidere videbatur, te suâ causa; quae honestè posses, libentè esse facturum: magnum tamèn esse speravit apud te meas quoque litteras pondus habituras. Id cum ipse ita judicabat: tum pro familiari consuetudine saepè ex me audierat, quam suavis esset inter vos, & quanta conjunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari, ut ejus negotia, quae sunt in Achaja, ex eo; quòd haeres est M. Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum jure,

re, & potestate, quam habes, tùm etiam auctoritate, & consilio tuo. Sic enim praescripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quae in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, &, quòd commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei causâ suscipias, vehementèr te etiam, atquè etiam rogo. Illud praeterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliore erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quandò cum senatore res est, Romam rejeceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido consule, non quae te aliquid juberent, (nequè enim id tuae dignitatis esse arbitramur esse) sed quodammodò, quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem, quàm id beneficium benè apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem; sic enim velim existimes, non minùs me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed cùm illum studeo quàm facillimè ad sùum pervenire, tùm illud laboro: ut non minimum hac meâ commendatione se consecutum arbitretur.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Sulpicio, quòd AEmilium Avianum liberalitèr, honorificèque tractasset, eundemque de nuò commendat: laudat in extremo Servium filium.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Licèt eodem exemplo saepiùs tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligentèr observes: quod feci in aliis, & faciam, ut video, saepiùs: sed tamèn non parcam operae, &, ut vos in vestris formulis, sic ego epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus

nus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit & suo, & AEmilii Aviani, patroni sui, nomine. Nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se praesentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum causa, quos ego tibi, summa necessitudine, & summa conjunctione adductus, commendaveram, quod M. AEmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis, maxime necessarius, homo & magnis meis beneficiis devinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prois amicis meis, quam ego praesens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quam tu, quid mea: sed hoc non dubito, quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes, quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissime, conjunctissimeque vivo, magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Mescinio humanissime tractato: rogatque, ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat; commendat etiam Lacedaemonios.

M. T. C. Sulpicio S. D.

ETSI libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cupiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. Incredibile est enim, quas
mi-

mihî gratias omnes agant , etiam mediocritèr à me tibi commendati. Quae mihî omnia grata , sed de L. Mescinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te , ut meas litteras legeris , statim procuratoribus, suis pollicitum esse omnia , multò verò plura , & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam , atquè etiam mihî dicendum esse) velim existimes mihî te fecisse gratissimum. Quod quidè m hoc vehementiùs laetor, quòd ex ipso Mescinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cùm virtus , & probitas , & summum officium , summaque observantia ; tùm studia illa nostra , quibus antea delectabamur , nunc etiam vivimus. Quod reliquum est , velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus , quae te erunt dignae: sed duo , quae te nominatim rogo : primùm , ut , si quid satisfidendum erit , ampliùs eo nomine non peti , cures ut satisfidetur fide meâ : deindè , cum ferè consistat haereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quae uxor Mindii fuit , adjuves, in easque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. Quod si putarit illa fore , ut opinio nostra est , negotium conficiemus. Hoc ut assequamur , te vehementèr etiam, atquè etiam rogo. Illud , quod suprâ scripsi , id tibi confirmo, in meque recipio , te ea , quae fecisti Mescinii causâ , quaeque feceris , ita benè collocaturum, ut ipse iudices, homini te gratissimo , jucundissimo benignè fecisse. Volo enim ad id , quod meâ causa fecisti hoc etiam accedere. Nec Lacedaemonios dubitare arbitror, quin ipsi suâ , majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei , & justitiae tuae : & ego , qui te optimè novissem , non dubitavi, quin tibi notissima & jura , & merita populorum essent. Itaque , cum à me peteret Philippus Lacedaemonius, ut tibi civitatem commendarem ; etsi memi-

ne

neram, me ei civitati omnia debere; tamèn respondi, commendatione Lacedaemonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achajae civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices quòd tu iis praesis: eundemque me ità judicare, te, quod unus optimè nosses, non nostra solùm, sed etiam Graeciae monumenta omnia, tua spontè amicis Lacedaemoniis & esse, & fore. Quarè tantùm à te peto, ut, cum ea facies Lacedaemoniorum causa, quae tua fides, amplitudo, justitia postulat; his si tibi videbitur, significes, te non molestè ferre, quòd intelligas, ea, quae facias, mihi quoquè grata esse. Pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curae mihi suas res esse. Hoc te vehementè etiam, atquè etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Diligentissima commendatio Capitonis pro haereditate Antistii.

M. T. C. L. Planco S. D.

NON dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi à patre relictis sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non iis modò causis, quae speciem habent magnae conjunctionis, sed iis etiam, quae familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eò magis, quòd intellexi, ut primùm per aetatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te primis coeptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm studiorum, quod ipsum est per se grave; tùm eorum studiorum, earumque artium, quae per se ipsae eos, qui voluntate eadem

Ee

sunt,

sunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, haec tam longè repetita principia quò spectent. Id primùm ergò habeto, non sine magna, justaque causa hanc à me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissimè. Notae tibi sunt varietates meorum temporum. In omni genere & honorum, & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis praestò fuit, & paruit & temporibus, & fortunae meae. Hujus propinquus fuit T. Antistius. Qui cum sorte quaestor Macedoniam obtineret, nequè ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit. Nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquiùs, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; praesertim cum sciret, quanti is Caesarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus, tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniae, non possum dicere, eum praefuisse, nequè possum negare, eum affuisse, sed non plùs duobus, aut tribus mensibus. Deindè abfuit à castris: fugit omne negotium. Hoc mihi, ut testi, velim credas. Meam enim ille moestitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque addidit se in intimam Macedoniam, quò potuit longissimè à castris, non modò ut non praesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidè. Is post praelium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit. Ibi eum Caesar cum vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit; Romam jussit venire. Ille in morbum continuò incidit: ex quo non convaleuit. Aeger Corcyram venit: ibi est mortuus. Testamento, quod Romae Paulo, & Marcello COSS. fecerat, haeres ex parte dimidia, & tertia est Capito. In sextante

te sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse. Ea est ad H. S. xxx. sed de hoc Caesar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, & omni cursu nostro totius vitae simillimo, rogo, à te ita peto, ut majore cura, majore studio non possim; ut hanc rem suscipias meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Caesaris beneficio haereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia quae potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petivissem, ultrò te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero, cujus ipse Caesar esse optimus iudex potest: semper Caesarem Capito & dilexit, & coluit. Sed ipse hujus rei testis est: novi hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Caesarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis; quam partem in repub. causamque defenderim; per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Caesaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Caesarem, me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quòd fuerim moderatior, temperatiorque, quàm in ea parte quisquam id me fecisse maximè auctoritate Capitonis: cujus similes si reliquos necessarios habuissem, reipub. fortassè nonnihil, mihi certè plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance si effeceris, meam de tua ergà me benevolentia spem confirmaveris, ipsumque Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ac tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

A R G U M E N T U M.

L. Manlium in haereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

M. T. C. Acilio Procos S. D.

L. Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli: erat enim adscriptus in id municipium antè civitatem sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinae nupèr mortuus est; nullam omninò arbitramur de ea haereditate controversiam eum habiturum: & est hodiè in bonis: sed quandò habet praeterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc haereditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihi que familiarissimum, his studiis litterarum, doctrinaeque praeditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Flavium, Pisonis generi sui cum viveret, pernecessarium, commendat.

M. T. C. Acilio Procos S. D.

C. Flavio, honesto, & ornato equite Romano, utor valdè familiaritèr: fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius, meque diligentissimè observat & ipse, & L. Flavius, frater ejus. Quaproptèr velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua dignitate poteris, quàm honorificentissimè, & quàm liberalissimè C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed praeterea

ti-

tibi affirmo, nequè id ambitione adductus facio, sed tùm familiaritate, & necessitudine, tùm etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & observantia, & prae-terea splendore, atquè intèr suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

IN Alesina civitate tàm lauta, quàm nobili, conjunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum, & Philonem. Sed vereor, ne, quia complures tibi praecipuè commendo, exaequare videar ambitione quadam commendationes meas; quamquàm à te quidèm cumulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrèm peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque patietur, commodas. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Libertos, & negotia Nasonis commendat.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissimè, ità prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnoperè delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tuâ negotia, quae procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demonstratus: quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi

feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

A Vitum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio Lilybaetano, valdèque ab eo observor, cognovique dignum & patre, & avo: est enim nobilissimâ familiâ; quaproptèr commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

C Avianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & praetèr hospitium, valdè etiam familiaris: quem Caesar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autèm Aviani consecutus est, quòd homine ullo plus est usus, quàm Flaccò Aviano meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo; quae ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum; perficiasque, ut intelligat, has litteras meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque in rebus.

M. T.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

CUM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem à Caesare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur; cumque propter quosdam sordidos homines, qui Caesaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset; eidem Dolabellae, me audiente, Caesar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes, caeterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

M. T. C. Acilio S. D.

Hippiam Philoxeni filium, Calactinum, hospitem, & necessarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delatae res est, publicè possidentur alieno nomine contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet; peto à te, ut honoris mei causa eum expedias: tantumque ei commodes, & in hac re, & in caeteris, quantum tua fides, dignitasque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

Ee 4

AR-

A R G U M E N T U M.

Brutii negotia , procuratoresque commendat.

M. T. C. Acilio S. D.

L. Brutius, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissimè: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam indè à quaestura mea Siciliensi. Omninò nunc ipse Brutius Romae mecum est: sed tamèn domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim: gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id, quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse.

A R G U M E N T U M.

Commendat Titurnium Rufum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

CUM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est, M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atquè officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi praesidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

A R G U M E N T U M.

L. & C. Aurelios fratres commendat.

M. T. C. Q. Anchario, Q. F. Procos. S. D.

L. et C. Aurelios L. filios quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissimè utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios,

rios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quòd scio multas plurimum valuisse, haec ut valeat, rogo. Quòd si eos honorificè, liberalitèrque tractaris, & tibi gratissimos, optimosque adolescentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit & suo, & Pompeji nomine de Luccejo benignissimè tractato: eundemque denuò commendat.

M. T. C. Culleolo S. D.

QUAE fecisti L. Lucceii causa, scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: & cum ipsi, quae fecisti, pergrata sunt; tum Pompejus, quotiescumquè me videt, (videt autèm saepissimè) gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certò scio, me ipsum ex tua ergà Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quòd superest, quamquàm mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc jam etiam tuae constantiae gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamèn abs te vehementèr etiam, atquè etiam peto, ut ea, quae initio ostendisti, deindèque fecisti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te velis. Id & Luccejo, & Pompejo valdè gratum fore, teque apud eos praeclarè positurum, confirmo, & spondeo. De rep. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligentèr paucis antè diebus, easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum commendat, jam antè commendatum.

M. T. C. L. Culleolo Proc. S. D.

L. Luccejus meus familiarissimus, homo omnium gratissimus; mirificas tibi apud me gratias
egi

egit : cum diceret , omnia te cumulatisimè , & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse . Cum oratio tua tam ei grata fuerit , quam gratam rem ipsam existimas fore ; cum , ut spero , quae pollicitus es , feceris ? Omninò ostenderunt Bylliones sese Lucejo Pompeji arbitrato satisfacturos . Sed vehementè opus est nobis , & voluntatem , & auctoritatem , & imperium tuum accedere : quod ut facias te etiam , atquè etiam rogo . Illudque mihi gratissimum est , quod ità sciunt Luceii procuratores , & ità Lucejus ipse ex litteris tuis , quas ad eum misisti , intellexit , hominis nullius apud te auctoritatem , aut gratiam valere plùs quam meam . Id ut te experiatur , iterum , & saepiùs te rogo . Vale .

A R G U M E N T U M .

Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscenti.

M. T. C. Q. Gallio S. D.

ETSI plurimis rebus spero fore , ut perspiciam , quod tamèn jampridèm perspicio , me à te amari : tamèn nunc ea càusa tibi datur , in qua facilè declarare possis tuam ergà me benevolentiam . L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur homo mihi familiaris . Eum tibi unicè commendo , eoque magis , quòd eum ipsum diligo , tum quòd negotia procurat L. Egnatii Rufi , quo ego uno equite Romano familiarissimè utor ; & qui cum consuetudine quotidiana , tum officiis plurimis , maximisque mihi conjunctus est . Oppium igitur praesentem ut diligas , Egnatii absentis rem ut tueare , aequè à te peto , ac si mea negotia essent . Velim , memoriae tuae causa , des litterarum aliquid , quae tibi in provincia reddantur : sed ità conscribas , ut tum cum eas leges , facilè recordari
pos-

possis hujus meae commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. T. C. Q. Gallio S. D.

ETSI ex tuis, & L. Oppii, familiarissimi mei literis cognovi, te memorem commendationis meae fuisse, idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamèn etiam, atque etiam tibi L. Oppium praesentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatii, & servum Anchialium, & negotia Appulejo commendat.

M. T. C. Appulejo Proq. S. D.

L Egnatio uno equite Romano vel familiarissimo me utor. Ejus Anchialum servum negotiaque, quae habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrèm etiam, atque etiam à te peto, ut cures; ut is intelligat, me ad te satis diligentè scripsisse. Nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

AR-

A R G U M E N T U M.

Nostium cohaerem suum commendat.

M. T. C. Appulejo Proquaest. S. D.

L. Nostius Zoilus est cohaeres meus, haeres autem patroni sui. Ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiae scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valdè mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Egnatium, communem amicum, commendat.

M. T. C. Silio S. D.

QUID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis: sed tamèn, ut scires, eum non à me diligi solum, verùm etiam amari; ob eam rem tibi haec scribo. Omnium tuorum officiorum, quae & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione. Quid, si hoc melius? sed haec coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari à me scias. Vale.

A R G U M E N T U M.

Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat.

M. T. C. C. Sextilio Rufo Quaes. S. D.

Omnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quaecumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentius, ut eos tibi

tibi commendem, quòd & tuae laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam quaestor veneris, ea te instituere, quae sequantur alii. Quae, ut spero, faciliùs consequere, si & P. Lentuli, necessarii tui, legem, & ea, quae à me constituta sunt, sequi volueris. Quam rem tibi confido magnae laudi fore. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Q. Pompejum.

M. T. C. Curio Procos. S. D.

Q. Pompejus Sexti F. multis, & veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueverit, nunc profectò, te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. Quamobrèm à te majorem in modum peto, ut, cum omnes meos aequè ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ità in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommòdo, detrimento, molestia integrum conservet. Vide epist. 17.

M. T. C. Aucto Procos. S. D.

Sumpsì hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiù Brundusii fuimus, ut ad te familiaritèr, & quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valdè laborarem. M. Curius, qui patris negotiatur, ità mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctiùs. Multa illius in me officia,
mul-

multa in ullum mea, quodque maximum est, summus intèr nos amor, & mutuus. Quae cum ità sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quae in me officia, & studia Brundusii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquàm sunt gratissima; si me à tuis omnibus amari vides; hoc mihi da, atquè largire, ut M. Curium sartum, & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

P. Messienum commendat.

M. T. C. P. Caesio S. D.

P. Messienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo, ea commendatione, quae potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem, famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihi que gratissimum feceris.

A R G U M E N T U M.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

M. T. C. Regi S. D.

A. Licinus Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & propterea conjunctus in magno usu familiaritatis. Haec cum ità sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego à Caesare liberavi. Frequens enim fuerat nobiscum: atquè etiam diutiùs in causa
est,

est, quàm nos, commoratus. Quò meliùs te de eo existimaturum arbitror. Fac igitùr, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimùm profuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Genucilium Curvum commendat.

M. T. C. Q. Thermo Propraet. S. D.

L Genucilio Curvo jampridèm familiarissimè utor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum, tibi penitùs commendo, atquè trado: primùm ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autèm in omnibus. Nihil enim abs te umquàm, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Praecipuè autèm tibi commendo negotia ejus, quae sunt in Hellesponto: primùm, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod sempèr obtinuit sine ulla controversia: deindè, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiae, ut in illam, rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit, quidquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris id te existimabo in me ipsum, atquè in rem meam contulisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Primùm agit gratias Thermo, quòd Marcilium liberalissimè tractaverit: deindè petit, operam det, ne socius Marcilii rea fiat.

M. T. C. Thermo Propraet. S. D.

CUM mihi multa grata sunt, quae tu adductus, mea commendatione fecisti, tum in primis, quòd M. Marcilium amici, atquè interpretis mei filium,

ium, liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihiq;e proptèr te gratias maximas egit. Quarè, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes, operamque des, quoàd fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tùm multò nunc studiosiùs, quòd in longa apparitione singularerem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Annejum, legatum suum, in controversia Sardiniana.

M. T. C. Thermo Propraet. S. D.

ETSI mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Annei, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementèr omnia velle: tamèn & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem praetermittendum, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad te tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meae. Nam cùm jamdiù diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultrò ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem; tùm verò posteaquàm mecum in bello, atquè in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque ergà me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardinianis habere controversiam scis. Causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamèn coràm faciliùs, meliùsque cognosces. De reliquo mihi meherculè diù dubium fuit, quid ad te potissimùm scriberem.

Jus

Jus enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tuâ laude notum est: nobis autem in hâc causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamèn, cum me non fugiat, quanta sit in Praetore auctoritas, praesertim istâ integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostrâ conjunctissimâ necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te & sibi amicum esse quod non dubitat, (saepè enim mecum locutus est) & multò amiciorem his meis literis esse factum. In tuo toto imperio, atquè provincia nihil est, quod mihi gratiùs facere possis. Jam, apud ipsum, gratissimum hominem, atquè optimum virum, quàm benè positurus sis studium tuum, atquè officium, dubitare te non existimo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Negotia Cluvii Puteolani commendat.

M. T. C. Thermo Propr. S. D.

CLuvius Puteolanus valdè me observat, valdèque est mihi familiaris. Is ità sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc, quandò mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoquè tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ità tamèn, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii, & Alabandenses pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Mylasii Romam mitterentur. Id factum non est: legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos ut aliquid confici possit. Quarè peto à te, ut eos, & Alabandenses jubeas Ecdicos Romam mitte-

re. Praeterea Philotes Alabandensis Cluvio dedit: hae commissae sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam solvat. Praeterea Heracleotae, & Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii praeterea debent, sed ajunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: & si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usurae Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeii etiam, nostri necessarii, & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius: cui satisfactum esse à nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit à Thermo, ut Annejum, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

M. T. C. Thermo Propr. S. D.

QUO magis quotidie ex litteris, nuntiisque bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo vehementer à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maxime intelligo, me, & Remp. adjuvari posse, quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet, neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kalend. Majas. Antè eam diem Annejus ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & coram, & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam, atque etiam rogo, curae tibi sit,

sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiniano, pro causae veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tuâ oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneii causâ velle: sed tamèn sic velim existimes, te mihi nihil gratiùs facere posse, quàm si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quamprimùm ut efficias, te etiam atquè etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

M. T. C. C. Titio, L. F. Rufo Praet. Urb. S. D.

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is causam habet: quàm causam ad te deferer. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat, tantùm, ut faciles ad te aditus habeat; quae aequa postulabit, ut, lubente te, impetret: sentiatque, meam sibi amicitiam, etiam cum longissimè absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

M. T. C. C. Curtio Paeducaeano Praet. S. D.

M. Fabium unice diligo: summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est pervetus. In ejus controversiis quid decernas, à te non peto, (servabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quàm facillimus ad te aditus habeat, quae erunt aequa, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procùl absim, prodesse sentiat; praesertim apud te. Hoc vehementè etiam atquè etiam te rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Livinejum libertum.

M. T. C. C. Munatio C. F. S. D.

Livinejus Trypho est omninò L. Reguli, familiarissimi mei, libertus, cujus calamitas etiam officiosorem me facit in illum: nam benevolentior, quàm sempèr fui, esse non possum: sed ego libertum ejus per se ipsum diligo. Summa enim ejus ergà me officia extiterunt iis nostris temporibus, quibus facilimè bonam benevolentiam hominum, & fidem perspicere potui. Eum tibi ità commendo, ut homines grati, & memores benemeritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, saepè hyeme summa navigarit, pro tuâ ergà me benevolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Pinnium in exactione pecuniae, quam ei Nicaeenses debent.

M. T. C. P. Silio Propraet. S. D.

T Pinnio familiarissimè me usum esse, scire te arbitror: quod quidè m ille testamento declaravit, qui me tùm tutorem, tùm etiam secundum haeredem instituerit. Ejus filio, mirè studioso, & erudito, & modesto pecuniam Nicaeenses grandem debent ad H. S. octogies: &, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitur mihi feceris, quandò non modo reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia meâ causa facturum esse, si dederis operam, quòad tua fides, dignitasque patietur, ut quamprimùm pecunia Pinnio solvatur Nicaeensium nomine. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Primùm de Attilio agit , deindè Quintum fratrem commendat.

M. T. C. Silio Propraet. S. D.

ET in Attilii negotio te amavi : cum enim serò venissem , tamèn honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi , & meherculè sempèr sic in animo habui , te in meo aere esse proptèr Lamiae nostri conjunctionem , & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias , quòd me omni molestia liberas : deindè impudentia prosequor : sed idem sarciam , te enim sempèr sic colam , & tuebor , ut quem diligentissimè. Quintum fratrem meum , si me diligis , eo numero cura ut habeas , quo me. Ità magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Laenium studiosè admodùm.

M. T. C. Silio Propraet. S. D.

NON putavi fieri posse , ut mihi verba deessent , sed tamèn in M. Laenio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis , sed tamèn ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est , quanti faciamus & ego , & frater meus , qui mihi charissimus est , M. Laenium. Id fit cùm plurimis ejus officiis , tùm summâ probitate , & singulari modestia. Eum ego à me invitissimus dimisi , tùm proptèr familiaritatem , & consuetudinis suavitatem , tùm quòd consilio ejus fideli , ac bono libentèr utebar. Sed vereor , ne jam mihi superesse verba putes , quae dixeram defutura. Commendo tibi hominem , sicut intelligis , me , de quo ea suprà scripserim , debere commendare. A teque vehementèr

Ef 3

etiam,

etiam , atquè etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii , expedias: quod tibi videbitur rectum esse , ipsi dicas. Hominem facillimum , liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum , liberum , confectis ejus negotiis per te , quamprimùm ad me remittas. Id mihi , fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractatos eumque in omnibus rebus vehementè commendat.

M. T. C. Silio Propraet. S. D.

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te praetermissus esset; magnum fructum ex ipso capies. Nihil est enim illo adolescente gratius: sed meherculè mihi quoquè gratissimum fecisti; pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quae ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primùm de Pausania Alabandensi, sustentens rem, dum Nero veniat. Vehementè enim ejus causa cupere eum intellexi. Itaque hoc valdè te rogo. Deindè Nisaeos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimèque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidium. Strabonem Servilium tibi saepè commendavi: nunc eò facio id impensius, quòd ejus causam Nero suscepit. Tantùm à te petimus, ut agas eam rem, nec relinquant hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quaestum. Id tùm gratum mihi erit: tùm etiam existimabo, te humanitate tuâ esse usum. Summa hujus epistolae haec est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituis-
ti,

tī, atquē fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut haec nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atquē gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profectò, & usus est, amplissimas clientelas acceptas à majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum praeclarissimè posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

A R G U M E N T U M.

Cupit pactiones per Hispanem cum civitatibus confici, in eoque illum Silio commendat.

M. T. C. Silio Propraet. S. D.

CUM P. Terentio Hispano, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me praeterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, nequē ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quoniam, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, & mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Graecis, nutu, quod velis, consequare; peto à te majorem in modum, ut honoris mei causa hac laude Hispanem affici velis. Praeterea cum sociis scripturae mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam, quod plerisque sociis utor familiarissimè. Ità & Hispanem meum per me ornaris, & societatem mihi conjunctiorem feceris, tuque ipse & ex ejus observantia, gratissimi hominis, & ex sociorum gratia, hominum amplissimorum,

rum maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. Sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Caecinam in colligendis Asiaticae negotiationis reliquiis commendat.

M. T. C. P. Servilio Isaurico Procos. S. D.

A. Caecinam, maximè proprium clientem familiaris vestrae, non commendarem tibi, cum scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me & patris ejus, quo sum familiarissimè usus, memoria, & hujus fortuna ità moveret, ut hominis omnibus mecum studiis, officiisque conjunctissimi movere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quae tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meae litterae, quò studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quòd si Romae fuisses, etiam salutem A. Caecinae essemus, ut opinio me fert, per te consecuti. De qua tamèn magnam spem habemus, freti clementia collegae tui. Nunc, quando justitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit: etiam, atquè etiam te rogo, atquè oro, ut eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, & caeteris rebus tegas, atquè tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Commendat Andronem, Artemonis filium, Laodicensem.

M. T. C. Servilio S. D.

EX provincia mea Ciliciensi, cui scis Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meae vitae rationem, & consuetudinem accommodatum: quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessi, facere caepi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romae libentissime vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benignè fecisti, quam multi grati reperiantur. Haec propterea scripsi, ut me non sine causa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, & quibuscumque rebus honestè, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, quàm sibi gratum fuerit, cursum illius navigationis cognoscere. Petit, ut de statu Provinciae, institutisque suis scribat, postremo suum officium ad omnia pollicetur.

M. T. C. P. Servilio Isaurico Procos Collegae S. D.

GRatae mihi vehementer tuae litterae, fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam nostrae necessitudinis: quâ mihi nihil poterat esse jucundius. Quod
re-

reliquum est, multò etiam erit gratiùs, si ad me de repub. id est, de statu provinciae, de institutis tuis familiaritèr scribes; quae quamquàm ex multis pro tua claritate audiam, tamèn libentissimè ex tuis literis cognoscam. Ego ad te de reip. summa quid sentiam, non saepè scribam, proptèr periculum ejusmodi litterarum: quid agatur autèm, scribam saepiùs: sperare tamèn videor, Caesari collegae nostro, fore curae, & esse, ut habeamus aliquam rempub. cujus consiliis magni referebat, te interesse. Sed, si tibi utiliùs est, id est gloriosiùs, Asiae praeesse, & istam partem reipub. malè affectam tueri, mihi quoquè idem, quod tibi, & laudi tuae profuturum est, optatiùs debet esse. Ego, quae ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: imprimisque tuebor omni observantiâ clarissimum virum, patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

M. T. C. Servilio Collegae S. D.

Curtius Mithres est ille quidèm, ut scis, libertus Posthmi, familiarissimi mei. Sed me colit, & observat aequè, atquè illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumquè fui, tamquàm domi meae: multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus ergà me experirer, & fidem. Itaque, si quid aut mihi, aut meorum cupiam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi, hujus cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tamquàm meâ. Haec ad te eò pluribus scripsi, ut intel-

telligeres, me non vulgaritè, nec ambitiosè, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in caeteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & suâ probitate assecutus erit, ut de se benè existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Ego, quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitror, omnia studiosè, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Ampium Menandrum non vulgaritè commendat.

M. T. C. Servilio Collegae S. D.

QUIA non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus, sed plerumque necessariis, ut hoc tempore: nam cum T. Ampio Balbo mhi summa familiaritas, necessitudoque est. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris: quod ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium veterem amicum.

M. T.

M. T. C. Cassius Servil. Collegae S. D.

Multos tibi commendem, necesse est; quod omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia. Sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamèn cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: nequè hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permississem. Quarè sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maximè necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ità tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atquè adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit à Servilio ut omnibus rebus Caerelliae benignè faciat, quemadmodum receperat.

M. T. C. Servilio Collegae S. D.

CAERelliae necessariae meae, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi praesens in hortis tuis, quàm potui diligentissimè: tuque mihi, pro tua necessitudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officis, omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere. Sed tamèn Caerelliae procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciae, multitudinemque negotiorum, etiam, atquè etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quae tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse; equidèm existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii, & iudicii) ex eo S. C. quod in haeres C. Vennonii factum est, Caerelliae commodandi. Id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim,
ejus

ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Caerelliae benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodammodo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

M. T. C. Q. Philippo Procos. S. D.

GRatulor tibi, quòd ex provincia salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, & repub. quòd si Romae te vidissem, coràm gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius praesens curae fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solùm hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementèr succensusse audivi, & molestè tuli. De re nihil possum judicare: nisi illud mihi certè persuadeo, te talem virum nihil temerè fecisse. A te autèm pro vetere nostra necessitudine etiam, atquè etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimùm condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, numquàm te rogarem, mihi que tua fama multò antiquior esset, quàm illa necessitudo est. Sed mihi ità persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potiùs, quàm vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid mea causa facere possis, (nam, quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiozem me facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium praesentem, & Egnatii absentis negotia commendat.

M. T.

M. T. C. Philippo Procos. S. D.

ETSI non dubito pro tua in me observantia , proque nostra necessitudine , quin commendationem meam memoria teneas : tamèn etiam , atquè etiam eundem tibi L. Oppium , familiarem meum , praesentem , & L. Egnatii , familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est , familiaritasque , ut si mea res esset , non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris , si curaris , ut is intelligat , me à te tantum amari , quantum ipse existimo , Hoc mihi gratiùs facere nihil potes. Idque ut facias , et vehementèr rogo. Vale.

A R G U M E N T U M .

Commendat Avianum Flaccum.

M. T. C. T. Titio , T. F. Legato S. D.

ETSI non dubito , quin apud te mea commendatio prima satis valeat : tamèn obsequor homini familiarissimo C. Aviano Flacco : cujus causa omnia tum cupio , tum meherculè etiam debeo. De quo & praesens tecum egi diligentèr cum tu mihi humanissimè respondisti , & scripsi ad te accuratè antea. Sed putat , interesse sua , me ad te quàm saepissimè scribere. Quare velim mihi ignoscas , si illius voluntati obtemperans , minùs videbor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto , ut de loco , quò deportet frumentum , & de tempore Aviano commodes , quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium , dum Pompejus isti negotio praefuit. Summa est , in quo mihi gratissimum facere possis , si curaris , ut Avianus , quandò se à me amari putat , me à te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano liberam, immunemque habeat.

M. T. C. Quatuor Viris, & Decurionibus S. D.

TAntae mihi cum Q. Hippio causae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Et enim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, numquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam, atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis: ut, quam possessionem habet in agro Fregellano a vobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitror. Valete.

ARGUMENTUM.

Narrat officium suum: commendat M. Bolanum; petit, ut sibi servum Dionysium restituendum curet.

M. T. C. P. Sulpicio Imp. S. D.

CUM his temporibus non sane in senatum ventitarem, tamen ut tuas litteras legi, non existimavi, me salvo jure nostrae veteris amicitiae, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem. Itaque affui, supplicationemque tibi lubenter decrevi; nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuae deero. Atque ut hoc
tui

tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores: ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnoperè commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse. Ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Praeterea à te peto majorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam Bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impunè laturum putaret, aufugit. Is est in provincia tua. Eum & M. Bollandus familiaris meus, & multi alii Naronae viderunt. Sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quàm mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ubi sit, & quid fieri possit, Bollandus te docebit. Ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. T. C. Allieno Procos. S. D.

Democritus Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Graecis praesertim, valdè familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia: meque prae caeteris & colit,

lit, & observat, & diligit. Eum tu non modò suorum civium, verùm etiam propè Achajae principem cognosces. Huic ego tantummodò aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio. Cognitum per te ipsum, quae tua natura est, dignum tua amicitia, atquè hospitio judicabis. Peto igitur à te, ut, his litteris lectis recipias, eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Cajum, & Marcum Avianos fratres commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

M. T. C. Allieno Procos. S. D.

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus. Ejus filios, dignissimos illo patre, meosque necesarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum; ut illius dignitatem praesentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratiùs in ista provincia facere nihil potest. Idque ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD TERENTIAM, ET ALIOS,

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exul. deflet suam, suorumque calamitatem ejusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsùs improbat: alia quaedam scribit.

M. T. C. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni
suis S. D.

ET litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas aerumnas propter me incidisse! Tulliolumque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primùm sapere coepit, acerbissimos dolores, miserasque percepit: quae si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulò faciliùs: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab iis me amari putabam, qui invidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quòd si nostris consiliis usi essemus, nequè apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum, aut improborum: beatissimi viveremus.

Nunc,

Nunc, quandò sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo, quantoque fuerit faciliùs manere domi, quàm redire. Sed tamèn, si omnes tribunos pleb. habemus, si Lentulum tam studiosum, quam videtur, si verò etiam Pompejum, & Caesarem, non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidèm jam abiit pestilentia, sed, quandiù fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quò nequè Hispo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. Sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & me ipsum recuperaro; satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestrae pietatis, & meae. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil suprà possit. Utinàm ea res ei voluptati sit: gloriae quidèm video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi, sed vos cum praesertim tam pauci sitis, volui esse quàm conjunctissimos, Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me à te certiore factum esse, scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis te vicum vendituram; quid, obsecro te, (me miserum!) quid futurum est? & si nos premet eadem fortuna, quid pueri misero fiet? Non queo reliqua scribere, (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. Tantùm scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus. Cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut caetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios

mittas; ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis: mihi omninò jam brevis expectatio est. Tulliolae, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. antè diem VI. Kal. Dec. Dyrrachii. Dyrrachium veni, quòd & libera civitas est, & in me officiosa, & proxima Italiae. Sed si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.

A R G U M E N T U M.

Brevitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiae vicem: rogat, ne suam dotem projiciat, & ut valetudini serviat.

M. T. C. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni.
suis S. D.

NOLI putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficiliùs facio. Ad te verò, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserimas, quas ego beatissimas sempèr esse volui: idque praestare debui, & nisi tam timidi fuissetis, praestitissetis. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimùm. Eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere. Id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crassum tamèn metuo; à te quidèrn omnia fieri fortissimè, & amantissimè video: nec miror: sed moereo casum hujusmodi, ut tantis tuis miseriis meae miseriae subleventur. Nam ad me P. Valerius, homo officiosus scripsit id, quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodùm à Vestae ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, undè omnes opem petere solebant, te nunc,

mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis, & sordibus, idque fieri mea culpa, qui caeteros servavi, ut nos periremus! Quòd de domo scribis, hoc est de area: ego verò tum deniquè mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verùm haec non sunt in nostra manu. Illud doleo quae impensa facienda est in ejus partem te miseram, & despoliatam venire. Quòd si conficitur negotium, omnia consequemur. sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas misera projicias; obsecro te, mea vita, quòd ad sump-tum attinet, sine alios, qui possunt, si modò volunt, sustinere: & valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi antè oculos dies, noctesque versaris: omnes labores te excipere video; timeo, ut sustineas; sed video in te esse omnia. Quarè ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longiùs, quoniàm vobis ità placet, non discendam: sed velim quàm saepissimè litteras mittatis, praesertim si quid est firmiùs, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. Dat. III. Non. Octob. Thessalonicae.

A R G U M E N T U M.

Quaeritur, quòd sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miseras inciderint. Deindè ad varia capita respondet: sed ità dolentèr: ut ideò à nonnullis, jure fortassè, tamquàm mollis, reprehendatur.

M. T. C. Terent. Tulliolar, & Ciceroni
suis S. D.

Accepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim moerore, mea Terentia: nec me meae miseriae magis excruciant,

Gg 3

quàm

quàm tuæ, vestraeque. Ego autèm hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas communis est utriusque nostrum; sed culpa mea propria est, meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis resistere, vel cadere fortitè. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit: quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meae optimae, suavissimis liberis virtutem, & diligentiam non praestitisse. Nam mihi antè oculos dies, noctesque versatur squallor vester, & moeror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autèm salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi invidi penè omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facilè est. Sed tamèn, quandiù vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tutò sim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseriis. Ego tamèn faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi à te certiore esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præsentem tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in nobis tribunis pleb. & in primis quidèm diebus; nam, si inveterarit, actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii posses scribere. Etsi Dexippo quoquè ita imperavi, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebrò tabellarios mitteret; nam ego eo nomine sum Dyrrachii, hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiam, & sim tutò. Civitas enim haec semper à me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur; tum in Epirum ibo.

ibo. Quòd scribis, te, si velim, ad me venturam: ego verò, cum sciam, magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istíc esse volo. Si perficitis, quod agis, me ad vos venire oportet: sin autem... Sed nihil est opus reliqua scribere. Ex primis, aut ad summum, secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modò ad me velim omnia diligentissimè perscribas, etsi magis jam rem, quàm litteras debeo expectare. Cura, ut valeas: & ità tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, nec umquàm fuisse. Vale mea Terentia, quàm ego videre videor: itaquè debilitor lacrymis. Vale, pridie Kalend. Dec. Dyrrachii.

A R G U M E N T U M.

Scripta est epistola non solùm dolentèr, sed etiam mollitèr. Argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita litterarum Terentiae.

M. T. C. Terent. Tulliolar, & Ciceroni
suis S. D.

EGO minùs saepè ad vos do litteras, quàm possum: proptereà quòd cùm omnia mihi tempora sunt misera, tùm verò, cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. Quòd utinàm minùs vitae cupidus fuisset: certè nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quòd si nos ad aliquam alicujus commodi aliquandò recuperandi spem fortuna reservavit; minùs est erratum à nobis. Sin haec mala fixa sunt: ego verò te quamprimùm, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quandò nequè Dii, quos tu castissimè coluisti; nequè homines, quos ego servavi sempèr, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui

periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit: nequè legis improbissimae poena deductus est, quominus hospitii, & amicitiae jus, officiumque praestaret. Huic utinam aliquandò gratiam referre possimus: habebimus quidè sempèr. Brundusio profecti sumus ad II. Kal. Majas. Per Macedoniam Cyclicum petebamus. O me perditum! ò me afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem aegram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam. Si est spes nostri reditus, eam confirmes, & re adjuves: sin, ut ego metuo, transactum est: quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc scito: si te habeo; non mihi videbor planè periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte mihi deest consilium: sed certe quoquo modo se res habebit, illius misellae & matrimonio, & famae serviendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste verò sit in sinu sempèr, & complexu meo. Non queo jam plura scribere: impedit moeror. Tu quid egeris, nescio, utrùm aliquid teneas, an, (quod metuo) planè sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore sempèr nostrum. De familia liberata nihil est, quod te moveat. Primùm tuis ità promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. Est autèm in officio adhuc Orpheus, praeterea magnoperè nemo. Caeterorum servorum ea causa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent, praeterquam oppidò pauci. Sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandae salutis, id velim sit ejusmodi, ut rectè sperare possimus. Nunc miser, quandò tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem

tem praetermittere noluerunt. Quòd reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. Honestissimè viximus, floruimus. Non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. Peccatum est nullum, nisi quòd unà animam cum ornamentis amisimus. Sed, si hoc fuit liberis nostris gratiùs, nos vivere, caetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atquè ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetaerum, quòd valetudine oculorum impedièbatur, hominem fidelem, remisi. Salustius officio vincet omnes spes. Cennius est perbenevolus nobis: quem sempèr spero tui fore observantem. Sicca dixerat, se mecum fore, sed Brundusio discessit. Cura, quòd potes ut valeas: & sic existimes, vehementiùs me tuâ miseria, quam meâ commoveri. Mea Terentia fidissima, atquè optima uxor, & mea charissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridiè Kalend. Maii, Brundusio.

A R G U M E N T U M.

Scriptis hanc aliquot annis post superiores, L. Paulo, C. Marcello Coss. cum ex Provincia Romam rediret. Significat de navigatione sua, de litteris acceptis, de haereditate Praetiana.

M. T. C. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni
suis S. D.

SI tu, & Tullia, lux nostra, valetis, ego, & suavissimus Cicero, valemus. Prid. id. Oct. Athenas venimus, cum sanè adversis ventis usi essemus, tardèque, & incommodè navigassemus. De navi exeuntibus nobis Acastus cum litteris praestò fuit, uno, & vigesimo die, sanè strenuè. Accepi tuas litteras: quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditae non essent. Omnes sunt redditae: diligentissimèque à

te

te praescripta sunt omnia : idque mihi gratissimum fuit. Nequè sum admiratus , hanc epistolam , quam Acastus attulit , brevem fuisse. Jam enim me ipsum expectas , sive nos ipsos : qui quidem quamprimùm ad vos venire cupimus. Etsi , in quam rempub. venimus , intelligo. Cognovi enim ex multorum amicorum litteris , quas attulit Acastus , ad arma rem spectare : ut mihi cum venero , dissimulare non liceat , quid sentiam. Sed , quandò subeunda fortuna est , eò citiùs dabimus operam , ut veniamus , quò faciliùs de tota re deliberemus. Tu velim , quod commodo valetudinis tuae fiat , quàm longissimè poteris obviàm nobis prodeas. De haereditate Praetiana , quae quidem mihi magno dolori est , (valdè enim illum amavi) hoc velim cures , si auctio antè meum adventum fiet , ut Pomponius , aut , si is minùs poterit , Camillus nostrum negotium curet. Nos , cum venerimus , reliqua per nos agemus. Sin tu jam Romã profecta eris , tamèn curabis , ut hoc ità fiat. Nos , si Dii adjuvabunt , circitèr id. Nov. in Italia speramus fore. Vos , mea suavissima , & optatissima Terentia , & Tulliola , si nos amatis , curate , ut valeatis. Athenis ad xv. Kalend. Nov.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat: gratias actas nescio quia non miratur: Pollicem expectat.

M. T. C. Terent. suae S. D.

NEC saepè est , cui litteras demus : nec rem habemus ullam , cum scribere velimus. Ex tuis litteris , quas proximè accepi , cognovi praedium nullum venire potuisse. Quare videas velim , quomodo satisfiat ei , cui scis me satisfieri velle. Quòd nostra

ti-

tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura, ut valeas. Id. Quint.

ARGUMENTUM.

Exponit, quae fuerit molestiarum causa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompejum navigatione.

M. T. C. Terent. suae S. D.

OMnes molestias, & sollicitudines, quibus & temiserrimam habui, id, quod mihi molestissimum est Tulliolamque, quae nobis nostram vitam dulcior est, deposui, & eeci. Quid causae autem fuerit, postridie intellexi, quam a vobis discessi, noctu eeci. Statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie, & caste satisfacias: id est, Apollini, & AEsculapio. Navim spero nos valde bonam habere. In eam simul atque conscendi, haec scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quemquam virum: & tamèn ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissimè sperem esse, & me aliquandò cum similibus nostri rempub. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis iis utare, quae longissimè aberunt a militibus. Fundo Arpinati benè poteris uti cum familia urbana, si annonae carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam, atque etiam vale. Datum VII. Id. Jun.

AK-

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet: laudat ejus diligentiam: eaque ut deinceps utatur, mandat.

M. T. C. Terent. suae S. D.

SI vales, benè est: ego quidè valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeritè me fecisti de Caesaris litteris certiozem, fecisti mihi gratum. Itè posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut vales. Vale. Datum IV. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Significat dolorem suum ex Dolabellae generi sui, Tulliolaeque filiae valetudine.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

AD caeteras meas miseras accessit dolor è Dolabellae valetudine, & Tulliae. Omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliae valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

M. T. C. Terent. suae S. D.

QUID fieri placeret, scripsi ad Pomponium, seriùs quàm oportuit. Cum eo si loquuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertiùs scribi, quandò ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de caeteris rebus quamprimùm velim nobis litteras mitas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Tulliam ad se venisse, dicit: sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Caesarem mittere.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun. cujus summâ virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore effectus, nostra factum esse negligentia, ut longè aliâ in fortuna esset, atquè ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Caesarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium. Si profectus erit, faciam te certiore. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale. XVII. Kalend. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Ferè suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompejo, in Italiam redierit. Monet uxorem ne ad ipsum eat.

M. T. C. Terent. suae S. D.

Quòd nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii coeperimus, quòd non facilè explicare possimus. Quarè, quantum potes, adjuva. Quid autèm possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est. Et longum est iter, & non tutum: & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Non. Novembr. Brundusio.

A R G U M E N T U M.

Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

M. T.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

QUOD scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quae sit istius vis hoc tempore, & quae concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamèn ab illo fortassè nasceretur. Totum judicabis quale sit, & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. VI. Id. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Rogat uxorem, & filiam, consulerent & ipsae, & cum amicis, ab Urbe discedant, necnè, adventu Caesaris.
Tullius Terentiae, & Pater Tulliolae, duabus animis suis; & Cicero matri optimae, & suavissimae sorori S. D.

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solùm meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est, rectè in praesentia domi esse potestis: sin homo amens diripiendam urbem daturus est; vereor, ut Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut cum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optimè considerabitis, vestri similes foeminae sint nè Romae. Si enim non sunt, videndum est, ut honestè vos esse possitis. Quomodocumquè nunc se res habet, modò ut haec nobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris praediis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo fortisitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piso, quòd ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos meae charissimae animae, quàm saepissimè ad me scribite, & vos quid agatis, & quid

istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valet. VIII. Kal. Quinct. Minturnis.

ARGUMENTUM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Caesarem Cicerone filio. Haec autem epistola videtur scripta post eam, quae II. loco impressa est.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Caesari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De caeteris rebus, etsi nihil erat novi, tamèn, quid velimus, & quid hoc tempore pùtemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale. XII. Kal. Quinct.

ARGUMENTUM.

Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamèn nescio, quomodo & ipse vestras litteras expecto, & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit, & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautiùs. Quamquam alia sunt, quae magis curemus, magisque doleamus: quae me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de meâ sententia detruserunt. Cura, ut valeas. Prid. Non. Jan.

ARGUMENTUM.

Doloris index epistola.

M.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem
 id & plurimis verbis, & saepiùs. Nunc quae sunt
 negotia vides. Ego autem quomodo sim effectus, ex
 Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. Fac, ut tuam
 & Tulliae, valetudinem cures. Vale.

A R G U M E N T U M.

*Monet uxorem, & filiam, ut maturè considerent,
 num Romae tuto esse possint, & cum dignitate.*

M. T. C. Terentiae, & Pater suavissimae filiae, Ci-
 cero Matri, & Sorori S. D.

Considerandum vobis etiam, atque etiam, animae
 meae, diligentèr puto, quid faciatis, Romae
 ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solùm
 meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi ve-
 niunt in mentem haec: Romae vos esse tuto posse per
 Dolabellam, eamque rem posse nobis adjumento esse,
 si qua vis, aut si quae rapinae fieri coeperint. Sed rur-
 sùs illud me movet, quòd video omnes bonos abesse
 Româ, & eos mulieres suas secum habere. Haec au-
 tèm regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppi-
 dorum, tum etiam praediorum: ut & multum esse
 mecum, & cum abieritis, commodè etiam in nos-
 tris praediis esse possitis. Mihi planè non satis constat
 adhuc, utrùm sit meliùs. Vos videte quid aliae faciant
 isto loco foeminae, & ne, cum velitis exire non liceat.
 Id velim diligentèr etiam, atque etiam vobiscum, &
 cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, &
 praesidium habeat, Philotimo diceris. Et velim ta-
 bellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas à vo-
 bis litteras accipiam. Maximè autem date operam, ut
 valeatis, si nos vultis valere. VIII. Kalend. Februar.
 Formiis.

AR-

ARGUMENTUM.

Dolorem significat ex filiae valetudine, & difficultatem, quò minus possit propiùs accedere.

M. T. C. Terentiae suae S. D.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliae nostrae, de qua nihil est, quòd ad te plura scribam. Tibi enim aequè magnae curae esse certò scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità esse faciendum: etià antè fecissem: sed me multa impedièrunt, quae ne nunc quidè m expedita sunt. Sed à Pomponio expecto litteras: quas ad me quamprimum perferendas cures, velim. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

M. T. C. Terent. suae S. D.

IN Tusculanum nos venturos putamus aut nonis, aut postridiè. Ibi fac ut sint omnia parata. Plures enim fortassè nobiscum erunt: &, ut arbitror, diutiùs ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac ut sit: itè m caetera, quae sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale. Kal. Octob. de Venusio.

ARGUMENTUM.

Scribit, ut, quae tempus postulabit, provideat, si-bique absenti administret, litterasque mittat.

M. T. C. Terent. suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Da operam, ut con-
valescas: quod opus erit, ut res, tempusque postulat, provideas, atquè administres, & ad me de omnibus rebus quàm saepissimè litteras mittas. Vale.

Hh

AR-

A R G U M E N T U M.

Dicit se Tabellarios expectare, ut consilium capere possit.

M. T. C. Terent. suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortassè erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiozem. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale. Kal. Sept.

A R G U M E N T U M.

Nondùm se nequè de Caesaris adventu, nequè de ejus litteris quidquam scire dicit.

M. T. C. Terent. suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Nos nequè de Caesaris adventu, nequè de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiozem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. iv. id. Sext.

A R G U M E N T U M.

Scribit de litteris à Caesare acceptis, de ejus adventu, de obviam itione.

M. T. C. Terent. suae S. D.

SI vales, benè est: ego valeo. Redditae mihi jam tandem sunt à Caesare litterae, satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviàm procedam, an hîc eum expectem, cum constituero, faciam te certiozem. Tabellarios mihi velim quamprimùm remittas. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale. Prid. id. Sext.

M. T.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARUM
 AD SENATUM, ET ALIOS,
 LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua Provincia, item de reliquis quae ab impetu belli non longè abessent, monet; ut majores exercitus summittantur.

M. T. C. Procos. Cos. Praet. Trib. Pl. S. P. Q. R. S. D.

SI vos benè valetis, benè est: ego quidè
 valeo. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur,
 Parthos transisse Euphratem cum omnibus
 ferè suis copiis: tamèn, quòd arbitrabar
 à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos
 scribi posse, statuebam mihi non necesse esse pu-
 blicè scribere ea, quae de alterius provincia nun-
 tiarentur. Postea verò quàm certissimis auctori-
 bus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus;
 vel quòd tanta res erat, vel quòd nondùm au-
 dieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia
 administratio hujus belli mihi cum Bibulo penè
 est communis: quae ad me delata essent, scriben-
 da ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni le-
 gati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas co-
 pias

Hb 2

pias Euphratem transire coepisse. Quo nuntio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarem, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Octob. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniae, & Cappadociae mihi litterae redditae sunt à Tarcondimoto, qui fidelissimos socius trans Taurum, amicissimusque populi Romani existimatur; Pacorum, Orodis Regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybae, magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, Philacro Arabum, quem homines opinantur benè sentire, amicumque esse reipub. nostrae, litterae de iisdem rebus mihi redditae sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirmè animatos esse, & novarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamèn, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram mansuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores populo Rom. esse factos: Ciliciam autèm firmiorem fore, si aequitatis nostrae particeps facta esset. Et ob eam causam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, & ut hostis is, qui essent in Syria, sciret, exercitum populi Romani non modò non cedere his nuntiis allatis, sed etiam propiùs accedere, exercitum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis praesertim rebus, quas vos audistis, ego penè cerno; magnoperè vos & hortor, & moneo, ut is provinciis, seriùs vos quidèm, quàm decuit, sed aliquandò tamen consulatis. Nos quemadmodùm instructos, & quibus praesidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia abcaecatus, sed verecundia deterritus non recusavi. Nequè enim

enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallet, quam vestrae auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne mittendae sint omnes hae provinciae, quibus vestigalia populi Rom. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est. Neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitem, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari & voluntatem, & copias, quantaecumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyrannique neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum animus certe non deerit: spero, ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Utinam saluti nostrae consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

ARGUMENTUM.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam provinciam, & socios in fide continendos: addit de Ariobarzane Rege ab insidiis liberato.

M. T. C. Procos. Cos. Praet. Trib. Pl. S. P. Q. R. S. D.

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Cum pridie Kalend. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter iterum, & navigatio-

Hh 3

num

num difficultatem venire potuissem: maximè convenire officio meo, reique pub. conducere putavi, parare ea, quae ad exercitum, quaeque ad rem militarem pertinerent. Quae cum essent à me curâ magis, & diligentia, quàm facultate, & copia constituta, nuntiique, & litterae de bello à Parthis in provinciam Syriam illato quotidie ferè afferentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum. Erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumperè in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociae partem eam, quae cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi: ut Artuasès, Rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procùl à suis finibus exercitum P. Rom. esse: & Dejotarum fidelissimum Regem, atque amicissimum reip. nostrae, maximè conjunctum haberem, hominem, cujus & consilio, & opibus adjuvari posset Resp. Quo cum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut & meus adventus iis civitatibus, quae in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret; & ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possem; tempus ejus tridui, quod in iis castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego Regem Ariobarzanem, Euseben, & Philoromaeum tuerer, ejusque Regis salutem, & incolumitatem regni defenderem; Regi, regnoque praesidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus Regis populo, senatuique magnae curae esse, quod nullo umquam de Rege decretum esset à nostro ordine: existimavi, me judicium vestrum

trum ad Regem deferre debere, eique praesidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vellet. Quae cum essem in consilio meo cum Rege locutus, initio ille orationis suae vobis maximas (ut debuit) deinde etiam mihi gratias egit, quòd ei permagnum, & perhonorificum videbatur, senatui, populoque Rom. tantae curae esse salutem suam, meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis vestrae auctoritas perspici posset. Atquè ille primò (quod mihi maximae laetitiae fuit) ità mecum locutus est, ut nullas insidias nequè vitae suae, nequè regno diceret se autè intelligere fieri, autè etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilantèr se tueretur, atquè admonitu senatus consuleret salutis suae; tum à me discessit in oppidum Cybistra. Postero autè die cum Ariarathæ, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit, perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare coepit. Cum admirarer, quid accidisset novi, dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quae essent antè adventum meum occultata, quòd ii, qui ea patefacere possent, proptèr metum reticuisissent: eo autè tempore, spe meì praesidii, complures ea, quae scient, audactèr ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate praeditum, fratrem dicere ea, quae is me quoquè audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamèn antè illud tempus eam rem nunquam in medium proptèr periculi metum protulisse.

Quae cum esset locutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet; amicosque in patris ejus fide, atque judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Cum rex à me equitatum, cohortesque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S. C. non modò posse me id facere, sed etiam debere: tamèn, cum respub. postularet, proptèr quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimùm exercitum ad Ciliciae fines adducerem: cumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non eger exercitus populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur; illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primùm regnare disceret: à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio; poenâ afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: praesidio exercitus mei ad eorum, qui in culpâ essent, ad timorem potiùs, quàm ad contentionem uteretur: fore autèm, ut omnes, quandò S. C. nossent, inteligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra praesidio futurum. Ità confirmato illo, ex eo loco castra movi, & iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione è Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac penè divino, regem, quem vos honorificentissimè appellassetis nullo postulante, quemque meae fidei commendassetis, & cujus salutem magnae vobis curae esse decrevissetis, meus adventus praesentibus insidiis liberasset. Quod ad vos à me scribi non alienum putavi; ut intelligeretis ex iis, quae penè acciderunt, vos multò antè, ne ea acciderent, providisse. Eoque vos studiosiùs feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiaeque ergà vos perspexisse, ut non sine cau-

cau-

causa tantam curam, diligentiamque in ejus vos salutem videamini contulisse. Valete.

ARGUMENTUM.

Scribit de rumore Parthici belli, & affert excusationem, cur publicè non scripserit.

M. T. C. Imp. M. Catoni S. D.

CUM ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium antè diem III. Non. Sep. iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire coepisse; dicique, Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi pro nostrâ necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè proptèr duas causas nihil scripsi: quòd & ipsum Commagenum legati dicebant ad Senatum statim nuntios, litterasque misisse; & existimabam M. Bibulum procos. qui circitèr id. Sex. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quòd secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse: cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad Senatum putabam. Mihi, ut in ejusmodi re, tantoque bello, maximae curae est, ut, quae copiis, & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absentes diligas, & defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quae in Provincia gesserit, pro quibus rebus à Catone petit, ut in Senatu supplicationes sibi decernat.

M.

M. T. C. Imp. M. Catoni S. D.

Summa tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua aequitate, & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar faciliùs me tibi, quae vellem, probaturum. Cum in provinciam pridè Kalend. Sext. venissem, & proptèr anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderem; biduum Laodiceae fui, deindè Apameae quatrimum, triduum Synnadis, totidè dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & falso aere alieno liberavi. Cumque antè adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno mil. deniquè etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedisent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligentèr esset actum, ego in castra VII. Kalend. Sept. veni: cum intereà superioribus diebus ex S. C. & evocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regnumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere coepissem, Kal. Sep. legati à rege Commageno ad me missi, pertumultuosè, nequè tamèn non verè, Parthos in Syriam transisse nuntiaverunt: quo audito, vehementèr sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua deniquè Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappa-
do-

dociae regionem eam, quae Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me Ciliciam demissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem, (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis praesidiis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quae patet à Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamèn apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longè à Tauro, apud oppidum Cybistra castra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & Senatus iudicio tributum est, vir cum benevolentia, & fide ergà populum Roman. singulari, tum praesentia, magnitudine, & animi, & consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias, idque ut mutuaret, hortatus sum. Cum autèm ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cujus salutem à Senatu te auctore commendatam habebam, praesentibus insidiis nec opinantem liberavi: nequè solùm ei saluti fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram & eum, quem tu diligentè mihi commendaras, Athenaeum, importunitate Athenaidis exilio mulctatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se (quod facturus putabatur) defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & omninò iis, qui no-

va-

vari aliquid volebant; perfecti, ut è regno ille discederet, rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris, atque nuntiis, magnas Parthorum copias, & Arabum ad oppidum Anthiochiam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis, & à cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidii causa, occisione occisum. Quare cum viderem, à Cappadocia Parthorum copias aversas non longè à finibus esse Ciliciae, quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò ut veni, hostem ab Antiochia recesisse, Bibulum Antiochiae esse cognovi, Dejotarumque confestim, jam ad me venientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiore feci, non videri esse causam, cur abesset à regno, meque ad eum, si quid fortè novi accidisset, statim litteras, nuntiosque missurum esse. Cumque eo animo venissem, ut utrique provinciae, si ità tempus ferret, subvenirem: tamèn id, quod jam antè statueram vehementè interesse utriusque provinciae, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciae petere, abessemque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem; ad IV. id. Oct. cum advesperasceret, expedito exercitu ità noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus, & auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, & L. Tullejus legati praeesent, plerosque nec opinantes oppressimus, qui occisi, captique sunt, interclusi fuga. Eranam autèm, quae fuit

fuit non vici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itèmq; Sepyram, & Commorim, acriter, & diù repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usquè ad horam diei decimam magnâ multitudine hostium occisa, coepimus: castellaque sex capta, complura incendimus. His rebus ità gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatrimum: & in reliquiis Amani delendis, agrisque vastandis (quae pars ejus montis meae provinciae est) id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherolicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidè m umquàm paruissent, cum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quò faciliùs etiam caeterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, & fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ullâ molestia, sumptive sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, & audacia, Tibareni. Ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hyberna dimisi. Quintum fratrem negotio praeposui, ut in vicis aut captis, aut malè pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad Senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tuâ comprobaris. Idque etsi talibus de rebus gravissimos homines & ro-

ga-

gare solere, & rogari scio, tamèn admonendum potiùs te à me, quàm rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis saepissimè ornasti, qui oratione, qui praedicatione, qui summis laudibus in Senatu, in concionibus ad coelum extulisti: cujus ego sempèr tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum meâ laude conjuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te deniquè memini, cum cuidam clarissimo, atquè optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non ut multis, republica benè gesta, sed, ut nemini, republica conservata. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omnes meas tempestates & subieris, & multò etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris. Quòd deniquè inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facilè intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in Senatu defendenda approbaris. A me autèm haec sunt profecta, quae ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii, atquè judicii: non ut praestantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis. Graecis, Latinis, omni deniquè varietate litterarum mearum, te non modò iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quaeres fortassè quid sit, quòd ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à Senatu tanti aestimem. Agam jam tecum familiaritèr, ut est & studiis, & officiis nostris mutuis, & summâ amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquàm remotus & natura, & magis etiam (ut mihi quidèm sentire videor) ratio-

tio-

tione, atquè doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profectò is sum. Testis est consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidè gloriam per se numquàm putavi expectendam. Itaque & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium deniquè, cum (quemadmodum te existimare arbitror) non difficilimè consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam (quam tu reipublicae calamitatem, sempèr appellas, meam non modò non calamitatem, sed etiam gloriam) studui, quàm ornatissima Senatus, populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à Senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expectandum puto. Huic meae voluntati (in qua inest aliqua vis desiderii, ad sanandum vulnus injuriae) ut faveas, adjutorque sis, quod paulò antè me negaram rogaturum, vehementèr te rogo: sed ità, si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atquè tantum, ut multi nequaquàm paribus rebus honores summos à Senatu consecuti sint. Equidè etiam mihi illud animadvertisse videor, (scis enim quàm attentè te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, atquè vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies me exercitu imbecillo contrà metum maximi belli firmissimum praesidium habuisse aequitatem, & continentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus, quae nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosque

no-

novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad te, à quo uno omnium sociorum querelae audiuntur: cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno propè consensu de me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, praedicabunt: tùm duae maxime clientelae tuae, Cyprus insula, & Cappadociae regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi est maximè necessarius. Quae si etiam, majora sunt, & omnibus saeculis pauciores viri reperi sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias vincerent; est profectò tuum, cum ad res bellicas haec, quae rariora, & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris: ipsas etiam illas res gestas justiores esse, & majores putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meae, philosophiam ad te allegem: quâ nec mihi charior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus à Diis munus ullum est datum. Haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atquè artium nostrarum (quibus à pueritia dediti: ac devincti, soli propemodùm nos Philosophiam illam veram, & antiquam, quae quibusdam otii esse, ac desidiae videtur, in forum, atquè in rempub. atquè in ipsam aciem penè deduximus) tecum agit de mea laude: cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrèm sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum cum auctoritate tuâ, tùm benevolentia ergà me, mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. Cato M. Ciceroni Imp. S. D.

Quod & respub. me, & nostra amicitia hortatur, libentè facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summâ tua ratione, & continentia reipub. provisum est, Diis immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quòd si triumphî praerogativam putas supplicationem, & idcirco casum potiùs, quàm te, laudari vis: nequè supplicationem sequitur sempèr triumphus, & triumpho multò clariùs est, Senatam iudicare, potiùs mansuetudine, & innocentia imperatoris provinciam, quàm vi militum, aut benignitate Deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego meâ sententia censebam. Atque haec ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut quod maximè volo, existimes, me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse de tua majestate, quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos diligi, & instituto itinere severitatem, diligentiamque sociis, & reipublicae praesta.

A R G U M E N T U M.

Exponit, eximiâ cum Catonis laude quantam volup-

li

lup-

luptatem coeperit ex ejus sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adjutor sit, aut saltè, si adipiscatur, gaudeat.

M. T. C. Catoni S. D.

LAETUS sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Naevium) abs te, pater, laudato viro. Ea est enim profectò jucunda laus, quae ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiae dictae, nihil est, quod me non assecutum putem. Idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libentè amicitiae dedisse, quod aliquandò veritati dares, & si non modò unus, verùm etiam multi Cato-nes essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est; quem ego currum, aut quam lauream, cum tuâ laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile judicium nihil potest esse laudabiliùs, quàm ea tua oratio, quae est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meae voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. Quae etiamsi parùm justa tibi visa est, hanc tamèn habet rationem, ut non nimis concupiscendus sit honos, sed tamèn, si deferatur à Senatu, minimè aspernandus esse videatur. Spero autèm, illum ordinem, pro meis ob rempub. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato praesertim, existimaturum. Quod si ità erit, tantùm ex te peto, quod amicissimè scribis, ut, cum tuo judicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse jucundum, quòd scribendo affuisti. Haec enim S.C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur,
scri-

scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo: atquè utinàm repub. meliore, quàm timeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Consule designato: petitque ab eo, ut sibi quamprimùm annuo imperio finito, successor mittatur.

M. T. C. Procos. M. Marcello Cos. S. D.

TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clarissimi, atquè optimi consulatus, C. Marcello consule factò, fructum coepisse, vehementèr gaudeo. Non dubito, quid praesentes sentiant: nos quidè m longinqui, & à te ipso missi in ultimas gentes, ad coelum meherculè te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tuâ unicè dilexerim, tuque me in omni genere sempèr amplissimum esse & volueris, & judicaris: tamèn hoc vel tuo factò, vel populi Romani de te iudicio, multò acrius, vehementiusque diligo; maximaque laetitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum verò si addis ad praeclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimùm aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & S.C. & lege finisti; omnia me per te consecutum putabo. Cura, ut valeas, & me absentem diligas, atquè defendas. Quae mihi de Parthis nuntiata sunt; quia non putabam, à me etiam nunc scribenda esse publicè, proptereà ne pro familiaritate quidè m nostrâ volui ad te scribere; ne cum ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

C. Marcello de Consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

M. T. C. Procos. Marcello Cos. Des. S. D.

Maximâ sum laetitia affectus, cum audivi, te consulem factum esse: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atquè à te pro tuâ, parentisque tui dignitate administrari. Nam cum te semper dilexi, amavique, quòd mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus vester, & esse debeam: cum praesertim matris tuae, gravissimae, atquè optimae foeminae majora ergà salutem, dignitatemque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto majorem in modum, ut me absentem diligas, atquè defendas. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur C. Marcello de filio Consule facto: eras autem Collega Ciceronis in auguratis: at libros quoque de jure augurali composuit lib. 2. de Divin. & Carisius.

M. T. C. Procos. C. Marcel. Collegae S. D.

Marcellum tuum consulem factum, teque ea laetitia affectum esse, quàm maximè optasti, mirum in modum gaudeo: idque cum ipsius causa, tum quòd te omnibus secundissimis judico rebus dignissimum cujus ergà me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meae studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuae Juniae, gravissimae, atquè optimae foeminae, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod

quod consuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosè suam existimationem Consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. T. C. Imp. Marc. C. F. Cos. S. D.

Quandò id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit ergà me sempèr animus) quandò ergò ità accidit, ut omnium vestrùm studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meae res gestae, lausque, & honor earum potissimùm incideret; peto à te id, quod facillimum factu sit non aspernante, (ut confido) *Senatu, ut quàm honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures.* Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus: allegarem ad te illos à quibus intelligis, me praecipuè diligere. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, nequè enim saluti meae, nequè honori amior quisquam dici potest: frater tuus quanti me faciat, sempèrque fecerit esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem: domus tua deniquè tota me sempèr omnibus summis officiis prosecuta est. Nequè verò tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatissimum velis esse, meamque & in supplicatione decernenda, & in caeteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreverit.

M. T. C. Imp. C. Marcel. Cos. S. D.

Quantae tibi curae meus honos fuerit, & quam idem extiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum totâ domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamèn ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tuâ causa debeam, facturusque sim cum studiosè, tum libentè. Nam magni interest, cui debeas. Debere autèm nemini malui, quam tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè conjunxerant: tum accedit, meâ quidèm sententia maximum vinculum, quod ita remp. geris, atquè gessisti (qua mihi chariùs nihil est) ut quantum tibi omnes boni debeant, quò minùs tantumdem ego unus debeam, non recusem. Quamobrèm tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur (quae incurrebat in ipsos Etesias) propedièm te, ut spero, videbo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur de Consulatu; petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad annum provinciale munus addatur.

M. T. C. Imp. L. Paulo Cos. Des. S. D.

ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus Rom. pro tuis summis in remp. meritis, & pro amplissimâ familiae dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamèn incredibile laetitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tuâ, majorumque tuorum dignitate administrari. Atquè utinàm praesens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis

er-

ergà me studiis , atquè beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quandò hic nec opinatus, & improvisus provinciae casus eripuit : tamèn, ut te consulem remp. pro tuâ dignitate gerentem videre possim, magnoperè à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriae, neve quid temporis ad meum annum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina ergà me studia cumulus accedet. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de suis rebus gestis, quàm honorificentissimè decernendum curet, suamque illi etiam caeteris in rebus existimationem commendat.

M. T. C. Imp. Paulo S. D.

MAXIMè mihi fuit optatum, Romae esse tecum, multas ob causas; sed praecipuè, ut & in petendo, & gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidèm tuae ratio mihi sempèr fuit explorata, sed tamèn navare operam volebam. In consulatu verò cupio equidèm te minus habere negotii: sed molestè fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id aetatis sim, perspicere non posse. Sed ità facto nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum sempèr detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat praeter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum: incidit in eum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cum, & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honor, magnaue existimatio postulare videatur, ut à te pluribus verbis contendam, ac petam, ut quàm honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo vehementèr

à te contendere, ne aut ipse tuae perpetuae consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quarè, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optimè meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paule, mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes: nunc cum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo: ut & quam honorificentissimè cures, decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrimè. Dignas res esse, & honore, & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & ad collegam, & senatum publicè misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximèque existimationis meae procurationem susceptam velim habeas: in primisque tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque, quae spero, cum absens, tum etiam praesens, te consule, assequi. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se ea facturum Fabii causa, quae Cassius rogarat; dolet se Cassium non vidisse ad Urbem ex Provincia redeuntem; rogat, ut operam det, ne quid sibi ad annuam Provinciam temporis prorogetur.

M. T. C. C. Cassio Proquaest. S. D.

M. Fabium quod mihi amicum tuam commendatione das, nullum in eo facio quaestum. Multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & à me diligitur propter summam suam humanitatem, & observantiam. Sed tamen, quod te ab eo egregiè diligi, sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litterae tuae, tamen aliquantò plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te

te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quae rogas. Tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primùm, ut te, quem jamdiù plurimi facio, tanto intervallo viderem: deindè, ut tibi quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tùm, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, intèr nos communicarem: postremò ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quandò non accidit, utemur bono litterarum, & eadem ferè absentes, quae si coràm essemus, consequemur. Unus scilicèt ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest: alter gratulationis est, is quidèm exilior, quàm si tibi, te ipsum intuens gratularer: sed tamèn & feci antè, & facio nunc, tibi què cùm pro rerum magnitudine, quas gessisti, tùm pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de provincia decedentem summa laus & summa gratia provinciae prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coràm communicassemus intèr nos, conficiamus idem litteris. Ego caeterarum rerum causa tibi Romam properandum magnoperè censeo. Nam & ea, quae reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo. Sed, si qua sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis, propera; nihil tibi erit lautiùs, nihil gloriosiùs: sin majora, considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum est: tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes laudabile, atquè populare est: sint planè non potes, absens hominum sermones faciliùs sustinebis. De me autèm idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas,

das, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & senatus, & populus annuam esse voluit, temporis pro-rogetur. Hoc à te ità contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paulum nostrum nostri cupidissimum: est Curio: est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus. Accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suavitatis, & dignitatis constitutum puto. Id tu, ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, litterasque ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam saepissime. Vale.

A R G U M E N T U M.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. T. C. Cassio S. D.

ESTI uterque nostrum, spe pacis, & odio civilis sanguinis, abesse à belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam à te expectare. Etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno praelio putaremus, si non totam causam, at certe nostrum iudicium definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè umquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur, melius esse deleri omnino remp. quam imminutam, & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquis magnam. Sed ea sunt con-

se-

secuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, divinare potuisse. Equidè fateor, meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali praelio factò, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suae. Utrumque autè positum esse arbitrabar in celeritate victoris. Quae si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaja, & (ut opinor) ipso legato, ac deprecatore. Amisissis autè temporibus, quae plurimùm valent, praesertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent. Aquè horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim autè Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio, quem istum Pharnacem Asiae terrorem illaturum putaret? nos tamèn in consilio pari casu dissimili usi sumus. Tu enim eam partem petisti, ut & consiliis interesses, & (quod maximè curam levat) futura animo prospicere posses: ego, qui festinavi, ut Caesarem in Italia viderem, (sic enim arbitrabamur) eumque, multis honestissimis viris conservatis, redeuntem, ad pacem currentem (ut ajunt) incitarem, ab illo longissinè, & absum, & abfui: versor autè in gemitu Italiae, & in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortassè ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quarè velim pro tua ergà me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. Magni erunt mihi tuae litterae: atquè utinàm primis illis, quas Luceria miseris, paruissem. Sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

A R G U M E N T U M.

Jocatur in opiniones Epicureorum, id est in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi coeperat.

M. T. C. Procos. Cassio S. D.

PUTO te jam suppedere, cum haec te tertia jam epistola antè oppressit, quàm tu schedulam, aut litteram. Sed non urgeo: longiores enim expectabo, vel potiùs exigam. Ego, si sempèr haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid, ut quasi coràm adesse videare, cum scribo aliquid ad te: nequè, id ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam spectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius Insuber Epicureus, qui nupèr est mortuus quae ille Gargettius, & jam antè Democritus, hic spectra nominat. His autèm spectris etiamsi oculi possem ferri, quòd cum velis ipsa accurrunt; animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cum salvus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat. Nequè solùm de te, qui mihi haeres in medullis: sed, si insulam Britanniam coepero cogitare, ejus mihi advolabit ad pectus? sed haec posteriùs. Tento enim te, quo animo accipias. Si enim stomachabere, & molestè feres, plura dicemus, postulabimusque, ex qua haeresi vi hominibus armatis dejectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. Quarè si jam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro; qui posteaquam forum attigisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimae dignitatis. In ista ipsa metuo, ne plus nervorum sit, quàm ego putarim, si modò eam tu probas. Quid

tibi in mentem venit, inquires, quia nihil habebam aliud, quod scriberem: de rep. enim nihil scribere possum. Nequè enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Quaeritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllae morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commoratione Brundusina.

M. T. C. Cassio S. D.

PRaeposteròs habes tabellarios: etsi me quidè m non offendunt; sed tamèn, cum à me discedunt, flagitant litteras. Cum ad me veniunt, nullas afferunt: atquè id ipsum facerent commodiùs, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignoscas; alteras habebis, has breves: sed expectat. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis revertantur? Nos hìc (tamèn ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum habebamus. Alii à latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; combustum enim esse constabat. Hoc tu pro sapientia tua feres aequo animo. Quamquam amisimus. Caesarem putabant molestè laturum verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valdè gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed expectatio valdè magna, rumores tristiores. Pansa noster paludatus ad III. Kalend. Jan. profectus est, ut quivis intelligere posset, id, quod tu nupèr dubitare coepisti, esse. Nam quod multos miseriis levavit, & quod se in his malis hominem praebuit; mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundusii moratus es, valdè probe, & gaudeo.

deo. Et meherculè puto te sapientèr facturum, si fueris. Nobis quidè, qui te amamus, erit gratum. Et amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquàm quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

A R G U M E N T U M.

Excusat brevitatem epistolae festinatione tabellarii; scribit de statu Reip. de Hispania, de Cassii absentia.

M. T. C. Cassio S. D.

Longior epistola fuisset, nisi eo ipse tempore petita esset à me, cum jam iretur ad te: longior etiam, si aliquem habuisset. Nam sine periculo vix possumus. Ridere igitur (inquies) possumus. Non meherculè facillimè: verumtamen aliam aberrationem à molestis nullam habemus. Ubi igitur (inquies) philosophia? tua quidè in culina: mea molesta est. Pudet enim servire. Itaque facio, me alias res agere, ne convitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi. Nihil omninò novi. Te abesse, mea causa molestè fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut à puero fecisti amabis.

A R G U M E N T U M.

Respondet ad duas epistolas, quae antè proximam superiorem leguntur, maxime autè Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, à studio virtutis, & justitiae laudat.

Cassius Ciceroni S. D.

NON meherculè in hac mea peregrinationè quidquam libentiùs facio, quàm scribo ad te. Videor enim cum praesente loqui, & joculari. Nec tamen hoc usu venit proptèr spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut

Ca-

Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum meherculè etiam omnium nostrum. Spero enim non homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas & clementia: atquè ea, quae maximè mali petant, & concupiscant, ad bonos pervenire. Ipse enim Epicurus, à quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dici. Itaque & Pansa, qui sequitur, virtutem retinet: & ii, qui à nobis vocantur, sunt omnesque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sylla (cujus iudicium probare debemus) cum dissentire philosophos videret, non quaesivit, quid bonum esset, & omnia bona coemit. Cujus ego mortem forti meherculè animo tuli. Nec tamèn Caesar diutiùs nos eum desiderare patietur. Nam habere damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hispanis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum. Ac malo veterem, & clementem Dominum habere, quàm novum, & crudelem experiri. Scis, quomodò crudelitatem virtutem putet. Scis, quàm se sempèr à nobis derisum putet. Vereor, ne nos rusticè gladio velit. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Huic, quàm velim scire, utrùm ista sollicito animo, àn soluto legas. Sciam enim eodem tempore, quid me fecere oporteat. Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama. Si Caesar vicit, celeritèr me expecta.

ARGUMENTUM.

*Scribit, se ad illum mittere librum suum, de perfecto Oratore: laudat in Sabina gente fidem, & provi-
tatem: petit ab eo creberrimas litteras.*

M.

M. T. C. C. Trebonio S. D.

Oratorem meum (sic enim inscripsi) Savino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei rectè putarem. Nisi fortè candidatorum licentia hic quoquè usus hoc subito cognomen arripuit. Etsi modestus ejus vultus, sermoque constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quandò ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti, quò tolerabiliùs feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato, atquè ità, si idem fiet à nobis. Quamquàm duae causae sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quàm nos: primùm, quod olim solebant, qui Romae erant, ad provinciales amicos de repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deindè, quòd nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non video, qua re alia satisfacere possis. Sed caetera scribes ad nos postea. Nunc haec primò cupio cognoscere; iter tuum cujusmodi sit; ubi Brutum nostrum videris; quandiù simul fueris: deindè cum processeris longiùs, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. Ego tantùm me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebò cognitum. Cura, ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat; enumerat Trebonii ergà se officia: exponit de Calvo jam mortuo, quid sentiat.

M. T. C. Trebonio S. D.

ET epistolam tuam legi libentè, & librum libentissimè, sed tamèn in ea voluptate hunc acepi dolorem, quòd cum incendisses cupiditatem meam

con-

consuetudinis augendae nostrae, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquant, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omitam, quae, civitate teste, fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quaestor in mea, atque in publica causa consulum partes suscepisti, cum tribuno pl. quaestor non paruisti, cui tuus praesertim collega pareret: ut haec recentia, quae meminero semper, obliviscar: quae tua sollicitudo de me in armis, quae laetitia in redditu, quae cura, qui dolor, cum ad te curae, & dolores mei perferrentur? Brundisium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses: ut haec igitur omitam, quae mihi tanti aestimanda sunt, quanti vitam aestimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui! primum, quòd tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quòd aliis fortassè non itè: deindè, quòd illa sive faceta sunt, sive secus, sunt, narrante te, venustissima: quin etiam, antequàm ad me veniantur, risus omnis penè consumitur. Quòd si in his scribendis nihil aliud, nisi quòd necesse fuit, de uno me tamdiu cogitavisses; ferreus essem, si te non amarem. Cum verò ea, quae scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non poteris; non possum existimare, plus quemquam à se ipso, quàm me à te amari. Cui quidem ego amoris utilitatem caeteris rebus possem, amore certè respondebo. Quo tamèn ipso tibi confido facturum satis. Nunc

Kk

ad

ad epistolam venio. Cui copiosè, & suavitè scriptae, nihil est, quòd multa respondeam. Primùm enim ego illas Calvo litteras misi, non plùs, quàm has, quas nunc legis, existimans exituras. Alitè enim scribimus, quòd eos solos, quibus mittimus: alitè, quòd multos lecturos putamus. Deindè, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quàm tu id verè potuisse fieri putas. Primùm, quod ità judicabam, acutè movebatur: genus quoddam sequebatur, in quo judicio lapsus, quo valebat tamèn, assequebatur quod probaret. Multae erant, & reconditae litterae: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autèm, & in acuendo plurimùm valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium, & consilium meum. Consilium, quòd hortandi causa laudavi: judicium, quòd de ingenio ejus valdè existimavi benè. Reliquum est, ut tuam profèctionem amore prosequar, reditum spe spectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipendisque leniam. Tu velim tua in me studia, & officia multùm tecum recordere: quae cum tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci; non modò virum bonum me existimabis, verùm etiam te à me amari plurimùm judicabis. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD TIRONEM,

LIBER XVI.

ARGUMENTUM.

Cùm rediret Romam Cicero ex Cilicia, aegrum Tironem Patras reliquit: quem his ferè omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. Tironi humanissimo,
& optimo S. D.

VIDE, quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quae tibi essent opus: futurum puto. Mihi, placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem cum meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi unas litteras Marionem afferre posse, me autèm crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libentè perferant. Equidèm Patras euntem neminem praetermittam. Ego omnem spem tui diligentè curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humaniùs, nihil nostri amantiùs.

Ei te totum trade. Malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas, caetera ego curabo. Etiam, atque etiam vale. Leucade proficiscens, VII. id. Novemb.

ARGUMENTUM.

Scribit se adversis ventis Corcyrae teneri: hortaturque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus naviget.

Tullius, & Cicero Tironi suo S. D.

SEptimum jam diem Corcyrae tenebamur. Quintus autem pater, & filius Butrhoti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te litterarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyrae non sederemus. Cura igitur te, & confirma, & cum commodè, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus, expectatusque venies. Cura ut valeas etiam, atque etiam, Tiro noster. Vale. xv. Kal. Nov. Corcyrae.

ARGUMENTUM.

Suum Tironis desiderium significat.

Tullius, & Cicero meus, & Frater, & Fratris
F. Tironi suo S. D.

PAULò faciliùs putavi posse me ferre desiderium tui, sed planè non fero: & quamquàm magni ad honorem nostrum interest, quamprimùm ad urbem me venire: tamèn peccasse mihi videor, qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; nequè nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin, posteaquàm cibum coepisti, vide-

deris tibi me posse consequi; tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, ut aut tecum ad me quamprimum veniret, aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuae fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecum: sin intelligeres opus esse, te Patris, convalescendi causa, paulum commorari, nihil me malle quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis; & comites, & tempestates, & navem idoneam ut habeas diligentèr videbis. Unum illud, mi Tiro, videto (si me amas) ne te Marionis adventus, & hae litterae moveant. Quod valetudini tuae maximè conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meae; haec pro tuo ingenio considera. Nos ità te desideramus, ut amemus. Amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimum. Illud igitur potiùs. Cura ergò potissimum, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua solitudine, suoque ad Alyziam accessu rogat, ut valetudinem diligentèr curet.

Tullius Tironi suo S. D.

NON quo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maximè voluntati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citrà Leucadem stadia cxx. Leucade aut teipsum, aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac, ut valeas, vel quantum te à me scis diligere. Nonis Nov. Alyzia.

A R G U M E N T U M.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

Tullius, & Cic. & Q. Pater, & Fili. Tironi
suo S. D.

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. indè antè lucem proficiscentes antè diem VIII. id. Nov. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & praeicipuè me, magistrum tuum; confirma te. Ego valdè suspenso animo expecto, primùm te scilicèt, deindè Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimùm te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quarè nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis; utilitatibus tuis possum carere; te valerè, tua causa primùm volo, tum meà, mi Tiro. Vale.

A R G U M E N T U M.

Ferè tota est hortatio ad curandam valetudinem.

Tullius Tironi suo, & Cic. & Q. Pater,
& Q. F. S. D.

VARIÈ sum affectus tuis litteris; valdè priore pagina perturbatus, paulùm altera recreatus. Quarè nunc quidè non dubito, quin, quòd planè valeas, te nequè navigationi, nequè viae committas. Satis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu benè existimari scribis, & ego sic audio: sed planè curationes ejus non probo: jus enim dandum tibi non fuit, cum esses: sed tamèn & ad illum scripsi accuratè, & ad Lysonem. Ad Curium verò, suavissimum hominem, & summi officii, summaeque humanitatis, multa scripsi: in his, etiam ut,
si

si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim nos-
ter, vereor, ne negligentior sit: primùm, quia omnes
Graeci: deindè, quod cum à me litteras accepisset,
mihi nullas remisit. Sed eum tu laudas. Tu igitur, quid
faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo,
sumptui ne parcas ulla in re, quòd ad valetudinem
opus sit. Scripsi ad Curium, quòd dixisses, daret.
Medico ipsi puto aliquid dandum esse, quò sit stu-
diosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domes-
tica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in
publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris,
si ut spero, te validum videro. Ego puto, te bellissimè,
si rectè erit, cum quaestore Messinio decursurum. Non
inhumanus est, teque, ut mihi visus est, diligit: &
cum valetudini tuae diligentissimè consulueris, tum,
mi Tiro, consulito navigationi. Nulla in re jam te fes-
tinare volo. Nihil laboro, nisi ut salvus sis. Sic ha-
beto, mi Tiro; neminem esse, qui me amet, quin
idem te amet. & cum tua, & mea maximè interest,
te valere, tum multis est curae. Adhuc, dum mihi
nullo loco deesse vis, numquam te confirmare potuisti:
nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori
servi, quantam diligentiam in valetudinem tuam con-
tuleris, tanti me fieri à te judicabo. Vale, mi Tiro,
vale, vale, & salve. Lepta tibi salutem dicit, & om-
nes. Vale. VII. id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

Tullius, & Cic. Q. Q. Tironi S. D.

Tertiam ad te hanc epistolam scripsi eadem die,
magis instituti mei tenendi causa, quia nactus
eram, cui darem, quam quòd haberem, quid scribe-
rem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhi-

be in te diligentiae. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem praetermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut simul navigares, nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam, atque etiam vale. VII. id. Nov. Actio, vesperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero significat, quantae curae sibi Tironis valetudo sit.

Q. Cic. Tironi S. D.

Magnae nobis est solitudini valetudo tua. Nam tametsi qui veniunt, nuntiant; tamèn in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutiùs à nobis abfuturus est is, cujus usum, & suavitatem desiderando sentimus. Attamèn, quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamèn te penitùs rogo, ne te tam longae navigationi, & viae per hiemem, nisi benè firmum, committas: neve naviges, nisi exploratè. Vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur; nedum in mari, & via sit facilè abesse ab injuria temporis, inquit Euripides. Cui tu quantum credas nescio: ego certè singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus, ac valens quamprimùm venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptae, & ad curandam valetudinem benevolentiae plena cohortatio.

Tul-

Tullius, & Cic. Tir. suo. S. D.

NOS à te, ut scis, discessimus ad IV. Non. Nov. Leucadem venimus ad VIII. in Nov. ad VII. Actium. Ibi propter tempestatem ad VI. id. morati sumus. Indè ad V. id. Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyrae fuimus usquè ad XVI. Kal. Dec. tempestatibus retenti: ad XV. Kal. à portu Corcyreorum ad Cassiopem stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus usquè ad IX. Kal. Intereà, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die coenati solvimus. Indè austro lenissimo, coelo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridiè (id erat ad VII. Kal. Dec.) hora quarta Brundisium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit, Terentia, quae te facit plurimi. Ad V. Kal. Dec. servus Cn. Plancii Brundusi tandèm aliquandò mihi à te expectatissimas litteras reddidit, datas id. Nov. quae me molestia valdè levarunt; utinam omninò liberassent. Sed tamèn Asclapo medicus planè confirmat, propedièm te valentem fore. Nunc quidèm ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: tuam prudentiam, temperantiam, amorem ergà me novi. Scio, te omnia facturum, ut nobiscum quamprimùm sis: sed tamèn ità velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quandò pudori tuo maluisti obsequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum, & mulum Brundusii tibi reliqui. Romae, vereor, ne ex Kalend. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne

te-

temerè naviges. Solent nautae festinare quaestus sui causa. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum, & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio; (cautè is solet navigare) sin minùs cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris: teque nobis incolumen praestiteris, omnia à te habebo. Etiam, atquè etiam, noster Tiro vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

A R G U M E N T U M.

Rogat, ut praetèr valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad urbem: de statu Reip. civilibus discordiis perturbato: de triumpho suo: de praefectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terent. Tullia, Q. Q.

Tironi S. D.

ETSI opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamèn non tam mea, quàm tua causa doleo, te non valere. Sed quandò in quartanam conversà vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseae molestiam suscipias aeger, & periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratiùs. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiae, vel potiùs belli: cui cum cuperem mederi, & ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare, cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse

Car-

Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbis litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam invito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Cassius nulla vi expulsi ad Caesarem cum Curione profecti erant: posteaquam senatus consulibus, praetoribus, tribunis pl. & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet. Numquam majore in periculo civitas fuit: numquam improbi cives habuerunt paratorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate, & studio Pompeii nostri, qui Caesarem sero coepit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus Cos. quod majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quae essent necessaria, de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra plura auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Haec te scire volui. Tu etiam, atque etiam cura, ut valeas: litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam, atque etiam vale. Datum pridie id. Jan.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum Reip. & initia bellorum civilium exponit: tam suam in Tironem benevolentiam significat.

Tullius Tironi suo S. D.

QUO in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque universae reipublicae, ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus.

mus. Equidè, ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quae ad concordiam pertinerent: sed mirus invaserat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Caesar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem relinquimus: quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & praesidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtingerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque jam velle absentis rationem haberi sui. Se praesentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones, sed ita, ut removeat praesidia ex iis locis, quae occupavit: ut sine metu de his ipsis conditionibus Romae senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, non honestae, (leges enim imponuntur) sed quidvis est melius, quam sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare voluerit, bellum paratum est, ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, praesertim cum a suis conditionibus ipse fugerit, tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. Delectus enim magnos habebamus: putabamusque, illum metuere, si ad urbem ire coepisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, praeter Transpadanos: Ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia, Afranio, & Petrejo ducibus, habet a tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva. Maximam autem plagam

acceptit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, & nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc orae maritimae praesum à Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quò plùs apud illum meae litterae, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum; video, me castris, & certis legionibus praefuturum. Habeo etiam illam molestiam, quò Dolabella noster apud Caesarem est. Haec tibi nota esse volui: quae, cave, te perturbent, & impediunt valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendavi; ut & valetudinis tuae rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet, ac tueretur. Quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suavissime. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quò ego maxime operam, & fidelitatem desideravi tuam, cave festines, ut committas, ut aut aeger, aut hieme naviges. Numquam ego serò te venisse putabo: si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quam M. Volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar. Nequè enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: & si valebis, cum rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat; Terentia, & Tullia, Romae. Cura, ut valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

ARGUMENTUM.

Narrat quàm periculosum sit Tironi post morbum in viam sedare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

Tul-

EGO verò cupio te ad me venire: sed viam timeo; Gravissimè aegrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quòd fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulae meae, sive nostrae tui desiderio oblanguerunt. Hac tamèn epistola, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum haec scribebam. Hilarè, & libentè ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostra para, ut operas reddas. Nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides quod haberet. Fac planè ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. Kalend. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

Tullius Tironi S. D.

ÆGypta ad me venit pridie id. April. Is etsi mihi nuntiavit, te planè feбри carere, & bellè habere: tamèn, quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit: & eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat: non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libentè te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibi que conservandum. Cura te etiam, atquè etiam diligentèr. Vale.

Scripta jam epistolâ, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gra

gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quòd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: & cum eo coquum, quo uterere. Iterùm vale,

ARGUMENTUM.

Tirone degrotante, litterarum suavitate, & fructu se carere dicit; eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

Tullius Tironi S. D.

ANdricus postridiè ad me venit, quàm expectaram. Itaque habuit noctem plenam timoribus, ac miseriis. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodò te haberes; sed tamèn sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo: quas antequàm te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeto. Id scripsi ad Mumium. Audio, te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, proptèr quam mihi es charissimus. Nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis. Id cum tuâ, tum meâ causa facias, à te peto. Acastum retine, quò commodiùs tibi ministretur. Conserva te mihi. Dies promissorum adest: quem etiam repraesentabo, si advenaris. Etiam, atquè etiam vale. III. id. horâ III.

ARGUMENTUM.

Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius Tironi S. D.

OMnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summâ curâ expectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: & cum te benè confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. id. April.

AR-

A R G U M E N T U M.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quintus Marco Fratri S. D.

DE Tirone, mi Marce, ità te meumque Cicero-
nem, & meam Tulliolam, tuumque filium
videam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, in-
dignum illà fortuna, nobis amicum, quàm servum
esse maluisti. Mihi crede, tuis, & illius litteris per-
lectis, exilui gaudio: & tibi & ago gratias, & gratu-
lor. Si enim mihi Statii fidelitas est tantae voluptati:
quanti esse in isto haec eadem bona debent, additis
litteris, sermonibus humanitate, quae sunt his ipsis
commodis potiora? Amo te omnibus equidèm maxi-
mis de causis, verùm etiam proptèr hanc, vel quòd
mihi sic, ut debuisti, nuntiasti. Te totum in litteris
vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

A R G U M E N T U M.

*Reprehendit Tironem, quia scripserat: Valetudini
fideliter inserviando; eumque rogat ut omninò valetudi-
ni inserviat.*

Tullius Tironi S. D.

Video quid agas. Tuas quoquè epistolas vis re-
ferri in volumina. Sed heus tu, qui esse meo-
rum scriptorum soles, undè illud tam valetudini fi-
delitèr inserviando? undè in istum locum, Fidelitèr,
venit? cui verbo domicilium est proprium in officio,
migrationes in alienum multae. Nam & doctrina, &
domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut
sit, quomodò Theophrasto placet, verecunda trans-
latio. Sed haec coràm. Demetrius venit ad me. Quo
quidèm comitatu: satis scis. Tu eum videlicèt non po-
tuisti videre: cràs aderit; videbis igitur: nam ego hinc
pe-

perendiè manè cogito. Valetudo tua me valdè sollicitat: sed inservi, & fac omnia. Tùm te mecum esse, tùm mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quòd operam dedisti, mihi gratum est; valdè enim ejus causa volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Cicero in titulo Epistolae, Tullius Tullio Tironi: quòd Tiro omittendum rescripsit ad invidiam vitandam. De hoc, aliisque de rebus scripta est haec epistola.

Tullius Tironi S. D.

QUID igitur? non sic oportet? equidèm censeo sic, addendum etiam, suo. Sed, si placet invidia vitetur; quam quidèm ego saepè contempsi. Tibi gaudeo profuisse. Si verò etiam Tusculanum, Dii boni, quantò mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas; quod quidem aut facis, aut perbellè simulas; quod tamèn in modum procedit: sed, ut est, indulge valetudini tuae, cui quidèm tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras. Fac bellus revertare. Non modò te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parhedrum excita: ut hortum ipse conducat: sic olitorem ipsum commovebis. Heluo nequissimus H. S. cl. dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem; itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidèm etiam nimium est aquae, tamèn velim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. Sed tu nullos ne tecum libellos; an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Caesaris familiaris, mortuus est bonus homo, & nobis amicus.

cus. Te quando expectemus fac, ut sciam. Cura amicus te diligentèr. Vale.

ARGUMENTUM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius Tironi S. D.

EXpecto tuas litteras de multis rebus, te ipsum multò magis. Demetrium redde nostrum, & aliud si quid potes, boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curae esse: sed confice, & si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valdè expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius Tironi S. D.

Solicitat (ità vivam) me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quàm instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. Libros compone, indicem cum Metrodoro lubebit. Quando ejus arbitratu videndum est. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalend. spectare gladiatores, postridiè redire: & ità censeo. Verum, ut videbitur. Cura te (si me amas) diligentèr. Vale.

ARGUMENTUM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. Tironi suo dulciss. S. D.

CUM vehementèr tabellarios expectarem quotidie, aliquandò venerunt, post diem XL. & VI. quam à vobis discesserant: quorum mihi fuit adven-

tus optatissimus. Nam cum maximam coepissem laetitiam ex humanissima, & carissimi patris epistolarum verò jucundissimae tuae litterae cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non poenitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius laetabar: fructum enim magnum humanitatis tuae capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: praestaboque, & enitar, ut in dies magis, magisque haec nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris, te buccinatorem fore existimationis meae, firmo id constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant. Cujus te solitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi. Nec id mirum. Nam cum omnia mea causa velles mihi successa, tum etiam tua; socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium, praestabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum. Nam cum audio illum libenter, tum etiam ejus propriam suavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque saepenumero partem. Exoro enim, ut mecum quam saepissime coenet. Hac introducta consuetudine, saepe inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiae, humanissime nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere; cujus

cùm frugi, severaque est vità, tum etiam jucundissima conviçtio. Non est enim sejunctus jocus à philologia, & quotidiana. Huic ego locum in proximo conduxì, & , ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Praeterea declamitare Graecè apud Cassium institui: Latine autem apud Bruttium exercire volo. Utor familiaribus, & quotidianis conviçtoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horum caeteri similes. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodò praeceptis patris parerem, enim scripserat, ut eum dimitterem statim. Tergiversari nolui, ne mea nimia diligentia suspicionem ei aliquam importaret. Deindè illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium, & consilium gratum, acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te praedium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari. Eodem enim ferè loco tu quoque emisse te, fecisti me certiolem. Habes ubi deponendae tibi sint urbanitates. Rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre eumentem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuisse, aequè ac tu doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modò fortuna me, praesertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis, quòd tibi curae fuit, est

est mihi gratum; sed peto à te, ut quàm celerri-
mè mihi librarius mittatur: maximè quidè m Grae-
cus. Multum enim mihi eripitur operae in scriben-
dis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut va-
leas, ut unà possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

*Prima pars hujus epistolae est de valetudine curan-
da, reliqua variis de rebus.*

Tullius Tironi suo S. D.

Spero ex tuis litteris tibi meliùs esse: cupio quidè m
certè. Cui quidè m rei omni ratione cura, ut
inservias: & cave suspiceris, contrà voluntatem
meam te facere, quòd non sis mecum. Mecum es, si
te curas. Quarè malo te valetudini tuae servire, quàm
meis oculis, & auribus: etsi enim & audio te, & vi-
deo libentè, tamèn hoc multò erit, si valebis, ju-
cundiùs. Ego hìc cesso, quia ipse nihil scribo: lego
autè m libentissimè. Tu istic, si quid librarii mea manu
non intelligent, monstrabis. Una omninò interpositio
difficilior est, quàm ne ipse quidè m facilè legere so-
leo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis.
Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius
iste numquàm omninò Phalereus fuit, sed nunc pla-
nè Billienus est. Itaque te do vicarium. Tu eum obser-
vabis. Etsi, verumtamèn, de illis: nosti caetera. Sed
tamèn, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad
me, ut mihi nascatur epistolae argumentum, & ut
tuas quàm longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro,
ut valeas, hoc mihi gratiùs facere nihil potes. Vale.

A R G U M E N T U M.

Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

Tullius Tironi S. D.

TU verò confice professionem, si potes. Etsi haec pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. Verumtamèn Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege, quid egerit: liceat modò rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondàm me commoveri intellexit, idem sempèr putat, nec videt quibus praesidiis philosophiae septus sim: & herculè, quòd timidus ipse est. Ego tamèn Antonii inveteratam sine ullâ offensione amicitiam retinere sanè volo: scribamque ad eum: sed non antequàm, te videro: nec tamèn te avoco à syngrapha. Cràs expecto Leptam: etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

A R G U M E N T U M.

Argumentum hujus epistolae est de rationibus.

Tullius Tironi S. D.

ETSI manè Harpalum miseram: tamèn, cum haberem, cui rectè darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te saepiùs scribere: non quin confiderem diligentiae tuae, sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora, & puppis (ut Graecorum proverbium est) fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio utiquè satisfiat. A. Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas, in primisque, ut expedita sit pensio Kal. Jan. De attributione conficies: de

de repraesentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius: quae hominum opinio: quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. Sed scilicet litteras tuas expecto, & scito, Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridiè Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellae procuratores fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras quàm creberrimas requirit.

Cicero F. Tironi suo S. D.

ETSI justâ, & idoneâ usus es excusatione in remissionis litterarum tuarum: tamèn id ne sepiùs facias, rogo. Nam, etsi de reipublicae rumoribus, & nuntiis certior fio, & de suâ in me voluntate sempèr ad me perscribit pater: tamèn de quavis minimâ rescripta à te ad me epistola sempèr fuit gratissima. Quarè, cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusationis potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suavitè Tironem accusat, quia litteras non miserat; rogatque, ut omninò etiam argumentum scribat.

Q. Cicero Tironi suo S. D.

Verberavi te cogitationis tacito dumtaxat convictio, quòd fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatuſ est. Non potes effugere hujus culpae poenam, te patrono. Marcus est adhibendus: isque diu, & multis lucubrationibus commentata orationibus vide, ut probare possit, te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere leuini,

quae lagenas etiam inanes obsinabat, ne dicerentur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent exsiccate: sic tu: etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamèn, ne furtum cessationis quaesivisse videaris. Valde enim mihi semper & vera, & dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & Vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Consules designatos, Hirtium, & Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero Tironi suo S. D.

Mrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quae partius frater perscripserat, v. precundia videlicet, & properatione, ea tu, sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti: & maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum, & languoris effoeminatissimi animi plenos. Qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile est, quae ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in aestivis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (ut dixi) fero in oculis. Ego vos ad III. Kal. videbo; tuosque oculos, etiamsi te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

